

MİMAR SİNAN

4. En Muh. Büyük Üstad MesajıTunç TİMURKAN
6. Message of the M.W. Grand MasterTunç TİMURKAN
7. Mimar Sinan Dergisinin 100. Sayısını Kutluyoruz..... Reşad UMUR
15. İngiltere Masonluğu Celil LAYIKTEZ
26. "Mimar Sinan Dergisi" 30 Yaşında M. Necati BÖKE
29. Evren ve İnsan.....Faruk ERENGÜL
45. Güç Seçimler: Ahlâki Olmak Niçin Giderek Güçleşiyor? A. Doğan YALIM
53. İnsan Hakları ve Vicdan.....Raşid TEMEL
55. Masonik Düşüncenin Modern Görüntüsü Mehmet Fuat AKEV
62. Masonik Düzen ve Mason Teşkilâtları HakkındaNeşet SİRMAN
65. Çırak Ritüeli Dialoglarının Ezoterik Açıklama ve Yorumu Ahmet AKKAN
77. Masonik Eğitim Gereklidir. Çünkü..... Yavuz HAKMAN
85. Akıl ve Hikmet Güngör ÖCAL
93. Sedir Ağacı Tamer AYAN
121. Masonluk, Çalışmak ve Zenginlik Semih S. TEZCAN
125. Adalet Üzerine (Muh.: Sahir ERMAN K. Anısına) Yavuz GÜNTEKİN
148. Olayların İçinden Mimar SİNAN
149. Localardan Haberler Mimar SİNAN
159. Aramızdan Ayrılanlar Mimar SİNAN

100. SAYIMIZI
KUTLUYORUZ

YIL : 1996

NO : 100

MİMAR SİNAN

Gevşemeyin, endişe etmeyin.

İnancınız sağlamsa, mutlaka başarılırsınız.

Şâni Yüce Kur'an, S.III.139

Kapak Kompozisyonu : ŞİNASİ BARUTÇU
Y E N İ L İ K B A S I M E V İ
Tel. 243 55 72 - 245 32 48 ☆ İSTANBUL - 1996

MİMAR SİNAN

**Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
tarihî, çağdaş ve gerçekçi açıdan
araştırma ve yayın organıdır.**

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası adına

İmtiyaz sahibi : Cavit YENİCİOĞLU

Yazı İşlerini fiilen idare eden : Reşad UMUR

DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.

ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR, ÜYELERE MAHSUSTUR. PARA İLE SATILMAZ

SAYI : 100 Nuruziya Sokağı 25, 80050 – Beyoğlu Tel : 249 24 51 HAZİRAN 1996

4. En Muh. Büyük Üstad Mesajı Tunç TİMURKAN
6. Message of the M.W. Grand Master Tunç TİMURKAN
7. Mimar Sinan Dergisinin 100. Sayısını
Kutluyoruz..... Reşad UMUR
15. İngiltere Masonluğu Celil LAYIKTEZ
26. "Mimar Sinan Dergisi" 30 Yaşında M. Necati BÖKE
29. Evren ve İnsan..... Faruk ERENGÜL
45. Güç Seçimleri: Ahlâki Olmak
Niçin Giderek Güçleşiyor? A. Doğan YALIM
53. İnsan Hakları ve Vicdan..... Raşid TEMEL
55. Masonik Düşüncenin Modern Görüntüsü Mehmet Fuat AKEV
62. Masonik Düzen ve Mason
Teşkilâtı Hakkında Neşet SİRMAN
65. Çıracak Ritüeli Dialoglarının Ezoterik
Açıklama ve Yorumu Ahmet AKKAN
77. Masonik Eğitim Gereklidir. Çünkü..... Yavuz HAKMAN
85. Akıl ve Hikmet Güngör ÖCAL
93. Sedir Ağacı Tamer AYAN
121. Masonluk, Çalışmak ve Zenginlik Semih S. TEZCAN
125. Adalet Üzerine (Muh.: Sahir ERMAN K. Anısına) Yavuz GÜNTEKİN
148. Olayların İçinden Mimar SİNAN
149. Localardan Haberler Mimar SİNAN
159. Aramızdan Ayrılanlar Mimar SİNAN

EN MUH.. BÜYÜK ÜSTAD MESAJI

Sevgili Kardeşlerim,

20 Nisan 1996 tarihinde yapılan Genel kurul toplantısında Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası Büyük Üstadlığına seçildim. Bu, hem büyük sorumluluklar taşıyan, hem de en şerefli görevdir. Kardeşlerimin bana göstermiş oldukları bu büyük teveccüh ve itimada burada bir kere daha teşekkür etmek isterim.

Konvan kürsüsünden de ifade ettiğim gibi, benden önceki Büyük Üstadların çizgisinde giderek, Büyük Kurul'a seçilmiş olan Kardeşlerimle birlikte bu ağır ama şerefli vazifeyi, beraber çalışan bir ekip olarak, 1998 yılına kadar muvaffakiyetle götürmek ve Evrenin Ulu Mimarının da yardımı ile başlanmış işleri bitirmek ve bunların şerefini bütün Kardeşlerimle paylaşmak niyetindeyim.

İstanbul Merkez binasının bitirilmesi, Tüzük ve Ri-tüellerde değişiklikler yapılması, Türk Mason-luğunun dışa tanıtılması gibi işlerin gerçek-leştirilebilmesi ise, sadece Büyük Kurulun ve Üstad-ı Muhteremlerin değil bütün Kar-deşlerimin yardımı ve desteği ile olabilecektir.

Dilerim, Evrenin Ulu Mimarı 1996-98 döneminde, Türk Masonluğuna en iyi şekilde hizmet etme-miz için yardımcımız olsun.

Tunç TİMURKAN
Büyük Üstad

MESSAGE OF THE M.W. GRAND MASTER

Dear Brethren,

On the 20 th. April 1996, at the General Assembly of the Grand Lodge of Free and Accepted Masons of Turkey I have been elected Grand Master. This most honourable office is also an office bearing high responsibilities. I would like to thank once more my brethren for this show of sympathy and confidence in my person.

As I had already said from the chair at the General Assembly, I shall follow the steps of my predecessors and together with the other elected Grand Officers, we shall work as a team, until 1998. With the help of TGAOTU, my intention is to complete one moment earlier the work already in progress and thus to share this honour with all my Brethren.

The completion of our Masonic Hall annex building work in İstanbul, the necessary changes to our Constitutions and Rituels, the institution of good relations with foreign obediences, are all work to be done, not only by the Grand Officers and Worshipful Masters but with the participation and help of all our Brethren.

I hope that TGAOTU will help us do our best in serving Freemasonry in Turkey for the period of 1996 - 1998.

Tunç TİMURKAN
Grand Master

MİMAR SİNAN DERGİSİNİN 100. SAYISINI KUTLUYORUZ.

Reşad UMUR

Yayın hayatında yüzüncü sayıya erişmek önemli bir başarı noktasıdır. Mimar Sinan Dergimizin bu başarıya ulaşmasından dolayı 100. sayımızı kutluyoruz.

Mimar Sinan Dergisi "Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası'nın tarihi, çağdaş ve gerçekçi açıdan araştırma ve yayın organıdır" başlığı altında çalışmaktadır.

Bundan otuz yıl önce Türk Masonluğunun gelişmelerini incelemek, masonik anlamda bilimsel araştırmalar yapmak, masonik sorunları çeşitli yönlerden çözümlemek ve ritüeller üzerinde çalışıp gerekli bütünlüğü sağlamak amacıyla Türkiye Büyük Locası içinde; İngiltere Büyük Locasına bağlı Quatour Coronati Muh. L. sında olduğu gibi bir araştırma locasının kurulmasını düşünmüşlerdir.

Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası Büyük Kurulunun (Konvan) 2 Mayıs 1965 tarihinde yapılan toplantısında Araştırma Locası konusu görüşülmüş ve kabul edilerek işlemlerin tamamlanması için Büyük Görevliler kuruluna havale edilmiştir.

6 Haziran 1965 tarihinde toplanan Büyük Görevliler Kurulunda "Dergi" konusu ele alınmış ve bu işin Quatour Coronati Locası çalışmaları ile paralel olarak yürütülmesi gereği kararlaştırılmıştır.

Büyük Görevliler Kurulunun 22 Ağustos 1965 tarihindeki toplantısında "Araştırma Locası" tüzük tasarısı görüşülmüş; Fikret Çeltikçi K.'in hazırladığı metin okunmuştur. Cevad Memduh Altar K., ilk metni kendisi hazırladığı için ilk sözün kendisine verilmesini rica etmiş ve Fikret Çeltikçi K.'i hazırladığı eserden dolayı kutlamıştır. 43 numara ile Mimar Sinan Araştırma Locası - Quatour Coronati'nin kurulmasına, hazırlanan metnin teksirine ve tamimine oybirliği ile karar verilmiştir.

Fransız akademisinin kurucularından Richelieu, kuruluşların iyi işleyebilmesi için devamlılık ile birlikte üyelerin kırk kişiyi geçmemesini ileri sürmüştür. Quatour Coronati Locasının üye sayısı da kırk ile sınırlandırılmıştır. Bu sebeple Mimar Sinan Locasının asil üye sayısı kırk K.: olarak kabul edilmiştir.

Locamızın ilk toplantısı 15 Ocak 1966 tarihinde yapılmış, Büyük Görevliler Kurulu tarafından kurucu üye olarak Hayrullah ÖRS, Fikret ÇELTİKÇİ, Cevad Memduh ALTAR, Macit ERBUDAK, Şevki KAYAMAN, Naki Cevad AKKERMAN, Orhan ALSAÇ ve Raşit TEMEL KK.: seçilmişlerdir.

Mimar Sinan Locamızın kuruluşunda yardımcı olan KK.: mizi ve Kurucularımızı şükranla yâdederiz.

Mimar Sinan Muh.: L.: 'sı aşağıda yazılı amaçlara uygun olarak çalışır:

- 1- Masonluk tarihi, sembolleri ve lejandları üzerinde incelemeler yapmak;
- 2- Türkiye'de Masonluğun kuruluşu, yayılması ve gelişmesi ile ilgili tarihî bilgileri araştırmak ve derlemek;
- 3- Masonluğun prensip, amaç ve yazılı veya yazılı olmayan kurallarını tesbit ile muhtelif Obediyanslar tarafından kabul edilen veya millî kaderlerine daha uygun düşen değişik esasları arama, ayırdetme suretiyle bunlara ait incelemelerde bulunmak;
- 4- Yukarıdaki 3. maddede belirtilen hususlarla ilgili ve onlara paralel olarak Türkiye'de kurulmuş ve gelişmiş Hür Masonluğa ait bilgileri toplamak, derlemek ve bunlar üzerinde objektif incelemeler yapmak;
- 5- Araştırma ve incelemelerin sonuçlarından, mümkün olduğu kadar geniş ölçüde bütün Masonların faydalanmalarını sağlamak;
- 6- Büyük Loca Tüzüğü'nün 78. Maddesine göre kurulan Kültür Komitesinin vereceği araştırma ve yayın görevlerini ifa etmek;
- 7- KK.: tarafından yazılı olarak sorulan sorulara cevap vermek; gerekli görülürse bu soru ve cevapları yayınlamak.

Mimar Sinan Locası üç aydabir olmak üzere yılda dört defa toplanmaktadır.

Kuruluşundan bugüne kadar aslı üyelerin matrikül numaraları ile adı soyadı, durumu, Ebedî Maşrika (EM) intikal eden Üs.:larımızın vefat tarihleri ve Katılmış Aktif (KA) üyelerin L.:ya giriş tarihleri sırasıyla aşağıya alınmıştır :

MAT	SOYADI - ADI	DURUMU VE	
		DEĞİŞİKLİK	TARİHİ
001	AKKERMAN NAKİ CEVAT	EM	08/11/1986
002	ALSAÇ ORHAN	EM	25/02/1991
004	ALTAR CEVAD MEMDUH	EM	24/03/1995
005	ÇELTİKÇİ FİKRET	EM	06/07/1983
006	ERBUDAK MACİT	EM	27/04/1981
007	KAYAMAN ŞEVKİ	EM	15/08/1983
008	ÖRS HAYRULLAH	EM	06/10/1977
010	TEMEL RAŞİT	KA	02/05/1965
011	KARAL ENVER ZİYA	EM	08/01/1982
012	BARUTÇU SİNASI	EM	15/03/1985
013	DURU MUHİDDİN CELÂL	EM	23/05/1966
014	GÖKDOĞAN MUKBİL	EM	28/01/1992
015	EKEMEN NAFİZ	EM	26/09/1979
016	KARDAM GALİP	EM	04/12/1979
017	İNAN MUSTAFA	EM	05/08/1967
018	UMUR ZİYA	EM	21/11/1990
019	VAKALOPULOS YORGİ	EM	02/10/1986
020	GARTİ YOMTOV	KA	13/11/1966
021	OSMAY NÜVİD	KA	13/11/1966
022	OLCAR KADRİ	EM	17/03/1971
023	HOYİ İBRAHİM	EM	11/02/1984
024	TARHAN A. TAYFUR Z.	EM	10/09/1994
025	ARDİTİ ALBERT	EM	09/02/1983
026	İNSEL RIFAT	EM	21/05/1994
028	BERKER MOİZ	AY	25/01/1975
029	TOKİN İİ. HÜSREV	EM	19/06/1993
030	EDİS İHSAN	EM	25/02/1996
031	ATABEK REŞAT	EM	05/05/1988
032	YESOVA HANRİ	AY	25/01/1975
033	EYÜBOĞLU ERTUĞRUL KEMAL	EM	08/07/1975
035	ARAL SADİ HASİP	EM	16/03/1996

036	SCHIK IVAN	AY	25/01/1975
037	BİTEK HALÛK	AY	25/01/1975
038	ERENGÜL FARUK	AY	22/01/1975
039	UMUR REŞAD	KA	02/05/1965
040	CANKAT BURHAN	AY	25/01/1975
041	GÖKSEL HÜSNÜ	KA	02/01/1971
042	ADASAL ALİ RASİM	EM	04/02/1983
043	ERGİNSOY ABDURRAHMAN	KA	02/01/1971
044	UMUR SUHA	KA	15/05/1973
045	KORAY TANJU	AY	25/01/1975
046	SÜNGÜ ULU	GM	31/12/1978
047	ÖRS AHMET	KA	25/01/1975
048	POROY FAİZ	EM	01/09/1994
049	NASSİ SEDAT	GM	31/12/1982
050	SORYANO SALOMON SOLİ	EM	08/08/1979
051	ÖKE NEVZAT	EM	09/01/1994
052	ALPYÖRÜK MEHMET ORHAN	KA	22/02/1975
053	YERSENLİ DAVUT	EM	14/12/1984
054	AKEV MEHMET FUAT	KA	22/02/1975
055	ERMAN SAHİR	EM	15/02/1996
056	MARGULİES MİŞEL	EM	03/06/1991
057	GÖKSEL FUAT	KA	24/04/1976
058	OZİL SAADETTİN	EM	17/09/1987
059	GÜVENÇ DOĞAN	AY	24/01/1981
060	GÖKTÜRK HALİL İBRAHİM	KA	21/10/1978
061	DORUK ALİ	IS	11/12/1979
062	YALIM AHMET DOĞAN	KA	06/06/1981
063	BAYTİN TULU	KA	08/10/1983
064	GÜRMEİN SİNAN	KA	27/09/1986
065	KIRMIZI TUĞRUL	KA	27/09/1986
066	ALGUADİS JAK	KA	27/09/1986
067	İPEKÇİ GÜNEN	KA	27/09/1986
068	ATANASOF DİMİTRİ	KA	27/09/1986
069	KURT ÖMER FARUK	KA	01/01/1990
070	FERMAN MÜFİT CUMHUR	KA	01/01/1990
071	ERKSAN FALİH	KA	01/01/1990
072	RONA NEZİH	EM	17/09/1993
073	AKKAN AHMET	KA	17/09/1993
074	İŞMEN İSMAİL	KA	17/09/1993
075	TUNUSLUOĞLU M. KEMAL	EM	17/08/1992
076	BERGİL H. CAHİD	KA	17/08/1992

077	ECER ENİS	KA	17/08/1992
078	ALTINAY OSMAN SEYFİ	KA	25/06/1994
079	SUNER MURAT YILMAZ	KA	25/06/1994
080	AYAN HIFZI TAMER	KA	25/06/1994
081	ÇERMAN KOPARAL	KA	25/06/1994
082	BÖKE NECATİ	KA	25/06/1994

KA : Katılmış Aktif AY : Ayrılmış, EM : Ebedi Maşrık, GM : Gayri Muntazam, IS : İstifa.

Mimar Sinan Locamızın Üs.. Muh..liğini kuruluşundan bugüne kadar aşağıda isimleri yazılı Üs..larımız yapmışlardır :

<u>Yıl</u>	<u>Adı - Soyadı</u>
1966 - 1967 - 1968 - 1969	Hayrullah ÖRS
1970 - 1971 - 1972	Cevad Memduh ALTAR
1973 - 1974	Hayrullah ÖRS
1975	Mukbil GÖKDOĞAN
1976 - 1977 - 1978 - 1979	Sahir ERMAN
1980 - 1981	Suha UMUR
1982 - 1983	Reşat ATABEK
1984 - 1985 - 1986	Tayfur TARHAN
1987 - 1988 - 1989 - 1990	Ziya UMUR
1991 - 1992 - 1993 - 1994 - 1995 - 1996	Cumhur FERMAN

Mimar Sinan Dergisinin 1966 yılından itibaren sorumlu yazı işleri müdürlüklerini :

1. Sayıdan 9. Sayıya kadar	Fuat RAMAZANOĞLU K.
10. Sayıdan 25. Sayıya kadar	Fikret ÇELTİKÇİ K.
26. Sayıdan 60. Sayıya kadar	Hayrullah ÖRS K.
61. Sayıdan 100. Sayıya kadar	Tayfur Zihni TARHAN K.
	Reşad UMUR K.

yapmışlardır.

KK.: 'imizin masonik bilgilerini arttırmak, masonluk tarihini öğretmek, eksiklerini tamamlamaya faydalı olmak üzere yine KK.: 'imizin hazırlayacağı yazıları veya tercüme ettikleri kitap, broşür ve makaleleri yayınlanmak üzere Locamıza göndermelerini bekliyoruz.

Mimar Sinan Yayınları başlığı altında bugüne kadar 19 broşür ve kitap yayın hayatına girmiştir. Numara sırasıyla aşağıya yazıyorum :

1. Başlangıcından Bugüne Kadar
Ritüelimizin İnkişafı Celil LAYIKTEZ
2. Türk Masonluk Tarihine Ait Üç Etüd K. S. SEL
3. Pınar Muh.: L.: Fikri Çalışmalarından
Bazı Örnekler X X X
4. Regius Çeviren : Sahir ERMAN
5. Arşivlerimiz İçinde 1965 Olayları Derleyen: Nafiz EKEMEN
6. Hür Masonluk Tarihinden Notlar Fikret ÇELTİKÇİ
7. Grand Orient de France Arşivlerinde Osmanlı
İmparatorluğu XI. Yüzyıl Ortası ile Birinci Dünya
Savaşına Yakın Dönemde İstanbul'da Fransız
Obediyanasına Bağlı Mason Locaları Paul DUMONT
Çev.: Rifat İNSEL
8. Ars Quatour Coronatorum Dergisi (Cilt : 1-97)
Çevirenler: Günen İPEKÇİ, Cumhur FERMAN,
H. İbrahim GÖKTÜRK, Mişel MARGÜLİES
9. İskoçya ve İngiltere Büyük L.: Ziyaret
İzlenimleri Cavit YENİÇİOĞLU
10. Masonluk Tarihi ile Genel Tarih Arasında
Mukayeseli Tablolar Mehmet Fuat AKEV
11. Sayı Sembolizmine Genel Bakış Reşat ATABEK
12. Büyük Üstad Mesajları A. AKKAN, M. MARGÜLİES, S. UMUR
13. Türkiye'de Masonluk Tarihi ve Türk
Toplumunda Masonluğun Rolü Mehmet Fuat AKEV
14. Masonluk Hakkında Konuşmalar Ziya UMUR
15. Masonluk Üzerine Reşat ATABEK
16. Tekrisin Anlamı Sahir ERMAN
17. İkinci Derecenin Sembolizması Sahir ERMAN
18. Üçüncü Derecenin Sembolizması Sahir ERMAN
19. Bazı Meşhur Masonlar Hayrullah ÖRS - Suha UMUR

Mimar Sinan Dergisinin 1. Sayısından 100. sayısına kadar devamlı çalışmalarında bulunmuş; masonluğa yayın yoluyla katkılar sağlamış pek çok KK.: 'miz arasından asgari 9 makale olmak üzere yazılar vermiş Üs.: larımızı bildiriyoruz; kendilerine pek çok teşekkür ederiz. (Soyadı alfabetik sırası ile)

<u>Yazar KK.:</u>	<u>Makale Sayısı</u>
AKKAN Ahmet	39
AKKERMAN Naki Cevat	36
AKEV Mehmet Fuat	20
ALSAÇ Orhan	18
ALTAR Cevat Memduh	31
ARPAÇ Can	19
ATABEK Reşat	29
AYAN Tamer	13
ÇELTİKÇİ Fikret	33
ECER Enis	9
EKEMEN Nafiz	19
ERBUDAK Macit	15
ERENGÜL Abdülkadir	9
ERENGÜL Faruk	24
ERGİNSOY Abdurrahman	19
ERKSAN Falih	12
ERMAN Sahir	85
FERMAN Cumhur	10
GÖKDOĞAN Mukbil	15
GÖKTÜRK Halil İbrahim	9
GÜNEN İpekçi	9
GÜNER Tarık	14
İŞMEN İsmail	14
LAYIKTEZ Celil	37
MARGÜLİES Mişel	28
ÖRS Hayrullah	17
RONA Nezih	18
TARHAN Tayfur	23

TEMEL Raşit	79
UMUR Suha	37
UMUR Ziya	19
YENİCİOĞLU Cavit	9

MİMAR SİNAN MUH.: L.: 'sının görevlilerini bildiriyoruz :

Üs.: Muh.:	: Cumhuriyet FERMAN
Ön.: Üs.: Muh.:	: Tayfur TARHAN
1. Nâ.:	: Falih ERKSAN
2. Nâ.:	: Raşit TEMEL
Hatip	: Osman ALTINAY
Sekreter	: Reşad UMUR
Haz.: Em.:	: Doğan YALIM
Has.: Em.:	: Orhan ALPYÖRÜK
Muh.:	: İsmail İŞMEN
1. Tö.: Üs.:	: Hüsnü GÖKSEL
2. Tö.: Üs.:	: Sinan GÜRMEN
Kut.: Kit.: Em.:	: Dimitri ATANASOF
San.:	: Mehmet Fuat AKEV

Mimar Sinan Dergisinin 1. Sayısından 100. sayısına kadar önce hazırlanmasında, sonra yazı işleri yardımcılığında, en sonunda da sorumlu Yazı İşleri Müdürlüğünde bulunmaktayım. Dergi elimde doğdu, serpildi, büyüdü ve devam ediyor. Bu arada 100 sayı boyunca hep yardımlarını, ilgilerini, yapıcı tenkidlerini ve yerinde beni yüreklendirdiklerini gördüğüm başta merhum Hayrullah ÖRS, Şinasi BARUTÇU, Nafiz EKEMEN, Fikret ÇELTİKÇİ, Mukbil GÖKDOĞAN, Tayfur TARHAN, Ziya UMUR, Üstadlarım ile şimdi beraber çalıştığımız Cumhuriyet FERMAN ile Falih ERKSAN KK. ime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

100. sayımızı kutlarken ben bütün KK.imden defalarca fazla mutluyum. Bu büyük eserin Türk Masonluğuna faydalı olmasını ve sonsuza kadar devamını EUM'dan niyaz ederim. Dilerim öyle olsun.

İNGİLTERE MASONLUĞU

Celil LAYIKTEZ

İngiltere ve İskoçya'da Masonluğun gelişimini müze ve kütüphanelerde saklı bulunan el yazmalarından (MS) öğreniyoruz. Bunların en eskisi, ilk kısmı 1370, ikincisi 1420 yıllarında yazılmış olan Cooke (1) MS dir. Bunu 1390 yılında kaleme alınmış Regius (2) şiiri takip eder. Bu iki el yazmasından Masonluğun Landmarklarını öğreniyoruz. İlk yazılı tüzük, 1598 ve 1599 tarihli Schaw yasalarıdır. İlk ritüel işlevinde el yazmalarını da şöyle sıralayabiliriz:

Edinburgh Register House MS., c. 1696

Chetwode Crawley MS., c. 1700

Haughfoot MS parçası, c. 1702

Kevan MS., c. 1720

Bu çalışmada, yukarıdakilerin dışında bir de Masonik Yeminin ve derecelerin kısa evrimini göreceğiz.

İlk Schaw yasası, Masonik görevleri tanımladığından bir hayli ilginçtir. Özetle, ilk Schaw yasası, Kardeşelere nizamla uymayı, Nâzırlara (Üs. Muh.), Deacon'lara (yardımcılar, Tören Üstadları) ve Ustalara karşı itaatkâr, dürüst, gayretli, çalışkan ve başı dik olmayı emreder. Bu yasaya

(1) COOKE MS: Celil Layiktez, Mimar Sinan No. 81

(2) REGIUS MS: Sahir Erman K., Mimar Sinan yayınları No.4

*En Muh. Büyük Üstad
Tunç TİMURKAN*

rak Regius⁽¹⁾ ve Cook⁽²⁾ elyazmaları teslim edildi. 1723 yılında Anderson ilk anayasayı, ekinde Masonluğun saygınlığını ispatlayacak efsanevî tarihi ile birlikte yayınladı. 1738 yılında da, kor-san yayınlardan şikâyet ederek, Anayasasına bir ikinci baskı yaptı ve bunda efsanevî tarihi iyice abartarak Masonluk tarihini Hz. Âdem'den başlattı. Anderson'a göre Bü. L. hep mevcuttu ve 17. y.y. sonlarında Bü. Üs. Sir Christopher Wren⁽³⁾ in kötü yönetimi nedeniyle yok olmaya yüz tutan bu Bü. L. 1717'de kurulmamış, zaten var olduğundan, uyanmıştı.

Şimdi kısaca 18. yüzyılda tarihçilik anlayışı açısından Anderson'un kimliğine bakalım: James Anderson 1678 yılında, Aberdeen, İskoçya'da doğdu. Babası 1670 yıllarında, Aberdeen Locası sekreteri, cam işçisi, James Anderson'dur. Doğduğu kentte tahsilini tamamlayan Anderson, teoloji doktoru ünvanını kazandı, bu arada da Mason oldu. 1710 yılında, Londra'da, Piccadilly, Swallow Street'deki İskoç Presbyterian Kilisesine rahip olarak tayin edildi. Jeneoloji ile çok meşguldu ve bu konuda bir çok yayını oldu. 1723 Anayasasını hazırlama görevinin 1721 yılında Anderson'a kimler tarafından ve ne şe-

kilde verildiğini, kendisinin kaleme almış olduğu 29 Eylül 1721 tarihli Büyük Loca tersimatından öğreniyoruz. Burada, 1716-1723 arası 6 yılı kapsayan Büyük Loca tersimatlarının tümünün Anderson tarafından, ve bir defada, 1738 yılında, aradan yaklaşık 20 yıl geçtikten sonra ve ölümünden bir yıl önce, yaşlı hafızasına dayanarak yazmış olduğunu hatırlayarak, olayları bu ışıktaki değerlendirmemiz gerekir.

Mesleğimizin ilk resmî tarihi, Anderson'un 1723 Anayasasının ekinde yayınlandı. Büyük Loca bu yayını Anderson'a sipariş ederek sonradan onayladığından resmîyet ve saygınlık kazandı. Tarihçe kısmı, Hz. Âdem'in Cennet bahçelerinden kovulmasından ilk Büyük Locanın kuruluşu olan 1717 yılına kadar geçen süre içinde Mesleğimizin mitolojik tarihini kapsamaktadır.

Eski manüskrillerde yazılı olan tarih Anderson tarafından tahrif edilmiştir. Anderson İbraniceyi bilen, Tevrat uzmanı bir protestan rahipti. Tarihini yazarken, düşüncelerine ters gelen putperest kökenli olabilecek Mısır, Helen ve Roma izlerini asgariye indirirken, rahip olarak kendisine uygun gelen Yahudi tarihine ağırlık vermiştir. Böylece, örne-

(3) Sir Christopher Wren: St. Paul Katedralinin, 1666 büyük Londra yangınından sonra şehrin yeniden inşasının baş mimarı, Oxford'da astronomi profesörü, 1681'den öldüğü 1723 yılına kadar Royal Society (Kraliyet Bilimleri Akademisi) başkanı, Kralın Baş Mimarı ve Weymouth Milletvekili. İngiltere'nin Leonardo'su. Mason olduğu ispatlanamadı.

ğin, manüskrillerde sözü geçen Hermes ve Pitagoras'ın buldukları Tufan öncesi iki sütundan, Geometri Üstadı Öklid'in Hz. İbrahim'in müridi olduğundan hiç bahsetmez.

Eski Yükümlülüklerde olduğu gibi, Anderson'un yazılarında ezoterizme, Mısır ve Helen mistiklerine, okültizme yer yoktur. İnsanlık, başlangıcından bu yana Masonluğun bilincindedir, zira Yahudilerin Tanrısı bu bilgiyi Hz. Âdem'in kalbine nakşetmiştir. 1738 baskısında Anderson daha çok detaya girerek şöyle der: "Âdem... oğulları loca kurma yaşına gelince onlara geometriyi ve bu ilmin mimariye uygulanmasını öğretti". Demek ki ilk mason locasını Âdem'in oğulları kurmuştu.

Devrinin bir çok rahibi gibi kronolojiye meraklı olan Anderson, Masonluğun tarihini yazarken, Hz. Âdem'den Zorobabel'e, oradan da İngiltere Krallarına kadar bir kronoloji yaratmıştır.

Anderson kronolojisinde bize başka Büyük Üstadlar da tanıtır: Nuh Peygamber ve oğulları, Hz. Musa, v.s. Geometri ilmi Yunanistan, Sicilya, ve Roma yoluyla İngiltere'ye gelir; ancak Romalıların geri çekilmeleriyle bu bilgiler kaybolur. Şarl Martel, Sakson istilâsıyla, İngilizlerin gerçek san'ata tekrar kavuşmalarını sağlar. Bu tarihten sonra da İngiltere Kralları, teker teker, Masonluğu himayelerine alırlar.

Diğer taraftan, Eski Yükümlü-

lüklerde göremediğimiz Hiram Abiff'in ani ölümüyle ilgili, ve bugün bizlere çok kıymetli olan esaneden Anderson, 1723 baskısında hiç bahsetmez. Bu efsane ancak Anayasanın 1738 baskısındaki tarihçeye ilave edilmiştir.

Anderson kronolojisinde yakın çağa geldiğinde, Eski Yükümlülüklerden topladığı bilgileri kullanmaya devam ederek, birçok dinsel, tarihsel veya lejander kişinin masonluğu himaye ederek üst mertebelerine yükseldiklerini; Prens Edwin'in 926 yılında York kentinde masonları bir toplantıya davet ederek onlara bir anayasa verdiğini ve üç ayda bir toplanmalarını va'z ettiğini yazar. Bü. L.nın 926 dan beri aralıksız devam ettiğini böylece ima edebiliyordu. Anayasanın ikinci baskısında Anderson revize edilmiş ve genişletilmiş, tarihçesini yayınlamasaydı, 1723 yayını gerçek değeri ile tarihe geçecekti; yani, lejand, folklor ve gelenekler üzerine bina edilen bir "apolojia".

Anderson'un 1738 tarihli ikinci Anayasası İngiltere Büyük Locası tarafından 18 yıl, 1756 ya kadar kullanıldı. Bu son tarihte, John Entick adlı bir Kardeşe yepyeni bir Anayasa hazırlama görevi verildi. Bu, 1813 yılında Eski-lerle Modernlerin birleşmesinde esas olarak kabul edilen 1756 Anayasasıdır.

Anderson'un tarihçesine gelince, Bü. L.nın himayesinde yayınlan-

dığından dogmalaşmış; 1784'e kadar Anayasanın her yeni bas-kısında aynen tekrarlanmış, Ma-sonluk hakkında yazılmış bir çok ifşaatin da kaynağını oluşturmıştır. Masonluğun Kuzey Amerika'ya sıçraması ve ilk Ana-yasa kitabı baskılarının Fransızca ve Almanca'ya çevrilmeleri ile Anderson'un yarattığı efsanevi bilgiler dünyanın her tarafına yayıldı ve 19.cu yy. masonik dü-şüncesini derinen etkiledi.

Anderson Anayasasında belirtti-len Eski Yükümlülükleri aşağıdaki başlıklar altında toplayabi-liriz:

1. Tanrı ve Din üzerine,
2. Yüksek Devlet Erkânına ve Devlete karşı olan görevler üzeri-ne,
3. Localar üzerine,
4. Ustalar, Nâzırlar, Kalfa ve Çı-raklar üzerine,
5. Mesleki çalışmaların yönetimi üzerine,
6. Davranış üzerine:
 - a. Çalışmakta olan Locada,
 - b. Loca çalışmalarından sonra, Kardeşler ayrılmadan önce,
 - c. Loca dışında kardeşler ken-di aralarındayken,
 - d. Mason olmıyan yabancılarla beraberken,
 - e. Evde,
 - f. Tanınmayan bir Kardeşe karşı.
- 7 ve sonuncu Yükümlülük: Kar-

deş sevgisi, Büyük Loca, Mahke-meler, İhtilâf olduğunda Kardeş-lerin arabuluculuk görevleri üye-rine.

Anderson'un Anayasasında en çok tartışılan konu, Tanrı ve Din üzerine yazmış olduğu 1 No.lu Yükümlülüktür. Kemal Tunus-luoğlu Kardeşimizin tercümesin-den bu Yükümlülüğü şöyle oku-yoruz:

"1. Tanrı ve Din'e Dair.

*"Bir Mason, ayrıcalığı nedeniy-le, ahlâk yasasına itaat etmek zo-rundadır; ve Sanatı iyi anlamış ise, hiç bir zaman aptal bir TAN-RİTANIMAZ ne de inkârcı bir DİNSİZ olur. Ancak eski çağlar-daki Masonlar, yaşadıkları memleketin veya ulusun dinin-den olmak zorunda idiler. Bu gün ise herkesin kendi düşüncese-sine saygı gösterilerek, genel kabûl gören dinlerden birine bağılı olması yeterli görülmekte-dir. Yani Mason olmak için han-gi meshep ve inancı seçmiş olursa olsun, hangi ünvan ve mevki-de bulunursa bulunsun, kişinin iyi ve doğru insan olması, veya şeref ve namus adamı olması ge-rekir. Masonluk böylece **Birlik Merkezi** olur ve kişiler arasın-daki mesafeler ne olursa olsun, Masonluk insanlar arasında uz-laştırıcı gerçek dostluk aracı ha-line gelir."*

Buradaki aptal Tanrıtanımaz (Stupid Atheist) lâfı üzerine ki-taplar yazılmıştır. Akıllı ateist Mason olabilir mi sorusu sorul-muş, aptal sözcüğünün anlamı

tartışılmıştır. Bu konuyu burada açmak yer ve zamana sığmaz. Ancak "stupid" sözcüğünün 1720'lerdeki anlamının günümüzdeki anlamından farklı olduğunu ve zamanın sözlüklerinden "sorumluluk kabul etmeyen, yersiz yurtsuz kişi" anlamına geldiğine işaret etmekle yetinelim.

Masonun "kendi düşüncesine saygı gösterilerek genel kabul gören dinlerden birine bağlı kalması yeterli görülmektedir" ibaresine dayanarak Masonluğun Hristiyan dinine bağlı olmadığı, aksine tolerans içinde tüm dinleri eşdeğerde kabul ettiği ileri sürülmüştür. Aslında bu da modern düşüncenin arzuladığı ama gerçeğe de hiç uymayan bir iddiadır. 18. yy. dan kalan Masonik MS'lerden, ritüel ve konferans konularından bu savın ne denli yanlış olduğu ve zamanın Masonluğu'nun tümüyle Hristiyanlığa bağlı olduğu anlaşılır. Anderson, non-conformist bir din adamıydı ve Anglikan Kilisesine karşı Protestanlığı destekliyordu; muhtemelen de zamanında moda olmuş "Unitarianist" felsefe akımına katılmıştı. Şüphesizdir ki, yukarıdaki metinde, tüm insanların mutabık oldukları din, Hristiyanlıktan başkası değildir ve serbest bırakılan inançlar yalnızca Hristiyanlık içindeki varyasyonlarla ilgilidir.

Büyük Üstatlık görevinde ilk BÜ. ÜS. Anthony Sayer'i George Payne ve Isaac Newton'un me-

sai arkadaşı, Planeterium'un mucidi Dr. Theophilus Desaguliers takip etti. Desaguliers'den sonra bölünmeye kadar gelen 12 BÜ. ÜS. in her biri Kraliyet Bilimler Akademisinin (Royal Society) üyeleri ve aynı zamanda asil ve Kraliyet ailesi mensubuydular.

YORK BÜYÜK LOCASI:

İlk Büyük Locanın otoritesini kabul etmeyen York kenti Masonları, 1725'de "York Büyük Locasını" kurdular. York kentinde toplanan York Locasının tarihi, 1355 yılında inşa edilen York Minster katedraline kadar uzanır. 1705 yılında locanın tamamen spekülâtif bir hüviyette olduğu anlaşılıyor. Eskiler'in ritüelleri ile çalışan York BÜ. L.'sı, 1734 den sonra faaliyetini kaybetmiş, Modern'lerin 1761'de York Kentinde bir loca kurma teşebbüsleriyle kısa bir süre içinde uyanmış, 1790'lı yıllarda da Eskiler'in BÜ. L.'sı tarafından mas edilmiştir. Günümüzde York Masonluğu tâbiri Eskiler'in Masonluğu ile eş anlamdadır.

ESKİLER'LE MODERNLER

İngiltere Büyük Locasının kuruluşundan kısa bir süre sonra halkta uyanan meranın beslediği bir ifşaatlar dizisi başladı. Ticari anlamdaki bu neşriyatın en ünlüsü Samuel Prichard'ın, ilk üç derecenin tüm sırlarını açıklayan "Masonry Dissected"⁽⁴⁾ adlı

(4) *Masonry Dissected (Masonluğun Teşrihi): Celil Layiktez, Mimar Sinan No.83)*

eseridir. Ritüelleri yazma yasağı nedeniyle ellerinde yazılı notları bulunmayan Üs.: Muh.:ler, Prichard'ın kitabını Görev kürsülerinin üzerinden eksik etmiyorlardı. Prichard'ın kitabı Ekim 1730'da 3 baskı yapmış; ayrıca, bir çok korsan baskının yayınlandığı da saptanmıştır. British Museum'da bulunan üçüncü baskının sonunda 1691 ile 1730 yılları arasında kurulan 67 locanın listesi, kuruluş sıralarına göre verilmektedir. Prichard'ın kitabının bu kadar çok ilgi görmesi iki ayrı sonuç yaratmıştır:

1. Üçüncü derecenin yaygınlaşması,
2. Sırları değiştirme ihtiyacı.

1723 den sonra ilk Spekülâtif teşkilât kuvvetli bir yardımlaşma sistemi ile bir yardım fonu kurmuştu. Yoksulların yaygın olduğu XVIII y.y. İngilteresinde, Mason olduğunu ispat edebilen herhangi bir kişi bu maddî yardımlardan istifade edebildiğinden suistimaller çoğalıyordu. 1730 yılında, bu vahim duruma son vermek üzere, Desaguliers K. (üçüncü Büyük Üstat), bazı değişikliklerin yapılmasında ısrar ediyordu ve tedbir olarak, birinci ile ikinci derecelerin işaretleri ile kelimeleri değiştirilmişti.

Bu arada her türlü değişikliğe karşı çıkan bir grup muhafazkâr Mason, zanaatkâr oldukları ve ritüelleri farklı olduğundan Londra localarına kabul edilmeyen bir grup İrlandalı Masonla birleşti-

ler. Bu K.:ler, 1751 yılında 6 loca, iki yıl içinde de bir yeni Büyük Loca kurdular. Eski gelenekleri savunduklarından bu yeni kuruluş "Eskiler", yenilikleri savunan ilk Bü.: L.: da kalanlara da "Modernler" adları yakıştırıldı. Böylece de Masonluk tarihinde ilk defa iki ayrı rit uygulaması başladı. 1756 yılında Bü.: Sek.: Laurence Dermott "Ahiman Razon" veya "Bir Kardeşe Yardım" ismiyle Eskiler'in Anayasa kitabını yayınladı. İki rit arasında rekabet arttı; Modernlerin başta loca sayıları fazlayken, Eskiler hızla yayılmaya başladılar; hattâ Eskiler, 1 £ karşılığında Modernlerin kabul edilebileceklerini ilân ettiler.

Eskiler Bü. L. nı, İrlanda ve İskoçya Bü.: L.: ları İngiltere'de tek Masonik otorite olarak tanıdılar. Amerika ve Kanada müstemlekelerinde Eskiler Bü.: L.: büyüklük kazandı.

1813-1816

Büyük Fransız Devriminin İngiliz toplumunda yarattığı trauma üzerine genç Masonlar iki ayrı ritin birleşmesi gereğini duydular. 1794 yılında Kanada'dan ayrılan Kent Dükü'ne Eskiler'in ve Modernler'in Bü.: Üs.: yardımcıları birleşme arzularını belirten birer mektup verdiler. 26 Ekim 1809 tarihinde Eski Yükümlülüklerin ışığında iki Bü.: L.: nın ritüellerini birleştirme çalışmalarını yürütecek "Promulgation Locası" kuruldu. Bu loca çalışmalarında

merasimler teker teker ele alınarak kabul edilmeden önce Londra Locaları Üs.: Muh.:leri önünde temsil edildiler. Genelde Eskiler'in ritüelleri kabul gördü ve bu arada Üs.: Muh.:ler İs'ad ritüeli, bir Landmark olarak kabul edildi.

Dinsel yobazlığın toplumda en köklü olduğu yıllarda, Anglikan İngilteresinde Katoliklerle Musevilerin emansipasyonu ile iç barışı sağlamaya çalışan Kral III George'un oğlu Sussex Dükü Modernler Bü. L'nin; kardeşi Kent Dükü de, Eskiler Bü. L'nin Bü. Üstatlığına seçildiler. 1813 yılında, iki kardeşin yönetiminde yürütülen görüşmelerde 21 ana tüzük maddesi her iki tarafça kabul edilince, Kent Dükü Sussex Dükü'nün lehine çekildi ve böylece Sussex Dükü İngiltere Birleşik Bü. L'nin ilk Bü.:Üs.: oldu.

Eski Yükümlülüklerden "Tanrı ve Din Üzerine" olanı birleşmenin eksenini oluşturmuştu: "*Mason K.U.M.ın varlığına inandığı ve ahlâk kaidelerinin kutsal görevlerini yerine getirdiği müddetçe, dini ve dinini uygulama biçimi ne olursa olsun Cemiyetimizden atılamaz*". Bundan sonra, localar tüm dinlere açılacaktı. 1816 dan sonra tedricî bir tarzda değişik din mensuplarına İngiltere'de başlayan bu açılma, Büyük Devrim ve Napolyon harpleriyle gelen liberalleşmenin sonucunda, Kıt'a Avrupasında zaten başlamıştı.

Şeklen başlayan bu açılma ile 19.

cu y.y.ın sonlarına kadar Hristiyan olmayanlar İngiliz Masonluğuna istisnâ olarak kabul ediliyorlardı. Büyük Britanya İmparatorluğunun, Hindistan gibi, müstemlekelerinde Hristiyan olmayan mahalli üst kademe yöneticilerinin baskısıyla ve İmparatorluğun yüksek menfaati göz önüne alınarak, bu kişiler tek tek tekris edilmeye başlanmıştı. Tüzüklerde "İncil" yerine "Kutsal Kitap" tâbirinin kabul edilmesi 1912 yılında olabilmiş; Masonluğun tüm dinlerin mensuplarına kapısını ardına kadar açması ise, ancak 2.ci Dünya Savaşından sonra gerçekleşebilmişti. İskandinav ülkelerinde de, İsveç Ritinde çalışan Büyük Localarda dünya masonluğunda istisna olarak halâ, yalnız Hristiyanlar kabul edilmekte; diğer dinlere ait kardeşler, başka bir ülkede tekris edilmiş olmaları şartıyla, ancak ziyaretçi sıfatıyla loca çalışmalarına katılabilirler.

YEMİN

Operatif dönemde üzerinde çalışma avadanlıkları bulunan bir masa Mâbedin ortasında bulunurdu ve K.ler bu masanın etrafına oturlarlardı. Oturumla ilgili semboller yere tebeşir ile çizilir ve tekris merasimi tamamlandıktan, sonra aday bunları bir bezle silerdi. Daha sonra masanın üzerinde duran avadanlıklar bir sandıkta toplanarak aynı masanın üzerine sofraya kurulur, beraberce yemek yenilir, şarap içilirdi.

Tekris merasiminde aday, Masonluğun sırlarını saklamak üzere Kutsal Kitap üzerine yemin eder, kendisine Kelime ve İşaretler verilir ve Eski Yükmülükler veya Gotik Anayasalar dediğimiz, Tanrı'ya, insanlara ve Üstadına karşı olan görevlerini tanımlayan metin ile Masonluğun efsanevi tarihi okunurdu. Meraşimin ikinci kısmında, avadamlıkların basit sembolizması üzerine soru ve cevaplı bir tedrisat (kateşizm) uygulanırdı.

Yemin metninde bulunan ve yemin bozulduğu takdirde uygulanacak fiziksel cezaların tanımlanması 18. y.y. in ortalarını bulmuştur.

1696 yılında yazılmış olan Edinburg Elyazmasında yemin metni şöyledir:

"Tanrı huzurunda -ve büyük gün geldiğinde çıplak olarak hesap vermek zorunda kalacaksınız-birazdan göreceğiniz ve duyacağınız şeylerden hiçbirini sözlü veya, yazılı olarak ifşa etmeyeceksiniz; hiçbir yere yazmayacaksınız, hattâ kılıcınızın ucu veya başka bir sivri âletle, kar veya kumun üzerine dahi yazmayacaksınız; konuyu kabul edilmiş bir masondan başkasıyla konuşmayacaksınız; Tanrı yardımcınız olsun."

Yemin metninde henüz bir cezaî şart yoktu.

Cezaî şarta ilk defa, 1720 senelerinde yayınlanan "a Dialogue

between Simon and Philip" (Simonla Filip arasında bir Diyalog) isimli ifşaatta rastlanmaktadır. Cezaî şart aynen şöyledir:

"Kalbim göğsümün sol tarafından, dilim de ağzımın dibinden koparılacak; boğazım kesilecek; vücudum vahşi atlar tarafından parçalanacak; med ve cezirin aktığı bir noktada deniz kumunun içine 24 saat gömülecek; sonra kül oluncaya kadar yakılıp dört rüzgârın estiği bir yerde havaya atılacak ve böylece hâtıram tamamen kaybolmuş olacaktır. Tanrı yardımcım olsun."

Prichard'ın yukarıda sözü edilen ifşaatında, dille kalbin med-cezirin en alçak noktasından bir urgan boyu⁽⁵⁾ açıkta denizin kumuna gömüldükten sonra, vücudun yakılması; gene 1730 senesinde yayımlanan "The Mystery of Freemasonry" isimli ifşaatta ise dilin kökleri ile beraber koparılması, gibi teferruat ilâveleriyle aynı cezaî şartın yemin metnine dahil edildiği görülmektedir.

Eski çağlarda bir mukavele imzalandığı vakit, bir kurban kesilir ve mukavele şartlarını ihlâl edecek olan tarafın kesilen kurban gibi boğazlanacağı, etlerinin parçalanıp gökyüzü ve yeryüzünün vahşi hayvanlarına atılacağı veya yakılacağı mukavele metnine cezaî şart olarak ilâve edilirdi.

İngiltere'de, Kral Edgar (959-

(5) Urgan boyu: Denizci ölçüsü: takriben 180 metre veya bir deniz milinin onda biri.

975) zamanında, hırsızların vücudu parça parça kesilip, henüz canlı iken, vahşi hayvanlara atılırdı. VI. Henri (1422-1471) zamanında, Amirallik Mahkemesi azalarının Krala sadakat yeminlerinde, med ve cezirin alçak noktasında el ve ayaklarının bağlanıp boğazlarının kesileceğine, dillerinin koparılacağına ve vücutlarının denize atılacağına dair bir ceza maddesi vardı.

1557 senesinde altı korsanın med ve cezirin alçak noktasında asıldıkları ve üç med-cezir müddetince vücutlarının oldukları yerde (denizin içinde) bırakıldıkları Amirallik zabıtlarından anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki örneklerden anlaşılıyor ki yemin metnindeki cezaî şart günün âdetlerine göre kaleme alınmış olup, Masonluğa özgü bir madde değildi. Ancak, Masonik sırlara vakıf olmanın bir mesleğe sahip olmak anlamına gelen günlerde dahi böyle şiddetli bir cezaî şart Mason yemine ilâve edilmemişti.

1717 den sonra adetleri süratle artan Spekülatif Masonlar için, Masonik sırların artık meslekî bir kıymeti yoktu ve cezaî şartın yemin metnine ilâve edilmiş olmasını 1730 senelerinde alınan tedbirlerden biri olarak görmek gerekir.

DERECE SİSTEMİ:

Çıraklık İngiltere'de 1200'lü yıllarda müesseseseleşmiş. Bazı mahkeme kayıtlarından 1400'lerde

çırakların halâ ustalarının malî olduklarını, hür olmadıklarını ve bu nedenle de bir locanın üyesi olamayacaklarını görüyoruz. 1598 ve 1599 tarihli iki ayrı İskoç Locası tersimatından, o dönemde iki dereceli bir sistemin uygulandığı anlaşılıyor. Önce, belirli bir süre (genelde en az 3 yıl) ustasının yanında çalışan çırak locaya kabulü için teklif ediliyor; sonra da tekris edilerek locanın kayıtlarına geçiriliyor ve böylece "kabul edilmiş çırak" oluyordu. Çırak, "kabulünden" 7 yıl sonra da Kalfa, yani eğitimini tamamlamış bir Mason olabiliyordu.

100 yıl sonra 1696 tarihli bir İskoç ritüelinde rastlanan "Kalfa veya Üstat" ibaresinde, ilk defa Üstat kelimesi kullanılmıştır. Loca içinde Kalfa ve Üstat eşit kişilerdi, ikisi de tam eğitimliydi. Loca dışında Kalfa işçi; Üstat ise harcını yatırarak vatandaşlık hakkını kazanabilmiş ve böylece de işveren olabilmiş kişiydi. Er ya da geç Üstatların Kalfalardan ayrılma arzuları oluşacaktı ve 1725 yılında, İngiltere'de 3. cü derece uygulamasının başladığını ve 1730'larda da yaygınlaştığını biliyoruz. İşin bu safhasında artık her bir derece için ayrı bir merasimin geleneği yerleşmişti. Şimdi, mantıkî olarak bir dereceye daha ihtiyaç vardı. Üstadı Muhteremler diğer 3 dereceli Masonlara göre bir ayrıcalık, onlardan ayrı çalışabilme imkânını istiyorlardı. Beklenen, 1740'lı yıllarda gerçekleşerek Üstadı Muhteremler derecesi şeklinde bir uygulama başladı.

KAYNAKÇA

The Craft, A History of English Freemasonry, John Hamill.

La Légende dans les Constitutions d'Anderson, P.A. Hermes, Villard de Honnecourt, No.19.

Freemason's Guide and Compendium, Bernard Jones.

Freemason's Book of the Royal Arch, Bernard E. Jones

Hür Masonlar Anayasası (Anderson Nizamı) 1723, M. Kemal Tunusluoğlu.

Cooke MS., Celil Layiktez, Mimar Sinan No.81

Symbolism in Craft Freemasonry, Colin Dyer.

Freemasonry, A Celebration of the Craft; John Hamill-Robert Gilbert.

"MİMAR SİNAN DERGİSİ" 30 YAŞINDA

M. Necati BÖKE

Her toplumun kendine has hususiyetlerini belirtici sözleri, deyimleri vardır ki bunlar acı, tatlı, uzun, kısa, başarı veya başarısızlığı, bir hedefe varılıp varılmadığını ifade eder mahiyette olup benliğimizde çağrışımlar meydana getirir. Böylece, memnuniyetimizi ya da üzüntümüzü belirtmiş oluruz.

İnsan, yaşamındaki evlenme, yaş kutlamaları, okul diploma alma günlerini, bir takım acı, tatlı anları, hep geçmişte yaşadığı o vakitlerini bir kere daha yaşayabilmek ister. Fakat yaşanan o zaman parçalarındaki heyecan dolu anları, ancak haz duyarak hatırlamak ve anmaktan başka bir şey yapamaz.

Bir temsilin uzun süre afişte kalması, oyuncuların muvaffakiyetini ifade etmektedir. Bir televizyon programının senelerce devamı, onu hazırlayanların ne kadar başarılı olduklarının nişanesi olup, muhakkakki onları gururlandırmaktadır.

Evrensel Masonluğun Türkiye'de kuruluşunda ve bu güne gelişinde müntesipleri arasında bir düşünce ve fikir köprüsünün kurulmasının;

iletişimi sağlamada araç olarak bir dergi çıkarılmasının daima ön plâna alındığı şüphesizdir.

Bu maksatla 1950 yılında "TÜRK MASON DERGİSİ" adı altında ve daha sonra: "1909 yılında usule aykırı olarak kurulan ve 1948 yılında usule aykırı olarak uyandırılan millî masonluğumuz... (Mimar Sinan Dergisi Sayı No. 1 Nafiz EKEMEN)'in fikriyat sahasındaki bütünlüğünü sağlamak üzere, "2 Mayıs 1965 tarihindeki TÜRKİYE BÜYÜK LOCASI'nın Umumi Hey'eti bir Türk Araştırma Locası'nın kurulmasını kabul etmiştir." Böylece MİMAR SİNAN MUHTEREM LOCASI kurulmuş ve bu Muh.: Lo.:nın en" mühim görevlerinden birisi, belki de en önemlisi, MİMAR SİNAN DERGİSİ'nin" yayınlanması olmuştur.

Üç ayda bir yayınlanmak üzere plânlanan "MİMAR SİNAN DERGİSİ", Ekim 1966 da birinci sayısını Kardeşlerimizin istifadelerine sunmuş ve bu gün de otuzuncu sayısını ikmal etmiştir.

Derginin çıkarılması için büyük bir şevk, vazife aşkı ve feragatle işe giren ve halen E.: M.:a intikal etmiş, rahmetle andığımız çok değerli:

Şinasi BARUTÇU,
Fikret ÇELTİKÇİ,
Nafiz EKEMEN,
Macit ERBUDAK,
Mukbil GÖKDOĞAN,
Hayrullah ÖRS,

Kardeşlerimiz, ilk Yayın Komitesini oluşturmuş; Kardeşlerimizin sayesinde yayın hayatına girmiş ve yayını aralıksız sürdürerek bugün de "MİMAR SİNAN DERGİSİ" 100 üncü sayısına "dalya" diyerek ulaşmıştır. Bir derginin yayın hayatında 100 üncü sayısına ulaşabilmesi büyük bir başarıyı simgelemektedir.

Herşey "1"le başlar, "1"den türer. Ve "1" bizce bir vahdetin ifadesidir. Bir'e bir ilâve edersiniz bu yine "1"nin kendisi olur. Birbirini takip eden Bir'ler aynen kendisinin suretleri gibidir. Yüz'ü bulan her şeyde "mükemmel"i görmüş oluruz. Kişilerde ise bu yaşını ifade edecektir, asırdide olmuştur, tecrübelidir, bir çok bâdirelerden geçmiştir, erdemler kazanmış ve belki de "İnsan-ı Kâmil" olmuştur. Bir su da taşkın sel iken yatağını yapmış, nehir halini alarak etrafını hırpalamadan, bilâkis geçtiği alanlara bereket getirmiştir.

"MİMAR SİNAN DERGİSİ"ne bir anlamda sanki LOGOS'un somut hale gelmiş bir kopyasıdır da, diyebiliriz. Niçin'i ise içeriğine baktığımızda, yazıları okuduğumuzda SÖZ, ANLAM, DÜŞÜNCE, ve AKIL'ı

bulmakta; bir arada benliğimize katmak, içimize sindirmek, irade-i cüz'iyemize istikamet vermek istemekteyiz. Camiamızın bireyleri "MİMAR SİNAN DERGİSİ"nin yazılarında fikir ve düşüncelerini bulmaktadırlar.

Mesleğimiz sahasındaki neşriyat yokluğunu bir nebze olsun gidermekde olan bu dergimize sahip çıkmak bizlerin vazifesi olmaktadır.

Bizlerin bir yerde "MİMAR SİNAN DERGİSİ" ile kendimizi evrensel Masonluk camiasında kabul ve tanıtmış olacağımız umudunu taşı-maktayım.

"MİMAR SİNAN DERGİSİ" aktif gücümüzün bir sembolü olmuştur.

Muntazam bir çalışmanın, birbirine bağlanmış halkaların, SEVGİ ile yüklü Sevenlerin Sevilenlere iyi, güzel bir şeyler verebilmenin mutluluğunu tatmak isteyenlerin müşterek zaferidir.

"MİMAR SİNAN DERGİSİ"nin daha nice yüzer sayıları geride bırakarak TÜRKİYE MASONLUK camiasına ışık tutmasına, fikriyat sahasında katkılarda bulunmasına, gayelerinin tahakkuku için ümitlerini yitirmeden içtenlikle çalışan Kardeşlerimize de kalbî sevgilerinin ve başarılar dileğimin, E.Ü.M.'i indinde makbul olsun, derim.

EVREN VE İNSAN

Faruk ERENGÜL

Hepimiz ibretle idrak etmişizdir ki, toprağa verdiğimiz bir kimse, bu dünya yaşamında kazandığı maddi varlıkların hiçbirisini öbür dünyaya götüremiyor. Götürülebilen tek şey; kazandığı bilgi ve sevgi. Bu da ebediyyen bâki kalıyor.

Bilgi ve sevginin bâki kalması ne demektir? Kutsal Kitaplar: "Tanrının, evreni bilgi ve sevgiden yarattı"ğını bildiriyorlar. İnanyoruz ki: Omni Patent Tanrı, herşeye kadirdir, her istediğini ânında yaratır, hattâ evren için "ol" demiş ve evren olmuştur. Aynı zamanda biliyoruz ki: Tanrı her yarattığını illiyet (Causalité) ilkesi-

ne uygun olarak, illiyeti ile birlikte yaratır.

Bugün evrenin yaratılışında en geçerli varsayım; takriben 15 milyar yıl önceleri bir "atome primordial"ın (kozmetik yumurta), Big. Bang patlamasıyla yaşamakta olduğumuz evreni oluşturmağa ve yeni bir zamanı da beraberinde başlatmış olmasıdır.

Bu atome primordial'in içeriği ne olabilirdi? Evren yegâne sonsuz yaşam süreli madde elektron olduğuna göre, sonsuza asemptot yoğunlukta bir elektron-pozitron kozmetik yumurtası patlamış olmalıydı! Böyle olunca da, evrenin

bilgi ve sevgiden yaratılabilmesi için bilgi ve sevginin taşıyıcısının ancak elektronlarımız olabileceği düşüncesi beni iyice sardı. Bu kabul ile, düşüncelerimi derinleştirerek bu varsayımın, sezgilerimin de yardımı ile, pek çok metafizik kavramların fizik izahlarını yapmağa yöneldim. Bu arada beni çok mutlu eden bir husus: dinlerimizin ve masonik ilkelerin ortak ve bence en önemli amentüsü olan "Ruhun Ölmezliğine İnanç" kavramının da açıklığa kavuşmuş olmasıdır.

Bu düşüncelerimi, yerimizin kısıtlı olması dolaysile ancak özünün bile özetini açıklamakla yetineceğim.

Ve kesinlikle ifade ediyorum ki: amacım asla bunları siz kardeşlerime öğretmek ve de inandırmak değildir. Sadece, sizleri alelâde insandan gerçek insan kimliğine kavuşturacak olan metafizik düşünceye yöneltmek; bu hususta ufuklarınızı genişletmek ve, hiç bir tesir altında kalmadan kendi düşünce ve inanç özgürlüğünüze dayanarak kendinize mahsus düşünce ve inançlarınızı yaratmaya özendirmek tir.

Bilgi ve inanç kaynaklarımız ve yarattığımız düşünce ve inançlarımız birbirinden çok farklı, hattâ birbirinin tam zıttı da olabilir. Böyle olması da bence çok daha makbul ve hürmete şayandır. Çünkü düşüncelerin aynı olduğu yerde söz bitmiş, sükût başlamış ve tekâmül de durmuş de-

mektir. Halbuki bu konular; tekâmüle ebediyyen açık kalacak konulardır.

Konumuzu en başından ele alalım: Evrenin 15 milyar yıl öncele ri bir Big. Bang patlamasıyla yaratıldığı fikri nereden doğmuştur?

1929 yılında Edwin Hubble, Doppler etkisi ile spektrlerinin kırmızıya kaçmasından bizden en uzak galaksilerin uzaklaşma hızlarını belirlemiştir. Parallax açılarından bu galaksilerin bizden uzaklıklarının; meselâ Hydra için 1.96 milyar ışık yılı, Boots için 1,2 milyar ışık yılı olarak tesbit ediliyor. Mesafeyi hıza bölünce çıkan zaman, bu galaksilerin bir merkezden ayrılıp bu güne kadar hep takriben 15 milyar yıldan beri yol aldıklarını göstermektedir. Bu gün dahi radyo teleskoplarımızla kalıntı radyasyonlarını kaydedebildiğimiz bu Big-Bang patlamasının ilk anında elektron, pozitron ve diğer leptonlar ile kuark, proton, nötron gibi bir çok hadronlar doğuyor. Sıcaklığın 4 trilyon C° olduğu bu anda Tanrı; Hilbert uzayından yâni esprit âleminde enerjiye, oradan da $M=E/c^2$ ilişkisi ile kuant âlemine yâni Madde âlemine geçişi sağlıyor. Başlangıçta vahdet hâlinde olan nükleer kuvvet, elektromanyetik kuvvet, zayıf kuvvet ve çekim kuvveti çok büyük güç farklılıklarına uğrayarak birbirinden ayrılıyor. Kısaca, mistik ifadesiyle: Tanrı; Bâtınını kısmen zâhire çeviriyor.

Bu 4 trilyon C° sıcaklığı doğuran ısının nasıl yaratılabileceği konusundaki düşüncelerimi ileride yeri gelince açıklayacağım.

Parçacıklar fiziği araştırmacıları, bu ilk andan itibaren ancak 700 000 yıl sonunda, evrende bir proton ve bir elektronun bir Atomu oluşturma aşamasına gelebildiğini ve H bulutlarının kazandıkları hız ve açısal momentlerle expansion halinde nebülöleri, galaksileri, bunların da dönüş hareketleriyle belirli yörüngeler kazanarak yıldızları, protoplanetleri, planetleri ve diğer çok çeşitli gök cisimlerini doğurdukları varsayımlarını bilimsel kesinliğe kavuşturmaya çalışıyorlar ve eriştikleri bulgular, bu varsayımları doğrulama yönündedir. Fakat henüz bilinmeyen o kadar çok şey var ki!

Netice itibarile, yaratılıştan bu yana geçen takriben 15 milyar yıl içinde, bu gün yaşadığımız evren durumuna gelebildik. Durumumuzu kısaca özetleyiverelim. "Mount Palomar, Mount Wilson, Tautenburg ve uzaya yerleştirelin Hubble gibi en yüksek kapasiteli teleskoplarımızın bugün için erişebildikleri uzanımlardaki tesbitlerine göre evrende 200 milyardan fazla galaksi var. Bu galaksilerden bir tanesi olan Samanyolu galaksimizde takriben 300 milyar yıldız var, ki bir çoğu tekbaşına bizim güneş sistemimizin gezegenlerinin yörüngesi ile birlikte olan büyüklüğü kadar büyük. Gökyüzünde sütlü bir şerit gibi görüldüğü için Fransızla-

rın "La voie Lactée" dedikleri Samanyolu galaksimizin uzunluğu 100 bin ışık yılı (1 ışık yılı = 300 000x60x60x24x365=9.4x10¹² km uzaklık)".

Bizim güneşimiz bu galakside merkezden 2700 ışık yılı uzakta ve hiç bir ayrıcalığı görünmeyen bir yıldız. Kocaman bir plaj'da bir kum taneciği gibi. Dünyamız da onun 9 gezegeninden biri, ama çok ayrıcalıklı bir gezegen, diğer 8'inde olmayan bir şeye sahip : Canlı yaşam ve uygarlık.

Evrende; izotrop bir dağılım kabul edecek olursak, bu günkü tesbitlerimize göre 10²³ sayıda gezegen olması lâzım. Hiç antroposantrizm'e düşmeden bu gezegenlerin sadece yüzmilyarda birinde hayat olduğunu farzederek, evrende bizim gibi canlı hayat bulunan gezegen sayısının on milyardan fazla olacağı bulunur. Ve pek çoğu da bizden daha ileri bir uygarlığa erişmiş olabilir.

Bu arada büyükçe bir parantez açıp UFO (Unidentified Flying Object) ler hakkında düşüncelerimi açıklayıvermek isterim: Bildiğiniz gibi ışık; 300 000 km hızla bir saniyede ekvator enleminde 7,5 kere dünyayı dolaşır, veya ay'a 1,3 saniyede varır. Güneşin ışığı, 150 milyon km uzaklıktaki dünyamıza 8 dakikada gelir ve 7,4 milyar km uzaklıktaki sonuncu Pluton gezegenine, günberi ve günöte durumlarına göre 4 ilâ 7 saat arasında ulaşır. Güneş sistemi gezegenlerimizde canlı yaşam olmadığı kesinlikle belirlendiği-

ne göre, sistemimizin dışına çıkabilirim. En yakın yıldızlar olan Alpha Centauri ve Proxima Centauri yıldızlarının güneş ışığı 4,2 yılda, onlardan sonraki en yakın yıldız olan çok parlak Sirius'e ise 8 yılda ancak erişir. Yoluna devamla galaksimizi en yakın noktasından 23 000 senede terkeder ve bize en yakın Andromeda Galaksimize ulaşmak için 5,5 milyon yıl sürecektir. Intergalaktik yolculuğuna başlar. Ardından milyonlarca yıl, milyarlarca yılı kovalar. Şimdi çok basit bir hesap yapalım: Yer çekiminden kurtulma "evasion" hızı olan saniyede 10,5 km hızla gidebilen bu günün uzay araçlarımızla bu en yakın yıldız; $300\,000:10,5 \times 4,2 = 120.000$ yılda ulaşabilir. Kaldı ki bu yıldızların gezegenlerinde canlı yaşam, hem de bizden pek çok daha gelişmiş uygarlık bulunması ihtimali milyonlarda biri geçemez. Ve şimdi de inşafı düşünelim: Bu uzaylılar kimbilir bizden ne kadar ışık yılı uzaklardan, bilmem kaçbin sene meşakkat ve kozmik tehlikelere göğüs gererek buraya gelmişler. Bir görünüp kayboluverirler mi? İsteseler çok ileri teknolojileriyle dünyayı anında tersi sız hâle getirebilirler. Tıpkı Cortez'in ateşli silâh görmemiş Güney Amerika ülkelerini bir avuz insanla fethetmesi ve Asteek uygarlığını yok etmesi gibi.

İnanırım ki, böyle bir yolculuğu başarabilseler, ziyaretleri, Tanrı'nın evrende bilgi ve sevgi tekâmül programına uygun olarak, muhakkak ki dostane ve

hayrımıza olacaktır. Ama beyhude ümit!

O halde; UFO gördüklerini iddia edenler; ya sansasyon yaratarak meşhur olmak istiyorlar, ya da, günberi durumunda Venüs gezegenini veya büyükçe bir meteorit'in yanışını, belki de gelişmiş ülkelerin zaman zaman uçurdıkları meteoroloji balonlarını ayırtedemeyecek kadar cahil ve tecrübesizler. Bir de, insanların yaradılışında bulunan uzay özlemini istismarla, gerçekleri saptırarak çok satılan kitaplar yazan şarlatanlar var. Ve haksız kazandıkları şöhretlerinin şımarıklığı ile bu şarlatanlıklarını, Göreme'deki Peri Bacalarını ve mağara meskenlerimizi bile uzaydan gelenlere maletmeğe kadar verdireyorlar.

Aslında uygar uzaylılarla, astro-notik yoldan değil ama, E.S.P. (Extra Sensory Perception) yoluyla iletişim kurma şansımız olabilir. Bugünün insan beynindeki hücrelerin ancak %10'unun zihinsel faaliyetlere yetkin olduğu belirlenmiştir. Hâlen, gelişmiş ülkelerde devlet eliyle kurulan ve önemle yürütülen Parapsikoloji laboratuvarlarındaki çalışmaların da yaygınlaşması ve hızlandırılması sayesinde bu oran, yüzlerce ya da binlerce yıl sonra çok daha artacaktır. Ve bu sayede de yeterli iletişim sağlanabilecek duruma geleceğiz. Bu iletişim "Evrensel Uygarlık ailesi"ne kabulümüzün müjdesini taşıyacaktır.

Pek tabiidirki, bu gezegenlerin atmosfer terkipleri, karalarının elemanter yapıları, yer çekim güçleri, radyasyon ve daha bir sürü faktörlerin dünyamıza benzememesi ve dolayısıyla canlı evriminde mütasyonların farklı gelişmesi sebebiyle bu uygar canlıların bizlere benzeme ihtimali milyarlarca biri bile geçemez.

Bu gün için Ütopya gibi görünen bu evrensel iletişim ve evrensel uygarlıkla entegrasyonu özlemimizin, birgün gerçekleşeceği düşünce ve temennilerimiz, asla kaybetmemiz gereken ümitlerimizin başında gelebilir Bu ümidimizi; günden güne yaygınlaşan SETİ (Search for extra terrestrial Intelligence) programları daima canlı tutacaktır. İletişim hızını ışık hızına çıkaran "Radyo Astronomi" alanındaki fevkalâde gelişmeler; umut verici bir başlangıçtır.

Anatomik, fizyolojik, psikolojik farklılıkların, lisan sorunlarının, ve en önemlisi tachyon hızlar sebebiyle mesafe ve zaman sorunlarının bahis konusu olmayacağı ESP iletişiminin, Tanrı'nın, Evrende programladığı tekâmül sürecinin bir parçası olduğu inancındayım. Umarım ve dilerim ki; levh-i-mahfuzda alın yazımıza ihsan edilmiş olsun!

Dünya insanının bu programa katkısı ve uzaya açılma özlemının gerçekleşmesi için hiçbir fedakârlıktan çekinmeyen ulusların, dünyamızın evrende yüzünü ağartacak bu girişimlerinde

Tanrı muhakkak yardımcı olacak ve yollarını aydınlatacaktır.

Kutsal kitaplarımızda bu özleme erişeceğimize dair müjdeli bildiriler vardır. Konuyu uzatmamak için bunların derinine inmiyorum.

Fakat belirtmek isterim ki: Çoğumuz Science fiction yazar ve film yapımcıları, uzaydan gelenlerle dünya insanının savaşlarını konu alan düşmanca senaryolar yaratmağa çaba gösterirler. Eğer çok ileri bin yıl'larda evrensel uygarlık ailesine kabul olunup, "Kâinat vatandaşı" olmak istiyorsak bu düşmanlık imajının tamamen değiştirilip dostluğa çevrilmesi ve gelecek kuşakların gönlüne evrensel sevgi aşılması şarttır. Zaten ay'a ilk gönderilen uzay aracında dahi, evrene mikrop saçmamak için alınan sterilizasyon önlemleri, buna çok güzel bir başlangıç sayılır.

Bu çok uzayan parantezimizi, burada kapayıp evrenimize ve kendimize dönelim.

Güneşimizin bundan yaklaşık 5,5 milyar yıl önce, dünyamızın ise ondan bir milyar yıl kadar sonra yaratıldığı, radyoaktif izotop izleyicileri vasıtasıyla presizyonla belirlenmiştir ve dünyamızın ilâhi denebilecek yaşam şanslı olanaklara mazhar olduğu apaçık ortadadır. Bunlardan aklımıza geliveren bir kaç örneği sıralayalım:

1-Güneşimiz kütlesinin yeterli büyüklüğünün yarattığı çekim

gücü ile merkez yönünde çökmeler doğurur, ve, anamaddesi olan H, füzyona uğrar, saniyede 600 milyon ton H, füzyonla Helyuma dönüşür, fakat 4 milyon tonu kayıp madde olarak güneş rüzgârlarıyla ısı, ışık ve radyasyon şeklinde uzaya dağılır. Yaklaşık 150 milyon km uzakta yörüngesinde dolanan dünyamız bu yayılımdan, canlı yaşam için en ideal miktarlarda nasibini alır.

Zayıfladığını tahmin ettiğim dikkatinizi tazelemek için araya bir anekdot sokmak istiyorum. Bir uzay bilimci, konferansı sırasında; güneşin 5 milyar yıl sonra H yakıtının biteceğini ve dolayısıyla dünyada canlı yaşamın sona ereceğini söylerken, ön sıralarda oturan yaşlı bir adam: "- İyi duydum, kaç yıl dediniz?" diye sorar. Konuşmacı: "- 5 milyar yıl" deyince yaşlı adam derin bir Oh çeker ve "- 5 milyon yıl dediniz zannettim de pek endişelenmiştim" der.

2- Atmosferimizin, dünya çekim gücü içinde kalıp uzaya kaçmaması ve içinde su buharı bulunması, ve de üst katmanların UV ışınlarının fotoşimik etkisi ile ayrışarak 79/21 oranındaki Azot/Oksijen dengesini sabit tutması, ve yine üst katmanlarında Oksijen moleküllerinin Ozon kuşağı oluşturması, ancak ilâhi bir programın neticesi olmalıdır. Yoksa uzaydan gelen radyasyonlar, kozmik ışınlar yeryüzünü ezeli bir Hiroşima ya da Çernobil cehennemine çevirirdi.

3- Güneş ile dünyanın merkezlerini birleştiren vektör dünyanın ekvator düzlemi ile yıl boyunca ± 23.5 derece arasında salınımlar yapar. Düzensizlik gibi görünen bu durum olmasaydı, ısı değişimleri olmayacağından; iklimler, rüzgârlar, yağmurlar vs.'de olmayacak, dünya bu tekâmüle kavuşmayacaktı.

4- Canlı yaşamın bitkiler ve hayvanlar olarak iki esas gruba ayrılması yine bir ilâhi programın mazhariyetidir. Birinin zorunlu artık maddesi olan CO₂, diğeri- nin zorunlu gereksinim maddesi oluyor. Bitkiler bu CO₂ yi mas edip besin maddeleri oluştururken Oksijeni serbest bırakıyorlar. Bu Oksijen ise, hayvansal yaşamın en zaruri solunum maddesi olarak canlı hayatın devamını sağlıyor.

5- Tüm canlılarda nev'in bekası (auto-Conservation) bilinci, hepsi de birbirlerini yiyerek yaşamalarına rağmen, doğanın dengesinin korunması için yine ilâhi bir programın eseri oluyor.

Dinazor, atlantazor, brontozor vs. çok iri vücutlu fakat küçücük kafalı olan mesozoik dönemin hayvanlarının inkıraz sebeplerini bu birbirlerini yemelerine bağlayamayız. Belki bunlar, beyinlerinin küçüklüğü yüzünden, yâni akılsızlıklarından dolayı münkariz olmuşlar, fosillerini bırakarak dünyayı terketmişlerdir.

6- Pek farkında değiliz ama, ay'ın 380-400 bin km uzaklıktaki yö-

rüngede olması; dünyamızı ne büyük bir tehlikeden uzak tutmuştur. Med-Cezir olayı; aradaki mesafenin küpü ile ters orantılı olduğundan, meselâ bu mesafe yarısına düşse, 2 m civarında olan Med-Cezir yüksekliği 8 m ye çıkacak, sahil şehirleri perişan olacaktı. Hele, Roche'e limiti dediğimiz, dünya yarıçapının 2.44 katı olan 15 km ye düşse, ay dedemiz dağılacak ve parçacıkları Sattürn halkası gibi "dünya halkası" oluşturuncağı.

7- H füzyonu ile Helyum ve sonra sıra ile lityum, berilyum, karbon, azot, oksijen ve de devamla 100 ü geçen sayıda element ve ardından bunların inorganik ve organik sentezlerinden uygarlığımızın temelleri atılmıştır. Bunlardan da canlı hayatın nasıl ilâhi bir takdirle doğduğunu ve bugünkü aşamaya geldiğini ve de ileride daha nelere erişebileceğine dair düşüncelerimi biraz sonra açıklayacağım.

8- Deniz seviyesinde bir atmosfer olan basınç, merkeze indikçe artar ve 3,7 milyon atmosfere ulaşır. Bu basınçta bütün maddeler erimiş magma halindedir. Zaman zaman yeryüzünün zayıf yerlerinden tektonik hareketlerle yüzeye çıkan bu magma; dağları, ovaları, abis'leri oluşturmuştur. Böyle olmasaydı yeryüzü dümdüz ve üzeri tamamen su ile örtülü olacak, canlı yaşam da ancak su içinde sürüp gidecekti.

Dağları, ormanları, vâdileri, akarsuları olmayan bir dünyada hayat, herhalde bu günkü gibi

güzel olmayacak uygarlığımız da böylesine gelişmeyecekti.

9- Yeryüzü bundan ancak iki milyar yıl önceleri, inorganik maddelerden; su buharı, amonyak, metan gazının, olası ki polarize sirküler UV ışınlarının da katalizörlüğü sayesinde asimetric moleküler yapıli organik maddelere: amino asit ve nükleik asitlere ve de polimerlerine dönüşüyor. Zamanla "Coacervate" damlacıkları içinde virütik canlılar zuhur etti. Bu virüs'te bir zekâ vardı. Zira bu virüs yaşıyordu: Nev'in bekası iç güdüsüne erişmişti, autoconservation bilinci ile besleniyor, "force vitale" kazanıyor, çoğalıyor, çevre ile entropi dengesi kuruyor ve de giderek kontrol ve geri tepme mekanizmalarını geliştirerek transformasyon ve mutasyonlarla (başkalaşım) daha gelişmiş canlılar türetmeğe çalışıyordu.

Başlangıçta bir tek temel amino asit türü, DNA molekülüne en az 10 000 enformasyon ünitesini kimyasal kodlarla, şemalarla işlemiş olmalıydı. Takriben onar milyon yıl aralıklarla bu temel amino asit türleri artıyor, üç olunca enformasyon ünite sayısı 400 milyon olan amip'ler, 110 olunca güve böceği, 128 olunca atın atası hyparion, 129 olunca tavşan, 140 olunca primat türleri bu değişim ve başkalaşımın öncüleri olarak yeryüzünü süslemeğe başlıyorlar.

Enformasyon ünite sayısının binlerce milyarı bulduğu, 500 bin yıl öncelerine gelindiğinde bu te-

mel amino asit türü 141 i bulduğu an'da birdenbire bir mucize gerçekleşiyor: İnsana benzeyen maymunlardan biri, yerden aldığı bir taşı düşmanının ya da avının kafasına indirerek "maymuna benzeyen insan" sıfatını kazanıyor. Antropoloji kitaplarımız bu yaratığa "Akıllı insan" ("Homo-Sapiens") adını takıyor ve bunlar; Kenyapitek, Austrolopitek, Sinantropus Erectus vs. isimlerle dünyanın her tarafında yaşam kavgalarını daha akıllıca sürdürmeğe başlıyorlar.

İşte bu Homo-Sapiens'leden bir çifti de yenmesi, yasaklanmış meyveyi yediklerinden Aden cennetinden kovulup, Mezopotamya'ya yaşamlarını zorlu çabalarla sürdürmek üzere indiriliyor ve ilâhi güzellikte bir alegori ve semboller dizisi olarak "Adem ile Havva" adıyla Kutsal Kitaplara giriyorlar.

Doğru yorumlandığı zaman Kutsal Kitaplarla, Bilimlerimiz arasında hiçbir çelişki olamaz. Yeter ki Kutsal Kitapların ruhunu teşkil eden alegori ve sembollerin kriptolojisine nüfuz edip doğru deşifrajlarını yapabilelim.

Adem ile Havvanın yaratılış şeklinin biyolojik ve fizyolojik olabilirliğine kafayı takıp Kutsal Kitaplara inancını yitiren ve de dinden imandan kopanlar bence zavallı kimselerdir. İşte Masonlucun en önemli gayelerinden birisi de; bir'den otuzuç'e kadar bütün

derecelerinde, öğretilerini:alegori ve sembollerle tâlim ve terbiye yoluyla bu kriptoloji, yi özümseterek, bizleri bu zavallı durumlara düşmekten korumaktadır.

Bu arada şu tarihe geçmiş anekdotları da yazmadan geçemeyeceğim: Darwin; 24 Kasım 1859 tarihinde "on the Origin of Species by means of Natural Selection" kitabını yayınladığında bilhassa kilisenin büyük tepkisine maruz kaldı. Hele 1781 yılında "Descent of Man" (İnsanın zuhuru) kitabını yayınladığı zaman Kilise Darwin'e tam notunu vermişti: "İnsan hiç maymundan türeyebilir miydi? Olsa olsa ancak Darwin'in kendisi türemiş olabilirdi."

Bir de Darwin'in, bir yarı aydının sorusuna cevabı mânîdardır: Bir yarı aydın soruyor; "Maymunla insan arasında çok büyük fark var, arada başka bir yaratık var mı?" "Var" diyor Darwin; "İşte biz varız ya!"

10- Yeryüzünün dört bir köşesinde yaşam kavgası vererek ve gittikçe daha hızlı çoğalarak gelişen homo-Sapiensler; 50 000 yıl önceleri Neanderthal insanını ve de 20 000 yıl önceleri bugünün Cro-magnon'larını oluşturuyorlar. Yeni bir toplum düzeni doğuyor, yaşam mücadeleleri kendi aralarında da yer almağa başlıyor. Tanrı, yarattığı evrenin evrim programında öngördüğü tekâmülü sağlamak için, toplum düzenini tesis misyonu ile peygamberler gönderiyor. Bunlardan en eski ve en bilinenlerden

birisi Nuh Peygamber'dir. Nuh; kavmine, sapıklıklardan doğru yola gelmedikleri takdirde bir tufan olacağını ve boğulup gideceklerini bildiriyor. Aldırış edilmeyince, Tanrı'dan aldığı emirle, bir hafta içinde bir gemi yapıyor, en yakınlarını gemiye bindiriyor, yeryüzü canlılarının birer çifti de her bir yandan gelip, kendiliklerinden gemiye giriyorlar. Tufan başlayınca yükselen sular gemiyi yüzdürüyor, Tanrı geminin kapaklarını bizzat kapıyor, ve tufan süresince gemidekiler kurtuluyor.

Bu ilâhi güzellikteki alegoriyi, şüphesiz hepiniz bütün teferuatı ile bilirsiniz. Fakat bu alegorinin gerçek mesajının ne olduğunu hiç düşündünüz mü? Ben derin derin düşündüm ve anladım ki Hazreti Nuh, bizzat ben'im. Etrafımı saran: kin, garez, intikam, ihtiras, yalan, iftira, irtikâp, riya, şehvet gibi her türlü nefsanî bâtil düşünce ve davranışlardan oluşan bu tufan çok azgınlaşınca, ben, kendi kendime inşa edeceğim bu gemiye sığınacağım ve tufandan kurtulacağım.

Pekâlâ, bu gemiyi nerede inşa edeceğim? Kendi vicdanımın içinde. Evet, hiçbir suçlunun asla beraat edemeyeceği yegâne mahkeme olan vicdanımın içinde, hem de baş köşesinde. Kendi "Ego"mu ancak böylece kurtardıktan sonra, bu geminin yanı başında, ya da içinde inşa edeceğim "Masonik insanlık Mâbedi" daha hümaniter gayelere kay-

nak olabilir.

Ne kadar mutluyum ki, benim düşünce ve inanç özgürlüğüm bu irşad ile aydınlanmış.

Ve ben Nuh efsanesini böyle yorumlayıp, gereğini ifa ile ebedi huzura kavuşmayı sağlarken, alegorinin zâhirinde kalanları iki ayrı zavallı gruba ayırıyorum:

Birincisi: Akıl süzgeci olmayan, dogmatik ve hattâ fanatik düşünceli insanlar. Alegorinin zâhirini olduğu gibi kabul edip inanırlar, üzerinde düşünmeyi dahi günah sayarlar,

Ne kadar acı bir gerçektir; günümüzde dahi bilimsel heyetler halinde Ağrı Dağı'nın tepelerinde Nuhun Gemisinin enkazını aramaya çıkıyorlar. Zavallılar bu enkazın kendi içlerinde yatıp durduğunu göremiyorlar, hissedemiyorlar,

İkincisi: Yarı Aydınlar; Atmosferimizdeki su buharının tamamının bir anda Mezopotamya'nın Şuruppak kasabası üzerine yağmur olup düşse dahi, yeryüzü su seviyesinin bir kaç cm'den fazla yükselemeyeceği hesabını "birleşik kaplar kanunu"na göre yaparak, bu geminin, 5500 m yüksekliğe varan Ağrı Dağı tepelerine çıkamayacağını, böyle devasa bir geminin o günün malzeme ve teknolojisi ile bir tek kişi tarafından hem de bir haftada inşa imkânsızlığını, kuzey kutbundan beyaz ayıların, güney kutbundan penguenlerin, Afrikadan fillerin, Hindistandan kaplanla-

rın, Macaristan'dan kazların vs, vs. çeşit çeşit hayvanların, kollarına eşlerini de takarak Şurup-paka gelip, kendiliklerinden gemiye girmelerinin, tufan boyunca barınma ve beslenme sorunlarının çözümsüzlüğü ve daha bir çok kategorik düşüncelerle kutsal kitaplara inançlarını kaybederler, dinden imandan olurlar. Bu zavallıların da kaybı çok büyüktür.

Gelin sizler de Nuhun Gemisini, böyle geometrik bir noktada, kendi vicdanınızın içinde inşa edin ve efsaneden bu yana hiç durulmayan kötülükler tufanı çevrenizde azgınlaşınca içine sığının. Emin olun ki Tanrı geminizin kapaklarını tufana karşı kapayacak ve kötülükler içinde boğulup gitmenizi önleyecektir, ve bu gemi uğradığı her yere "İdeal İnsanlık Mâbedi"nde ürettiğiniz sevginizi taşıyacaktır.

Bu uçsuz bucaksız konuyu toplamak için, artık metakozmogoni'den, geleceğin para-kozmoloji'sine geçelim, ve, nereden geldiğimize dair varsayımlardan sıyrılıp "Nereye Gidiyoruz?" sorusuna cevap arayalım. Peşinen bilelim ve inanalım ki "Tekâmüle" gidiyoruz. Ama nasıl?

Evrende her şey bir zıttı ile dengede tutulmaktadır: İyi-kötü, soğuk-sıcak, Santrfüj kuvvet-Santrpet kuvvet, madde-karşıt madde v.s. Termodinamiğin 2. kanunu Carnot prensibine göre: madde evreninde izole bir sistem, sistemin durumu üzerinde düzen kaybetmeden evrimini sürdüre-

mez, yani zaman içinde entropi'si devamlı artar. Bu düzen kaybı ne ile dengelenebilir? Bence ancak mânevî âlemin düzen kazanması ile.

İncelememiz başında da belirttiğim gibi, benim düşünce ve inancımın odak noktası;"elektron"larımızdır, ve mânevî âlemin düzen kazancını, devamlı artırdıkları bilgi ve sevgi birikimi ile sağlarlar. Bu spekülâtif düşüncenin metafizikten fiziğe dönüşümlü bir izahı olabilir mi? Arayalım.

Ruhumuzun, canımızın, vicdanımızın, düşünce, eylem, bilgi ve sevgimizin gerçek, benliğimizin kısaca esprit'mizin taşıyıcısının elektronlarımız olduğunu söyledik. Normal bir insanda 10^{28} (on üzeri yirmi sekiz) sayıda elektron vardır ve bir elektronun bir saniyede impuls sayısı 10^{23} (on üzeri yirmi üç) tür. Demekki bir insan; elektronlarının spin hareketleriyle saniyede 10^{51} (on üzeri ellibir yani ellibir rakamlı bir sayı) mertebesinde spritüel davranışlarını gerçekleştirir. İnsan yapısı ve daha çok genç olan yeni kuşak bilgisayarların saniyede milyarlarca informatik işlemleri yapabildiğine ve bir kütüphane muhteviyatını belleğine alabildiğine göre Tanrı yapısı elektronların da bu spiritüel düzeni sağlayabilecek ilâhi yetenekleri haiz olabileceklerine inancımız tamdır. Elektronlar trilyonlarca ton/cm^3 yoğunlukları dolayısıyla zaman-mekân yüzeyinde çöktürdüğü alan kendi üzerine kapanır, bir eksen üzerinde 180 derece dö-

nünce $y^2=ax^2+bx^3$ fonksiyonlu bir strophoid oluşturur. Bu demektir ki; elektronun zaman-mekânından, tıpkı kara delik(black hole) gibi hiçbir enforsasyon dışarı çıkamaz. Ancak elektronlar arası Spin İnteraction'ları ile spiritüel iletişim olabilir. Kendi iç bünyesindeki spin interactionları geleceğe dönük meditasyon, ve maziye dönük hatırlama (réminiscence) olayları yaşanır. Kendi karakterindeki elektronlarla olan interactionlarla Sevgi birikimi, değişik karakterdekilerle bilgi birikimi artar. Spinlerin salınımı prensibine göre bu artış süreklidir. Bu bilgi birikimi; yalnız beynimizin kazandığı bilgiyi değil, bütün organlarımızın kontrol ve geri tepme mekanizmalarını geliştirmek üzere intensif olarak artırdıkları bilgiyi de kapsar ve bunlar bu günkü aşamada beynimizinkilerden kıyaslanamayacak kadar daha çoktur. En mini mini bir örnek sunacağım: Hücrelerimizin içinde bulunan milyarlarca mitokondri, herbiri eşsiz bir kimya fabrikası olup, yaşam enerjisini sağlayan ATP (adenosin trifosforik asit) üretmektedir, ve, beynimiz mikrometrik bir hücrenin bu mucizeyi nasıl gerçekleştirebildiğine akıl dahi erdirememektedir.

1956 Yılında Stanford Üniversitesi lâboratuarlarında Stanley Miller, tıpkı doğanın yarattığı gibi, inorganik maddelerden aminoasit ve de canlı bir hücre yaratmış ve Ruslar bu canlı hücreyi bir tütün yaprağına aşılayarak mi-

toz sağlamışlardır. Ne yazık ki, galiba ancak ilâhi bir ihsan olan yaşam gücü (force vitale) sağlanamadığından ömürleri saniye kesirleri kadar olabilmıştır.

Yaratılıştâ zuhur eden bir elektronun içine bu evrim programının yerleştirilmiş olabileceği sezgisi beni daima bu inanca yönlendirmiştir.

Madde âleminin sürekli düzen kaybederek "désordonné" bir süreç içinde olmasına karşı, spiritüel âlemin düzen dengesi yaratmak için sürekli düzen kazanması düşünce ve inancımın cevap bulabildiği metafizik kavramları kısaca irdeleyelim:

Dünya yaşamımız sırasında kazandığı bilgi ve sevgi ve de amelîlerimizin hâtıra kayıtları ile kendi "Ego"muzun gerçek, temsilcisi olan elektronlarımız, ölüm hâlinde uzaya dağılır, sonsuz yaşam süreli dirler, ve, 10 km kalınlığında ki atmosfer tabakasının her bir cm^3 ünde yüzlerce bulunur. Bunlardan bir kısmı; solunum, besin veya ısıma yoluyla yeni bedenlere girip, sahip olacakları yeni "force vitale" ile bilgi ve sevgi birikimini yeniden artırmaya devam edeceklerdir. Tekâmül için bu şarttır.

Uzayda bâki kalan elektronlarımız ise; bizim ruhumuzu ve esprit'imizi sonsuza kadar taşıyacaklardır. Böylece "Ruhun ölmezliği"ne inancımızın kanıtları olurlar. Force vitale'leri olmadı-

ğından yeni bilgi ve sevgi üretemezler, ancak "réminiscence" imkânları vardır. Fakat kapalı zaman ve mekânları bize hiçbir enformasyon sızdırmaz. Belki ruh çağırıcılar spin etkileşmesi ile bazı haberler alabiliyordur.

Muhakkak olan birşey varsa, o da; bu kapalı zaman-mekânlarında zaman işaret değişirir, $\pm$ sonsuz uzanımlarda kendi kayıtları vicdan muhasebesinin önünden geçer durur. Bu kayıtların sevap getirenleri huzur, günah getirenleri azap doğurur. İşte cennet huzuru ve cehennem azâbı bence budur ve ebediyen devam eder, amellerimizin ilâhî hükmünü böyle icra ediyordur. Yoksa, astronomi bilgilerimize göre; "Tanrı'nın bâzı gezegenlerde kebabçı dükkânı açtığı ve günahkâr kullarını orada pişirdiği" söylenemez.

Bu elektronlarımızın âkıbeti ne olacaktır? Evvelâ evrenin akıbetinin ne olacağına dair farklı görüşlere karşı, kendi düşünce ve inançlarımı açıklamam gerek:

Evren; açık mı, kapalı mı?

Bulunduğumuz ekspansiyon(açılım) döneminde evrensel yoğunluk gittikçe azaldığından, yayılmayı durduracak ve retraksiyon (büzülme) dönemini başlatacak imkân düşünemeyenler evrenin açık olduğu tezini savunurlar. Ben bu tezi benimseyemiyorum. Evrenin başlangıcı Big-Bang'le sabit olunca başlangıcı olan herşeyin sonunun da olması gerekir diye düşünürüm.

İnanç kaynağımız olan Kutsal Kitabımızın Hadid Suresinde Tanrı için: "Hüvel evveli vel âhir, vezzahiri vel bâtin" diye bildiriliyor. O halde evveli ve sonu olan herşey kapalı bir sistem oluşur. Evrenin kapalı olması; âkıbetinin düğüm noktası olduğu için konuya açıklık getirmekte fayda vardır. Bütün soru; retraksiyon döneminin başlaması için Evren Doğası'nın nasıl bir illiyet yaratacağı yönünde odaklanmaktadır. Ben, düşünebildiklerimi şöyle sıralayabilirim:

1- Maddenin ışık duvarına çarpması: Hâlen ışık hızının yarısına erişmiş ve ivmeli olarak artan tardyon hızlarla dışarı kaçmakta olan galaksiler, "luxon" ışık hızına eriştikleri zaman kütlesi;

$$M_v = \frac{M_0}{\sqrt{1 - \frac{v^2}{c^2}}}$$

görecelik denklemine göre payda sıfır olacağından sonsuza gidecek, hattâ $v > c$ "tachyon" hızlara dönüştüğünde kütle; imajiner değerler olacaktır. Bu da ancak; ruh, esprit gibi metafizik kavramlara izafe edilebilir. Tanrı'nın ve de ruhların sonsuza kadar uzanan tachyon hızları olması kaçınılmazdır. Yoksa; milyarlarca ışıkyılı uzaklıklar olan evrende "heran hâzir ve nâzır" olmaları mümkün olamaz.

Ses duvarına çarpıldığı zaman bir patlama vuku bulduğu gibi,

acaba sestem tam bir milyon kat daha hızlı olan ışık duvarına çarpıldığı zaman vuku bulacak patlama ve sonsuza ulaşan kütleler bu retraksiyon'u başlatabilir mi? Ancak "kimbilir?" diyebilioruz.

2- Zaman izafiyet denkleminde "

$$t_v = t_0 \sqrt{1 - \frac{v^2}{c^2}}$$

" tardyon hızın ışık hızına eriştiği zaman $t_v=0$ olur, yani zaman durur. Çok büyük hızlarla uzayda seyahat eden bir astronotun, dünyaya dönüşünde dünyayı çok daha yaşlı bulması bu yüzden ve elektronik saatlerle tesbit ve isbat edilmiştir. $v>c$ olduğu, yani tachyon hızlarda ise imajiner ve işaret değiştirebilen zamanlar olabilir. Böylece zamanın geri dönmesi, başlangıç noktası Big-Bang'a dönüşün de, başlangıcı olur mu?

3- Evrenin sıcaklığı hâlen -270°C 'dir ve gittikçe azalmaktadır. Mutlak sıfır (-273.16°C) eriştiği zaman, madde ile zaman kavramlarının ve davranış biçimlerinin ne olacağını bilemeyiz. Belki de termodinamik yasaları tersine işleyip büzülme dönemini başlatacaktır.

4- Çekim gücü yön değiştirebilir mi? Big-Bang patlamasıyla uza-ya fırlayan madde, 15 milyar yıl

dan beri bir ivme ile, yâni gittikçe artan hızlarla, uzay sınırlarını uzaklara taşımaktadır. İvme olması için belirli bir kuvvetin sürekli itmesi veya çekmesi gereklidir. Galaksilerde ilk hız dışında, ivme yaratacak bir kuvvet görünmemektedir. O halde çekici bir kuvvet mi bahis konusudur? Aklimızda çok spekülâtif bir perspektif oluşmaktadır: Evren kendi sınırlarının dışında, kendisinden çok daha büyük kütleli bir varlık, yâni tarifini tasavvur dahi edemediğimiz "Evrenin Ulu Yaratacısı"nın çekim gücüne tâbi olup, O'na doğru mu düşmektedir? Ancak böyle bir levitasyon olayında çekim ivmesi doğabilir.

5- Giderek H yakıtını tüketen yıldızlar; beyaz cücelere, nötron yıldızlarına, kuasarlara ve nihayet sonsuza varan yoğunlukları ile kara delik' (black hole)lere dönüşerek, galaktik kütle yoğunluğunu artıracak ve evren Big-Bang başlangıcına geri dönmeyi başlatacak mıdır?

6- Evrende bulunması olası ka-yıp kütle; fotino, gravitino, nötrino gibi sübatomik parçacıklar bu büzülme dönemine geçişte etken olabilir mi?

7- Gözlenemeyen, fakat bu yüzyılın ortalarından beri lâboratuarlarda üretilen karşıt madde'den (anti-matière) ibaret bir "Karşıt evren" daha mı var ve evrenimiz onunla karşılaşınca geri mi dönmeğe başlayacaktır?

8- Daha tasavvur dahi edemediğimiz ne gibi illiyetler zuhur edip

bu retraksiyon dönemine geçişi sağlayabilir? bilemiyoruz.

Fakat inanıyoruz ki: evrenimiz kapalıdır, tekrar "Kara delik"lerde ve sonunda bir kozmik yumurtada toplanacak ve bu evren "zaman ve mekân"ı ile bitecektir. Bilimlerimizin "Big-Crunch" adını taktığı bu olay, Kutsal Kitaplarımızdaki mahşer gününe ne kadar benzemektedir?

Big-Crunch'ta ne olacaktır? Bu hususta aşırı spekülâtif olmaksızın başka çaresi olamayan düşünce ve sezgimi açıklamak istiyorum: Bilgi ve Sevgi'den ibaret bu elektron kozmik yumurta, belirli bir süre Ulu Yaradan, tarafından tasnif ve değerlendirmeye tâbi tutulacak ve bu evrende elde edilen bilgi ve sevgi birikiminden yararlanılarak, daha mütekâmil doğa yasalarının hâkim olacağı yeni bir evren yaratılmak ve yeni bir zaman başlatılmak üzere yeni bir Big-Bang hazırlanacaktır.

Yeni bir Big-Bang patlamasını yaratacak olan 4 trilyon C° sıcaklığa nasıl erişilecektir? İşte bu İlâhi bir sırdır. Bilmemize imkân yok. Fakat düşünmemize imkân var. Ben derim ki: belki bu atom primordial'n bir de pozitronlar'dan (+ işaretli elektron) ibaret bir "karşı atome primordial"i vardır. Karşı karşıya geldiklerinde zuhur edecek patlamadan bu ısı yaratılacak ve doğacak enerji; radyasyon ve kuantumlara dönüşerek yeni bir evreni ve yeni bir zamanı başlatacaktır. Yine evrende mevcudiyetine inandığı-

mız gibi, yeni oluşacak evrende de yeni bir "Leh-i-mahfuz"da, bilgi ve sevginin tekâmülünü öngören bir evrim programının, bu radyasyon ve kuantumların, içine, ilâhî kodlarla işlenmiş olacağı inançlarımızın kaynağı ve odak noktasıdır.

Meselâ bir insanın yaklaşık 80 yıl olan ömrü içinde kazandığı bilgi ve sevgi birikimi yeni kuşaklara aktarılarak insan neslinin tekâmülü sağlanırken, evrenlerin tekâmülünü de Ulu Yaradan böyle 80 milyar yıllık evren ömürlerine bağlamış olabilir.

Tanrı sevgisinin, bağlılığının, ihtiyacının; kendisine akıl ihsan edildiği homo-sapiens devrinden beri, yeryüzünün birbirleriyle hiç bir irtibatı olmayan bütün kavimlerinde istisnasız mevcudiyeti, tâ Big-Bang'den bu yana süre gelen evrim sürecinde tekâmülün, levh-i-mahfuz'da belirlendiği kayıt üzere yürütüldüğü inancımızı pekiştirmektedir.

Einstein'in "bütün bunların arkasında bir BİLEN vara benziyor" demesi bu inancımızın değişik bir ifade şeklidir.

Evrende görünen ve görünmeyen her şey Tanrının varlığını; gören göz, hisseden gönül için apaçık sergilerken, inanç sahibi olmak bence bir zavallılıktır. Ve, inanırım ki, inanç sahibi olmayan bir kimsenin; ne kendisine, ne çevresine, ne vatanına ne de

insanlığa hiç bir hayrı olamaz, onbinlerce iribaştan ancak bir kaç tanesinin kurbağa neslini temsil ve tekâmül ile idame ettirdiği gibi, bunlar da; iribaş (tadpole) lar gibi bu dünya yaşamlarında ancak figüran rolünde kalarak, silinip gideceklerdir.

Bir kuş kafesi inşa ederken bile bir plân, bir program yapmak gerekirken, kimi kuş beyinliler, ancak ilâhi olabilecek bir program ve düzenle Evrenin yaratılış ve tekâmülünü sürdüren bir Ulu Yaradan ve Mimarın varlığını bile inkâr ederler ve insanı gerçek insan yapan metafizik ve mistik düşüncelerden uzak materyalist bir yaşamı tercih ederler, ve mezarlıkların sadece ruhun kılıfı olan bedenleri barındırdığı ibret ve bilincinden yoksun kalarak, ruhun ölmezliğine inançsızlığın ebedî azâbına müstehak olurlar. Bence bunlar o plânsız kuş kafesine bile başlarını sokmağa hak kazanamazlar, zira bağlandıkları madde yok olup gitmektedir. Kendileri de, evrenin evrimini rastlantılarla sürdürdüğüne olan inançları gibi, bir misyonla değil, bir rastlantı, bu dünyaya gelirler, ve yine bir rastlantı ile de gider, kaybolurlar. Yazımı, şu sözlerle bitirmek istiyorum:

Düşünce özgürlüğü ve inanç özgürlüğünüzün en tabîî hakkınız olduğunu bilin, korumayı görev addedin, araya girmek isteyenlere ve bilhassa siyâsi çıkarlarına âlet etmek isteyenlere karşı mücaadele edin, sessiz kalmayın. Zira hiçbir mücadele seyirciler ta-

rafından kazanılmamıştır. Bizi; çağdaş uygarlığa ayak uyduracak yegâne yol olan: Demokratik ve Lâik ilkelerden, Atatürk devrimlerinden asla ödün veremeyin.

Bugün önünüzde hazır bulup sefâsını sürdürdüğünüz bu özgürlüklere lâîk olmanın tek şartının, bu ilkeleri yaşam tarzı olarak benimseyerek ve korunmasını her hâlükârda üstlenerek yaşamak ve de gelecek kuşaklara daha mükemmel bir şekilde miras bırakmak oluğu bilincini özümseyin.

Bağlı olduğunuz pekçok şey kaybolup gitse bile, yüreğinizin içindeki "Ümit kuşu-Pandora" daima canlı kalsın. İyi bilin ki; kaybettiklerimizi telâfi gayreti, atılım gücünü ümitten alır.

Atatürk'ün söylediği: "Zafer, mağlubiyetin bir parmak ötesindedir" veciz sözlerin, hedefiniz olan her işte sizi pes etmekten alıkoyup, başarıya ulaştıracak olan sırrın anahtarı olduğunu daima hatırlayın.

Başarının büyük bir sırrının da ketûmiyet olduğunu hiç unutmayın. İşitin, görün ve susun. Genç yaşta bu kadar büyük zaferlerinin sırrı sorulduğunda Büyük İskender'in: "Ne yaptığım, ne de yapacağım işleri kimseye söylemem" sözleri kulağınıza küpe olsun.

Hiddetli bir ânınızda, haklı bile olsanız, ya hayırlı bir şey söyleyin, ya da hiç olmazsa susmayı bilin.

Taassuba karşı mücadele, yeminleriniz arasındadır. Masonluğun nur ve ziyasını, karanlıkta kalmış kafaları aydınlatmaya taşıyın.

Çırak derecesinin her açılışında telkin edildiği üzere; günlük hayatın sonu gelmez gailelerinden fırsat buldukça sıyrılın, mikrokozmostan makrokozmosa kadar uzanan geniş zaman ve mekân koordinatları içinde kendinizi yerli yerine yerleştirin, bu sâyede gailelerinizin abartılmağa hiç değmeyeceği bilinci sizlere en müessir teselli kaynağı olsun.

Alelâde insandan gerçek insana terfi ile yücelmek için, hertürlü dış etkidenden arınmış düşünce ve inanç özgürlüğünüz içinde metafizik düşüncelere yönelin, ve kendinize özgü düşünce ve inançlarınızı yaratın.

Mistisizme dalın, evren'in evrim programı içinde bir misyonunuz olup olmadığının, ve bu dünya yaşamınızdaki tutum, davranış ve hayırlı işlerinizin devamlı vicdan muhasebesini yapmağa alışkanlık kazanın.

Vicdanınızın sesinin sizlere daima huzur vermesini dilerim.

GÜÇ SEÇİMLER : AHLÂKÎ OLMAK NİÇİN GİDEREK GÜÇLEŞİYOR?

A. Doğan YALIM (*)

Yirmibirinci Yüzyıl için başarılı ahlâkî önderlik, ahlâkın asla değişmez addedilen yüzlerce yıllık eski prensipleri üzerine inşa edilmiş olacaktır. Ancak bu önderlik, aynı zamanda, esnek, şartlara uyabilir ve yaratıcı da olacaktır. Niçin? Çünkü gelecek yüzyılın ahlâkî görünümü, atalarımızın hayal bile edemeyecekleri üç şart tarafından tayin edilecektir.

Önce, tamamen yeni ahlâkî meselelerle karşılaşacağız.

Sonra, giderek artan bir ahlâkî yoğunluk çağında yaşayacağız.

Üçüncü olarak, ahlâkî sorunlardan bağımsız ahlâk bölgeleri yaratmak için dünyadan kopma hususunda beklenilmeyen baskılara maruz kalacağız.

(*) *Camden, Maine'deki Institute for Global Ethics'in kurucusu Rushworth M. Kidder'in, 1995 yılında yayınladığı How Good People Make Tough Choices isimli kitabına dayanarak yazdığı ve The Futurist Dergisinin Eylül-Ekim 1995 sayısında yayınlanan makalesinden aktarılmıştır.*

YENİ AHLÂKÎ MESELELER

2 Kasım 1988 akşamı, 23 yaşındaki bir diploma sonrası öğrencisi olan Robert Tappan Morris, Cornell Üniversitesindeki kompüterinin başına oturmuş ve bazılarının asrın suçu dedikleri suçu işlemiştir. Hava Kuvvetlerinin Gelişmiş Araştırma Projesi ağına kompüter programlarının emniyet engellerini aşarak, Massachusetts Institute of Technology'nin kompüterine bir virüs programı yüklemiştir. Virüs programı şebekeye, sistemin 6.000 kompüteri aracılığı ile giderek artan sayıda virüs göndermeye başladı ve sonunda hafızasının büyük bir kısmını kaybeden sistem çöktü. Böylece Morris, daha önce kimsenin yapmadığı bir şeyi yapmış ve önemli bir kompüter ağına sızarak sistemi çökertmiş oldu.

Morris, bir sabıkalı değildi; intikam duygusu ile hareket etmiyordu; ekonomik bir kazanç peşinde değildi ve görünür bir ahlâkî sorunu da yoktu. Mahkemeye, bu bir hatâ idi ve bu yüzden üzgünüm demiştir. Çok ünlü bir kompüter emniyet uzmanı olan babası da Morrisin yaptığını, canı sıkılan bir diploma sonrası öğrencisinin işi diye tanımlamıştır. Time Dergisi ise, Morrisin virüsüne, dünyanın şimdiye kadar gördüğü virüslerin en sofistike ve en fazla zarar vericilerinden biri diyordu. Sonuçta mahkeme, Morrisi bir süre kamu hizmetinde gönüllü çalışmak ve onbin dolar para cezası ödemek gibi hafif bir ceza ile cezalandırdı.

Morris acaba, kompüter dünyasında bir acayip kişi, nev'ine has bir istisna mı idi? Muhtemelen değildi. Bütün öncülerde olduğu gibi teknolojinin öncüleri arasında da, zeki kumarbazlar, silâhşörler ve define avcıları vardır. Bunlar için keşfetmenin cazibesi karşısında ahlâkî değerlerin önemi azalır. Kompüter dünyasında bunlara kıyıcı (hackers) denilir. Bunların bir çoğu için bir şeyin yapılabilir olması, denenmesi için yeterlidir. Ancak, başka birinin daha önce yapmamış olması ya da yapılan işin ahlâkî sonuçlarını yeterince dikkate almamış olması gerçeği, bu kâşiflerin üzerine özel bir sorumluluk yükler. bazıları işe devam etmeden önce ahlâkî sonuçları tartabilmek için duraklar; diğerleri sür'atle uygulamaya geçer.

Yeni fikirleri sadece makul bir sür'atle geliştiren toplumlar, ahlâk anlayışının da yeni buluşlarla paralel gelişmesini muhtemelen sağlayabilir. Ancak, yirminci yüzyılda değişikliklerin hızı çok sür'atli artmıştır. Bunun sonucu olarak, yaratıcılığın gelişmesi, geçmişte söz konusu olmayan ahlâkî meseleler yaratmıştır. Halen, aşağıdakiler gibi, tamamen yeni meselelerle karşılaşmaktayız:

- Evlenmemiş genç kızlar, doğum kontrol hapları kullanmalı mıdır? Ağızdan alınan koruyucu hapların piyasaya çıktığı 1960 lı yıllara kadar bu, hiç bir zaman bir mesele olmamıştır.

- Kompüter programlarının, yetkisiz kopya edilmeleri nasıl önlenmelidir? Şu anda bunu, sadece kompüter dünyasında yaşayan insanlar bilmek isteyebilir.

- Tek amacı, trafik kaidelerini ihlâl etmek isteyenlere yardımcı olmak olan ve otomobil çamurluklarına monte edilen radar dedektörlerini yasaklamalı mıyız? Yüksek sür'at yapılabilen otoyolların ve düşük maliyetli transistör teknolojisinin birlikte geliştikleri 1980 yılına kadar böyle bir sorunumuz yoktu.

- İngiltere, nükleer artıklarını Afrikaya boşaltmalı mıdır? Bu suali elli yıl önce sorsa idiniz sizi, bilim kurgu sapığı olarak dışarlardı. Çünkü, hiç kimse böyle bir problemi düşünmemişti.

- Orta okul öğrencilerine bedava kondom dağıtılmalı mıdır? Aids hastalığı ortaya çıkmadan önce bu sual şehvet düşkünlüğüne atfedilir ve ıskandal olarak karşılanırdı.

- Siz ve ben, birbirimizin genetik kopyalarımızın çıkartılmasına müsaade etmeli miyiz? Sual şu anda geçerli değildir. Ancak eninde sonunda geçerli olacaktır.

- Bu gelişme hızı yirmibirinci asır için ne anlama gelecektir? Robert Morrise ve onun kompüter virüsüne yönelim. Kompüterlerle ilgili her şeyin, boyutlarının, sür'atlerinin, ağırlıklarının ve maliyetlerinin, gelecek yirmi yıl içinde 10.000 in üzerinde bir faktörle gelişeceğini söyleyen Theodore J. Gordon ile Fütürist Grubun tahminlerini hatırlayalım. Kompüterler, saç kurutma makinalarımızı, saatlerimizi ve oyuncaklarımızı çalıştıran elektrik motorları kadar her yerde hâzir ve nâzir ve bunlar kadar ucuz ve yenilenmesi kolay olunca yaşam tarzımız üzerinde muazzam etkili olacaklardır. Ancak, eğer Morrisin virüsü herhangi bir şeye işaret ediyorsa, kompüterler aynı zamanda, şu anda tahmin dahi edemeyeceğimiz bir ahlâkî karmaşıklıklar serisine de açık olacaktır.

ARTAN AHLÂKÎ GERGINLİK

Michiganlı doktor Jack Kevorkian, 1990 yılında intihar makinasını kullanarak Janet Atkins'e hayatını sona erdirmede yardım ettiğinde yeni bir şey yapmıyordu. İçmesi için kendisine zehiri verenler de Sokratın intihar etmesine yardımcı olmuşlardı. Kevorkianın yaptığını farklı kılan, yaşlanmanın demografisi idi. Amerikan nüfusunun en hızlı artan gurubu 85 yaşın üzerindeki gurubudur. Yaşam ortalamasında benzer gelişmeler diğer ülkelerde de görülmektedir. Yaşlı insanların bir kısmı mükemmel bir sağlığa sahipken giderek artan miktardaki diğerleri de, uzun süre çok kötü sağlık şartlarında yaşamakta-

dırlar. Sadece tıbbi müdahale ile hayatları sürdürülebilen, bazen büyük acılar çeken ve ümitsizlik ve yalnızlık içinde olan bu insanların, giderek artan sayıdaki kısmı, ölmeyi isteyebilirler.

Baktığım lûgatın, rahat ölüm diye tarif ettiği özellikle ümitsiz hastaların ölmeyi istemeleri olayını kuşatan ahlâkî meseleler, bir çok kişi tarafından etraflıca incelenmiştir. Yukarıda temas ettiğim olayın önemi, bir hastanın rahat ölümü için müdahalede bulunmanın ve bir makina kullanmanın meseleyi, bizden önceki neslin asla karşılaşmadıkları bir boyuta yükseltmiş olmasıdır. Büyükanne ve büyükbabalarımız zaman zaman intihar etmek isteyen yaşlı hastalar ile muhtemelen karşılaşmışlardır. Bu gün ise, Kevorkianın zalim makinasının müşterilerinin arttığı hakkındaki gazete haberleri, çaresiz hastaların ölmek isteklerine dair eski kanunlarla ilgili yeni suallere neden olmaktadır. Belki de halk, bu gibi makinaların kanuni addedilmesini istemektedir.

Kolay ölüm ile ilgili bir zamanlar gizemli olan düşünceler, akademik çevrelerden çıkıp, dünyanın her yerinde kahve masalarında görüşülür olunca, dikkatimizi vermemiz için bizi zorlayan diğer meseleler arasına girmiştir. Bunun sebebi global haber medyalarının kapsam sahasının genişlemesidir.

Medyanın kapsadığı konularda bir yenilik yoktur. Her zaman harpler, açlık, salgınlar ve felâketler olmuştur ve bu olaylar daima ilgili halkı korkunç şekilde etkilemiştir. Ancak, artık onları her gece oturma odamızda televizyonda görmekteyiz. Bilmediğimiz için bir zamanlar bizleri etkilemeyen problemler, artık bizleri ahlâkî acılara ve isyana sevk etmektedir. Elli yıl önce, Somalideki iç savaş ve açlık ile ilgilenmedik. Çünkü onun hakkında bilgimiz olmazdı. Şimdi, bu savaş ve açlığı görünce hareketsiz kalamayız. Bu tek olayı düzünelerce diğerleri ile çoğaltır, haklı nedenlerle yardım isteyen talepleri dikkate alır ve şu anda karşılaştığımız ahlâkî meseleleri ilâve ederseniz bu denli ahlâkî yoğunlukta yaşıyor olmamızın küçük bir mucize olduğunu anlarsınız.

Vakıflar ve yardım dernekleri arasında bu yoğunlukla ilgili yeni bir terim türemiştir: Merhamet Yorgunluğu. Böylesine muazzam ahlâkî mücadelelerle uğraşan, böylesine değerli organizasyonlardan, bu denli çok talep ile karşılaştığımızda yardım kabiliyetimiz de sınırlanmaktadır. Geçmiş zamanlar bu bakımdan daha kolaydı. Sadece iyi nedenleri olan çabaları destekledik. Şimdi işimizin zor olduğunu Rockefeller Enstitüsü başkanı Peter Goldmark da, artık iyi nedenler bulmak yeterli değildir; görevimiz, hayatî önemi olan meselelere destek vermektir, diyerek teslim etmektedir.

AYRI HUZUR ARAMA

Tabiatıyla tehlike, bu meselelere muhatap olacak mantıkî ve hissî yapıları kuramadığımız taktirde, böyle bir ahlâkî yoğunluğu olan bir dünya ile karşılaşmak yerine, kabuğumuzun içine çekilmiş kaplum-bağalar haline gelmemizdedir. Ya da sırtımızdaki bu ahlâkî yüklerle, aksini düşleyerek, yani ahlâkî meselelerin düzenli bir çerçeve içinde bulunduğu daha basit ve daha kolay bir dünyayı özleyerek cevap verebiliriz.

Şu anda, daha geleneksel yollara bir dönüş aradığımız gibi, modern yaşamın insanı tatmin etmeyen materyalizminden kaçmayı ve ayrılmayı arzuluyoruz. Bu iki güçlü güdüyü karismatik liderler ile bir araya getirirseniz sonuç dehşetli olabilir. 19. Nisan. 1993 de Teksasda Wacodaki Davidian tesislerinde David Koresh ve taraftarlarının yaşamalarına son veren yangınla karşılaşmalarının hikâyesi bu idi.

Ayrılcılık her zaman Wacoda olduğu gibi alevlerle sonuçlanmaz. Ancak olay, yirmibirinci yüzyılın geliştirdiği ve medenî toplumun dokusunu giderek artan ölçüde parçalayan üç ahlâkî meseleyi açıklar:

1) DİN: David Koresh açıkça bir mezhep kurmuştu. Taraftarları, tamamen onun şahsiyetine dayanıyorlardı ve kendilerini düşünmek istemiyorlardı. Ne varki, mezhep tâbiri muhtemelen Federal Ajanların kendi lûgatlarındaki gibi anlaşıldı ve onların, Koreshi antika bir kişi olarak nitelendirmelerine ve Koreshin esrarengiz ve de müthiş fikirlerini yanlış yorumlamalarına neden oldu. Örneğin Federal Ajanlar, Koreshin kendini yakacağını asla düşünmediklerini itiraf etmişlerdir. Ama bundan şüphelenmeleri gerekirdi. Çünkü Koresh, ateş fikrinin çekiciliğine kendi kutsal kitabında defaatle temas etmişti. Kutsal kitabındaki fikirleri ne denli acaip olursa olsun Koreshin bunlara inancı ciddi idi.

Yirmibirinci Yüzyılın değeri yargılarını açık seçik anlamamız için, stereotiplerden vazgeçmemiz ve ne denli garip, antisosyal, ya da kısmen gayrikanunî göründüklerini bir tarafa bırakarak, çeşitlilikleri ve farklılıkları tam anlamı ile anlamaya çalışmamız gerekecektir. Gelecek, giderek artan ayrılcılık olmaya devam ettikçe bu anlayış ihtiyacı da aynı ölçüde artacaktır.

2) TERÖRİZM: Federal Ajanlar, aynı zamanda, Davidian Mezhebinin yanlış olarak terörist olarak değerlendirmiştir. Bu, hayret edilecek bir hatâ değildir. Çünkü, Federal Ajanların ateş açmalarından iki gün önce, 26. Şubat tarihinde, uluslararası teröristler New Yorkdaki Dünya Ticaret Merkezinin garajını havaya uçurmuşlardı. Teröristler gibi

Wacodaki insanlar da, hukuku kendi ellerine almış, tanınmayı talep eden ve şiddet taraflısı anarşistler olarak görüldüler. Ancak teröristler intihara başka çareleri kalmadığında baş vururlar. Dinî ayrılıkçılar ise, tam aksine, genellikle şahadet peşindedirler.

Ayrılıkçı dürtüde terörizm ile dinî fanatizm birbirine karıştırılmaya uygun ve oldukça bulanık görünümüdür. İhtiyacımız olan şey, bunların itici gücünü dikkatle analiz etmeyi ve gerekli tedbirleri almayı isteyebileceğimiz bir ahlâkî yapıdır.

3) MEDENÎ TOPLUMUN ROLÜ: Nihâî analizde toplumun rolü kanunları uygulamaktan çok ötededir. Toplumun hakikî amacı, Kores-hin bir miktar taraftar kazanabilmesine tahammül edebilecek kadar âdil, sevecen ve tolerans sahibi olmaktır. Korkmuş ve kendini emniyette hissetmeyen ve daha ileri vizyon özleyen insanlar, yarı dinî mesmerizme ⁽¹⁾ kapılmadan yaşamlarında bir anlam bulabilmelidirler.

Gelecek Yüzyıl ilerledikçe, daha az dayanıklı olan kişiler üzerindeki baskılar artabilir. mezhepçi davranışların ana hedefi, ayrı bir yerde ve biçimde sükûnu özlemek olabilir. Kanunlar, silâhların elde edilmesini zorlaştırabilir ve şiddet hareketlerine karşı daha az müsamahalı olabilir. Ancak, sonuçta, ahlâk dünyası için sıhhatli bir görüşü sadece, iyi dengelenmiş bir toplum sağlayabilir. Sadece ahlâk düşünürlerinin bir toplumu, yalnız ve emniyetsizlik içinde olan insanların yabancı düşüncelerin cazibesine kapılmayacakları bir toplumu yaratabilirler. Sadece hakikaten erdemli bir toplum, uluslararası arenada etnik temizleme şeklinde ya da sığınmalardan nefret şeklinde olsun ya da mahallî seviyede özel menfaat istekleri ve önce ben düşüncüsü şeklinde olsun ayrılıkçılara karşı koyabilir.

AÇMAZLARIN ÇÖZÜMÜ:

YENİ BİR İTİNA AHLÂKİ

Halen ahlâkî görünüşe bu üç temayül, yani yeni buluşlar, yüksek yoğunluk ve artan ayrılıkçılık, şekil vermektedir. Ne bulanık görecelik (relativizm), ne de bildiğinden şaşmaz inatçı abselitizm (mutlakçılık) bu meselelere cevap vermeye yeterlidir. Bu iki kutup noktası arasında, bu konularda herhangi bir uzlaşma da yoktur. Geleceğimize şekil verecek ahlâkî kurallar, bazı kaygan ölçeklerde bulunamaz.

(1) *Mesmerizm: Ondokuzuncu Yüzyılda hastaların, manyetizma ile tedavi edilebileceklerini ileri süren bir teoridir.*

Yirmibirinci yüz yıl için en pratik ahlâk kaideleri, ahlâkî münakaşaları çevreleyen, politik çekişmelerle, mutlakçılık, liberalizm, aile değerleri, sonuca yönelik eğitim ve benzeri düzenlemelerle ve akademik tartışmalarla fazla ilgili olmayacaktır. Çünkü bir ahlâk sistemi, belli meseleler hakkındaki politik olarak doğru görüşler gurubu, ya da özel bir ahlâkî tutum, ya da kuma dikilmiş bir yasaklama bayrağı değildir. Ahlâk sistemi, dünyaya bir bakış şeklidir. En güç açmazlarımızla başa çıkmamızda bize yardımcı olan bir yöntemdir. Bir uzlaşma değil bir büyüteçtir.

Sonuçta ahlâk sistemimiz, çevremizdeki topluma katılım şeklimizi tarif eder. Aynı zamanda her birimizde etkin standartlar ve uygulamalar geliştiren derin bir kişisel yapıldı. Bizden tarafsız olmamızı ister. Aynı zamanda ilgili olmamızı, bir başka deyişle bir görüş sahibi olmamızı talep eder. Çabucak kararlaştırılmış düzenlere göre eğitilmiş, her şeye yarım saatlik oturumlarla cevap bulan toplumlarda, bir formül bulup bu formül ile yaşamak için inkâr edilemez bir temayül mevcut olduğundan ahlâkî sistemler tehlikeli de olabilir. Genellikle böyle tek sesli koro şeklindeki toplumlar bir temel noktayı gözden geçirirler. Diğerlerini dışlayarak bir değer yargısına bağlanıp, bunları çevreleyen problemlerin karmaşıklığını anlayamayan toplumlar, düşünceden mahrum ahlâk sistemlerini, ahlâkî düşünce yerine ikame ederler.

Ancak bunun artık yeri yoktur. Asrımız, aksiyona geçmeden dua edenlere, kendi sistemlerinin doğruluğuna tevazu göstermeden inananlara ve kendi öz yanlışlarını anlamadan diğerlerinin yanlışlarını cezalandıranlara akıllarını başlarına toplamaları için her zamandakinden daha kısa bir süre tanımaktadır. Geçmişten miras kalan denenmemiş değer yargılarına karşı çıkan ve tekrarlamalardan ibaret ahlâk sistemi, sür'atle başka bir şeye doğru değişmektedir.

Yerine neyin gelmekte olduğu, geniş ölçüde etrafımızdaki dünyaya karşı tepkilerimize dayalı olacaktır. Gelmekte olan, maalesef çekirdek değer yargısı sinik (2) bir itibarsızlık, sonuçta doğruluktan, sevgiden, ve saygıdan geri kalanları da yok eden soğukkanlı bir bencillik olan relativizm ahlâkının yeniden canlanması olabilir.

Öte yandan, gelmekte olan, ahlâkî idrakin ışığı altında sezginin gölge-leri yok ettiği, kesin sonuçları yarattığı ve iyilik, değerlilik ve saygınlığa götürdüğü yeni bir itinalı ahlâk sistemi de olabilir.

(2) Sinik: Toplumu hor gören, kinik, alaycı anlamında kullanılmıştır

Tekrara dayalı ahlâk sistemi ile yaşamımızı sürdüremeyiz. Yirmibirinci Yüzyılın seçimleri çok zor seçimlerdir. Relativist ahlâk sistemi ile de yaşamımızı sürdüremeyiz. Bu gün hattâ tek bir cezalandırılmamış suçun gerisinde büyük bir kaldırâç etkisi vardır. Ancak, değer yargıları arasındaki çatışmaları mantığın yumuşattığı, karar verme yöntemlerimizi sezginin terbiye ettiği itinalı bir ahlâk sistemi altında varlığımızı sürdürebiliriz. İyi insanlar için zor seçimler yapmaktan daha iyi bir yol yoktur.

İNSAN HAKLARI VE VİCDAN

Raşid TEMEL

Ben, insan haklarına karşı değilim ama ona inanmam. Böyle bir şeyi tam olarak uygulamak güçtür. Çünkü insan hakları, diye bir şey insan tabiatine aykırıdır. Nasıl ki büyük balık küçük balığı yuttuğu müddetçe hayvan hakları diye birşey düşünülemezse, insanların çoğu tabiatlerine ters düştüğü için insan haklarını uygulayamazlar. Bunun ciddi örneklerini, hem de en güvenilmesi icabeden makamlarca pişkince ne hallere sokulduğunu görüyorum. Bu işde menfaat daha etkin oluyor. Bunlar kendi kendimizi aldattığımız olaylardır. Siyasete girmemek için örnekler vermiyorum.

Masonluk, insan haklarına karşı değildir. Bunun gerçekleşmesinden çok memnun kalır. Ama ritüellerinde olsun, ansiklopedilerinde olsun, ciddi kitaplarında olsun insan haklarına fazla bir yer verdiği söylenemez. Üstüne basması onu tasvib etmiyor anlamına gelmez, aksine böyle bir şeyi memnuniyetle karşılar. Ama devridaim makinesi keşfetmeğe çalışanlar olduğu gibi insan haklarını uygulamaya çalışanlar da vardır. Bu ikisinin birbirine benzediğini her kafası işleyen kimse hisseder.

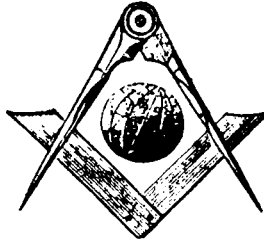
Masonluk bireyler için olsun, toplum için olsun, herkesin yara-

rına olan ahlâk ve erdemın üze-
rinde durur. İnsanların hepsini
bu yola çekemeyeceği için müm-
kún olanı kadarıyla yetinir. Ama
kendi üyelerinin tamamı buna
uymaktadır. Masonlardan insan
haklarına karşı çıkan yoktur.
Ama benim gibi inanmayanlar
da bulunabilir. Keşke inanabil-
sek...

Masonluğun işlediği konu daha
ziyade vicdanımızla ilgilidir.
Şimdi vicdanı tarif edelim: Kişi-
nin tasarladığı veya gerçekleştir-
diği davranışlarının uygun olup
olmadığını kestirmesini sağla-
yan, tüzel değerlere oluşturduğu
yargılama gücü. Doğru hareket
ettiğinden eminolmak, kendini
suçlu hissetmemek. Bir başka ta-
rifi: Kişinin kendi niyetlerini, ey-
lemelerini ahlâk bakımından iyi
ya da kötü bulması, doğru ve iyi-
yi yapma yükümünü de tanıma-
sı.

Masonluk kendine has bir ahlâk
ve erdem sistemi olduğuna göre
zaten bu verdiğim tariflere uy-
gun şeylerle uğraşmaktadır.
Bunları kitaplarına da koymuş-
tur. Hayal olsa da insan hakları-
nın bunların arasına karışması-
na bir itirazı yoktur. Masonluk,
vicdanımız üzerine çalışır. Dün-
ya yüzündeki insanların çoğu-
nun az veya çok vicdanı vardır.
Eğer vicdansızlar ekseriyette ol-
salarđı dünya yaşanmaz hale ge-
lirdi.

İnsan hakları üzerine nutuklar
atacağımıza, yararlarından şüp-
hemiz olmayan Masonik pren-
siplere sadık kalalım. Bunları öğ-
renmek ve uygulamakla hem
kendimiz, hem de içinde yaşadı-
ğımız toplum daha mükemmel
olacak; bunun, insan haklarına
da yararı olacaktır.

MASONİK DÜŞÜNCENİN MODERN GÖRÜNTÜSÜ (*)

Mehmet Fuat AKEV

"Mâbedimizin yapımında Akıl rehberimiz olsun!" İşte, çalışmalarımıza başlarken Üs.:in cümleleri... Gayemizin yanlış anlaşılmasına sebep olacak bütün spekülâsyonları bir tarafa iterek, mesleğin ananevi öğretileri ile aklın rehberliğine F.M.'u yaratanın yalnız başına kar-tezyen düşüncenin olmadığını da biraz ileride görmekteyiz. Nitekim çalışmalarımızı şu içten dua ile bitiriyoruz: "Kardeş sevgisi her yerde hâkim olsun!". bu sefer insanî düşüncenin ikinci faktörü, gönül işe dahil olmaktadır.

Pascal: "İki büyük bilgi şekli vardır: beyne ait olan ve kalbe ait olan, dış âlem ile iç âlem, kutsal olan üst seviye ile inançsızın bulunduğu alt seviye" demiştir. Eğer masonluk, yalnız başına akıl ile iktifa etse idi, bugünkü cemiyetteki yerine erişemez ve sürekliliği devam edemezdi.

Neticede, öyle bir dünyada yaşıyoruz ki, şurada burada uyanan bazı vicdanî hareketlere rağmen, materyalist ve teknolojik medeniyet, yaşamı tehdit etmektedir.

(*) M.F. AKEV Kardeşimizin Fransızca dilinde kaleme almış olduğu bu yazı, Ahmet AKKAN K. miz tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

Fondamentalist cereyanlar, ruhlarda yaratılan bu boşluktan istifade ederek, bilhassa az gelişmiş sınıflarda onları kendi saflarına çekmek için, patlamalar gösteriyor. Bunun aksine F.M.'luk, evrensel hoşgörü espirisi içinde insanlığa Hürriyet, Eşitlik, Kardeşlik, İdeal Mâbedini bir sığınak olarak sunmaktadır.

Fikirlerimizin, yenmesi icap ettiği, ferdî ve kollektif egoizmin hüküm sürdüğü bir dünyada yaşıyoruz. Mesleğin an'anevi öğretilerinin büyük ve güçlü hamleleri sayesinde, eğer medeniyetimizi yenilemeği istiyorsak, görevimiz daha acil ve daha zor olacaktır.

Yaşadığımız devrin materyalist espirisinin tesiri altında kalmış insanî düşüncenin gelişmesine bir göz atalım:

MONİZM VE DUALİZM

İnsanî tekâmül, vicdanın müterakki bir gelişme ile açıklanır. Menşei-ni, kader ve nedenini araştıran İNSAN, sergüzeştinin yaratıcısı haline gelir. Düşüncesi, iki uç pozisyon ile hudutlanmıştır: monizm ve dualizm.

Monist düşüncede, bütün dinlerde, dünya hakkındaki bütün düşünce tarzlarında (maddî veya ruhî olsun) bir gerçek vardır: Tek'e irca...

Dualizme göre, gerçek, madde ve ruh olarak iki esas prensipten ibarettir.

DOĞU VE BATI

Doğulu dinler ve felsefeler monisttirler. Bunlar yüce bir gerçek tanırırlar. Burada ruhî tabiat, uluhiyet ile bir aradadır ve her "Ben", "TEK"'in bir kıvılcımı veya ufak bir parçasıdır; maddî dünya hayalidir. Monizm, panteizme götürür (her şeyi ilâhidir). Klâsik monoteist dinler tarafından reddedilen "O" ve "ben" ilâhi ve insanî, ruhî ve maddî ikilemler, monizme karşıdılar.

Doğu monizmine göre, insanın en üst mutluluğu, beşerî görüntüde olmayan Büyük Bütün ile kaynaşmaktır; (Büyük Bütünde erimek) monoteist müminler için mutluluk, beşerî görüntüdeki bir Allah ile sevgi münasebetinden ibarettir. Bu münasebet ruhî bir beraberliktir, tam bir birleşme değildir.

TRADİSYONEL CEMİYETLER

An'anevi cemiyetlerde (bilhassa felsefenin hâkim olduğu Yunan'da) düşünce monisttir. Kul ile kutsal ayrılmaz, herşey mukaddestir. Her kişi, her şey, canlı bir gerçeğin özel bir görüntüsüdür. Her şey ona dün-

yaya aidiyet hissi verir ve hayata bağlar. Biraz sonra Aristo mantığı tesiiri ile kesret hesabına, vahdet unutulur. Materyelist ve teknolojik medeniyet, yeni ve müessir bir bilime doğru gelişir, ruhi düşünce yaşıca terkedilerek bilim ile meşgul olunur.

RASYONEL (AKLÎ) DÜŞÜNCE

Kartezyen mantık yerleşince, Akıl felsefesi, dinsel espri ve kutsaldan ayrılarak Yüce bilime doğru yol alır ve bilim yalnız tecrübeye dayanan olaylar ile kendini sınırlandırarak eşyanın nedeni unutulur.

DÜNYANIN MEKANİST GÖRÜNÜMÜ

Aristo, Allah'ı "ilk motor" olarak tarif etmişti. bu "Makine-Evren" modeli, descartes ve hayatın kimyevi elementlerin birleşiminden ibaret olduğunu ve Allah'ın bu işe karışmadığını kabul eden Darwin tarafından ele alınmıştır. Bütün teknik marifetlerine rağmen ilim, bazı ana insanî meseleleri halletmeye muktedir olamamıştır: Savaş, sefalet, açlık, aşırı nüfus artışı, hastalık, işsizlik, doğal kaynakların tükenmesi, çevre kirlenmesi v.s.

Tekâmül, ihtiyaçları sunî olarak yaratılmış insana karşı gelmekte ve o artık önüne geçemeyeceği bir ekonomik makinenin oyuncuğı haline gelir. İnsan, ihtiras, tatminsizlik, acımasız rekabetin hâkim olduğu bir dünyada yaşamaya başlar. Kişi, XX. asrın sonunda bilimin hudutlarında ve mevcudiyetinin problemlerini halletme imkânından yoksun bir şekilde kendini hisseder.

DÜŞÜNCEYE YENİ YAKLAŞIMLAR

Gerçeğin paradoksları ve tabiatı hakkında kuantum fiziğinin keşfi, kitle-enerji, zaman-mekân bağlantıları insan düşüncesinde büyük bir değişim husule getirdi. Güncel dünyamızın gerçeğin çok ufak bir parçası olduğu, kâinatın hayal edildiğinden çok daha karmaşık olduğu ve hiç bir formül veya teorisinin onu tarife imkânı olmadığından emin olundu.

Er geç, fizik metafiziğı kabul edebilir; aklî ilim, paranormali ve sezgiseli kabul edecektir.

Ruh ve madde, tek gerçeğin iki faktörü olarak mütalaa edilebilir. Bu paradoksu ifade edebilmek için bir başka dilin kullanılması faydalı olacak; sembolik ve mistik tâbirler, hayal ve şiir insan düşüncesin idger ufuklara doğru genişletecektir.

PERSPEKTİF YENİLİKLER

İlim, yanılmazlığından emin olarak, tecrübî metodun iddia edilen objektifliğine ve matematiğin, hakikatin kriteri olduğunu bilmesine rağmen, mutlak hakikatı bulmaya kafi gelmeyeceğine, kani oldu.

Bu gün, klâsik ilmi metod, geçici teoriler yaratarak içinde yaşadığımız dünyayı izah ediyorsa da, tam manası ile tarif etmekten aciz olduğumuz hakikatı yakalamaya muktedir değildir.

Eskilerin önsezileriyle söyledikleri gibi, herşey izafidir, hiç birşey sabit ve kat'i değildir, insan zekâsı, bu gün için geçerli sayılan teorileri her an devirebilir. Madde âleminde olduğu gibi düşüncede de durmadan tekrar tekrar yeni teoriler kurulmaktadır. Olaylar her gün yeni bir açıdan, bazen objektif bir realiteye bağlanarak, bu evrenle sürekli kargaşada yerini bulmaya çalışıyor.

Bu suretle, tasarladığımız ve ne olmak istediğimiz bir dünya üzerinde göz gezdirerek talmüdik bir beyanın tatbikatını görüyoruz:

"Sen dünyayı olduğu gibi değil, kendin gibi görüyorsun".

F.M., dünyayı başka bir açıdan görmektedir, zira onda haricilerde olmayan insani meziyetler mevcuttur: Kardeş sevgisi, eşitlik, adalet.

MASONİK TRADİSYONUN TESİRİ

Yukarıda başka türlü izahı mümkün olmayan gerçeğin bazı görüntülerini ifade etmek için sembol ve mitleri kullanma zarureti içinde olduğumuzu, söylemiştik. Bu suretle, eski hermetik ifadelerle mesajı ele alalım: "Herşey, bütünün içindedir ve "Yukarıda olan, aşağıdaki gibidir." (Bazı ritüellerimizde kullanılan formül).

Karşıt gibi görünen bazı prensipleri birbirinden ayrılmalıdır :

- Bir ve çok (Vahdet ve kesret),
- Sonsuz ve Sonlu,
- Görünmeyen ve görünen,
- Ruh ve madde,

Bizi şaşırtan ve saf bir dialektik içine hapseden bu zıtlıklar, gittikçe terkedilmektedir. Kâinatımızın, devamlı hareket halinde, kompleks bir gerçeklik olduğunu kabul ile bu mevzu ile alâkalı bütün teorilerin açık ve geçici olması icap ettiğini teslim edelim.

Modern bilim, doğu ve batı hikmet öğretilerini birleştirerek, netice olarak kâinatın özünün insan için bir sır olduğunu ve böyle kalacağını bulur. Bu gerçek insanın, bütün yaradılışın canlı bir özeti olduğu ve öğ-

retinin onun, mikrokosmos veya mikrotcos şeklinde değerlendirdiğini yeniden ortaya koyar. Masonik Tradisyon da bu ifadede birleşmektedir.

Bilim, araştırma sahasını genişleterek insan vicdanını nazarı itibare almaktadır. Spiritüel plâna kayarak bilim insan vicdanına inmek üzere inisiyatik yola açılmaktadır. Bu inisiyatik yol, masonluğun spekülâtif olduktan sonra, kabul ettiği yoldur.

KUTSALA DÖNÜş

İnisiyatik yolu bulunca, insan düşünceci mecburen Kutsal'a döner. Sembol ve mitler yolu ile kutsalın tezahürlerinin mütaalası, kâinat hakkında başka bir görüşe yol açar. Araştırıcıya ruhî dünya ile bir münasebet kurmasını sağlar ve evvelce kabul edilmeyen, akıl ile hayal etme arasında barış gerçekleşir.

Kâinatın yaratılışı ve sırlarının araştırılması sırasında, zaman içinde unutulmuş olan ve saf aklın hâkim olduğu insan düşünceci, bu suretle Kutsal'a bir dönüş yapar.

İşte bundan dolayı, Kutsal'ı ifade için kullanılan sembol ve mitler, günümüzde bazı bilimsel keşiflerin izahında da kullanılmaya başlandı.

F.M.'LUğUN ROLÜ

F.M.'luk, zamanın politik, ekonomik ve dinî cereyanlarının dengelenmesinde, fikirleri ve öğretileri ile daima öncülük yapmaktadır. Eğer bu vazifesinde asırlar boyunca muvaffak oldu ise, bunu tradisyonun sağlamlığı, sembolik ve inisiyatik metoduna-fazilet ve fikirlerinin asaleti-ne borçludur.

Bu gün de, bu görevin gereği bir seviyede midir? Yukarıda bahsi geçen satırlar, her zaman geçerli olmasa da, optimist görünmektedir.

Dünyevî kriz, bütün sosyal, ekonomik, politik ve dinsel yapıları yerinden oynatmaktadır. Ümitsizlik, bazı insanları, dünyada veya gelecekteki cennet vaatleri ile milliyetçi veya dinî uç hareketlerew itmektedir. Tarih, bu şekil cereyanların devamlı ve geçerli olmadığını göstermektedir.

F.M.'luğun dünyayı çalkalayan ruhî ve maddî problemler üzerine eğilmesi ve bunlara are araması gerekmektedir.

Fakat herşeyden önce kendi iç meselelerini halletmelidir. Obedianslar, localar hattâ aynı loca içinde bile bir usule bağlanmaları icap eder. Eğer görevimizde muvaffak olmak istiyorsak, ırk, din, inanç anlaş-

mazlıklarını düzen dışında bırakmalıyız. Kendi kabiliyetlerimizi kendimiz meydana çıkarmalıyız.

F.M.lar hiç bir zaman bir memleketin ekseriyetini teşkil etmezler. Amma bunların nitelikleri, insanlar arasında dengeyi temin edecek ve hürriyeti garantiye alacak reformlar yapmaya muktedirler. İyi yetişmiş ufak bir birliğin bir orduya kafa tutması gibi, onlar daima ilerlemenin öncüleri olmuşlardır. Görevimiz evvelâ üyelerimizin seçiminden başlayacaktır. Ancak bundan sonra yapmamız icap edecekleri düşünmeye sıra gelecektir. Bunun için de, (inisyasyon esnasında yaptığımız gibi) madenlerimizi, mukaddes mâbedin kapısı önünde bırakmamız lâzımdır. Madenlerin, kapı önünde bırakılması daima maddî sahada tatbik edilirken, bu kerre bunu psikolojik olarak yapmalıyız. Mü-kemmel mason, muhit, yaşama tarzı, tahsil, terbiyeden elde edilmiş fikirlerini bir kenara bırakarak, bir tabula arsa haline gelmelidir. Partizan propagandalar ve muhit tesirlerinden kurtularak, açık fikirli ve kendi vicdanî, hür gerçeğine sahip olmalıdır. Ancak bu suretle atölyelerimiz insanlık mâbedinin inşaasındaki problemler üzerine eğilebilecek, fikir üretm merkezleri haline geleceklerdir.

İşte burada içe dönüş ve Sevgi, Adalet ve Nasafet ile hareket etmenin icap ettiği, inisyasyon işe karışır.

Bunun temini için:

- Hariciden, Kutsal'a;
 - Elde etmekten, almaya;
 - Egosantrizm ve Egoizmden, Sevgiye;
 - Kesretten, Vahdete;
 - Karanlıktan, Işığa;
- geçmek mecburiyetindeyiz.

Kendisi hür insan olmayanın, hürriyet adına mücadele etmesi imkânsızdır. Yani madenlerini ruhî mabedin kapısı önüne bırakmış kişi olması icap eder. Kişinin kendisi ışık taşıyan olmadıkça, başkalarını aydınlatamaz.

Masonik Tradisyonel düşünceyi, katı bir kaide gibi görmemek icap eder. Masonik (Tradisyonun) canlı ve faal tutulması lâzımdır. Onun, terkedilmiş ve tesirsiz kalmaması ve hayatın can damarına bağlanması için mukaddes ezoterizmi içinde muhafaza etmeliyiz. Terence'in (190-159 İ.Ö.) dediği gibi:

"Ben insanım ve insana ait olan hiç birşey bana yabancı değildir."

Mason, insan yaşamında çok önemli olan ruhu unutmadan, maddî meseleler üzerine eğilecektir. F.M.'luk inisyatik karakterini kaybederse, Rotary, Lions veya siyasi birlikler gibi hizmet klüplerine benzer ve kaybolmaya mahkûm olur.

Yeni Mason nesli, spekülasyonlarla vakit kaybetmeden inisyatik yolun göstergesinde, modern ilme açık olarak, yarattığı ruhî aralıktan vicdanını aydınlatarak müessir olacaktır.

René GUENON

"Düşünmenin merkezi, beyinden gönüle geçmelidir", demektedir. Neticede, ancak bu suretle ruhî sahayı maskeleyen maddî, manialar delinbilir. Kendini saran materyalizm ile bulanmış, cemiyet tarafından şartlandırılmış, şahsiyetini kaybetmiş kişiler için zor görev....

Acaba, masonik tedrisatın bize öğrettiği Kutsal'ın derin manasını evvela kendimizde bulduktan sonra, günümüz düşüncesinin yeni san'atkârları olabilecek miyiz?

Mâbedlerimizde, aklılıkmetleri ile, dış dünyadakilere müessir olabilecek; hakikaten hür insanlar, mükemmel masonlar, haline gelebilecek miyiz?

Ezoterik araştırmamızı:

- Kendimizi âlemşûmul bir vicdana ulaştırırsak,
- Dünyayı tek bir bütün olarak kabul edebilirsek,
- Sevgi kanununu, Adalet ve Hürriyet ile aynı manaya getirerek, hükümrân kılabilirsek,
- Dünyamızın içinde bulunduğu "kargaşadan, ideal insanlık mâbedinin sembolü olan "Düzen"'e getirmek üzere dövizimiz "Ordo ab chao"yu gerçekleştirecek şekle getirebilirsek, arzu ve düşüncelerimiz müessir bir hale gelecektir.

BİBLİOGRAFİ

René Guenon	: <i>Aperçus sur l'initiation</i>
Mircea Eliade	: <i>Images et Symboles</i>
Albert Schweitzer	: <i>La civilisation de l'Ethique</i>
Kurt Heudrikson	: <i>Freimaurerische Lebenskunst</i>
Henry C. Clausen	: <i>Emergence of the Mystical</i>
Sahir Erman	: <i>Commentaire des Hauts Grades de R.E.A.A.</i>

MASONİK DÜZEN VE MASON TEŞKİLÂTLARI HAKKINDA

Neşet SİRMAN

Masonluk üzerinde biraz daha fazla fikir sahibi olmamız, masonluk aleyhinde vaki yalan yanlış iftiraları cevaplayabilmemiz açısından faydalı olacaktır sanırım.

İlk önce "Ordre" denilen masonik nizam, yani masonluk ile "obedi-yans" denilen masonik jüridiksi-yonu, yani masonların ve locala-rın bağlı bulundukları idarî otori-teyi birbirlerinden ayırmak gere-kir. Obediyansları, Büyük Loca-ları, localar oluşturur. Büyük Lo-ca olmadan mason locasının mev-cut olabileceği düşünebilinse de Mason Locası olmadan bir Büyük Locanın mevcut olabileceği hiç-bir zaman mümkün değildir. De-mek oluyor ki masonlukta loca,

mavi loca temeldir. Büyük Loca, masonların kurduğu oluşturdu-ğu locayı tescil eder ve ona berat verir.

1- "Ordre" Yani Masonluk:

Tarihî açıdan masonluğun men-şei tamamen bilinmiyorsa da XIV'cü yüzyıldan önce masonlu-ğa atfedilebilecek hiçbir kanıta rastgelemiyoruz. Buna rağmen bu tarihten daha önce de mason-luğun varolduğu rivayet edil-mektedir.

Elde mevcut bütün vesikalar ma-sonluğumuzun operatif mason-luktan çıktığını tespit etmekte-dir. Masonluk, vesikalara göre XIV'cü yüzyılın sonuna doğru or-taya çıktı. Başlangıçta masonluk

zamanın okumuş, bilgin kişilerinin otoritesi altında bazı kaidele-re, kurallara uygun olarak çalışan el işçilerinden oluşan bir örgüttü.

Templier'ler kanalı ile ortadoğu tesirleri masonluğa girdi. Nihayet XVII asır boyunca işçi örgütleri işçi olmayanları da aralarına kabul ettiler. Böylece cemiyyet ilk karakterini kaybetti ve bir fikir cemiyyeti haline dönüştü.

"Ordre" dediğimiz masonik nizam yani masonluk, dünyanın her yerinde aynıdır, her yerde birdir. Cihanşümül'dur, Universal'dir. Mason her yerde aynı davranış içinde olan kişidir. Zaten masonluk bir davranış biçimi değil midir? Masonluk her yerde birdir denildiği zaman, masonluk değişmez denildiği zaman masonların zaman dışı bir an'anenin esiri oldukları zannedilmemelidir. Mason, zamanına uygun bir insandır. Daima değişen uygarlığın icaplarına uymadan, eski şartlarla yaşamının mümkün olmadığı aşıkârdır. Fakat daima bazı prensipler dahilinde... Tradition denilen an'aneler, insanlığın teessüs etmesine, aydınlanmasına, yücelmesine hizmet eden, temel prensiplerdir, temel öğretilerdir. Her nesil an'aneye kendi özel anlayışından birşeyler katmak istemektedir, katabilir de... Fakat mevcut an'ane de her nesle kendi temel usaresini her zaman ve daima iletir. Böylece Tradisyon, an'ane, nesilden nesile geçer gider.

"Masonluk tekrisle girilen kapalı bir cemiyyet olup kollektif bir çalışma ile kişinin manevî gelişmesini sağlama imkânını verir."

Masonluk, karşılıklı yardım cemiyyetinden farklı olarak her masonun şahsî nurlanmasını temin eder. Tekrisini yaşamasını bilen her mason zamanla yücelir, mason olur.

An'ane, temel prensipler asırlar boyunca teessüs etmiştir. Krişna, Buda, Zerdüş, Hermes, Musa, Fisagor, İsa ve Muhammet insanları iyiliğe, selâha inisiye etmek istemişlerdir. Büyük dinlerin mâbetlerinde alenen icra edilen dogmatik haricî görünüşlerinden başka anlaşılması güç de olsa insanın içine hitap eden saklı doktrin de ihtiva ettikleri bilinmektedir. İnsanlığa verilmek istenen bu ezoterik bilgiler, an'anelerin temelini teşkil etmişlerdir. Bütün bunlar, tekris ile masonun yolu üzerine serilmiş bulunmaktadır.

Masonluğun sırrı açıkça ifade edilmiyor, zira edilemiyor. Tekris ile de olsa yeni gelenlere derhal iletilmiyor. Yuvarlak bir ifade ile masonluğun kendine has bir sırrı yoktur. Masonluk kendini bilmektir deniliyor ve geçiyor. Oysa bir sır varsa bu sır gayet basittir. Tekrisi yaşayan her mason zamanla bu sırta kendisi, kendi kendine ulaşır. Hattâ bazen farkında olmadan bu sırta yaşar ve kendini mutlu hisse-der.

II. Şimdi de masonik "obediyanlar", mason teşkilâtları hakkın-da birkaç söz söyleyelim:

"Obediyanlar", masonluktan çok sonra vücut bulmuşlardır. Masonluk cihanşumul yani universal olduğu halde mason teşkilâtları geliştikleri yörenin, memleketin sosyal, dinî, ekonomik ve siyasi özelliklerinin tesiri altında kalmışlardır. "Ordre" dediğimiz masonik nizam, yani masonluk dünyanın her yerinde aynı olmasına karşın mason obediyanları hâkim oldukları yöreye göre birbirlerinden az veya çok farklı olabiliyorlar ve öyledirler de.

Mason teşkilâtları (obediyanlar), localar arasında bağların kurulması ve işlenmesi, masonluğa gireceklerin bir nizam dahilinde olması, girmiş olanların sicillerinin tutulması, yabancı obediyanlarla temasın kurulması ve devam etmesi gibi sayılabilecek daha birçok idarî işlerin yapılmasında mühim görevler ifa etmektedirler. Masonlukta Büyük Localardan vazgeçilemez. Fakat şunu söylememde fayda var: Hür ve muntazam masonlar yeni bir loca kurabilir. Ancak bu durumun tespiti ve tescili Büyük Loca'nın vereceği Berat'a tabîdir. Bu hususu tekrarda fayda görüyorum. Mason locada çalışır, masonluk mason locasında icra edilir. Hürriyet, masonluğun temelinde vardır. Her mason nasıl hür ise, onların locası da hürdür. Herşey masonun hür iradesiyle var olabilir. Büyük Locaların getireceği kurallar hiçbir zaman

masonluğun temel kurallarını bertaraf edemez ve çiğneyemez ve çiğnememelidir. Her mason, masonluğun kurallarını bilmek durumunda olursa ana kurallar ihlâl edilemez.

Takriben 300 yıldan beri muhtelif yörelerde Büyük Localar kuruldu. Yeni yeni usuller getirerek var oldular. Bazıları geldi geçti, bazıları da halen bakîdir. Mevcutlar arasında kural değişikliği yüzünden ya birbirlerini tanınamak gibi ayrılmalar oldu; ya da o kurallarda birleşerek muntazam ilişkiler teessüs etti. Tabii ki bu kural değişikliklerini masonluğun temeli budur diye iddia ederek ileri sürdüler. Öyle midir? değil midir? durumu, başka bir inceleme konusudur. Bu incelemeyi ileride yapmayı düşünüyorum. Masonluk cihanşumul yani universeldir deniliyor. Çalışma kılavuzumuzun bir yerinde de yalnız bizim için değil bütün insanlık için sulh ve mutluluk mâbedi kurmaya çalıştığımız söyleniyor. O halde lüzumundan fazla öne sürülen bir takım mânilerle buna engel olunduğunun farkına varmıyorlar mı? Bu mâniler, birçok obediyan tarafından vazediliyor. Haklı mıdır, değil midirler konusu, tartışılabilir. Benim burada işaret etmek istediğim husus, sadece masonik düzen (yani masonluk) ile mason teşkilâtlarını birbirlerinden ayırmak lüzumudur. Bu durumu belirtmek için de yukarıdaki açıklamalara lüzum vardı sanırım.

ÇIRAK RİTÜELİ DİALOGLARININ EZOTERİK AÇIKLAMA VE YORUMU

Ahmet AKKAN

Localar Genel Tüzüğü 31 ci maddesi, 3 cü fıkrası, önceki Üs. Muh.e masonluğun ezoterik bilgilerini muhafaza etmek ve gerektiğinde açıklamak görevini verdiğinden Sezgi locasında 6 seansta yapmış olduğum bu açıklama ve yorumları bu kerre, bu başlık altında anlatmağa çalışacağım.

Bilindiği gibi, Masonluk, söylemek istediği şeyleri, daima sembollerle allegoriler perdesi altında ifade etmeğe çalışır. Bundan maksat her kardeşi düşünmeğe sevk etmek; olayları ve öğrendiklerini, kendilerine göre tefsir etmeğe imkân bırakmak içindir. İşte bundan dolayı, masonluk, bir doktrin, bir öğreti değildir. Masonluk katiyetle, didaktik (öğretici) olmak iddiasında değildir. Daha ziyade eklektik (seçmeci) dir. Ancak felsefedeki eklektisizm de değildir.

Her kardeşim, İyi, Güzel, Doğruyu seçe seçe kendi bulacaktır.

Loca ismini verdiğimiz mason toplulukları, mâbet ismini verdiğimiz, lokallerde toplanırlar. Masonluk, bir din değildir. Özel bir ilâhı yoktur. Hiç kimseye de herhangi bir dini aşlamak niyetinde değildir. Bir din olmayıp özel bir tapınma şekli de olmayacağına göre, Mâbet tâbiri nedir?

Bizler, yalnız bizim için değil, bütün insanlar, ve insanlık için mutluluk yuvası olacak bir ülkü mâbedi kurmak heves ve gayesindeyiz. Kurmak istediğimiz mâbet, Sizlersiniz. Mâbet kelimesinin kullanılmasındaki sebep, tefekkür ederken, fikir üretirken, aynen bir mâbette olduğu gibi, bedenlen ve ruhen tertemiz bir durumda ve kıyafette olmamız icap ettiğindendir.

Buradaki yerleşim, aynen arka üstü yatmış, başı doğuda ayakları batıda bir insan olarak kabul edilmelidir. Bu durumda Üs. Muh. BAŞ-Beyindir. Sekreter, hafızayı; hatip idraki; hazine emini zenginliği; hasenat emini âlicenaplık ve yardımseverliği; birinci nâzır kudret ve iradeyi; ikinci hâzır şefkat, güzellik ve gönüllü; tören üstadı düzeni; muhakkik araştırma yapanı; koruyucu ve gözcü ise, dış etkenlerin zararına karşı koruyucu ve teyakkuz organı göz ve kulağı sembolize ederler.

Ayrıca, Doğu Bilgeliği; Ön. Üst. Muh. tecrübe ve akla dayanan ZEKÂ ve Vicdanı sembolize eder.

Yapılan her hareket, söylenen her söz, allegorik ve sembolik olarak, bir anlam taşımaktadır. Ritüelimizde yazılı, anlamsız hiç bir kelime ve hareket yoktur.

Çalışmalarımız daima insan ve insanlık üzerine olduğundan, insanlık tarihi de daima dinler ve felsefe tarihi etrafında geliştiğinden, ritüellerimizde daima dinler tarihinden bir efsane; felsefe tarihinden bir kısım ile o düşünceye ait etik (ahlâki), estetik öğretiler yer almaktadır.

Hiç bir derecede, ritüellerimiz kendi söylediğinin, mutlak doğru olduğunu iddia etmez. Muhtelif fikirler verir ve daima, SİZİN, dogruyu seçip bulmanızı telkin eder. Tek iddiası HÜRRİYETTİR...

Hemen her tekrislinin merak ettiği bir husus vardır: Bu da, ilk nazarda karşımıza çıkan, Musevi dinine ait zannettiğimiz, sembol kelime ve hareketlerdir. Toplumumuzu teşkil eden, muntazam masonlar, imanlı kişilerdir. Evrenin Ulu Mimarı diye isimlendirdikleri, bir Yüce Yaratıcı gücün varlığına inanırlar. Bu ilk şarttır. Buna inanmayanlar aramıza alınmazlar. Günümüz dünyasındaki imanlı insanların çok büyük bir kısmı üç semavî din mensuplarıdır. Bu üç dinin, kronolojik olarak ilki, musevilik ve kitabı Ahdi-atik, Tevrattır. Ondan sonra gelen iki semavî din, hıristiyanlık ve müslümanlık, Tevratı kabul ederler. Bu nedenle âlemşûmul olan masonluk, dinler tarihine de Tevrattan başlayarak girmiştir.

Mavi masonluk, yani ilk üç dereceden sonra, ayrı bir dernek olarak kurulmuş olan Türkiye Fikir ve Kültür Derneği E.veK.E. Skoç R.i Y.Ş. atölyelerinde, bütün dinler ve felsefe sistemleri tetkik edilir. Tekris günümüzden bu güne kadar, duyduğumuz ve bundan sonra duyacağı-

mız muhtelif din kitaplarından alınmış kelimeler, kesinlikle, O dinin sâliklerinin kullandığı manâda kullanılmamaktadır. Hattâ bazen bir kelime, muhtelif derecelerde ve tefekkürde değişik anlamlarda kullanılmaktadır. Her kademede, kişinin olgunluk derecesine göre felsefî, ahlâkî anlamlar kazanmakta ve kazanacaktır. Nitekim, her üç semavî din peygamberleri de, söylediklerinin kendilerini dinleyenlerin akıl seviyesine göre manâlandırılacağını, muhtelif vesilelerle ifade etmişlerdir.

Hız. Muhammed "Kellemü nâs ala kaderi ukulühu" demiştir.

(Olgun insanlara hitab et; amma, akılları nisbetinde....)

Kişinin, kendi kendini araması ve bu suretle kendini yaratması ile mükemmel insan oğlu doğar, diyor Oswald Wirth birader....

Çalışmalarımız üç derece üzerinden olmaktadır. Çırak, nereden geldiğimizi; Kalfa, ne olduğumuzu; Üstat, nereye gittiğimizi araştıracaktır.

Geçmiş, hal, gelecek... Masonluk yaşayan bir organizmadır. Demekki bir vücudu, bir de ruhu vardır. Ritüel bize vücudu göstermektedir.

Yaptığımız çalışma, bu ruhun araştırmasıdır. Bu çalışmalarda kıyafet çok önemlidir. Kıyafet, ciddiyetin sembolüdür. Görevliler, ritüele göre frak veya smokin giymelidirler. Bu kıyafet, görev ehemmiyetinin yanında ciddiyetin sembolüdür.

Kardeşlerin, dereceye uygun taktıkları önlük, iki anlamlıdır. Zahirî olarak her ne kadar birinci derecede çalışılıyorsa da, kendilerinin daha ileri derece çalışmalarına hazırlıklı olduklarını ifade ederken, ezoterik olarak çalışma sembolü bu aksesuarın, tefekkür halinde iken bile daima aktif ve çalışkan bir hayatta olduğunu ifade eder; el emeğini de hiç bir zaman ihmal etmediğinin; işin ve işçinin yanında olduğunun ve işçinin el emeği karşılığının, daha teri kurumadan ödenmesi icap ettiğini anlatmaktadır. Beyaz eldivenlere gelince, her mason bu eldivenleri çalışırken takmak mecburiyetindedir. Bu eldivenler ona tekrisi esnasında verilmiş en büyük semboldür. Yaptığı işlerin ve düşüncelerinin ne kadar temiz ve lekesiz olduğunun ve olması icap ettiğinin işaretidir. İkinci çift eldiven onun, en çok saygı duyduğu kadına takdim için kendine verilmiştir. Aile ocağının ilâhesi olan kadın, aramızda olmasa bile önemini gösterirken, masonluğun, insanı, üstün ve ayrıcalıklı bir erkek hegemonyası olarak görmediğini, insanlığın her iki seks birleşmesinden ve dengeli düşünce ve yaşamasından oluşacağına inandığının işaretidir. Bütün çalışma, ibadet ve tefekkür de bu ikiliğin kabul edildiğini ifade eder.

Çalışmaya başlarken bu teçhizat ile hazırlıklı olan kardeşler, yerlerini alırlar. İkinci tören üstadı, doğudaki ebedî hakikat nurunun sembolü olan Üs. Muh. mumlarını ve doğudaki sembolleri yakar.

Kısaca, ışık sembolizması nedir? Onu açıklayalım. Masonluk, tekris edilen kişiye bir formasyon vermeğe çalışır. Yani, ondan kelimenin en ileri kabul tarzı ile İNSAN yaratmaya çalışır. İnsan tabiatının en asil imtiyazlarını bulmayı tedris ederek, kişiyi tekâmül ettirmek tek gayesidir. Kaba, cahil kişiden, bir düşünür, bir hakim yaratılacaktır.

Böyle bir değişim, birden bire olmaz; devamlı bir çalışma ile üç fazda husule gelir: İlk olarak ruha, ışığın girmesine manî olan bütün ahlâkî ve zihni kirlerin bir çeşit temizliği şarttır. Bundan çırağın saflaştırılması manâsı anlaşılır; bu suretle ışığı görmesine yardım edilir. Çırac evvelâ susmasını, dinlemesini öğrenecektir. Dış dünyaya açılan bu iki kapı: dil ve kulak, ilk temizlik ameliyesidir. İnsanın çok iyi bildiği bir konuda bile bir meziyettir. Sabır, sürekli bir faaliyet ve sevgi ile sükûna kavuşan ruhun erdemidir. Sabretmek, bir sözün, bir fikrin, eylemin karşısında telâşa ve bunalıma düşmemek ve işi sonuna kadar götürecektir güce sahip olmaktır. Sabredemeyen kişi, son söylenecek sözü, önce söyler; kendini müşkül duruma düşürür; hedef tutkusu ile önündeki ışığı göremez, gözleri kararır, tökezler.

Işık, insanlık ülküsüne bağlanabilmektir; yaşamı görebilmek, hakikate kavuşabilmektir. Mesleğin, dinin, servet, ırk; ve milliyetin hiç önemi yoktur. İnsanlığın evrimi, insanlığın birliği amaç olarak alınmıştır. İnsanların içinde uyuyan bu birleşik gücü, bu insanlık ateşini güçlendirmek ve hepimizin ruhunu bununla aydınlatmak, bilinç altında yatan kardeşlik sevgisini uyandırıp geliştirmek gereklidir. Hakikatin anlaşıldığının zannedilmesi ile iktifa edilmemelidir. Mesele, akla nüfuz edebilmektir.

Işığın içine düşmeden evvel, ışığı kendine çekmeyi bilmek icap eder. Kalfa derecesi bu aydınlanmayı, hakikî tekrisliye temin etmeye çalışır. Kalfa derecedir.

İyice aydınlanmış, ışık ile doymuş kişi, artık kendi başına bir ışık kaynağı olmaya namzettir. Başkalarını da aydınatabilecek kişi, artık üstat derecesine yaklaşmış kişidir. Yaklaşmıştır, olamamıştır. Çünkü, bu mektepten son sınıfa bile gelinir, fakat mezun olunamaz....

Bu şekilde kendini yaratan kişi, kutsal kitapların bahsettiği, insanoğlu, mükemmel adam olacaktır. İşte bu gelişme, hermetik filozofların, BÜYÜK SAN'AT, krali san'at dedikleri çalışmadır. Mason kendi üzerinde, alşimistlerin, simyagerlerin yapmağa çalıştığı, değişimi yaratacaktır.

Altın, mükemmeliyetin ve safiyyetin sembolüdür.

Ritüel, bu saf madene dönmenin manevî programlarını çizecektir. Us. Muh ve Nâzırların ışıklarından başka, doğuda, Güneş, Ay, Yıldız, Üçgen ve bizzat üstadı muhterem de ayrı ışıklardır.

Güneş, zekâyı aydınlatan AKLI temsil eder.

Ay, fikirleri işe yarar hale getiren tahayyül, hayal kurmanın ifadesidir. L. Üs. Muh., akıl yürütme ve hayal etmenin, müşterek tesiri altındaki şuurlu prensibi temsil eder. Üs. Muh. Kürsüsündeki mum ışığı, locanın tahsis merasiminde Büyük Locadan gelmiş olan ebedî ışıktır.

Muhtelif dinlerin ibadethanelerinde de görüleceği üzere Üçgen, ışıklı sembol ise, genellikle evrenin ulu mimarının ifadesi olarak kullanılmakta ise de, ezoterik olarak, Sigmund Freud'un SÜPEREGO olarak tarif ettiği "iyiyi kötünden ayıran erdem, ululuğa ulaşmış kötülüklerden arınmış "ÜSTTEN"i yani "VİCDANI" temsil eder. Bu üçgen belki de zamanımızdan 4500 sene evvel, yaşamış Kaldelilerin çivi yazısındaki eşkenar üçgendir. (4500 sene evvel, yani Hz. Süleyman ve Hz. Musa dan eski) akkadiyen yazı denilen Kalde lisanında, eşkenar üçgen (RU) hecesinin işaretidir, manası: İNŞA etmektir.

Görevli kardeşlerim yerlerinizi alınız....

Dış âlemdeki çalışmalardan karmakarışık bir duruma gelmiş, yorgun zihni meleklerin, tefekküre hazırlanması için normal duruma gelmelerini ifade eder. Aklühikmet fikir üretebilmek için, hafıza, idrak, zenginlik, âlicenaplık, irade, şefkat, düzen, ve dış âlemle ilgi kuran duyu organlarının müşterek ve düzenli çalışması ile kabildir.

Loca Korunmakta mıdır?

Tefekkür ederken ilk iş, beden ve ruhun iç ve dış düşmanlardan korunmuş olduğuna inanmaktır. Taassup, cehalet ve ihtirasın giremeyeceği bir ruh âleminde olan kişi, HÜR'dür. İnsan ancak hür düşüncelerle fikir üretebilir. Dış âlemdeki çalışmalarımız esnasında, daima düşünerek hareket etmeğe çalışırız. Zira düşünmek (penser) günlük ve toplumsal maddî ihtiyaçlarımızın tatmin ve temini için sarfedilen bir gayrettir. Burada yapmaya hazırlandığımız tefekkür, ruhumuz, manevî ihtiyaçlarımız için, yapmamız icap eden bir fikir üretmedir. (Reflexion).

Gönlüm (ikinci nâzır) buna kanaat getirdikten sonra, idrak ve iradem bunu bana temin eder (birinci nâzır), zira gönlüm yanılabilir...

Mason musunuz? İrade, hür olduğuna kendi başına karar veremez; bunu biraz evvel saydığımız diğer zihni melekelerin hepsi birden şahadet ederlerse ve mukaddesat üzerine (düzenli duruştaki iki el arasın-

daki kutsal kitaplar) yemin ederlerse, ancak o zaman aklühikmet duruma hâkim olur; o da bu hususta hemfikir olduğunu (işaret doğrudur) bildirir ve çalışmak üzere, huzur içinde statik duruma geçer, oturur....

İşaret: göğüste hissedilen ihtirasın çarpıntılarından, başta olduğu tasavvur edilen akıl ve zekânın kurtarılması için araya konan gönye, şeklindeki el (adaletli) bu iki organı birbirinden ayırırken bunu sembolize eder.

Masonlar, Tam, Kusursuz ve Düzenli bir locada toplanırlar...

Bir loca üç büyük Nur ile TAM olur. (Kutsal kitaplar, Gönye, Pergel).

Kutsal kitaplar, Tevrat, İncil ve Kurandan ibarettir. Bunların isimlerinin ayrı ayrı sayılmamasının sebebi, insanın hangi dinden olursa olsun hakikatin aranmasında yüce bir gücün varlığına inanmasına lüzum olduğunu vurgulamak içindir. İnsanlık tarihi, felsefe ve dinler tarihi etrafında teşekkül etmiştir. Her din, bir inancın ritüelik tatbiki-dir.

Bir masonun dinsiz olması, onun bir sefih, gayrimuntazam bir kişi olmasını intaç edeceğinden, masonlar inançlı kişilerdir. İnanmadığını iddia eden kişi daha ziyade fanatik bir şekilde etrafındakilere inanmadığını göstermeğe çalışan; inanmadığına inanan gafil kişidir. Yüce bir varlığa inanmayan kimse, ne kendisine ne de topluma faydalı olamaz.

Ümit ve inanç bir arada giderler. İnsana ait yaratıcı güç, desteğini ümitten alır. İnançsız insanın ümidi olamaz. İşte bu nedenlerden dolayı inançlılık bütün masonları birbirine bağlar.

Evrenin merkezi, mihveri İnsandır. Medeniyet insanın eseridir ve insan içindir. İnsan, ahlâki-moral bir varlıktır. Bu varlık ne vücudu, ne inançları, ne de tasarıları ile değil, şahsiyeti ile insandır. Bu şahsiyet, evvelâ aile, sonra içinde bulunduğu toplumdan aldığı tahsil terbiye ve kendini yetiştirmesi ile elde edilebilir.

Gönye, şakûl ile tesviyenin birleşmesinden meydana gelir; adaletin sembolüdür.

Şakûl, hürriyeti temsil eder ve fikrin şakûlî istikamette, kimsenin tahakkümüne müsaade etmeden hareket etmesidir. Ruhunda bağımsızlık olmayan hür değildir. İçinde duyulmayan hürriyeti kimse dışarıdan veremez. Özgür olmak, dinsel, sosyal baskılara boyun eğmek; kuruntu, boş inanç ve dogmalara esir olmamak; varlığını kendisinden çıkarmak ve insanlığı ile arasına başkalarını veya başka şeyleri sokmamak; kişiliğini yitirmemek, demektir. Ayrıca, şakûl, doğruluğu ve adaletten ayrılmamayı sembolize eder.

Tesviye ise, mûsavaatın, eşitliğin sembolüdür. Eşitlik ile adalet arasında daimî bir çekişme vardır. İnsandaki bu zıt kuvvetler arasındaki çatışma, daha üstün bir gerçeğin doğmasına imkân verecektir. İnsanların varlık şartları ve kabiliyetleri mûsavi olmadığına göre, bunları eşit kabul etmek adaletsizliğe sebep olacaktır. Değerlere göre adaleti gerçekleştirmeye çalışmak mûsavaatı yok eder.

Gönyenin bir kenarının uzun diğerinin kısa olması, mutlak adaletin hiç bir zaman bulunamayacağı ve bunu bulmak için, daima, iyinin, güzelin ve doğrunun peşinde bitmez bir gayret içinde olmamız lüzumunu ifade eder.

Pergel, çırak derecesinde 45 derecedir; duygunun sembolüdür. İstek ve hislerimizi sınırlı tutmayı öğretir. Pergelin baş kısmı, sabit kısmı, Üs. Muh.i; diğer uçlarından biri, bir kardeşi; diğeri bütün kardeşleri, bütün insanları bağlayan bir daire çizer. Pergel aynı zamanda nefsimizi daimî bir kontrol altında tutmamızı tenbih eder.

Fanatik bir kişinin kesinlikle kabul etmeyeceği, kutsal kitaplar üzerindeki gönye ve pergel, bu suretle hiç bir zaman, bir madde değil, duygu ve aklın sembolüdür ki, masonluğun inancının ne derece aklı, hissi, insanî olduğunun delilidir.

Bir loca nasıl kusursuz sayılır? En az 7 masonun varlığı ile...

Bir kişinin kusursuz sayılabilmesi için, en az, eskilere göre kabul edilmiş, "bilginin 7 ana temel unsurunu teşkil eden, bilimlere (gramer, retorik, lojik, aritmetik, geometri, müzik, astronomi) vakıf olması icap ettiğini ifade eder. Asıl anlamı, tefekkür edebilmek için kişinin, bilimsel, aklı eğitim ve öğretim görmüş olması icap ettiğidir.

Bir masonun düzenli olması, düzenli bir locanın üyesi olması ile; bir locanın düzenli olması, düzenli bir Büyük Locadan patent almış olması ile; bir büyük locanın düzenli olması ise, bir başka düzenli Büyük Loca'dan menşe almış olması anlamınadır.

Bütün bunların ezoterik anlamı, kişinin sosyal bir kişi olması isabettiğidir. Toplumdan soyutlanan kişi, yavaş, yavaş iç âlemine kapanmağa mahkûmdur. Bu da kişiyi hem kendine hem topluma zararlı olmasa bile, faydalı olmamağa iteceğinden hiç bir zaman arzu edilmemektedir.

İnsanın toplum içinde uyanıp, engelleri aşmasından; organizmanın toplumla çatışmasından; kişinin ruhi eğilimlerinin, toplumun karşılıklı baskı ve etkileşmesinden ruhun özgünlüğü oluşur. İşte bu çarpışmalardan İNSANLIK birliği, insanlık ülküsü doğacaktır. Bu birliğe

erişebilmek için ulusal kinlerin aşılması gerekli olacak ve o zaman düşmanlıklar, dostluğa dönüşecektir. Kişiliklerden oluşan toplum, evrene hâkim olan veya olacak toplumdur.

Loca görevlilerinin adedi, yeri, çalışma gayeleri ve yöntemleri?...

Tefekküre dalmış bir kişinin bütün psikofizik bünyesi, iştirak halinde-dir. Ancak aklühikmet, irade ve heyecan ön plânda görünürler. İçimde bulunduğumuz galakside, her şey ışığı, ısıyı ve yaşam enerjisini güneşten alır. Güneş, dünyamıza doğudan görüldüğü için, Yüce varlığın tecelli şekillerinden birincisi olarak kabul edebileceğimiz güneşin, doğduğu yer, aklühikmetin astral olarak yer alacağı mıntıkadır. Onun için Üs. Muh., doğuda yer alır ve ilâhi nurdan aldığı ışık ve enerji ile (bilgi) kardeşlere masonluğu öğretir. Yani tefekküre başlar...

Tefekkür halindeki bir kişinin bunu durdurabilmesi ancak kuvvet ve irade ile olabileceğinden, doğudan alınmış enerji ile başlamış olan çalışma, güneşin kaybolacağı yer olan batıda bulunan kuvvet ve irade ile biter. Onun için birinci nâzir, Üs. Muh. emri ile locayı kapar. Aklühikmetin emri ile irade bir süre için tefekküre ara verir.

Kalp, duygu ve heyecanlarımızın tesiri ile ilk reaksiyon veren organdır. Sevinç, üzüntü, heyecan, ihtiras kalp çarpıntısı şeklinde tezahür eder. Bu nedenle, aşkı, sevgiyi, heyecanın ve irade dışında bütün teza-hüratın tecelli yerini sembolik olarak, kalbimiz diye ifade ederiz. İşte, bundan dolayı tefekküre son verme zamanını gönül tayin eder.

Biz, burada yalnız bizim için değil, bütün insanlar ve insanlık için bir ülkü mâbedi kurmak için toplanıyoruz." Yalnız bizim için değil" cümlesi altında, evvelâ bizim için fikri yatmakta olduğunu itiraf etmeliyiz. Her şey EGO-BEN ile başlar. BEN - BİZ neyiz?....

Ben vücutlu, ruhlu bir bütün, bir fenomenim. Vücudum, nasıl bir nesnedir? Dışarıdan bakınca gördüğüm bir nesne, bir cisimdir. İçerden bakınca bir organizmadır. Ben cisimli, ruhlu bir bütün, somut psikofizik bir bütünü. Vücudum yalnız bir algı organı değil, aynı zamanda bir irade organıdır. Onu özgürce kullanırım. Maddeli, ruhlu vücudum benim ölçümdür; hem onunla evrene açılırım. Bu yaptığım kendi benimli; BEN bir egolojidir.

Çevremde başkaları var. Vücudumdan aldığım, anlamını başkalarına aktarırım. Bu suretle onu kendimde objeleştirir ve başkasının vücudunu kavrarım. O da benim gibi maddeli olduğu gibi ruhlu bir fenomendir. İşte, bu benzerlik bir üniverselliğin işaretidir. Başkasının vücudunu kendimde yaşadığım gibi, başkasının Benini de kendi BEN'im ile beraber yaşayabilir, algılayabilirim. Bu suretle BEN, artık yalnız kendi EGO su içine kapanmış biricik BEN değilim. BEN'de başkaları-

nın BEN'leri var. BEN artık BAŞKALARIYLA birlikte BEN'im. Dünyaya BEN'im için değil, BİZİM içindir. Bu suretle egolojiden sosyolojiye geçerim. ÇEVRE'mi, çevre eden BAŞKALARI'dır. ÇEVRE, başkaları ile paylaşılıp, payımızı alabileceğimiz bir çevredir. Günümüz aydın İnsanına ve insanlığa ancak bu düşünce ile varabiliriz.

Bütün insanlar ve insanlık için mutluluk yuvası olacak bir ülkü mâbedi kurmak, HAKİKATI aramaktır. Kanaatimce bu da bir canlı yaratmak veya yaradılışın sırrını bulmak değildir. İlim, belki bunu bulacaktır. Bizim aradığımız, canlılar arasındaki, insanlar arasındaki düzenli ilişkiyi bulmak; insanları mutlu kılacak düzeni kurabilmektir. Hakikat, bu düzendedir. Bu düzene kavuşabilmenin yolu, iyiyi, doğruyu, güzeli aramaktır. Bunun da ilk şartı, SEVMEK i öğrenmektir.

Fazilet, sevebilmek, kendi mutluluğunun başkalarının mutluluğuna bağlı olduğuna inanmaktır. Yalnızlık duygusu insanda huzursuzluk yaratır. Her kişi yalnızlığını yoketmek çabası içindedir. SEVGİ'yi öğrenmeyen insanın yalnızlıktan kurtulmasına imkân yoktur.

Sevgi, kişiyi öteki insanlardan ayıran duvarı yıkan, öteki insanlarla birleştiren etkin bir güçtür.

Sevenin özelliği, vermektir. Almak değil. Karşılık beklemeden vermek. Kendinde fazla olandan değil, kendinden vermektir. Başkalarını sevebilen kişi de, kendine karşı hakikî sevgi vardır. Kişi, sevdiğinde kendini bulmaktadır. İnsan, kendi yarısını karşısındakinde bulabildiği zaman, kendinde, kendi birliğine, yani, VAHDET'e İLÂHÎ NEDEN'e erişmiş olmanın kemaline ulaşır.

Öğle Güneşi Üzerimizdedir, Gölgeler Yok Oldu....

Masonlar aklühikmet rehberliğinde, hak âşıkları gibi, hakikat yolculuğuna çıkmış, hiç bir iç ve dış tesire kapılmayan yolculardır. Bu yolcular cehalet, taassup ve ihtirasın içeri girmesine kılıçlarımızla mani olduğumuz localarımızda başlar. İçeri girerken aklın bütün melânetini dışarıda bırakırız (yani tefekkür esnasında bu melânetten kurtulmaya gayret ederiz. Nasıl ki namaz kılmağa başlarken ellerimizi kulak hizasına kaldırır ve melâneti arkada bırakmağa çalışırız). Akıl dediğimiz şey evrensel şuurun insana sarkmış bir uzantısıdır, bir aydınlık noktadır. Sezgilerimiz ise, iç güdülerimizin zekâ sayesinde şuurlaşmış bir hâlesi olarak bu aydınlık nokta etrafında yer alır.

Akıl çağdaş ilimleri temessül ederek aklüselim (bon sens) haline gelip masonik faziletlerle birleştiği zaman aklühikmet halini alır. İşte, içeri girmesine müsaade etmediğimiz arsen lüpen aklı ile, girmesini istediğimiz Sokrat aklı arasındaki fark budur.

Olüm ve hayatın, adalet ve Hakikatın birleştiği geometrik noktaya varmak için cehalet, taassup, şehvet, şöhret, servet, yani ihtiras ve iç güdülerle üzerimize yığılan gerçeklerin (realiteler) baskısından kurtulmak, yani kendi gölgelerimizi yoketmek şarttır.

Güneşin tam tepemize çıktığı an ile, gecenin mutlak karanlığına kadar geçen zaman, bizim mesai zamanımızdır. Tam aydınlık ve tam karanlıkta gözlerimiz aynı derecede kontrolünü kaybeder, hiç birşey göremeyiz. Hakikatı göremeyiz. Tam aydınlıktan bir an sonra gölgeler başlar ve gölgeler de hakikatı yok eder. Bir rakkas düşünelim, gidip gelmesi karanlık ve aydınlık arasında olsun. Rakkasın tam şakül olduğu an, hakikatın bulunacağı andır. Bu an çok kısadır. Yaşadığımız şimdi gibidir. Şimdi dediğimiz an geçmiştir. Bizler geçmişin tecrübeleri ile, geleceğin ümidine yönelik şimdiyi yaşadığımızı zannediyoruz. Zaman durdurulamıyacağına göre hakikatı hiç bir zaman bulamıyoruz. Bıkmadan, usanmadan, çabalarımızı nesilden nesile aktarırsak, hakikatı bulma ümidimizi kaybetmeyiz. Hakikat hiç bir zaman görünmez, ancak bir an için bazı kimseler onu hissedebilir. Bu bazı kimselerden olmayı ümit ederek bekleyelim. Hakikatla uzun süre yüzyüze gelirsek, ona kavuşursak herşey kemale erer ve son olur. Halbuki yaradılış mutlak hakikat yolunda, tekâmülden ibarettir. Bu yolda nefse eziyet etmeden, dış tesirlerden mümkün olduğu kadar kurtularak, kafadan her türlü dünyevî melânet ve düşüncüyü atarak, nefsin ve tabiatla başbaşa kalabiliyor musun?... Yüce Yaratanın eşsiz eseri ile başbaşa kalıp yek vücut olabiliyor musun?... Mistikler gibi itikâfa çekilerek realitenin üstünde kabul edilen ilâhî hedefe erimek yerine, Eserini seerek onunla yekvücut olabiliyor musun?... İşte o anda hem görüyor, hem görmüyor gibisin. İşte, o anda sende hiç bir gölge kalmaz, hakikatle yüzyüze gelir, o erişilmez zevki ruhunda tadar gibi olursun.... Fikren, ahlâken, yaşantın ve amelinle fesadı bertaraf ederek hakikat yolculuğuna çıkabilirsin.

İnsan Yüce Yaratanın ihsanı olan, HİKMET ile mücehhez olduğu zaman İnsanı kâmil olmaya başlayacak ve dolayısıyla hakikate yaklaşıacaktır.

Aklühikmetin ışığı ile en doğruyu tasarlar (birinci ışık); iradenin eylemi ile gerçekleştirir (ikinci ışık); san'at ve ahlâkın güzelleştirmesi ile (üçüncü ışık) fikir üretmeye başlarız. Bu şekilde düzenle başlayan fikrî çalışmalarımız, ahenkle yürür ve gönül rahatlığı içinde son bulur.

Bu şekilde hakikat nuru çalışmalarımızı aydınlattığına göre, ondan feyzalmak demek, en Yüce varlık olan, Allahtan başlayarak, en alt kat-taki varlığa kadar, yukarıdan aşağı Yaradılışa hayran olmak, ona koşmak demektir.

"Mason dışarıdan gelecek hiç bir güç ve yardıma güvenmeksizin kendi kendini yüceltmeğe çalışmalıdır. "Yani masonluk endividüalist bir felsefe midir?...

İndividu (lat: individu: indivisé) bölünmez: birey: fert olarak tarif edilir. Hayvan veya nebat cinsine göre artık bölünemeyen bütüne fert: birey, denir.

Personne: kişi: şahıs İnsan anlamındadır. İnsan cinsindeki, artık bölünemeyen bütün, birey KİŞİ'dir. Kişi, yaşamın son olgusudur, kendi içinde bir bitiş, bir sondur. Kişi için herşey BEN ile başlar. Hegel BEN, kendinin farkında olmaktır, diyor. Bu suretle BEN şuuru BEN olmayandan ayrılır. (moi et non moi). Ben şuuru, vücut ve ruh benzerliği nedeni ile SEN'i kavrar ve kendi beninde yaşamaya başlayınca, BEN şuuru BİZ şuuru halinde gelişmeğe başlar. Ancak bu şuurda olabilecek kişilik, insan davranışlarının tümüdür. Karakterle, yani soyaçekimle, genlerle alâkası olmasına rağmen, kişilik esas itibarıyla yaşam esnasında, çevre, tahsil, terbiye, ile ve bunların etkileriyle teşekkül eder, gelişir...

Bireyin, kişi olabilmesi için, insanlığının bilincine erişmesi gerek. Kişilikli insan özgürdür. Başka hiç bir gücün güdümü altında değildir. Güçlüdür, başkasına muhtaç değildir. Tutarlıdır, davranışlarında anlam birliği vardır. Sorumludur, davranışlarını denetleyecek vicdan sahibidir. Ahlâklıdır, kendi kendini yargılayabilir.

Aklı, evrensel şuurun insana sarkmış bir uzantısı olarak kabul ettiği-mize göre, kişinin aklı, kişiselliğinin içinde evrenselliğe bağlıdır. Demekki, akıl taşıyan varlık, kişiselle evrenseli birleştiren varlıktır.

İşte bu yüzden, tefekkür esnasında, geniş ufuklar gözlerimizin önünde açılır ve kişilikli birey, E.U.M. dediğimiz yüce mefkûreye yükselir. Eğer kişiler arasında, birlik ve uyum sağlanabilirse, DOGA-TOP-LUM-BİREY ahengine kavuşabiliriz.

Kişi, ne kadar kişiliği haiz olursa olsun, onda bulunan ve bulunması icap eden en beşerî his, İHTİRAS'tır. Lüzumlu bir vasıf olan mutedil ihtiras, ahlâki, vicdanî ve manevî değerlerle tezyin edilmezse, beşerî felâket haline gelebilir.

İşte bu, beşerî ihtiras ve temayüllerine hâkim olan kişiye, dar anlamıyla Hakîm-sage denir.

HİKMET, kelimesi (hüküm)den gelir; emir ve mennetmek demektir.

Hakem: ata gem vuran... Hükümran, tahakküm vs... bu durumda hikmet dediğimiz şey, kendi kendine gem vurmamak, susmak, yasaklar koy-

mak anlamına gelecektir. İşte bu sistem bir düşünce ile varacağımız hikmet, menfi hikmet olacaktır.

Sokrat, Platon, ve Aristo'ya göre, arzu ve ihtiraslar, tâdil edilmelidir... Zenon ve Stoacılar göre, bunların, yenilmesi gerekmektedir.

Budha ve Schopenhauer'e göre, bu arzu ve ihtiraslar yok edilmelidir. Beşerî ve tabîî olan arzu ve ihtiraslar yok edilemezler. Böyle bir çaba kişiyi riya ve yalana götürür.

Aradığımız yol, müsbet hikmet, olumlu hikmettir. Bu da menfi hikmeti reddetmekle değil, onu aşarak teşekkül edebilir.

Bu aşama için, ya arzu, şiddetli aşk, ihtiras gibi güçleri realitenin üstünde kabul edilen ilâhî hedefe çevirmek suretiyle, gerçek üstüne kendini vermek, onda erimek şeklinde, mistik yolla olur; burada AKIL değil, RUH hâkimdir ve kişi İRFAN sahibi: ARİF olur; ya da ihtiras eşya-ya, tabiata, cemiyete ve insana çevrilecektir. Masonluğun benimsediği hikmet, bu ikinci şekildir.

Müsbet Hikmet müsbet ve çağdaş bilgilerle, tekemmül ederek, aklıselim haline gelen AKLIN ve RUH iktidarının, masonik faziletlerle birleşmesidir.

Masonik faziletler ise, Hakikate, Kardeşliğe, Adalete, Eşitliğe, Vicdan ve fikir Hürriyetine, İnsan Hakları ve İnsan Sevgisine aşkla bağlanabilmek; Sabır ve Sükûn içinde, İman, Şefkat ve ümidin verdiği tolerans ile Hürriyet ve müsavatı sağlamak; Bâtıl ve hertürlü Taassup-tan kurtularak, münakaşa ve tenkide sükûnla yer vermek; muhalif düşünceye saygı duyarak gerçeğe varılabileceğine inanmaktır.

Masonik faziletleri temessül ederek ilâhî kudrete doğru, adeta bir merdivendeki gibi, yükselen hakikat yolcusu, ilimlerle fazileti birleştiren basamaklardan halka doğru iner ve hareketleri, ameli ve fiiliyatı ile etrafındakileri passif olarak etkileyip onları talim, terbiye ve irşat etmeğe başladığı zaman ÂKİL - HAKİM - SAGE mason olacaktır.

Dilerim ki öyle olsun.

MASONİK EĞİTİM GEREKLİDİR. ÇÜNKÜ...

Yavuz HAKMAN

Her toplum ya da kuruluş için geçerli bir kural vardır: *Eğitim olmadan hiçbir birey bir topluma, ya da kuruluşa ve onun ideallerine kendini adayamaz.* Yüzyıllar boyu yaşantılarını başarıyla sürdüren kuruluşlar, bunu eğitimle gerçekleştirmektedir. Hür masonluk da iki yüz seksen yıla yakın bir süre yaşantısını başarıyla sürdürmüştür. Amacına ulaşabilmek için daha yüzyıllar boyu yaşantısını sürdüreceksen, bu kuralın dışında tutulamaz.

Eğitim, sözlüklerde eğitmek işi olarak tanımlanmaktadır. Eğitmek ise, bir kimse veya bir şeyi, üzerinde işleyerek güdülen amaç göre geliştirmek, bilgi aktar-

mak, terbiye etmek şeklinde açıklanmaktadır. Bu tanımın kökeninde bireysel bir amaç ve giderek toplumun eğitimi bulunmaktadır.

Masonlukta eğitimin aşağıda belirtileceği şekilde gerçekleştirilmesinde yarar vardır:

- Masonluğun toplumsal değerlerini koyup kendi kültürünün ışığı altında kendi toplumunu ve kültürünün gerektirdiği gelenekselliği korumak; gereken hususlarda en büyük organı olan Büyük Loca yoluyla kültürel eylemleri hazırlamak ve uygulamak.

- Masonu hem kendi toplumunun içindeki yerini ve değerini, hem de masonluğun dünyadaki yerini açık seçik bilecek duruma erıştirmek.
- Masonu, masonluğa etkin bir birey olarak hazırlamak; masonik kültürden yararlanarak insanlığa (insan sevgisi, saygısı ve insanın değerine), bilime, tekniğe, sanata, kendi öz değerlerine (vatanına, ulusuna, ailesine, kısacası tüm topluma), uygarlığa katkıda bulunabilecek yaratıcı bir nitelik sağlamak.
- Masonluğa duyarlı olmak; kişisel hak ve özgürlüklerle masonluk arasında bilinçli bir denge kurabilmek; iyi insan, iyi mason, iyi yurttaş olmayı bilmek; kendi yararı kadar, masonluğun ve insanlığın yararına dönük çalışmak ve bilgisi ve görgüsüyle çevresine geniş bir ufuk kazandırmak.
- Eğitim eylemi içinde sadece bilgi aktarmak değil, aynı zamanda görgü aşılacak; geçmişin değerlerini özenle korumak ve bunların gelecek kuşaklara gereken saygınlıkla iletilmesini sağlamak; masonik kültür anlayışını ve bilgisini çağdaş bir düzeyde sürdürmek; masonları bireysel olarak toplumsal ve evrensel kültürün değişik görünümleri konusunda aydınlatılmak.

Bu genel açıklamadan sonra, masonluk bir yaşam tarzı, bir davra-

nış biçimi, bir ahlâk sistemi ve nihayet bir meslek olduğuna göre, eğitim olgusu doğal olarak masonluk için çok daha geçerli olacaktır. Eğitim kapsamı içinde, tüm mesleklerde varolan çıraklık, kalfalık, ustalık aşamalarındaki eğitim, masonluk öğretileri içindeki çocukluk, gençlik ve olgunluk dönemlerinde de vardır.

Bu dönemlere ilişkin ritüellerimiz dikkatle incelenecek olursa, bu mesleğe katılmış olanlara sürekli olarak localarda, mesleğin bilgi ve görgülerinin bir düzen içinde aşılandığı görülür. Bu, başka bir deyişle masonik kültürün aktarılmasıdır. Ancak, yüzyıllar boyunca oluşmuş masonik kültürün gelecek kuşaklara devri için sadece sembolizmadan yararlanılarak hazırlanmış ritüeller de yeterli değildir. Masonik sembolizmayı, özde değişiklik yapmadan, daha açık ve seçik bir duruma getirip kuşaklara aktarmak gerekir. Bu da masonik eğitimin eylem alanına girmektedir.

Masonik eğitimin hizmeti, bir yandan masonların yeteneklerine, diğer yandan Türk Mason topluluğunun gereksinmelerine göre düzenlenmelidir. Bunun için, eğitimde esas olan unsur, töre ve geleneklerimize, ulusal göreneklerimize uygun ahlâk sisteminin yapılandırılmasıdır. Bu eylem, kişisel davranışlara gösteri-

lecek özen, masonik ilkelere ve ülküsüne, prensiplerine ve geleneksel davranışlara, tüzük ve ritüellere uygunluk ve bağlılıkla gerçekleştirilmelidir. Bunun anlamı nedir?

Mason olan bir kişi, dış âlemden daha değişik bir ortama katılarak, en azından daha önce alıştığı çevreye, daha değişik bir kültürün uzantılarını götürmek durumunda kalmaktadır. Çünkü, kendisi için oldukça yeni bir kültürü benimseyecek, yaşam tarzını buna göre değiştirecek ve kendisinin dışındaki ortamda, "sözünden dönmez, düşüncede yetkin, kültürle süslenmiş nur saçan bir kılavuz" olacaktır. İşte, bu bilgi ve görgü birikiminin nasıl kazandırılacağı ise masonik eğitimin konusudur.

Bu nedenle, masonluğun amacını gerçekleştirebilmek ve masonik çalışmaların başarı ile devamını sağlamak amacıyla, ister çırak, ister kalfa, ister üstat olsun, bütün masonlar, loca içinde ve dışında kendilerinden önceki masonlardan devraldıkları masonik kültür miraslarını öğrenmeli, buna katkıda bulunmalı ve kendilerinden sonra gelecek kuşaklara bu birikimi iletmelidir.

Masonik eğitim, her masonun önemle ele alması gereken bir konudur. Eğer bir mason masonik bilgiye sahip değilse, masonik cehalet içinde olduğunu kabul et-

mek gerekir. Bunu önlemek amacıyla, localarda masonik eğitim yapılmalıdır. Bilindiği gibi nur ve ziya da bilgiyi, olgunluğu ve eğitimi sembolize eder.

Masonlukta eğitim, hiçbir şekilde, "Bu yaştan sonra eğitilecek miyiz?" şeklinde küçültücü bir duygu olarak algılanmamalıdır. Masonik eğitim sonucu, masonluk öğrenildiği ve bilindiği ölçüde, masonların mesleklerine bağlılıkları sağlanacak ve sevgileri de giderek artacaktır.

Masonik eğitimin nasıl uygulanacağı konusunda çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Birçok obediyanlarda, masonik kültürü araştırmak için Araştırma Locaları, üyelerini görgü ve bilgi açısından eğitmek için Eğitim Locaları kurmak; localarda konferanslar verdirmek, çeşitli yayınlar yapmak, etüd grupları oluşturmak gibi kitlesel eğitimi esas alan metodlar uygulanmaktadır. Bazılarında ise, bu yöntemlerin yanında, normal insanın, eğitimcilerden bireysel eğitim gördüklerinde daha çabuk ve etkin biçimde konuları öğrenebileceği gerçeğinden hareketle rehberlik kurumu geliştirilmiştir.

Masonik eğitimin sorumluluğu, tüzüklerde de belirtildiği gibi Büyük Loca'ya aittir. Ancak, Büyük Loca, tüm üyeleri ile tek tek ve sürekli ilişki içinde bulunamadığından, bu sorumluluğunu ken-

disine bağılı localara devreder. Gerçekten masonun tek başına ele alınması ve kendisine belirli bir kültürün kazandırılması amacına yönelik bir çalışma, Büyük Loca'nın üyelerini bireysel olarak eğitmesi büyük bir sorundur. Nitekim, Büyük Loca'nın yürütmeye görevlendirdiği Büyük Kurul yönetimi, Araştırma ve Eğitim Locaları kurmak, yayın yapmak, kitaplıklar oluşturmak gibi kitlesel eğitimi içeren yöntemleri uygulamaktadır. Bu durumda da en büyük görev, Büyük Loca'nın temel kuruluşları olan ve üyeleriyle çok daha sıkı bir ilişki içinde bulunan Localara düşmektedir. Locaların, gerek bireysel, gerekse kitlesel eğitime ilişkin görevlerini şöyle sıralayabiliriz:

- Rehberlik kurumunu geliştirmek; topluluğa katılan her üyeye, mesleğin görgü ve bilgi yönünü çok iyi bilen bir rehber atayarak, Üstat mason oluncaya kadar o masonun eğitilmesini sağlamak. Üstat olduktan sonra, kendisinden çok daha deneyimli rehberinin bilgi ve uyarılarından yararlanmak ve rehberiyle teması bir danışman düzeyinde yürütmek.
- Loca kitaplığı kurarak masonların merak ettiği konularda hemen başvurabilecekleri bir olanak sağlamak veya

vâdilerde kurulmuş kitaplıklardan kendilerini azamî ölçüde yararlandırmak.

- Loca içinde verilen masonik ağırlıklı konferansları toplamak ve yayınlamak; konuşmaları kaydederek saklamak.
- Masonların mesleklerini öğrenmelerini ve gelişmeleri kolay izleyebilmelerini sağlamak için belirli periyotlarda bazı masonik çalışmalar yapmalarını sağlamak.

Ayrıca Üstat derecesine gelmiş üyelerin, mesleğe olan ilgilerini sürdürmek ve masonik kültürlerini geliştirmek için;

- Etüd grupları kurmak, bu grupların hazırlayacakları araştırma konularının localarda tartışılmasını sağlamak.
- Loca dışında, genellikle lokallerde, her masonun katılabileceği yemekli veya yemeksiz sohbet toplantıları yapmak.
- Deneyimli masonlardan çeşitli fırsatlar yaratarak loca farklılıkları gözetmeksizin masonik konuşmalar hazırlamalarını istemek ve bunların diğer üyelere aktarılmasını sağlamak

Bütün bu faaliyetlerde yapılması gerekenleri de şöyle sıralayabiliriz:

- Masonluğu tanıtmak, mason kimliğini çizmek.

- Masonluk tarihini ve gelişimini araştırmak; eğitmek ve eğiltmek.
- Ritüeller ve tüzüklerle ilgili eğitim ve uygulamalı çalışmalar yapmak.
- Masonik sembolizmalar ve geleneksel davranışlar ve masonluğun ülküsünü anlatmak ve yazılı olduğu kadar yazılı olmayan ilke ve prensipleri hakkında üyelerine bilgiler vermek.
- Masonik felsefeyle ilgili çalışmalar yapmak; konferanslar vermek ya da verdirmek.

Bu eğitim kapsamı içinde işlenecek konularla, gerek topluluk içinde, gerekse masonların dış âlemdeki yaşantılarında, davranışlarını kontrol altına alıp iyi insan özelliklerini kazanmaları mümkün olabilir. Bunun yanı sıra, büyük bir arzu ve hevesle topluluğa kabul edilen masona masonluk sevdirelmiş, Nur'a kavuşmasından çok kısa bir süre sonra, "Ben bu toplulukta (masonlukta) bir şey bulamadım." diye serzenişte bulunup ayrılması da önlenmiş olur.

Bir gerçeği kabul etmek gerekir: Tüzükler gereği, loca yetkililerinin bir loca çalışmasını her ayın iki günüyle sınırlayarak masonik konulara yer vermeksizin, masonluğun özündeki felsefe, masonlara verilmeksizin ve kendilerini bu yolda çalıştırmaksızın loca gündemlerine aldıkları törenlerle (loca matrikülleri gözönüne alınmadan yapılan Tekris-

lerle ve yine üyelerinin derecelerine ait bilgileri edinilmeden yapılan Geçiş ve Yükselişleriyle), sözünü ettiğimiz masonik eğitim yerine getirilemez. Buna ek olarak, matrikülü kabaran bir locada üyelerin locaya devamlarında ve ilgilerinde de onarılmaz eylemler oluşur. Bu husus görülmüş ve kanıtlanmıştır. Amaç, bu durumlara düşmeyen sağlıklı bir locanın oluşturulmasıdır.

Belirli prensiplere oturtulmuş masonik eğitimin, dünyadaki uygulamalarına paralel olarak ve kitle eğitimi şeklinde, kendisine düşen görevleri, olanakları elverdiğince yapmanın Büyük Loca'nın görevi olduğuna yukarıda değinmiştik. Nitekim, ülkemizde öncelikle masonluk tarihi ve sembolizmi araştırmak amacıyla 2 Mayıs 1965 tarihinde, bir araştırma locası olan Mimar Sinan Locası kurulmuştur. Bu loca, Türk ve dünya masonluğuyla ilgili bulgularını, masonluk konusundaki araştırmalarını ve masonların yararlanacağı konuları bir periyodikle (Mimar Sinan Dergisi) yayınlamaktadır. Ayrıca, bu yayına ek olarak Türk masonluğu için gerekli veya önemli görülen masonik konularda, kitap şeklinde yayınlar da yapılmasına çalışılmaktadır. Bundan başka, Büyük Loca'nın daha önceleri Şakul Gibi, 1993 yılından bu yana da Tesviye adıyla yayınlanan bir dergisi, üyelerini ma-

sonlukla ilgili konularda ve güncel konularda bilgilendirmeyi amaçlamaktadır. Diğ er taraftan, Büyük Loca'nın tüm üyelerinin yararlarına açık olmak üzere, merkezde ve vâdilerde kitaplıklar kurulmuş ve ayrıca merkezde bir arşiv oluşturulmuştur. Yine ritüellerin tek tip uygulanmasını sağlamak ve masonlara, masonik bilgiler vermek amacıyla, vâdilerde Eğitim Locaları kurulmuştur.

Zengin bir kültür mirasını, tek tek tüm masonlara kazandırmak, ye sayısı 9000'i geçen Büyük Loca için, daha önce de değindiği gibi, yadsınamıyacak bir sorundur. Bu sorunun çözümünde en büyük görev, Localara düşmektedir. Nitekim, Localar Genel Tüzüğü bu görevi, "Localardaki masonik çalışma, eğitim ve ğretim programını düzenleyip uygulamak..." ifadesiyle stadı Muhterem'e yüklemiştir.

Ne var ki, masonluk kültürünü öğrenmek ve buna katkıda bulunmak, bu birikimi gelecek kuşaklara iletmek görevinin, ancak uzun v deli bir pl nla gerçekleşeceğini söylemek yanlış olmaz. Ancak, eğitimin uygulanması aşamasında, eğitim hiçbir nedenle kişiselleştirilmemeli ve kişinin bilgi ve becerilerine ve deneyimlerine bırakılmamalıdır. Böyle bir eğitim uygulaması, belki başarılı olabilir. Ama bu, geçici

ve kişiye bağlı bir tasarruf olarak, yalnızca kişinin görevi süresince yerel bir eğitim olarak belleklerimizde kalır. Olası karışıklıkları, yanlış anlama ve uygulamaları önlemek için bazı ilke ve prensipler önceden benimsenmelidir. Bunun için, Büyük Loca'nın eğitim pl nını oluşturmak amacıyla, Büyük Loca'nın yürütme organı olan Büyük Kurul tarafından yapılmış ve Büyük Loca'nın en büyük kuruluşu olan Konvan'dan geçirilerek onaylanmış bir Master Eğitim Programı ortaya konmalıdır. Bu plân uygulaması, V diler çapında oluşturulan Eğitim Locaları Kurulları aracılığıyla tek elden, iki ya da dört yıllık bir dönemi kapsamalıdır. Verilecek eğitim, bu program kapsamında özellikle ritüel uygulamaları, masonik protokol ve tzklerimizle ilgili konuları içermelidir. Bu içerikle, v diler arası birlik ve beraberlik de sağlanmalıdır. Okullardaki müfredat programı gibi, teorik ve uygulamalı eğitim ve ğretimi içeren bu program çerçevesinde yapılmalıdır. Ayrıca uygun görülecek yaptırımlarla tüm masonların bu eğitime devamları sağlanmalıdır. Bunun için de, Localar Genel Tüzüğü'nde gerekli değişiklik yapılmalıdır. Localardaki eğitim çalışmaları da Eğitim Locaları'yla uyumlu olarak gerçekleştirilmelidir. Böyle bir uygulama, aslında localarımızın ana görev-

leri olan eğitim çalışmalarında birlik ve beraberlik sağlanması- na yardımcı olacaktır. Ayrıca, üyelerin bilgi ve görgülerini artırıp ufuklarını genişletmelerinde de katkısı olacaktır. Büyük Kurul'un organları olan localar da çalışmalarını eğitimin tamamlayıcısı olan diğer konulara yöneltebilecektir. Böylece eğitim görevi, bir locanın yıllık çalışma programlarının bir parçası olarak özenle yerine getirilecektir.

Eğitim plân ve programının Büyük Kurul tarafından ayrıca hazırlanacak yönetmeliklerde de yer alması, plân ve programın uygulanmasının, eğitimin sürekliliğinin ve program dönemlerinin sonunuda varılan noktanın kolayca kontrol edilmesinde de yarar sağlayacaktır.

Bu genel çerçeve içinde özetlemek gerekirse, masonik eğitim, bir üyenin Tekrisi sırasında doğuşunu simgeleyen, gözlerini yepyeni bir dünyaya açılmasından başlamalı ve yaşantısı boyunca devam ettirilmelidir. Masonluğu ancak bu şekilde anlayabilir ve sürekli kılabiliriz. Bir mason kimliğini ancak bu şekilde kazanabilir. Masonluğu ancak bu şekilde sevebilir ve sevdirebiliriz. Masonluğu ancak bu şekilde benimseyebilir ve uygulayabiliriz.

Masonik eğitim, bir masonun cıraklık (yani çocukluk) ve kalfalık

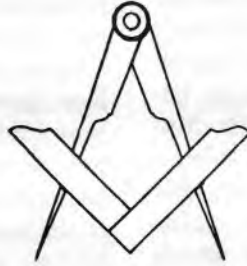
(yani gençlik) dönemlerinde çok yoğun olmalıdır. Bireyin masonluğa uyum sağlamasını çabuklaştırmak için cırak ve kalfaların eğitimi, tüm masonik eğitim süresince önemli bir yer kaplamalıdır. Özellikle localarda, rehberlik kurumundan iyi yararlanılmalı, sembolizma ve felsefeyle ilgili konularda çalışmalar yapılmalıdır. Eğitim localarında görülen ritüel uygulamalarının, localardaki uygulamalarını izleyebilmek amacıyla sık sık diğer localar ziyaret edilmelidir. Eğitimle ve eğitimin içinde, her mason neyi, neden yaptığını sorgulamalı ve yargılamalı; belleklerde oluşan belirsizlikler sorularak öğrenilmelidir. Bir hususun kesinlikle belirtilmesinde ve altının çizilmesinde yarar vardır: Eğitim aşamasında yanıltıcı ve yanlış bilgi verilmemesine, soruların karışık ve anlaşılmaması güç bir şekilde yanıtlanmamasına özen gösterilmelidir. Sorular anında yanıtlanamazsa, acele edilmeksizin gerekli araştırmaların yapılacağı söylenmelidir. Yapılan araştırmanın sonucu alındıktan sonra, çeşitli araçlarla yanıt verilmelidir. Bilmemek ayıp olmamalı; kişi bilgisiz sayılmamalıdır.

Masonik Eğitimde amaç, bilgin üretmek değildir. Temel amaç, masona ait olduğu toplumda ve koca bir dünyanın önünde, kendisini en uygun şekilde yönetecek bir masonik yaşam tarzı kazandır-

mak ve bu kültürü kendisinden sonra Nur'a kavuşacak masonlara devredebilecek bir hale getirmektir. Unutulmamalıdır ki, masonik eğitim şemsiyesi altında, Üstadı Muhterem bir öğretmen, sütunları süsleyen masonlar birer öğrenci, masonik dereceler birer derslik ve ritüeller de birer ders kitabı değildir.

Sonuç olarak, localarda özellikle topluluğumuz içinde ve dış âlemde mason olarak yanlış bir

davranışta ve uygulamada bulunmamak için, ritüeller, tüzükler ve masonik protokol çok iyi bilinmelidir. Masonluğun yazılı ilke ve prensiplerinin yanı sıra, yazılı olmayan kural, ilke ve masonik davranışlarımız da öğrenilmelidir. Bütün bu bilgiler, hiçbir küçüklük duygu ve düşüncesine kapılmadan ve küçümsenmeden masonik eğitimle edinilmelidir.

AKIL ve HİKMET

Güngör ÖCAL

*"İlm ü hikmet ile aç a gözünü
insan oldur bile kendi özünü"
(Kaygusuz Abdal)*

Masonik öğretinin gerçek anlamda algılanabilme, bir kitabın mutlak surette okunması ve okunanların da derinlemesine yaşanması ile ancak mümkün olabilmektedir. Yüce ve kutsal olan bu kitap, tek ciltten ibarettir. Bu eseri okudukça ve okuduklarımızı da Masonik öğreti ile birleştirerek yaşadıkça, bir gün gelir farkına varırız ki; son sayfaya ulaşabilmek imkânı olamayacaktır. Cilt kapağı üzerinde altın yaldız harflerle yazılmış olan sözcükler kitabın ismini belirlemektedir: "Kendi kitabımız".

Canlı olan herşeye "Hakikatin var olduğunu" bildiğimiz için, canlılığı ve devinimi tartışılmaz olan Kendi Kitabımız'ı okurken asıl uğraşımız, O'nu aramaya adanmışız biz Masonlar.. Mesleğimize katılmadan önce, çoğumuza sıkıntılar yaşatmış, geç saatlerin uykusuzluklarını "güzele harcanmış zaman" haline getiren bir iç dünyamıza dönüş ve kendi kitabımızın satırları arasındaki güzellikleri keşfedişimizdir bu..

Hakikatin aranması; parlıklar ve ışık saçan süsler dizisi ile aydınlatılan, nurlu bir yolda gönül treninin uzun mesafeler katetmesidir. Yolun çok güzel oluşu ve görünenlerin doyulmazlığı bizi daima avutur. Avutur da, niçin son istasyon Hakikate bir türlü ulaşamadığımızın üstünde durmak, aklımıza dahi gelmez.. Bir de bakarız ki, ulaşmak istediğimiz son duraktan daha önce, "Son Tekris" kompartımanın kapısını aralayivermiştir. Artık, kitabımızı da bir kenara bırakmak zamanı

gelmiştir. Onu okurken edindiğimiz güzelliklerle hatırlanmak, tek ümidimizdir.

"Ben gidiyorum kardeşlerim, sizler ışığı taşımaya devam edin. Çalışmalarınızda hep yanınızda olacağım. Yolunuz açık, Evrenin Ulu Mimarı'nın selâmeti üstünüzde olsun."

* * *

Yeryüzünde yaşayan bir buçuk milyon farklı canlı türünün içinde, kapsamlı düşünebilen, konuşabilen, doğaya karşı mücadele verebilen, araç gereç yapabilen sadece insandır. Ancak, bedensel yapısı itibariyle, diğer canlılara nazaran çok da yetersizdir insan.. Yaşamını sürdürbilmesi için bu yetersizliğini ortadan kaldırmak veya asgariye indirmek itelemesi ile soğuğa karşı örtünmeyi, kapalı bir yere sığınmayı; açlığını gidermek için de çeşitli yiyecekler bulmayı başarmıştır. Doğa içinde ve hattâ doğaya karşı yaşamak zorunda olan insanın bedensel yetersizliğine bağlı bu dürtüler, "aklın" ilk oluşumlarının ortaya çıkışıdır.

Toplulukları birer toplum haline getirerek, daha ileri aşamalarda onları uluslaştıran, üzerinde yaşadığı dünyanın kara ve denizlerine de sığamayıp, çevresindeki havayı bile aşarak evrene köprüler kuran "aklın", bugün bile, çözülmemiş gizleri bulunmaktadır. Bu tür bilinmeyenlerin çözülebilmesi için gereksinim duyulan ise, yine akıldır.

Önce kedi varlığını idrak eden akıl; maddeden şekilleri soyutlayarak onları birer kavram haline getiren ve oluşturduğu kavramlar arasında da ilişkiler kuran, kıyaslamalar yapabilen bir güçtür.

İnsanın her türlü faaliyetinde doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden, güzeli çirkinden ayıran; ahlâkî, siyasî, sanatsal ve bilimsel değerleri belirlemede çok ileri fonksiyonlara sahip bulunmaktadır.

Kelâmcı Mutezile, Şia ve Ehli Sünnet çoğunluğuna göre akıl ikiye ayrılmaktadır. Bunlar; her insanda doğuştan varolan "asıl akıl" ile "edinilmiş (iktisap edilmiş) akıl" olarak sınıflandırılmıştır... Çok açık olarak anlaşılmaktadır ki; bu sınıflandırmadaki "asıl akıl" kendisinin üzerine öğrenim, deney, düşünme ve sezgi yolları ile sağlanan verilerle kurulacak olan " edinilmiş aklın" özü, nüvesidir. Dolayısıyla, her insanda diğerinden farklı performansta bulunması kaçınılmaz olan bu nüve üzerine kurulacak "edinilmiş akıl"da elbette ki, seviye itibariyle farklılıklar gösterecektir.. Bu nedenle, aynı konu üzerinde, değişik kişiler tarafından farklı hükümlerin üretilmesi de kaçınılmaz bir husustur. Buna benzer olarak, değişik kişiler arasında akıl bazında oluşturulan kavramlar arası farklılıkları da gösterebiliriz.

Orneğin, vicdan kavramını ele alalım: Bilindiği gibi, Diyalektik (Mantık) anlayışa göre vicdan; insanın içinde bulunduğu toplumsal koşullarla belirlenmiş görgü ve bilgisinin sonucudur. Yani vicdan, kişinin içinde yetiştiği toplumdan akıl yolu ile algılayabildikleri ile teşekkül eden bir anlayış biçimidir. Eski Kızılderili toplumlarında, yaşlıların ölmü beklemek üzere ücra yerlere bırakılmalarının, hiçbir vicdanî rahatsızlığa neden olmayışı, sözünü ettiğimiz toplumda oluşan "edinilmiş akıl" seviyesine ait bir genelleme olarak gösterilebilir. Bir başka anlatımla, daha önce değinmiş olduğumuz "akıl vereceği hükümlerin kişiler arası farklılığı" hususu, dolaylı olarak, vicdanlar arasında da ortaya çıkmaktadır. Burada önemli olan ilk başta "asıl akıl" sonra da ona bağlı olarak gelişecek "edinilmiş akıl" mertebesidir. Bu seviyelerin yüksekliği iyi, gerçek ve makbul olan sonuçları doğuracaktır.

Görülüyor ki; akıl dediğimiz gücün serpilip, gelişmesi için gerekli besin kaynağı sadece "bilgi"dir. Çeşitli bilim dallarından sağlanan bilgiler; geldiği o bilim kaynağının pozitif veya manevî oluşuna göre deneysel ve gözlemlerle elde edilmiş, ya da sezgi ve daha gelişmiş duygularla oluşturularak kazanılmış olabilirler.

İnsan tarafından üretilen kullanım araçlarının hepsi pozitif bilim bazlı bilgilerin, akıl yolu ile maddelere dönüştürülmüş güçleridir. Akıl, manevî bilimler kaynaklı bilgiler ile oluşturduğu güçlere gelince, bunların gözle görülmesi, deneyselleştirilmesi kesinlikle mümkün değildir. Akıl, bunları oluştururken "sezgi" dediğimiz ve bize "akıl üstü" olanların, bir kısmını olsun, idrak edebilme yolunu gösteren ayrı bir güçten yararlanmaktadır. Burada dikkatimizi yoğunlaştırmamız gereken, sezginin "akıl dışı" değil de, "akıl üstü" olanları idrak etme yol gösterdiğidir.

Çağımızdaki teknolojik ilerlemenin büyük ve baş döndürücü hızının yanı sıra, katılaşmış bir ekonomik düzen içinde olmanın getirdiği baskılara karşı en uygun en rahatlatıcı tepkinin, "Manevî Değerlere" yönelmekle sağlanacağı inkâr edilemez. İnsan aklının en önemli ve can alıcı meselelerinden biri de, insanlığın hiçbir dönemde vazgeçemediği ve vazgeçemeyeceği "Maddî ve Manevî Değerler" arasında, lüzumlu olan dengeyi kurabilmektir. Bu dengeyi bireysel varlıklarında kurabilmiş kişilerin bulunduğu ülkelerde, huzurlu toplum ve huzurlu ulus mevcut olduğunu söylemek daima mümkündür.

* * *

"Hakikatin nuru çalışmalarımızı aydınlatıyor. Ondan feyz almaya koşalım." Çok geniş ve ulvî bir kapsama sahip bu iki cümle, her üç derecenin ritüelinde de aynı kalıp olarak, yer almaktadır.. Bir davettir bu.. Dereceleri ne olursa olsun Masonların Hakikat nurunun aydınlatığı

akıl yolu ile, yine Hakikate yönelmeleri için bir davettir. Hiç şüphe yok ki, bu yöneliş, o arayış içinde eriyip, bireysel kişiliğin kaybolduğu bir "bütünleşip, birleşme" amaçlı olmayıp; bireyin arınmak suretiyle kendini de aşarak güçlendirdiği kişiliği ile O'nun katına ulaşabilmek, en azından biraz daha yakın olabilmek gayesine erişebilmek içindir. Başka bir deyişle bu yöneliş, bireyin ruhsal gelişiminin daha derin soluklanabilmesi için yücelerde esen rüzgârlara, bağrını açabilmesi demektir. Ne var ki; mesleğimizin çok önemli simgelerinden olan "Kaybolan Taş" ve "Kaybolan Kelime"ye ait sırları bugüne kadar çözen bulunamadığı için Hakikate ulaşabilme şansı da kimseye nasip olamamıştır.

Semavî dinlerin herbiri, bütün yüceliklerin kaynağı olan Hakikate, akıl ve bilgi ile erişebilmenin mümkün olamayacağını, bunun ancak O'na duyulacak sevgi kuvvetiyle kazanılacak, ruhsal zenginlikle kabil olabileceğini belirtmektedir.

İslamî tassavvuta, Kuşeyri'ye göre, önce nefis arındırılmalıdır. Bu aşamayı geçen bir kişi yerden sonra Hakk'ın kendisini tarifine mazhar olmaktadır ki, bu "Marifet" kapısına ulaşmak, yani "irfan" sahibi olmaktır. Ne var ki; Allah ile ilgili tam bilgi sahibi olarak Hakikate erebilmek, yani bir sonraki kapıya ulaşmak, hiçbir şekilde mümkün değildir. İşte, kişinin son aşama olarak bunu da idrak edebilmesi, onun irfan kademelerinin en yücesi olan "Kendini bilme" makamına lâayık olması demektir.

*"Bil kendini Allah'ı bilmekse muradın,
Kim nefisine arıfse, odur arif-i Billâh."*

Milâttan önce 400'lerde yaşamış bir büyük düşünür Sokrates.. Ölümüne mahkûm edildiğinde, kendisini kaçırmak isteyen taraftarlarına; yanlış dahi olsa adaletin kararına karşı gelmek istemediğini söyleyerek, teklifi kabul etmeyen yüce kişinin Delfi tapınağında yazılı olan sözleri geçti yukarıdaki satırlarda.. "KENDİNİ BİL"

Sokrates'ten tam beş asır sonra Denys l'Areopagite isimli Hıristiyan bir din adamı ilk defa "mistisizm" yani tasavvuf sözcüğünü ileri sürüyor. Geçen zaman içinde ve bu konuda yapılan çalışmalar ilerledikçe, Sokrates'in yüzyıllar önceki o sözleri, bir bilim haline gelen mistisizmin ekseni oluveriyor. Hakikatin, evrendeki en belirgen görüntüsü insan olduğuna göre, Hakikate yaklaşmanın yolu da, Sokrates'in bu sözleri etrafında harenlenmiştir. Bu iki küçük sözcüğe sığdırılan felsefenin getirdiği asıl güzellik ise, Hakikatin aranması uğraşının göklerden, bu işin asıl yeri olan insan gönlüne yönlendirilmiş olmasıdır. Kendisinden beş asırsona olacak böyle bir gelişmenin esasını söylemiş olmak ise Sokrates'e ait bir "hikmet" olup, ezoterik disiplinlerin temel taşı olarak, sonsuza dek canlı kalmaya hak kazanmıştır.

Söz buraya geldiğinde, artık biraz da "hikmet kavramı" üzerine eğilmemiz gerekmektedir.

Bazı sözlüklerde hikmet, "doğruluk, bilginlik, olgunluk, felsefe, iffet" olarak anlatılmakta ise de; bu tanımlamaları ritüellerimizdeki hikmet kelimesini açıklayan anlatımlar olarak kabul etmemiz mümkün değildir.. Yine bazı sözlüklerde bulduğumuz aşağıdaki tanımlamalar mesleğimiz ile uyum oluşturmaktadır:

- *Gizli neden, bilinmeyen sebep..*
- *Allah'a ait gerçekleri kavramak..*
- *Derin bir düşünceyi, iah bir niteliği anlamak..*
- *Allah ile evren bağlantılarını anlamak...*
- *Allah ilmi, irfan..*

Yukarıda belirtilenlerde hikmet, Hakikatin aranması yolundaki Masonlar için birşeyleri çağrıştırmaktadır. Yüce Varlığa inanmayı ön şart kabul eden, müşterek bir anlayışa sahip kimselerin nasif almak isteyecekleri elbette ki; "ilâhî hikmet" olacaktır.

O ilâhî hikmetten nasiplenebilmek ise; bilgi birikimi ebilli bir seviyeyi aşabilmiş akla sahip olmayı, ilk şart olarak önümüze koymaktadır. Herkesin aklının edinebildiği bilgi ve bilim düzeyinin farklılığı nedeniyle, aklın çözümlediği diğer olaylarda olduğu gibi, hikmetlerden algılanabilenlerin de değişik ölçülerde olması tabiidir.

İşte, ritüellerimizde olduğu gibi, bu çalışmamızda da, "akıl" ve "hikmet" sözcükleri biraraya gelmiş oldular. Daha anlamlı bir noktaya varılacağı kanaati ile, bu beraberlik üzerinde, biraz daha derin düşünmemizi sağlayacak aşağıdaki hususlara da değinmemiz gerekmektedir.

Akil üstü değerlerin "bir kısmının" algılanmasını sağlayan sezgi gücü ile hikmetin mana derinliklerine uzanabilmek mümkün olamamaktadır. Çünkü, sezgi gücü zekânın ileri bir aşamasından ibarettir. Akil üstü değerlerin algılanmasında kapasitesine uygun bir uğraş veren bu duygu, hikmet karşılaştığında, o ağırlığı kaldıramayacak bir güç olarak kalacaktır.. Bunun sebebi; önsüz ve sonsuz Hakikat nurunun feyzi olan, hikmetin de sınırsızlığıdır.. Sınırlı olan akıl, zekâ ve sezgi gibi güçler ile sınırsız anlaşabilmesi, elbette ki, olanaksızdır.

Hikmet; bütün semavî dinlerde, özellikle Allah katına ait ilmi temsil eden bir kavram olarak belirlenmiştir. Bu niteliği ile de, sınırsızlaşmakta ve aynı zamanda ezoterik manalar kapsamına dahil olmaktadır.

Bu tür manâların derinliklerine inebilmek, onları anlayabilmek için gereken kudret ise, sadece insanoğlunda tecelli eden "basiret"tir. Sez-giden de öte olan bu güç "gönül gözü ile görebilmek" yeteneğidir.

Ritüellerimizdeki alegoriler, özdeyişler, semboller, "kendini bil" uğra-şında benliğine eğilen insanın Allah ile yakınlaşması; işte bütün bun-lar ileri ve kelimeler üstü manalardır.

Ritüellerin devamlı olarak ve tekraren "çalışma okuması" yaparcası-na incelenmesi tavsiyesi, bu "ileri ve kelimeler üstü manâlara" yakın-laşabilmek içindir. Kendi ana dilimizde yazılmış olan ritüellerdeki sözcüklerin taşıdıkları; törese, tarihsel ve ahlâkî yalın manâlar, daha ilk okunuşta dahi açıklıkla anlaşılmaktadır. Ancak, bunların çoğunda ileri manâlar mevcut olduğu gibi anlaşabilmeleri için de, ayrı bir güç gereklidir. İşte o manâları gizleyen her sözcük birer hikmet, onları an-layabilmek için ihtiyacımız olan güç de "basirettir".

Araştırdığımızda, bir tasavvuf sözcüğü olan "basiret"in, bize göre, en güzel tanımlamasının şu şekilde yapıldığına rastlıyoruz:

"Kutsiyet nuruyla aydınlanmış bir gönlün maddi ve maneî âlemdeki hakikatleri görebilme yeteneği.."

Felsefî kavramları bize açıklayan birbaşka eserde de, basiretle eş an-lamlı olarak "Akl-ü Hikmet" ile yüz yüze geliveriyoruz. Hikmeti anla-yıp, idrak edebilecek akıl düzeyi, yani "hikmet akli" çıkıveriyor karşı-mıza..

Kuran-ı Kerim'de yer alan şu cümleler de, bu konuda ayrı bir açıklık ortaya koymaktadır:

"Allah, hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet verilirse, ona pekçok hayır verilmiş demektir. Ancak bundan akıl sahipleri düşünüp, ibret alırlar."

* * *

Vâdi kitaplığında, ne yazık ki, çok az sayıda mevcut olan eski ritüelleri tetkik ettiğimizde, metinler içinde bir süre önce yer almış olan "Akl-ü Hikmet"in sonradan "Akıl ve Hikmet" şeklinde değiştirilmiş olduğu-na; hattâ bir dönem için "İrfan"sözcüğünün de kullanıldığına rastla-dık. Daha önce belirttiğimiz gibi Allah katına ait ilmi temsil eden bir kavram olarak kabul edilen hikmetin, eş anlamlısı olan bir sözcük de "irfan"dır.

Öyle anlaşıyor ki; yabancı Masonik literatürdeki, İngilizce'si "wis-dom", Fransızca'sı ise "sagesse" olan ve Türkçe karşılıkları da "hikmet, irfan, akıllılık" şeklinde belirtilen bu kavram; dilimizin kullanışında

Osmanlıca'ya dah toleranslı davranıldığı dönemlerdeki ritüellerimize "akl-ü hikmet" olarak yerleştirilmiştir. Daha sonraki süre ve süreç içinde ise; bir ara yanında hikmet sözcüğü olmaksızın, sadece "akıl" ve ondan sonra da günümüze kadar devamlılık arz eden "akıl ve hikmet" formasyonu ile, Üstad-ı Muhterem'in yanbaşındaki İyon stili sütuna ait kapsamlı bir anlam temsilcisi olmayı sürdürmüştür.

Yukarıdaki sözünü ettiğimiz yabancı Masonik literatürde dikkatimizi çeken, çok önemli bir husus da; bu eserlerde "hikmet" kelimesinin, Masonik manâdaki gerçek niteliği olan "ilâhî, kutsal" anlamındaki sözcük ile süslenerek, "divine wisdom" şeklinde de belirtildiğidir.

Albert G. Mackey birader de, hazırlamış olduğu Hür Masonluk Ansiklopesi'nde "hikmet" in, Masonik bir kavram olarak ne denli önemli olduğunu şöyle dile getirmektedir:

"Templiye teorisi üzerine kurulmuş olan İskoç Riti'nin otuzüçüncü derecesine ait bir sembol olan "Üçlü Üçgen" in dokuz ucuna yerleştirilen harflerin oluşturduğu kelime SAPIENTIA olup, Latince HİKMET demektir."

Görüldüğü gibi, felsefî derecelerin en yüksekinde de Hikmet..

Kanaatimizce, üzerinde düşünülmesi ve oluşacak fikirlerin de irdeleme platformunda görüşülerek, sağlıklı bir sonuca varılması gereken Masonik önemli bir konudur "akl-ü hikmet" kavramı...

Asırlardır insanıl âlemine yönelmiş Masonluk gibi bir sistemin, ezoterik olması, en önemli ve başta gelen özelliklerinden biridir. Sistem içi öğreti ile eğitimin mensublarına, derecelerine göre ve aşamalı olarak verilmesinin yanında, bu verilenlerin hemen algılanabilir nitelikte olmamaları, hattâ algılanabilmelerinin de bireylerin "kelimeler üstü manâlar" ile ilgili kişisel kapasitelerine ve zamana bağlı olması; Masonluğun, devamlı olarak verecekleri bulunan bir yapıya sahip olmasına sağlamaktadır. Bu tür özellik de, sağlam ve tükenmeyecek bir ömür le ödüllendirilmişliğin asıl nedenidir.

İnsanoğlunun doğuştan sahip olduğu yeteneklerden birinin de "akl-ü hikmet" yani basiret olduğu bilinmektedir. Bu yetenek, sadece insana has olan "gönül gözü" gücüdür. Ne var ki; çoğunlukla bir perde ile kapatılmıştır bu göz.. Ağır bir perdedir, kolay açılmaz. Ancak, insandaki ruhsal gelişimin firtınalaşmış rüzgârı karşısında, sanki incecik bir tül den yapılmış gibi uçuşmaya başlar.

İşte fırsat... Manevî âlemin sırlarına ve "evrenin tümünde varolan" Hakikate yaklaşma yolu gönül gözünüze açılmıştır artık...

Yolunuz, taşıdığınız ışık kadar, aydınlık olsun kardeşlerim....

KAYNAK LAR

- 1- Mehmet Ali AYNİ "Tasavvuf Tarihi" Kitabevi, İst. 1992
- 2- "İslam Ansiklopedisi" Türkiye Diyanet Vakfı, İst. 1988
- 3- Dr. Recep KILIÇ "Ahlakın Dini Temeli" Türk Diyanet Vakfı, Ank. 1992
- 4- Dr. Süleyman ULUDAĞ "Tasavvuf Terimleri Sözlüğü" Marifet Yayınları, İst. 1991
- 5- Dr. Selâmi İŞINDAĞ "Masonluktan Esinlenmeler" Mason Der. Yayınları İst. 1977
- 6- Hasan Ali YÜCEL "İyi Vatandaş, İyi İnsan" Kültür Bakanlığı Yayınları. Ank. 1993
- 7- Murat Ö. AYFER "Ansiklopedik Mason Sözlüğü" Cem Ofset A.Ş. İst. 1992
- 8- "Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi" Ana Yayıncılık A.Ş. İst. 1986-90
- 9- "Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi" Gelişim Yayınları A.Ş., İst. 1986-90
- 10- Orhan HANÇERLİOĞLU "Felsefe Ansiklopedisi" Remzi Kitabevi, İst. 1993
- 11- M. Rahmi BALABAN "İlim-Ahlak-İman" Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ank. 1948
- 12- Yaşar N. ÖZTÜRK "Tasavvufun Ruhu ve Tarihler" Yeni Boyut, İst. 1992
- 13- Albert G. MACKEY "Masonry Defined" National Masonic Press Inc., USA. 1939
- 14- Albert G. MACKEY "Mackey's Revised Encyclopedia of Free Masonry" The Masonic History Company, USA. 1953
- 15- Henry Wilson COIL "Coil's Masonic Encyclopedia" Macoy Publishing and Masonic Supp. Company, USA. 1961

SEDİR AĞACI

Sembolizma ve Felsefe

Tamer AYAN

Giriş

Masonik Flora, Masonluğun bazı derecelerinde sembolik veya allegorik olarak işlenen çeşitli bitkilerin ortak adıdır. Örnek olarak, 2°de önce buğday başağı, sonra nar ve zambak, 3°de akasya, 4°de defne ve zeytindalı, 18°de gül işlendikten sonra sıra 22°de sedir ağacına gelir. Sedir ağacının masonik önemi, eski çağlardan itibaren bilinen değerli bir inşaat malzemesi olmasıdır. Sedir ağacı için, mitolojik ve Biblik güzel allegoriler yakıştırılmıştır. Masonlukta da hayalle gerçek, mitosla bilim, sedir ağacı

ile birleştirilecek anlamlı öğretiler çıkarılmıştır.

Botanik ve Ekolojik Tanıtım

Sedir, çok görkemli bir ağaçtır. Kalın gövdesi, yatay yönde katkat uzayan dalları ve endamıyla heybetli ve güzeldir. Boyu 40, çapı 3 m'yi bulur. Kısa iğne yaprakları koyu yeşil, kozalağı mordur. Kışın yaprak dökmez. Çabuk büyür. Uzun yaşar. Bazıları antik yaşlara ulaşır. Güzelliği ve görkemi yaşlandıkça artar. Sedir, ağaçların kralıdır. Sedir, *Çamgiller (Coniferae)*'in *Cedrus* cinsindendir. Masonluğu *Lübnan*

Sediri (Cedrus Libanis, Cedar of Lebanon, Toros Sediri) türü ilgilendirir. Anavatanı Lübnan olan bu tür, Eski Çağlarda ve Biblik dönemde, *Lübnan Dağları*'nın Akdeniz'e bakan yüksek yamaçlarında yaygın zengin ormanlar hâlindeymiş. Günümüzde kıyım-dan kurtulan sedir koruları korunmaya alınmıştır. Lübnan'ın amblemi olan sedir ağacı, ulusal bayrağa da işlenmiştir.

Sedir ağacı ülkemizde *Lübnan Sediri*, *Katran* veya *Toros Sediri* olarak bilinir. Anadolu sedir ormanları, Lübnan'dakilerden daha zengindir. Güney Anadolu ve Toros Dağları'nda tek başlarına veya karaçam ve dişbudakla karışık geniş ormanlar oluşur. Adana-Feke'nin, Gürümze köyü meydanında çapı 3 m'ye varan 400 yıllık dev sedir bir anıt ağacıdır. Antalya-Elmalı-Korkuteli Beydağları; Tarsus-Namrun-Çamlıyayla Cehennemderesi; Pozantı-Gülek boğazı Bürücek yaylası; Gebiz; Kızıldağ orman millî parkı; Şarkikaraağaç; Konya-Beyşehir yolu sedir mesceresi, Dipoyraz Dağı sedir ağaçları ve ormanları güzeldir. İstanbul-Kireçburnu Korusu sedir ağaçları görülmeye değer.

Hoş kokulu, hafif, yumuşak, ince sık dokulu, nisbeten gevrek, güzel kırmızımsı sarı renkli sedir ahşabı değerli bir inşaat malzemesidir. Kalite olarak, sarıçamla köknar arasındadır. Çok dayanır. Toprakta ve suda kolay çürümez. Eski ve antik mimarî yapıların özellikle geniş açıklıklı çatı-

larını geçmek için kiriş olarak kullanılmış. *Apollon Mabe-di*'nin sedir ahşabından inşa edilen çatısının 1170 yıl sonraki yangına kadar dayandığı söylenir. Sedirin, dikme ve mertek olmasının yanında; bir önemli özelliği de gemi direği ve omurgası yapılmasıdır. Fenikelilerin denizlerdeki egemen gücü, dayanıklı gemilerinin yapımında sedir kullanılmasından gelir. Sedir ağacı bu üstün özellikleri nedeniyle, eski çağlardan beri, bölge halkları arasında anlaşmazlıklara ve savaşlara yol açacak kadar acımasız bir tüketim kıyımına hedef olmuştur. Sedirin bir özelliği de, hoş kokulu sıvı yağının, Eski Mısır mumyacılığından bu yana, sedrol adıyla parfüm yapımında ve eczacılıkta kullanılmasıdır.

Mitolojik ve Dinsel Tanıtım

Sedir ağacının monoteist inançtaki kutsallığı, Hz. Adem'in cennetten getirip Lübnan Dağı'na diktiği bir daldan türemesi rivayetinden gelir. Aslında, Tevrat'a göre bu ağacın İlgin olması daha muhtemeldir.

Sedir, Sümer-Akkad uygarlıklarından beri değerlidir. Gılgamış Destanı'nda geçtiğine göre, tarihsel geçmişi İÖ 3000'lere iner. Hatta, Nuhun Gemisi'nin sedir ağacından yapıldığı mitos, eskiliğini en az 500 hatta 1000 yıl daha geriye atar. Gılgamış Destanı'na göre, sedir ağacı *-herhalde ekonomik değeri yönünden-* tan-

rı Enlil'e -herhalde önüne gele- nin kesmemesi için- adandığından kutsaldır. Keşke, şimdi de ağaçlar kutsallaştırılıp yeşil kıyımı önlenebilse! Enlil, Lübnan Dağı sedir ormanını korumak için korkunç yüzlü dev Humbaba'yı yaratmış. Herhalde asıl amaç, Humbaba korkusundan hiç kimsenin ormana girip, tanrılara ait kutsal sedir ağaçlarını kesmemesini sağlamak olmalıdır. Ama, Gilgamiş'la dostu Enkidu, Lübnan Dağı'ndaki ormana gidip, korucu Humbaba'yı öldürdükten sonra sedir kesmiş. Bu suçlarından dolayı, tanrılar ölüm cezasına çarptırmış. Sümer döneminden sonra, Assur kralları da, yaptırdıkları mabedlerde özel kestirdikleri sedir ağacı kullandıklarını kıvançla vurgulayıp, sedire Mezopotamya'da verilen önemi pekiştirirler. Sedir, aynı bölgede devam eden politeist inançlarda önemini korumuştur. Bölgesel tanrıça İştâr'ın sinonimi olan Astarte (Aştart)'nin sembolü Hayat Ağacı sedirdir. Bölgesel tanrı Baal (Masonluktaki Tubal-Kain'in özdeşi) ve Sur kentindeki eşdeğeri Melkart için Sur Kralı Hiram tarafından diktirilen sütunlar sedir ağacından yapılmıştır. İbranîlerde Tesniye Reformu öncesi nebilerin şikayet ettikleri Aşera adı verilen direkputlar da politeist sedir ağacı geleneğinin yansımalarıdır. Fenikelilerin, özellikle, ağaç-ışi ustaları olan dağlı Saydalıların (Sidonluların) sedir ağacına verdikleri önem sedirin tanrısallık kutsallığı gelir.

Sedir ağacı, Mısır kültüründe de önemlidir. Mısır tanrısı Oziris, adında konağı Lübnan Dağı olan Sedir Ağacı veya Sedir Ormanı tanrısıdır. Bunun için, sedir ağacında Oziris'in ruhu olduğuna (aynı defne ağacında su perisi Dafne'nin olduğu gibi) inanılır ve sedir tanrı Oziris'in sembolü sayılır. Nitekim, kardeşi kötülük tanrısı Set tarafından öldürüldüğünde; Nil Nehri'ne atılan ve karaya vurunca karısı tanrıça İzis tarafından bulunan cesedinin konulduğu sihirli tabutun da sedir ağacından yapıldığı yakıştırılır. Böylece, Mezopotamya'nın baştanrısı Enlil ile Mısır'ın baştanrısı Oziris, sembolik anlamda, sedir ağacı vasıtasıyla özdeşleşirler.

Hititler sedir ağacına Akkadca *GIS.erin* derler. Hitit döneminde, Anadolu'nun Toros ve Amanos dağları ile zengin bir sedir ormanı ülkesi olduğu kraliçe Puduhepa'nın, Arinna şehrinin Güneş Tanrıçasına niyazından anlaşılır. Zaten Hititlerde, Kuzey Suriye, *sedir ağacı ülkesi* olarak adlandırılır. Hitit metnilerindeki *sedirin erkek tanrıları* deyiminden, sedir ağacının, aynı Sümer (Enlil) ve Mısır (Oziris) gibi, tanrıya atfedilecek kadar kutsal olduğu görülür. Nitekim, kral Muwatalli, Hitit başkentini Hattuşa'dan geçici olarak Dattaşa'ya taşıması sırasında, Hattuşa'daki Hatti şehrinin ve Arinna şehrinin tanrıalarının yanında *sedir tanrıalarının* statülerini beraberinde götürmüştü. Bu da, Hititler-

de *sedir ağacına* verilen tanrısal boyutta kutsal önemin kanıtıdır.

Bu bakımdan, Mezopotamya'da, Mısır'da ve Hititlerde sedir ağacı, tanrılara atfedilecek kadar, kutsaldır. Kutsal olmasının sebebi ekonomik ve siyasal yönden stratejik bir hammadde olmasıdır. Çünkü, sedir Lübnan ve Amanos dağlarına özgü bir ağaçtır. Mısır, Arabistan, Mezopotamya ve Anadolu'nun diğer bölgelerinde yoktur. Sedir ahşabı, değerli bir inşaat malzemesi olmasının ötesinde gemi yapımı için değerli bir hammaddedir. Büyük devletlerin bayındırlık aktivitelerinin yanında, denizlere egemen olmaları ve ticaret yapabilmeleri için gemi sanayiinde sedirin çok değerli bir stratejik kaynak olması komşu ülkelerin sedir ormanlarını ele geçirmeleri iştahlarını kabartmaktadır.

Nitekim, bu dönemde, sedir ağacı meselesi önemli bir savaşın sebebi olur. Avrupa'nın henüz Taş Devrinden çıkamadığı İÖ 1500 yıllarında, Tunç Devrinin sonlarını yaşayan Doğu'nun en uygar ve bayındır iki önemli devletin biri Mısır diğeri Anadolu Hitit imparatorluğudur. Kral Muwatalli komutasında Hitit ordusuyla, Firavun II. Ramses komutasında Mısır ordusu, İÖ 1286'da Asi Nehri kıyısındaki Kadeş'te, tarihin ilk büyük meydan savaşını yapar. Siyasî ve ekonomik savaş sebeplerinin arasında, Amanos ve Lübnan Dağı sedir ormanlarının egemenlik mücadelesi de ya-

tar. Savaşın galibi belli değildir. Ama önemli olan, İÖ 1270'da yapılan Kadeş Barış antlaşmasıdır. Sedir konusunun çözümlenmesi yanında, iki ülke arasında barış sağlanır. Kadeş Antlaşması'yla ilgili Hitit-Mısır yazışmalarında karşılıklı işlenen "*kardeşlik, dostluk, barış, yardımlaşma ve dayanışma*" mesajları özlenen huzur ve barış isteklerinin ne kadar eskilere dayandığının ve basîretli yöneticilerin ülkelerinin mutluluğu ve refahı için ne kadar değerli olduğunun, önemli bir Masonik öğreti olarak, kanıtıdır. Yıl İÖ 1270 ve şimdi yıl İS 1996; aradan tam 3266 yıl geçmiş. Dile kolay, o tarihten bu tarihe dünyada yapılan hangi antlaşma Kadeş barışı kadar anlamlı olmuşt?

Hititlere söz düşünce, üzücü bir konuya değinmek farz oldu. Batı dünyasının, Hititleri mutlaka Anadolu dışından ve özellikle de batıdan gelmiş bir uygar toplum olarak gösterme gayretleri maalessif ülkemizden de destek görür. Hitit mirası inkâr edilerek *Anadolu Uygarlığı* indirgenmeye kalkılır. Her nedense, Anadolu'nun Türkiye'yi ilgilendiren tarihi, illâki, İS 955'den itibaren Kara-Hanlı Satuk Buğra Han döneminde Büyük Türk Hakanlığı'nın resmî dinini Şamanizmden İslâmiyete dönüştürmesiyle Müslüman olmuş Türklerden; hatta, 1071 Malazgirt Zaferi'yle birlikte Türkmen'lerin Anadolu'ya kitlesel göçlerinden başlatılmaya çalışılır. Anadolu'nun

asgarî onbin yıllık tarihsel ve kültürel geçmişini görmezden gelmenin sebebini anlamak mümkün değildir. Hititler bir yana, Anadolu'nun öz be öz yerli çocukları Hattiler bile Anadolu'yu sayılmak istenmez. Anadolu'nun tarihsel uygarlık geçmişinin sembolü Ankara-Sıhhiye Meydanı'ndaki, İÖ 2300-2100 yılları arasında Eski Tunç Çağı'nda Hatti krallarının egemenlik simgesi olan Güneş Kursu'nu söktürmek ve Ankara şehrinin Hitit Güneşi, amblemini değiştirmek nasıl akla gelir? Onu da hiç bilemem!.. Sadece, asgarisinden, kültürel sığılma bağlayıp, "*Ankara'nın taşına bak / Gözlerimin yaşına bak*" demek gelir içimden...

Sedir, diğer Doğu kültürlerinde kutsal ağaçtır. Eski Çağ ikonografisindeki konik ağaç figürleri, genellikle, çam ağacı ve özellikle sedir ağacı sembolüdür. Sedir, çam gibi *Hayat Ağacı*'yla özdeşleştirilir. Hayat Ağacı kavramı, Bilgi Ağacı, Sefirotik Ağaç, Hz. İsa'nın Haçı, Hz. Muhammed'in Mir'ac'ı gibi aktarımlar vasıtasıyla, insanın yücelmesini simgeleyen Masonluk'taki *Merdiven Sembolizması*'nın tarihsel mirasını oluşturur. Hayat ağacı ile ağaç kültü anlam ve kapsam yönünden özdeşleşir. Böylece, sedir ağacının bölgesel kutsallığı, hem monoteist kaynaktan hem de politeist inanç kaynaklarından olmak üzere çift yönlü beslenmektedir.

Sembolik Masonik Yorum

Sedir ağacının Masonik önemi, özellikle Süleyman Mabedi başta olmak üzere Biblik pasajlardan Masonluğa aktarılan bazı dinsel öğelerin sedir ahşabından yapılmasına ve üretilmesinde çalışanların öykülerine bağlanır. Sedir ağacı kozalaklarının mor renginin *hükümdarlık ve asalet* sembolü olması; aynı akasya gibi herdem yeşil kalan bitkiler kapsamında *ölümsüzlüğü* simgelemesi ikinci derece de önemi olan Masonik yakıştırmalardır.

Sedir ağacı denilince hemen akla Süleyman Mabedi gelir. Çünkü, Tevrat (I. Krallar, 5/6-7) kaynaklı Sembolik Masonik öğretiye göre, Hz. Süleyman'ın mealen "*... bana Mabel için Lübnan'ın sedir ağaçlarından kestirip gönder, benim işçilerimle birlikte sedir kessinler, onlara kendiminkiler gibi ücret ödeyeceğim, aramızda Saydalılar gibi usta ağaç işçileri yoktur.*" şeklindeki talebi üzerine, Sur Kralı Hiram sedir tomrukları gönderir. Sedirin Sembolik Masonluğa ilk girişi bu olayla başlar. Bunu takiben, Felsefi Masonluk öğretilerinde, sedir kesimi senaryosu daha detaylı olarak işlenir. Felsefi ritüellik öğretilerde, Nuh'un Gemisi, Hz. Musa'nın Ahit Sandığı, Hz. Süleyman'ın Birinci Mabel ve Zorobabel'in İkinci Mabel yapımlarında sedir kullanıldığı açıklanır. Hz. İsa'nın gerildiği çarmıhın da sedir olduğu rivayet edilir. Masonlukta, İbrahimi gelenekteki hemen hemen bütün

dinsel kutsal nesnelerin sedir ağacı ahşabından yapılmış olduğu yakıştırılır. Böylece sedirin kutsal kullanım alanları arttırılarak, önemi pekiştirilmeye çalışılır.

Halbuki, Tevrat'ta bu kutsal şeylerin bazılarının sedirden değil; başka ağaçların ahşabından yapıldığı belirtilir. Meselâ, Nuhun Gemisi'nin, *Balsam da denilen Gofer (fir veya köknar)* ağacından inşa edildiği Tekvin (6/4)'nde geçer. Zekarya (11/1-2)'da "Fir, Rabb'inin gemisi" sözleriyle Nuhun Gemisi'nin sedirden yapılmadığı vurgulanır. Fir (gofer, köknar) ağacının kerestesi daha hafif ve suya dayanıklı olduğundan; gemi yapımında, sedir ağacı kadar, fir kerestesi kullanmıştır. Belki de, direkleri ve omurgası sedirden, gövdesi köknardan yapılmıştır. Ama, sedirin Masonik önemi nedeniyle bütün geminin sedirden yapıldığı yakıştırılır. Bu gemi sayesinde insan soyu Tufan felâketinden kurtulmuştur. Bu nedenle, Nuh'un Gemisi insanlık için kurtuluş ve selâmet sembolüdür. Hatta, Tufan'ın bitip karanın görüldüğünü simgeleyen *Gökkuşağı ile Gagasında Zeytindalı Taşıyan Beyaz Güvercin* kurtuluş ve barış simgesi sayılır. Aslında, insanlığı kurtarının geminin yapımını sağlayan bilim ve teknik olduğunu Masonlar unutmamalıdır. İnsanoğlu bilgiyle yaptığı geminin sayesinde kurtuluşa ve hürriyete kavuşmuştur. Bu nedenle, Nuh'un Gemisi kurtuluş ve barış kadar; bilgiyi ve bilgiyle kazanılan hürri-

yeti de simgeler. İnsanın kurtuluşunu yani ruhun yücelmesini sağlayan, bilginin yanında inanç ve ümittir. Eğer, bilgiyle yapılan gemideki inanç ve ümit eksikliği olsa, aynı tahtaların arasındaki boşluklardan su alan gemi sonunda batar ve insanları kurtuluşa çıkarması mümkün olamazdı. Aynı şekilde, inanç ve ümit de, insanların akıl ve bilgiyi dengede tutarak insan ruhunun yetkinleşmesini sağlar.

İbranîlerin Mısır'dan çıktıktan sonra, çöllerde geçen sürgün döneminde, On Emir'in yazılı olduğu taş levhaları içine koymak üzere, Hz. Musa'nın Yahve'nin emriyle yaptırdığı *Ahit Sandığı*'nın da, Masonlukta açıklandığının tersine, sedirden değil; *shitta* ağacı veya *shittim* odunu olarak tanımlanan *akasya* ahşabından yapıldığı Tevrat-Çıkış (25/10) bölümünde yazılıdır. Sandığın Hz. Musa'nın emriyle yapımcıları olan Betsalel ve Aholiab, Masonlukta sembol isimler olarak yüceltilmişlerdir. Zaten, akasya ahşabı, mobilya yapımına sedirden daha uygundur. Ama Masonlar, her kutsal eşyanın mutlaka sedir ağacından yapıldığını yakıştırıp, sedirin değerini yüceltmeye çalışmışlardır. Ahit Sandığı, nihaî mutlak bilginin saklandığı muhafazanın yani gönlün sembolüdür. Aynı Allah'ın emirlerinin Ahit Sandığı'nda korunduğunu benimseyen Musevî inancı gibi; İslâm tasavvufunda da Allah'ın mekânı insanın gönlüdür. Yere göğe sığma-

yan Allah, halifesi olan insanın gönlünde tecelli etmiştir. Bunun için, insanın gönlü kendi kutsal Öz'ünü koruduğu Ahit Sandığı; bedeni Nuh'un Gemisi'dir. Gemi su almazsa, yani iman sarsılmazsa, ümit kaybolmaz ve ahlâk alçalmazsa, ruh kurtuluşa erer.

Sedir ağacının Masonik önemi Süleyman Mabedi ile başlar. *Çünkü, Ülkü Mabedi'nin fiziksel modeli sayılan ve yapımı İÖ 1004'de başlanan Süleyman Mabedi'nin inşaatında, servi ve sandal ağacı yanında, Lübnan Seditri (erz) kullanıldığı, Tevrat'ın I.Krallar (5/6-13) ve II.Tarihler (2/8) kitaplarında yazar. Burada akla bir soru gelir. Mabedin yapımında servi ve sandal ağacı da kullanıldığı hâlde, Masonluğa acaba neden sadece sedir ağacı alınmıştır? Bunun iki sebebi vardır. Birinci sebep, sedir kesicileri ezoterik örgütünün Masonluğunun ilgisini çekmesidir. İkinci sebep, tarihsel ve mistik yönden sedire verilen Biblik önemdir. Gerçekten de sedir ağacı, Tevrat ve Zebur'un çeşitli bölümlerinde; meselâ, İşaya (35/2 ve 60/13)'da "Lübnan'ın izzeti sedir ağacı..", Zebur (104/1-6)'da "Lübnan'ın sedir ağacı, Rabbinin ağaçları"; Hz. Süleyman'a izafe edilen Neşideler Neşidesi (5/15)'nde "Görünüşü Lübnan sedir ağaçları gibi balâ" gibi ifadelerle yüceltilmiştir. Ezeziel (17/22)'de, sedir ağacı, Yehova'nın hükümdarlığının simgesi gibi aktarılır ve "sedir ağacının en tepesindeki filizlerden alıp, en yüksek dağın tepesi-*

ne dikeceği" tanrının ağzından anlatılır.

Süleyman Mabedi inşaatı ile sedir ağacı ihzaratı arasındaki ilişkinin özetle hatırlanmasında, allegorinin yorumu bakımından, yarar vardır. Bu dönemde, Kudüs ve Sur (Tyre) birbirine yakın iki başkenttir. Kudüs, İbraniler; Sur Fenikelilerindir. Kudüs'te oturan melik Hz. Süleyman'la, Sur'da oturan kral Hiram dosttur. Bu dostluğun temeli Hz. Süleyman'ın babası Hz. Davut zamanında atılmıştır. İbraniler monoteisttir ve ulusal tanrılarının adı Yahve'dir; Surlular politeisttir ve özel kent baştanrısının adı Baal-Melkart'tır. Hiram bir yarıtandır; yani, Nemrut gibi kendi kendini tanrılaştırmıştır. İki kentin halkı, ırk, din ve dil bakımından tamamen farklı olmalarına rağmen, özellikle Hz. Süleyman döneminde, aralarında barış ve dostluk tesis edilmiştir. Sur kenti, Kudüs'e nazaran daha zengin ve bayındır olduğu gibi; Fenikeliler de İbranilere oranla bilim, teknik, sanat ve ticaretle daha ileridir. Güçlü deniz filoları ve Akdeniz'de kolonileri vardır. Buna karşılık, İbranî devleti daha büyük ve özellikle askeri yönden daha güçlüdür. Ayrıca, bakır ve demir gibi yeraltı kaynakları zengindir. Hz. Davut peygamber, tanrısının adına Kudüs'te bir mabed inşa etmek ister. Ancak, ülkesinin imkânları yeterli olmadığından, Sur Kralı Hiram'dan inşaat malzemesi ve teknik personel yardı-

mı ister. İsteddiği malzeme arasında özellikle sedir ağacı da vardır. Çünkü, Sur kentinin kontrolündeki Lübnan Dağı sedir ormanları çok zengin olduğu gibi; hemen sahildeki Sayda kentinin "dağlı" yerli halkı ağaç işçiliğinde çok ustadır. Sayda dağları, aynı yurdumuzun ormanlık dağlık bölgelerinde yerleşik ağaç-ışi ustaları Tahtacı'ları hatırlatır. Sur kralı Hiram, Hz. Süleyman'ın talebini uygun görür ve ticarî işbirliği sağlar.

Neden uygun görür de, Sur Kralı Hiram kendi ülkesinde ve inancında kutsal olan sedir ağaçlarını, İbranî kökenli Hz. Süleyman'a vermeyi kabul eder? Çünkü, *"sedir ağacı, mabed inşası gibi kutsal bir amaç için kullanılabılır"* denilirse de, bu Masonik açıklama ziyadesiyle spekülatifdir. Çünkü, asıl sebep ekonomik ve siyasî olmalıdır. Amaç, hem karşılıklı ticarettir; hem de İbranîlerin askerî gücünden duyulan korkudur. Verilmese zorla alınacaktır. Bu nedenle, akıllı kral Hiram, Hz. Süleyman'ın talebini kabul eder. Zaten iki ülke arasındaki ticarî işbirliğinin gereği olarak İbranî ülkesindeki limanlardan Sur donanması da yararlanmakta ve çok kârlı bir alışveriş dostluğu sürdürmektedir. Bu örnekten de anlaşıldığı gibi, ülkeler arası dostlukların çıkarlarla orantılı olduğu bir gerçektir. Kaldı ki, bu iki küçük ülke, doğudaki Assur-Babil ve batıdaki Mısır gibi iki büyük imparatorluğa karşı güvenliklerini sağla-

mak için dost olmaya mecburdurlar. Trampa yöntemiyle yapılan ticarete, Hz. Süleyman, aldıklarının karşılığını, aynı olarak, buğday ve zeytinyağı gibi gıda maddeleriyle öder. Acaba, zengin Surluların bu gibi yiyecekleri ihtiyacı mı vardır? Herhalde yoktur; ama, çok güçlü deniz ticaret filolarıyla komşu ülkelerde kurdukları kolonilere ve ticaret limanlarına götürüp pazarlarlar. Hatta, yapılan deniz ticaretinde İbranî ve Sur gemileri ortaklaşa çalışırlar. Buğday ve zeytinyağının Masonik literatüre girecek kadar ritüelik değerinin en önemli nedeni, başta sedir ağacı olmak üzere diğer ihzaratın ticaretinde trampa metayı olarak kullanılmasıdır.

Tevrat bilgilerine göre, Mabed'in inşaatı sırasında sadece ağaç işleri için İbranî ülkesinde otuzbin angaryacı toplanır. Angaryacıların başına Adoniram atanır. Sedir temini işinin âmiri olan Abda oğlu Adoniram başarılı bir yöneticidir. Masonlukta önemli bir simge kimliktir. Hiram Abi'nin katlinden sonra, Mabed'in yapım işinin başına atanmıştır. Hatta, ölümü dolayısıyla boşalan I. Nazırlık makamına, Hz. Süleyman tarafından II. Nazır Adoniram'ın atanmasından dolayı, Olgunlaşma'nın ilk adımlarında II. Nazır yoktur. Adoniram'ın İbranî olduğu söylenir. Ama, adına göre, aynı Hiram Abi gibi, Adoniram'ın da Fenikeli olması muhtemeldir. Daha sonraki dönemde, vergi memuru olarak görev yaparken

öldürülmüştür. Adoniram, Hiram Abi gibi, vazife şehididir; çünkü, görevi başında can vermiştir. Angaryacılar, her ay onbin kişilik vardiyalar halinde *Lübnan Dağları*'na gider ve asıl ağaç ustaları olan yerli *Sayda-lı'larla* birlikte sedir kesip tomruk üretilir. Hazırlanan tomruklar dağdan aşağı çekilerek Sayda'da deniz kıyısına indirilir. Akdeniz'de sallar hâlinde yüzdürülerek Yafa sahiline taşınır. Kıyından Kudüs-Moriah Tepesi'ndeki Mabed Şantiyesine yokuş yukarı çekilir. Sedir tomrukları ve ahşapları, Tevrat (I.Krallar, 6/9, 15/18)'ta mimarî ve dekorasyon bilgileri olarak açıklandığı göre, Mabed'in yapımında çatı kirişleri, çatı örtüsü, iç dış kaplama kerestesi olarak kullanılır. Hz. Süleyman, bu işbirliğinden mutlaka çok memnun kalır; yine sedir ahşabından yaptırdığı, Kudüs Mabedi'nden bile çok daha büyük ve görkemli, yeni sarayına *Lübnan Ormanı Evi* adını verir.

Özetlenen sedir senaryosu, ritüellere yansıtılan Biblik pasajlardan Masonik allegoriye dönüştürülmüştür. Allegorinin ana temasını, milletleri, dinleri ayrı, iki ülke işçilerinin, kutsal bir hedef için, ortaklaşa çalışmayla *Lübnan Dağı*'nda sedir tomruğu üretmeleri öyküsünün; Masonik olarak, yüce bir amaca yönelik örgütlü çalışma sembolü ve felsefesi şeklinde yorumlanması teşkil etmiştir. Çünkü, başarılı bu önemli iş, önce gerçekten yüce bir amacı; sonra plan ve programı;

daha sonra da, iş gücünden, dağda sedir kesiminden, nakliyesinden, Kudüs Mabedi'nde kullanıma kadar çok büyük bir emek ve çalışmaya dayanan düzenli organizasyonu ve uygulamayı gerektirmektedir.

Bu vesileyle bir konuyu irdelemek yararlı olur. Tevrat'ta, ağaç kesimiyle görevli olarak verilen otuzbin kişilik işçi sayısı sanki bir hayli kabarıktır. Süleyman Mabedi gibi tenis kortu boyutlarında bir yapının kereste ihtiyacı için, onbinlerce işçinin emek gücüne ve yıllar süren angaryaya acaba neden gerek duyulmuştur? Çünkü, Mabed'in boyutları ve mimarî özellikleri, piramitlere, ziggurlara ve Didim-Apollon Mabedi, Antalya-Aspendos antik tiyatrosu, Efes-Celcius kitaplığı, Bergama-Asklepios tıp merkezi, Denizli-Afrodisyas kenti vb. antik Anadolu kalıntılarına göre müzevazı'dır. Uzunluğu 30 genişliği 10 m ve yüksekliği 10-15 m olan; toplam 300 m(2) yerleşim alanlı Mabed için, tam 183 600 işçinin 7 yıl çalıştığına ve bugünkü değerle 4 milyar dolar kadar masraf yapıldığına ilişkin Biblik veriler sanki biraz abartılı gibidir. Toplam inşaat alanı 1800 m(2) olan Mabedin kereste ihtiyacı, birkaç yüz sedir ağacıyla sağlanabilirdi. Ama, onbinlerce işçi niçin yıllarca çalıştırılmıştır? *Lübnan Dağı*'nda büyük çapta sedir kesimi angaryasına acaba niçin ihtiyaç duyulmuştur? Hem de, asıl ağaç kesicileri ve ustaları yerel Sayda dağlıları olduğu

hâlde! Yoksa, onbinlerce kişinin Lübnan dağlarında angaryaya gönderilmesi sebebi, yeni iş sahası yaratmak, ihtiyaç için değilde ticaret için kesmek, zorunlu ikâmet veya sürgün gibi, daha başka siyasal, sosyal ve ekonomik sebep midir? Belki de, ortak işbirliği ile üretilen sedirler sadece Mabed inşaatında kullanılmamış; her iki ülkedeki başka yapılar da ve gemi yapımında da kullanıldığı gibi; belki bir bölümü, Mısır, Yemen, Anadolu ve diğer Akdeniz ülkelerine ihraç edilmiştir.

İbranîler ve Sur sitesi arasındaki, sedir ağacı üretimini de kapsayan, ticarî işbirliği daha sonraki yıllarda da devam eder. Nitekim İÖ 996'da ikmal edilen Süleyman Mabedi'nin Babil kralı Buhtun Nasır tarafından İÖ 586'da yıkılmasıyla başlayan 70 yıllık Babil Diasporasının Pres kralı Keyhüsrev tarafından sona erdirilmesinden sonra, Keyhüsrev ve Dara'nın izniyle İÖ 516'da inşası tamamlanan Zorobabel Mabedi'nde de sedir ağacı kullanılır. Keyhüsrev'in Mabed için yeniden yapım izni vermesi, Masonik yönden, kendisinin *Mithra Misterileri*'ne tekrisli bir Işık Çocuğu olmasına bağlanır. Aynı şekilde, yapım için görevlendirilen Zorobabel (*Sasbatzar*)'ın anlamı da Ateş Muhafızı'dır. Babil Sürgünü dönüşü yıkılan Mabed'i yeniden ihya etmek isteyen, kral Yoşiya, peygamber Haggay ve özellikle prens Zorobabel yönetimiindeki İbranî gönüllülerin, sağ

ellerinde duvar örmek için Mala diğer ellerinde mütecaviz komşuları Samiriyelilerin saldırılarını def etmek için Kılıç tutarak işlerini sürdürmeleri, en zor şartlarda bile cesaret kaybedilmeden emeğin sürdürülmesi temasına yönelik, çalışkanlığı ve kahramanlığı simgeleyen değerli Felsefî Masonik allegoridir. Benzer allegori Royal Arch Masonluğunda daha mistik bir tarzda işlenir. Felsefî Masonik derecelerde yapım öyküsü işlenen İkinci Mabed, İÖ 168'de Kudüs'ü işgal eden Antakya Hellen kralı Antiochos Epiphenes tarafından tahrip edilir. İkinci Mabed'deki sedir ağacı kullanımı, Tevrat-Ezra (3\7 - 6/4) kitabında, "*Surlulara ve Saydalılara Lübnan'dan Yafa'ya sedir getirmeleri için sipariş edildiği*" ve "*Mabed temeline bir sıra yeni tomruktan kiriş konulduğu*" açıklamasından anlaşılır.

Böylece, Lübnan Dağlarında, uzun yıllar boyunca, sedir ağacı kesip işleyerek geçinen ağaç-ışi ustaları zamanla birbirlerine kaynaşırlar ve özgün bir kapalı toplum oluştururlar. Değişik bir dünya görüşü ve yaşam tarzı benimseyen çevreden izole bu sekte daha sonraları Haçlı şövalyelerinin de karıştığı sanılır. Lübnan'ın dağlık kesimlerine yerleşen bu etnik münzevî topluluk *Dürzîler* adıyla tanınır. Dinsel lejandlarından Masonluğa aktarma olarak, Nuh'un Gemi-si'nden başlamak üzere; Ahid Sandığı, Birinci ve İkinci Kudüs

Mabedleri, Hz. İsa'nın Haçı gibi dinsel kutsalların yapımında kullanılan sedirleri üreten ve kutsanmış insanların, *Lübnan Dağı*'nda Kolej (Kaliseh veya Halevat) adlı çok amaçlı ibadet mekanları kurarak Evrenin Ulu Mimarı'na adadıkları yakıştırılır.

Bu konu, önce *Lübnan Prensi* sıfatlı Dürzî önderlerin tanımıyla; daha sonra bu sıfatın Tötonik şövalyelerinin katalizörlüğünde modifikasyonu ile *Kralî Balta Şövalyesi* adıyla Skoç Masonluğuna girmiştir. Derece çalışmasında işlenen insan emeğinin kutsallığına ve çalışmasının değerine dayanan tema ve allegori tam olarak saf Masoniktir. Çünkü, çalışma ve emek Operatif Masonluğun temeli olduğu gibi, Spekülatif Masonluğun da ilk dereceden itibaren özenle işlenen öğretisidir. Lübnan Prensi ve Kralî Balta Şövalyesi derecesi, Doğu ve Batı İmparatorları Konseyi tarafından Fransa'da 1762 yılında kurulan 25 dereceli Olgunlaşma Riti'nin 22°'si olarak belirlenmiştir. Olgunlaşma Riti daha sonraki Skoç Riti'nin nüvesi olacaktır. Bu derecenin daha önceden de var olduğu veya ilk defa düzenlendiği hususları tartışmalıdır. Ancak, derecenin temasının bugünküne pek benzer olmamakla beraber, yine de Dürzîler-Haçlılar arasında ilişki sağlamayı tamamen hayalî bir seneryoya dayandığı sanılır. Daha sonra, 1762-68 döneminde revize edilmiş olması mümkündür. Ancak, orjinal belgeler bulunamamıştır.

Bu derecenin Rit'e dahil edilişi, ABD'nde S.E.Morin'in ve H.A. Francken'in girişimleriyle, derece sayısının 25'den 33'e çıkarılmasıyla ilgili çalışmalar sırasında 1800'lü yılların hemen öncesinde muhtemelen 1771'de olmuştur. Derecenin bugünkü anlamda öğretisinin oluşturulmasında, 19. yy başında, Avrupa ve özellikle ABD'indeki Sanayi Çağı'na ve Pozitivizm'e endeksi toplumsal görüşler kapsamında, işçi sınıfı ve çalışan kesim lehine emeğin değeri ve yüceltilmesi yönünde yükselen değer yargıları etkili olmuştur. Öğretide üretken çalışma ve emek kutsandığı gibi, işçi sınıfının haklarının gözetilmesinde ve eğitimin sağlanması özenle işlenmiştir.

Masonlukta Dürzîler vasıtasıyla heretik İslâmî inanç görüşlerine yer verilmeye çalışılır. Aslında, batını İsmailî heretizmi olan bu inanç anlayışı; hem özgün köken hem de etkilendiği diğer dinlerin katkılarıyla iman ve itikat yanında gelenek olarak da İslâmiyetin tamamen dışında heterojen bir etnik sekt niteliğindedir. Dürzîlik meselesinin iki yönü Masonluğun ilgisini çeker.

Bunlardan ilki, Dürzîlerin kökeniyle ilgilidir. Dürzîlerin etnik kökenleri kesin değildir. Kimileri, Nuh'un Gemisi'nin yapımı için sedir kesmeye gelen Nuh Peygamberin oğlu Yafet'in örgütlediği Samî hatta Keldanî halk olduğunu kabul eder. Kimilerince, Lübnan Dağlarında yaşayan Yemen göçmenlerinin oluşturduğu

Sayda Dağlıları adı takılan ağaç işçiliğinde uzman bir halktır. Bu yarı-yerli topluluğa, İbrani angaryacıların da katıldığı; böylece, Lübnan-Suriye dağlık bölgelerinde günümüzde de yaşayan etnik toplumun oluştuğu savı ileri sürülür. Dürziliğin, heretik İslamî inanç versiyonu olan ve İsmailî halifesi Hâkim Emrillâh'ın tanrılığını ilan etmesiyle başlayan bir Karmat Rafızılığı türü inisiyatif-ezoterik yapısı özgündür. Dürzî inancı, Hristiyanî, İslâmî, İbrani, Zerdüşti ve Gnostik inançların karışımından oluşan melez bir eklektik yapıdadır. Kendilerine göre inançları, yorumları ve ibadet yöntemleri vardır. Aslında, çalışmayı ibadet sayarlar. Dürzîlerin, düşünce kadar el emeğini üstün tutan, namuslu, iffetli, çalışkan, doğru sözlü ve güvenilir insanlar oldukları söylenir.

İkinci yönü, Dürziliğin kökeni ve adıyla ilgili olduğu kadar, Dürzîleri Tampliye şövalyelerine bağlama gayretidir. Dürziliğin, Tampliye şövalyeleriyle ilişkili olduğu ileri sürülür. Bu sava göre, Haçlı savaşlarını takiben 12. yy'da ülkeyi terkedemeyen bazı şövalyeler, Müslüman baskısından kurtulabilmek amacıyla, Suriye ve Lübnan'ın dağlık kısımlarına kaçıp, yerli halkın arasına karışırlar. Komutanlarının adı *Comte de Dreux*'dur. Dreux'un dönüşümüyle, yerli ve Hristiyan şövalyelerin karışımından oluşan toplum Dürzî adını alır. As-

lında, Dürzî adının Dürziliğin kurucu dailerinden İranlı Türk Derezi Anuştekin'den yani "*terzi*" sıfatından türetilmiş olması daha doğrudur. Ancak, Haçlı şövalyeleri sayesinde teokratik-monarşik yönetime alışan Dürzîlerin başkanlığının *Godefroi de Bouillion* soyundan birisine soyaçekim yoluyla verildiği ileri sürülerek, 17. yy'da Dürzîlerin başındaki II. Fahreddin'in soyu Lorraine hanedanına ve ilk Kudüs kralına bağlanmaya çalışılır. Böylece, Dürzîlerle Hristiyanlık arasındaki bağlar güçlendirilerek, Dürzîlerle şövalyelerin yakın dostluklarına ve ittifaklarına organik bağ aranır. Gerçekten de Dürzîler, arasıra ters düşmelerine rağmen, Haçlı savaşları bitinceye kadar şövalyelerle müttefik, kalırlar. Birlikte Anti-Lübnan dağlarında çekildikleri yüksek kayalıkları uzun yıllar Eyyubîlere ve diğer bölgesel Sünnî beyliklere karşı savunurlar. Kahramanlıkları efsanelere dönüşür. Böylece, Haçlı şövalyeleri ve özellikle Tampliye-lerle, Dürzîler arasında dostluk ve kültür alışverişi gerçekleşir. Lübnan Prensi veya Kralî Balta Şövalyesi derecesinin bir amacı da, Dürzîler ve Şövalye Masonlar arasında, çalışkanlık erdemine dayanan, bir bağ kurmaktır.

Masonlukta çeşitli derecelerin teması olan Tampliye, Hospitaliye ve Tötonik Şövalyelerinin, Doğu kültürüne ve göreneklerine ait pek çok hususu doğrudan Dürzîlerden öğrenmiş ve Batı'ya

aktarmış olmaları mümkündür. Basit bir örnek olarak, kıyafetlerin hemen hemen benzer olması gösterilebilir. Dürzîler ve şövalyeler, beyaz uzun elbiseler giyerler. Dürzîlerin, kırmızı başlık ve kemerlerine karşılık; ipten örülmüş kemer takan Tampliyelerin elbiselerinde kırmızı haç işlidir.

İsmailîlerin Sabbahîye kolu, Dürzîler kadar hatta tarihsel alışveriş olarak daha büyük boyutta, sonralarıMasonluğu etkileyecek olan şövalyelik tarikatlarıyla ilişkilidir. Bu ilişkiler arasında, aynı eski dönemde olduğu gibi bölgedeki inşaatlarda Dürzîlerin işgücünden ve sedir ihzaratından yararlanılması; Avrupa'dan Kudüs'e götürülen Hristiyan hacıların güvenliği için Türkopol denilen Haçlı komutanları tarafından eğitilen İsmailî silahşörleriyle işbirliği yapılması; Müslüman Selçuklu ve Eyyubîlere karşı savaşlarda, çoğu zaman, Hasan Sabbah'ın fedaileri ve askerî gücünden yararlanılması; Suriye Sabbahî şeyhinin "*Dağ Seyhi*" olarak saygıyla sıfatlandırılması; Hristiyan şövalyelerle heretik İslâmî kurumlar arasındaki içiçeliğin kanıtıdır. Bunun dışında, Haçlı Ordusuna dahil Frank askerlerinin bölgedeki Müslüman beyliklerin veya atabeyliklerin ordularında ücretli asker olarak görev almaları, ilişkileri kültürel alışverişte bulunulacak kadar sıcak tutmuştur. Türkopoller ve paralı Frank askerleri konusunun Masonluk ve Ortadoğu Anadolu

Türk-İslâm kurumlarıyla olan varsayımsal ilişkinin kanıtlanması yönünden dikkatle araştırılması gerekir. Bu meyânda, İngiltere'de 1726 yılında basılan bir Masonik belgedeki İslâmî alıntılar da, öne sürülen bu karşılıklı ilişkilerin Masonluğa girecek boyutlarda olduğunu göstermektedir. Bu belgede, Masonlukta parola olarak kullanılan kelimenin İslâmiyetteki *Tevhid Kelimesi* (*La ilâhe illallah*) olarak verilmesi; bu kelimenin Dağ Seyhi tarafından öğretildiğinin açıklanması ve Masonluktaki kutsal kelimenin (*Yahve*), *Tevhid Kelimesi*'nden türetildiği (Hüve veya Ya Hû)'nin açıklanması ilginçtir.

Haçlı seferlerinden çok uzun yıllar sonra, 21 Mart 1737'de Paris'te verdiği söylevle Skoç Masonluğunun temellerini atmasa bile özellikle Tampliye şövalyeliği yolunda yönlendirilen Fransa Büyük Locası İsad töreninde Şövalye Michael Andrew Ramsay'in Büyük Orator sıfatıyla verdiği nutukta "*Masonluktaki işaretlerin kaynağının şövalyelerin arasına karışabilecek Müslümanlara karşı önlem olarak kullanıldığını*" belirtmesi de olayı somutlaştırır.

Özetle, Filistin'de uzun yıllar bir arada yaşamış Hristiyan şövalyelerle heretik İslâmî tarikatların mensupları arasında veya Müslüman silahşörler arasında kültürel alışveriş sağlayacak ve daha sonraları inisiyatif-ezoterik kaynaktan Masonluğa da aktarılacak kadar yakın işbirliği ol-

muştur. Kısacası, *Ex Oriente Lux...*

Böylece, Lübnan Dağı'nın sedir kesicileri ile Masonluk arasında sembolik ve felsefî düzeylerde, "Kutsal Ortak Girişim" olarak tanımlanacak kadar, çok yakın teorik ve pratik ilişkiler kurulabildiğinden; Skoç Masonunun her sedir ağacı gördüğünde, çevresinde bir zamanlar arı gibi çalışan sadık, itaatkâr, fedakâr ve gayretli işçilerin, yüce görev amaçlarını ve emeklerini yansıtan alıntelerini ve eşsiz görev bilinçlerini ve sorumluluklarını hatırlatması kaçınılmaz bir vefâ borcudur. Çünkü, kutsal yapıların inşaatı için kurulan şantiyelerde Masonların ortak bir görev ve sorumluluk bilinciyle tek bir yüce amaç için örgütlenmeleriyle; Lübnan Dağı sedir ormanlarında, tâ Nuh'un Gemisi'nden başlayıp Zorobabel Mabedine kadar geçen yüzyıllardaki kuşaklar boyunca durup dinlenmeden ağaç-kesip ahşap üretenlerin kutsal görev sorumluluğu, yüce amacı ve kutsal dayanışma örgütü ülkü ve işlev olarak tamamen aynıdır. Çünkü, Masonların da Lübnan Dağındaki sedir işçilerinin de amacı, insanlık için Evrenin Ulu Mimarı'na hizmet etmek ve çalışmanın ibadet kadar kutsal olduğunun pratiğini yapmaktır. Ama, orman kıyımının ilk örgütlü öncülerinin vebâline katlanmak ve hatalarını gidermek de yine görevimizdir. Sedir ağacı kesiminde kullanılan Balta sembol olarak Masonluğa aktarılmıştır.

Baltanın sapının sedirden olduğu söylenir. Hani, ağaç baltaya "*Ne yapayım, sapın benden*" demiş!

Bu sistemden de anlaşılacağı gibi, Daha okul günlerinde söylemeye zorlandığımız "*Baltalar elimizde/ Uzun ip belimizde*" şarkısının etkisiyle, orman kesen yeşil düşmanlarının simgesi gibi görmeye şartlandığımdan, baltadan hiç hoşlanmazdım. Ama, baltanın iynin elinde hayra da vesile olabildiğini Skoç Masonluğu kanalıyla öğrenebildiğimden, yeşile kıyan zalimin baltası dışında, görüşüm kısmen değişti. Kısmen diyorum; çünkü, aklım yattı da, gönlüm pek kabullenmedi! İçime sığmadı! Masonluk da akıl kadar, hatta daha çok gönül işi; vicdan meselesi...

Masonluğa alınan sembolik balta, sapı sedirden bir altın balta dır. Bazılarına göre, balta tamamen altından yapılmıştır. Bazılarına göreyse, baltanın sapı altındır. Altın baltanın ve sapının üzerine allegorinin senaryosuna uygun olarak baltanın kutsal işlevini gerçekleştiren kahramanların adlarının baş harfleri işlenmiştir. Baltanın sapının arka tarafındaki N ve M harfleri Nuh ve Süleyman Peygamberlerin simgesidir. Sapın yüzündeki L harfi Lübnan ve baltanın aynı yüzündeki A, K, Z, D, N, E harfleri, Adoniram, Keyhüsrev, Zorobabel, Dara, Nehemya, Ezra'yı simgeler. Sapın diğer yüzündeki S harfi Sayda ve baltanın aynı tarafındaki S, H, Y, M, A, B harfleri,

Sam, Ham, Yafet, Musa, Aholiab, Betsalel'i simgelemektedir. Allegorinin senaryosuyla şu veya bu şekilde ilgili olan kahramanların kimlikleri ve ilişkileri hatırlanır: sa; Lübnan (L), sedir ormanının anayurdu; Sayda (S), sedir üretiminde görevli Saydalı ağaç ustaları; Nuh (N), Tufan olayı için gemi yapan peygamber; Süleyman (S), ünlü peygamber; Sam (S), Ham (H) ve Yafet (Y), Nuh'un gemi yapımına katılan oğulları; Adoniram, (A), sedir kesen İbranî angaryacıların başyöneticisi; Keyhüsrev (K) ve Dara (D), Pers kralları; Zorobabel (Z), Babil Sürgünü'nden dönen ve İkinci Mabed'ini yapan İbranîlerin önderi; Nehemya (N), sürgün dönüşü atan ve Mabed yapımına katkısı olan Yahuda valisi (Ezra (E), sürgün dönüşü Tevrat'ı yeniden yazan Üzeyir peygamber; Aholiab (A) ve Betsalel (B), Hz. Musa'yla birlikte Kutsal Çadır (Tabernakl)'in yapımcılarıdır.

Balta'nın yanında, Rende ve Testere gibi marangoz aletleri de, uygun sembolizmalar yakıştırılarak, Masonluğa alınmıştır. Bunun sebebi, Masonluğa en yakın yardımcı iki meslekten ilkinin *Demirci*, diğerinin Marangoz olmasıdır. Masonun taş yontmasına, duvar örmesine yarayan, bina hatta plan yapmasına yarayan avadanlıklarını imâl eden ve onaran, *Tubal-Kain* olarak *İlk Demirci*'nin kimliğiyle Masonluğa girmiştir. Ayrıca, bina yapımında son derece gerekli ahşapları üretenlerin simgesi

olarak ağaç işi ustaları Saydalıların devamı Dürziler, ahşapların hammaddesi olan sedir ağaçları, avadanlıkları olan marangoz aletleri ve nihayet sembolik kimlikleri Lübnan Prensi ve Kralı Balta Şövalyesi olarak dahil edilmiştir. Zaten, aynı Mason avadanlıkları gibi marangoz âletlerini de demirciler yapar. Bu bakımdan, Masonlarla Marangozlar arasında, alet edevat açısından, Demircilerin patronajı altında önemli bir kader ve işbirliği vardır.

Balta, Masonun uygarlık yolunda yürüyüşü sırasında önüne çıkacak *Üç Başlı Tufeylilik Yılanı*'nın, içki, kumar, kadın başlarını, aynı sedir ağacı gibi, kesip devirmesi; böylece, akıl ve hakikat ışığının aydınlatdığı yolu kapatan cehalet, taassup, müsama-hasızlık engelleri kadar önemli olan tufeylilik engelini de temizlemesi gerektiğini simgeler. Tufeylilik, tembellik, aylaklık ve sebezsiz işsizlik anlamında, çalışkanlığın düşmanı bir ruhsal erdemsizliktir. Balta, uygarlığın barbarlığa karşı savaşındaki en önemli silahtır. Bu nedenle, Masonun eline kılıçtan daha çok yakışır. Çünkü, bir üretim aracıdır. Nitekim, kılıçla savaşanlar da sonunda sabanla savaşanlara yenilecektir. Çünkü, saban üretir, kılıç tüketir.

Balta da saban gibidir; ama, zalimin eline geçtiğinde, aynı cellatın baltası gibi, masumun ve özellikle fikir hürriyetinin düşmanı olur. Tarih boyunca, Hallacı

Mansur'dan Piri Reis'e, Giordano Bruno'dan Antoine Lavoisier'e kadar kim bilir, kaç aydın, kaç düşünür, kaç bilim adamı, cehaletin taassubun ve bâtılın baltası altında başından olmuştur. Bu nedenle balta, diğer bütün araçlar gibi hayra da şerre de vasıtaadır. Baltanın hayrı ve şerri kullanan insanın niyetine ve vicdanına bağlıdır. Aynı, Hiram'ın katlinde kullanan Mason avadanlıklarının birer korkunç cinayet aleti olması gibi...

Testere, sabır, sebat, irade ve azim sembolüdür. Başlıca düşüncesi ve işi, dünyanın iyileşmesi ve insanlığın gelişmesi olan Mason, bu ülküsünü başarıyla sonuçlandırmak için yapacağı bütün çalışmalarda sabırlı ve azimli olmalıdır. Sabır, sebat, irade ve azim erdemlerinin bir araya gelmesi insanda temkin ve tahammül gücü sağlar.

Rende, yüzeyleri pürüzlerini kazıyarak düzgünleştirdiği gibi, Masonik mânâda da, toplumda cehâletten kaynaklanan peşin hükümleri ve taassuptan doğan bâtılları gidererek, insanlığın ve uygarlığının gelişmesini temin eder. Bireysel anlamda, düşüncayı berraklaştırıp dimağdaki pusları ve şüpheleri silmek suretiyle, fikrî tekâmüle yol açar.

Aynı, Çekiç'le yontulan hamtaşın Taşçı Kalem'iyle pürüzlerinin giderilmesi gibi; Balta'yla kesilen ağaçta Testere'yle biçilir ve Rende'yle düzgünleştirilir. Bu nedenle, sembolik işlevleri çok benzerdir.

Masonluğun hedefi doğrudan birey, dolaylı toplumdur. Bunun için, öncelikle her Mason gönlündeki *Ülkü Mabedi*'ni inşa etmeye çalışır. *Ülkü Mabedi* için gerekli küptaşı, ilk meslekî avadanlıkları olan *Çekiç ve Taşçı Kalem*i ile, bizzat kendisi olan, Hamtaş'ı yontarak cilalamaya ve *Ülkü Mabedi*'nin duvarına lâyük bir Küptaş'a dönüştürmeye çalışır. Aslında, hamtaş yontup küptaşa dönüştürmek için yaptığı çalışma, kendi vicdanında gizli olan küptaşı arayıp bulması *VITRIOL* formülüyle hatırlatılan tefekkür işlevi eşdeğerdir. İkisi de çalışmadır. Biri bedenî, diğeri fikrî çalışmadır; biri operatif, diğeri spekülatif çalışmadır.

Daha sonra, hazırlanan veya bulunan küptaşla, *Ülkü Mabedi* duvarının örülmesine sıra gelir. Örülen duvar, dik ve düşey olmalıdır. Bunun için Masonun, Gön-ye, Şakul, Tesviye gibi yeni avadanlıklarla donatılması gerekir. *Yüce Ahlâk İlkeleri* aşamasını takiben *Toplumsal Erdemler*'e, yani bireyden topluma geçilmesinin zamanı gelmiştir. Masonun kendisiyle ilgili işlevi kesintisiz devam etmekle birlikte; artık toplum için de görev üstlenmesi ve çalışması gerekir. Örülen duvardaki küptaşların sıkıca birbirine yapışmasını sağlayan sevgi harcının yayılmasını sağlayacak avadanlık Mala ve *Ülkü Mabedi*'nin Evrensel Kardeşlik Sevgisi düzeyinde üç boyutta tasarlanmasını sağlayan alet Pergel'dir. Böylece, Mason kullandığı Ma-

son avadanlıklarıyla bireysel ve toplumsal Ülkü Mabedi'nin taşıyıcı yapıları kaba inşaatını tamamlama yoluna girer.

Ancak, her yapı gibi Ülkü Mabedi'nin de ahşap işlerine ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaçlar, Masonların toplumsal görevlerinin pratiğe dönüşmesidir. Sembolizmaları açıklanan balta, testere, rende gibi marangoz avadanlıkları, sembolik aşamadan felsefî aşamaya geçen Masonların üstlenedikleri sosyal Masonik pratikleri yapabilmelerine imkân verir.

Felsefî Masonik Açıklama

Masonların bir sedir ağacı gördüklerinde, ikinci hatırlamaları gereken, *görev sorumluluğu ve çalışma bilinci* olmalıdır. Bütün insanlık gibi, Masonluğun en önemli yasası görev ve çalışmaktır. Çalışmak ve emek, doğanın tek gerçek ve özgün yasasıdır. Dünyada hiç bir kavram çalışmaktan daha yüce olamaz. Çalışmak varoluşun temelidir. Dolayısıyla, yaşamın da gereğidir. İnsanın ilk hakkı olan yaşama hakkının sağlanması, çalışma hakkı olmadıkça mümkün değildir. Çalışmak ve emekten amaç, verimdir; üretkenliktir. Çalışma bilinçli olduğu; yani üretime yönelik bir amacı olduğu takdirde yararlı bir çalışma ve yüceltici bir çalışmadır. Bedenî çalışma da olsa, fikrî çalışma da olsa, yüce bir amaca yönelik haktır ve kutsaldır. Avarakasnak hareket ve bilinçsiz uğraşı çalışmak değildir. Ancak, doğadaki ve insan vücu-

dundaki, tabîî, gayrıiradî veya içgüdüsel çalışmalar, bilinçli olmasa bile; bir bakıma yücedir. Çünkü, insanoglu, ancak böylesi bedenî çalışmaların sayesinde, varlığını sürdürür ve gerekli beynîsel veya bedenî enerjiyi sağlar. Bu çalışmayı, organize eden ve denetleyen, Evrenin Ulu Mimarı adı verilen Yüce Kudret'tir.

Bu çalışma, insan istese de istemese de yapılır; insanın yüce amacı, bu çalışmanın ürünlerinden yararlanıp; bireysel ve toplumsal yücelmeye yönelik, bedenî, fikrî ve zihnî çalışmayı yapabilmektedir. İşte, Masonlukta murad edilen insanı yücelten çalışma bilinci bu tanımlamanın kapsamında kalır. Yoksa, köleye zorla yaptırılan fizikî çalışma daha doğrusu angarya, bilinçli çalışma ve insanı yüceltici çalışma değildir. Çünkü, insan zorla fiziksel olarak veya sadece temel ihtiyaçlarını karşılamak için gönülsüz olarak çalıştırılabilse bile, fikrî ve zihinsel olarak çalıştırılmaz ve düşünceye zorlanamaz. İşte, bu noktada, bilinçli çalışma tanımı ortaya çıkar. Çalışmanın amacı yücelmek olmalıdır. Yücelmenin tek yolu çalışmaktır.

Çalışma bilinci şu öykü ile daha iyi açıklanabilir:

Mimar Sinan, Süleymaniye Camii inşaatını tebdil-i kıyafet denetliyormuş. Faaliyet yeni başladığından, işçiler Mimarbaşı'yı tanımıyormuş. Sinan, ilk işçiye ne yaptığını sormuş ve "*Ustamın*

dediği gibi kazıyorum" cevabını almış. İkinci işçinin cevabı *"Nafakamı kazanıyorum"* olmuş. Nihayet üçüncü işçi, ellerini o anda yerinde yeller esen Süleymaniye'nin Allah'a niyaz eder gibi yükselecek minarelerini gösterir gibi gökyüzüne doğru kaldırdıktan sonra, Sinan'a şu cevabı vermiş: *"Mabed'in yapımı için çalışıyorum"*. Mimarbaşı, çalışma bilincine sahip işçisine takdirle bakarak mırıldanmış: *"İşte, caminin hakikî mimarı"....*

Çünkü, ilk iki işçinin yalın cevapları doğru ve gerçek olmakla birlikte, maddidir ve yüzeyseldir. Çalışmanın sade zahiri cephesini açıklar. Halbuki, üçüncü işçinin cevabı, hakikat için yaptığı çalışmanın ne kadar bilincinde olduğunu ve yaptığı görevin bilinçli sorumluluğunu yansıtmaktadır. İşte, insanı yücelten emek de budur; gerçeklerden hakikata doğru yücelmeyi amaçlayan bilinçli çalışma!..

Bu sinama günümüze yansıtılsa ve Atelye Başkanı kapıda durarak, gelen her Kardeşe, *"Bu akşam ne için geldiğini sorsa"*. Bazı Kardeşlerin cevabı, herhalde, Sinan'ın ilk iki işçisi gibi yalındır; *"Konferans dinlemeye"* veya *"Tören izlemeye"* gibi! Ancak, bazı Kardeşlerin yanıtı, aynı üçüncü işçi gibi, anlamlı ve doğru olacaktır: *"İnsanlık Mabedi inşası için çalışmaya"* Atelye Başkanı bu bilinçli cevabı aynı Mimarbaşı gibi gönülden takdir edecektir; çünkü; hakikî gönül mimarları Masonlar da bu Kardeşlerdir.

Çünkü, en kısa ve somut ifade olarak: *"Çalışmak İbadettir"*. Bu yasa, doğrudan gönüllere yazılı olduğundan, hiç bir beşerî yasayla kısıtlanamaz, değiştirilemez ve yürürlükten kaldırılamaz. Çalışmak, şarttır ve mecburidir. Çalışmak insanın kaderidir. İnsanla beraberdir. Ama, insan çalışmak için yaşamaz; yaşamak için çalışmak zorundadır. Çalışmak insanın kaderidir. İnsanı insan yapan eşref-i mahlûkat yapan çalışma bilinci ve görev yasasıdır. Görev yasasının gereği *çalışkan* olmaktadır. Çalışkanlığın tek ödülü şereftir.

Çalışkanlığın ve şerefli olmanın kuralları yalın ve evrenseldir. Bu kurallar, görev bilincine sahip olabilmek için, az konuşup çok dinlemek, derin düşünmek; elinden geldiğince öğrenmek; üstlendiği görevleri ve görevlerin yaptırma dönüşmesiyle oluşan ödevlerini şevkle ve gayretle yerine getirmek için çalışmaktır. Özetle, öğrenmek ve yapmak şeklinde yazılabilecek bu formül, Masonik görev tarifinin parolasıdır. Hiram'a benzemeyi amaç edinen her Mason, öğrenmek ve yapmak zorundadır. Çalışıp görevini bihakkın yerine getiren Mason manevî olarak, ulu sedir ağacı gibi dimdik büyür ve gelişir. Bütün insanlık için Kardeşleriyle birlikte inşa ettiği Ülkü Mabe-di'nde, *"Tek bir sedir ağacı gibi hür ve bir sedir ormanı gibi kardeşesine...."* yaşar.

Çalışma ve üretkenlik insanlığın fitratında vardır. Bilinçli

çalışmak, bundan oniki bin yıl önce Neolitik Çağ'da, insanoğlunun geçirdiği düşünce evriminin ilk somut adımı olarak, mağaralardan çıkıp ihtiyaçlarının temini amacıyla toprağı ekip biçmesi ve barınaklar yapması aşaması olarak tanımlanan Tarım Çağı ile başlamıştır. Bu çalışma, bilinçli çalışmaya doğru atılan ilk adım ve adeta insanî zihinsel sıçramanın ilk belirgin pratiğidir. Çalışma, maddî ihtiyaçların teminine yönelik olmakla birlikte; insanın yücelmesiyle ilgili ilk düşünce pırıltılarını da içerdiğinden bilinçlidir. Çünkü insanoğlu, Tarım Reformu ile birlikte, maddî ihtiyaçlarını çalışarak sağlamasının yanında, kendisini fikrî ve zihnî yönlerden de geliştirmek ve yüceltmek için ruhî ve manevî olarak da çalışmaya başlamıştır. Bunun en somut örnekleri bilgi ve bilimdir. İnsan zekasının ve aklının gelişimine paralel olarak, yükselen bilim ve teknik sayesinde insanoğlunun, bilinçsiz uğraşından bilinçli çalışmaya yani kendini yüceltmeye doğru azmi ve iradesi hızla yükselmiştir. Çünkü, insanoğlu için çalışmak, doğal ve ruhsal kölelikten kurtulabilmesi için tek çözümlüdür.

İnsanoğlu çalışarak, iki yararlı ürün sağlar. İlk yarar maddîdir; ihtiyaçlarını karşılayarak doğanın esaretinden kurtulur. İkinci yarar manevîdir; bilgi edinerek bâtıl, cehalet ve taassubun esaretinden kurtulur. Her iki kurtuluş da insanın hürriyetine kavuşma-

sı demektir. İşte, Tarım Reformu ile birlikte bilinçlenmeye başlayan insanoğlu; çalışma bilincini, özellikle Rasyonalizm ve izleyen Pozitivizm akımları ile sistemleştirmiştir. Bu kapsamda, basit bir hapisane isyanından, Mason aydınların yönlendirmesiyle, evrensel ölçekte bir düşünce devrimine dönüşen 1789 Fransız Devrimi ile birlikte, billurlaşan insan hak ve hürriyetleri kapsamına insanın yaşamak için çalışmak hakkı dahil edilmiş; daha sonra 1948 yılındaki San Fransisko İnsan Hakları Beyannamesi'nde insan hakları ve hürriyetlerine, insanın ihtiyaçları katılarak, insanın yaşamak için kendi ihtiyaçlarını karşılamak ve karşılamak için de çalışmak zorunluluğu vaz geçilmez bir hak olarak pekiştirilmiştir.

Çalışmak, fitrî olduğu için ilâhî tabiatlıdır. Çalışmanın kaynağı bizatihi Ulu Yaratan'dır. Evrenin oluşması için verilen Kûn emri, çalışmayı başlatmanın ve ahenk içinde sürdürmenin formülüdür. Çalışma, Kaos'tan Kozmos'a, karmaşadan düzene geçilmesi ile başlamıştır ve Kosmos'un sürekliliği çalışmayla kaimdir. Ulu Yaratan'ın zâtının esma tecellilerinden başka birşey olmayan evrendeki canlı cansız her varlık, fıtratının ve üstlendiği ödevlerin gereği çalışır ve üretir. Mikrokozmosta atom çekirdeğinin içindeki partiküllerin devinimlerinden, makrokozmosta galaksilerin ekspansiyonuna, radyasyondan beyinsel hücre içi

faaliyetlere kadar, her türlü hareket ve dinamizm, anladığımız mânâda, bilinçli de olsa bilinçsiz de olsa, çalışmak ve üretmektir. İnsanoğlunun çalışması, Adem'le Havva'nın yasak meyveyi yedikleri için cennetten dünyaya sürülüp ömür boyu çalışma angaryası cezasına çarptırılması ve Hz. İsa'nın da bu ilk günahın kefareti canıyla ödemesi gibi Biblik senaryo değildir. Aksine, Allah'ın kutsal Çalışma Yasası'nın ahsen-i mahlûkat olan insandaki tecellisidir. Bu itibarla, insanın, görev bilinci ve ödev anlayışı içinde hür iradesiyle bile rek ve isteyerek yaptığı bedenî ve özellikle zihnî çalışmaların yüceltici değeri vardır. İnsanlık böylesi çalışmalarla yücelir. Ancak, böylesi yüceltici çalışmalar nihaî sonuçtur; bu sonucun hâsıl olması için, daha basit, daha yalın, hatta bilinçsiz olarak sınıflanan çalışmalarla desteklenmesi şarttır. Nihaî çalışmaların anlamı ve değeri, ortaya çıkan ürünlerin, evrensel değerde eserler olarak adlandırılmalarıyla belirler. Örneğin, bu tür bir evrensel eserin ortaya konulması için, ilk bakışta eserin gölgesinde kalan, her türlü ön, yan, yardımcı veya destekleyici çalışmaya ihtiyaç vardır. Bu anlamda, insanlığa yararlı bir ürünün ortaya çıkmasında etkinliği ve katkısı olan, küçük büyük her türlü çalışma kutsaldır.

Çalışmanın kapsamına, hem kafa hem kol çalışması, yani hem bedenî hem fikrî çalışma girer.

Zaten, aslında ikisi arasında fark olmamalıdır. İkisi içiçedir. Biri ötekinin devamıdır. Biri teori, diğeri pratik; biri tasarım, diğeri uygulamadır. "*Sizin çalışmalarınız çeşit çeşittir.* (Leyl,4)" kurallıyla açıklandığı gibi, her türlü bilinçli çalışma kutsaldır. Nitekim, Masonlukta da, özellikle operatif kaynaktan dolayı, fikrî çalışma kadar bedenî çalışma da kutsal sayılmıştır. Operatif Masonluğun sembol tanımını olan monümental artistik eserlerin yapımında, yapıyı tasarlayan Usta Mimar kadar taş ocağındaki Çırak Mason yüceltilmiştir. Ancak, bilgileri ve oluşan ürüne katkıları oranında değerlendirilmiş ve derecelendirilmiştir. Eğer, bedenî ve fikrî çalışma arasında ayırım yapılırsa, ki zaman zaman yapılmıştır, ahenkli denge bozulur ve sosyal çalkantılar ortaya çıkar. Masonun görevi, fikrî çalışmayı ve bedenî çalışmayı ahenkle dengeleyebilmektedir. Çünkü, Masonluğun benimsediği gibi, her ikisi tür çalışma da, bilinç koşuluna göre, yücedir. Masonun çalışırken önlük kuşanmasının sembolizması düşünceye ve el emeğine verilen değerdir. Çalışma ve emek, insanlığın ilerlemesinin ve gelişmesinin temel şartı olduğu için kutludur.

Bütün inançların saf ve tahrif edilmemiş temelleri mutlaka çalışkanlığa ve emeğe dayanır. Her peygamberin, her velinin muteber bir mesleği vardır. Hz. Musa'nın çobanlığı, Hz. İsa'nın marangozluğu, Hz. Muhammed'in

tüccarlığı örnektir. Hiçbiri yan gelip yatmamış, Allah'ın Rezzak esması uyarınca rızıklarını çalışarak sağlamışlardır. Çünkü, Hak yani Hakikat aranarak bulunur. Aramak, çalışmaktır. Hakk'ın tecelli ettiği ve aranması gereken ortam halktır. Hak, halk içinde çalışarak aranır. Halkın yani toplumun yararına çalışmak ve üretmek Hakikat'i aramakla eşanlamlıdır. Bunun için de Nirvana yani fenada kalmak yoktur. Çünkü, fenada kalmak meskenet; meskenetse çalışmanın zıttı olan tufeyliliktir. Fenadan bekaya geçişin tek yöntemiye çalışmak ve üretmektir. Nitekim, tasavvufi bir meslek kuruluşu olan Ahiliğin mensuplarının muteber mesleklerden olması boşuna değildir. Kur'an'da, çalışkanlığı simgelemek üzere adı geçen, iki hayvandan biri karınca (Neml), diğeriye arı (Nahl)'dir. Nitekim arı, aynı özellikleri için, Masonlukta da önemli bir semboldür. Rızık yaratan *Âlemi Rezzak* olan Allah'tır. Ama bu rızık elde etmenin tek yolu, insanın kendi ihtiyârında ve iradesinde olan, çalışmaktır. "*Nasıl olsa bana rızıkımı Allah verir*" kaderciliğine dayandırılan bir tevekkül, tevekkül değil; tembellik ve meskenettir. Sebebe sarılmak, tevekküle mânî değildir. Hz. Ömer, sahte tevekkülle tembel oturup Allah'tan rızık bekleyenleri sopayla kovalamıştır. Çünkü, "*İnsana kendi çalışmasından başkası yoktur. Çalışmasının karşılığı tastamam verilecektir. (Necm, 39-41)*" buyruğunda ol-

duğu gibi; "*Hiç ölmeyecekmiş gibi dünya için çalış, yarın ölecekmiş gibi ahiret için hazırlan*" ve "*iki günü bir olan felâkettedir.*" öğütleri çalışmanın farz ölçüsündeki hikmetlerini sergilemektedir.

Buna karşı *tembellik*, bir insanın maddeten diri olmasına rağmen mânen ölmesidir. Tembellik, miskinlik ve hareketsizlik demek olduğundan, evrenin temel yasasına aykırıdır. Sebepsiz işsizliğe bağlı tembelliğin adı tufeyliliktir. Tembellik aslında kişiseldir. Ama, toplum için bulaşıcı hastalık gibidir. Tembel insan, toplum için makbul değildir. Çünkü, dünyadaki hiçbir olayla ilgilenmez. Üretmez ama tüketir. Bencilce kendine dönük yaşar. Tembelin maddî olarak fakir veya zengin olması önemli değildir. Zaten gönlü fakirdir. Maddî zenginliği geçici ve izafidir. Manevî değerlere önem vermeden; kutsal çalışma ve görev yasasına uymadan, yer içer ve vadesini doldurur; hiçbir olumlu eser veya iz bırakmadan göçer ve unutulur gider...

Peki, tembellikle dinlenme arasındaki fark nedir? Dinlenmeyle tembellik çok ayrıdır. İkisi arasında büyük fark vardır. Dinlenme çalışmanın bir devamıdır. Çalışmayla sarfedilen gücün yenisinden toplanması için gereken, iki çalışma arasındaki aralıktır. Yaşam çizgisinde, çalışma aşamalarını birbirine ekleyen ve çalışmanın başarısı için şart olan bir süreçtir. Nitekim, Kitabı Mukad-

des'te yazılı olan, *"Allah dünyayı altı günde yarattıktan sonra, bir gün dinledi."* açıklaması da; sembolik olarak aynı anlamdadır. Çünkü Allah, işini bitirip istirahat çekilmemiştir. Çekilemez de! Hatta, Krali Balta Şövalyesi veya Lübnan Prensi'nin çalışma süresinin, sabah yıldızının doğuşu ile güneşin batışı arasında sürekli oluşu da hiç durmaması gereken ilâhî hareket ve dinamizmin Masonik anlatımıdır.

Evrenin bizatihî varlığı ve varlığını koruması için dinamizmi de ilâhî gücün çalışma faaliyetinin sürekliliğini kanıtlamaktadır. Çünkü, yapmak kadar; yapılan işin kontrolünü sürdürmek de çalışmaktır. Kaldı ki, çalışmadan sonraki dinlenmenin, yapılacak başka bir çalışmayla sağlanması da çok mümkündür. Nitekim, Kur'an'da *"Boş kaldın mı hemen çalış veya işini bitirdin mi hemen yeni bir işe koyul (İnşirah,7)"* emri de bu ilkeye yöneliktir. Aynı şekilde, yine Kur'an'daki, *"Allah, her an yeni bir şen'dedir."* uyarısıyla da, Allah'ın her an yeni bir şen hâli yani fonksiyonda olduğu açıklanmaktadır. Bu emir ve uyarıya ilişkin somut bir insanî uygulama Isaac Newton'da görülür. Newton'un çalışma yöntemi üzerinde çalıştığı konuyu yorulunca bırakıp başka bir konuyu çalışmaya başlamasıdır. Aynı Newton gibi, ünlü bilgin Hale de, günlük onaltı saatlik bir çalışma süresinde hukuktan yorulunca felsefe ve matematiğe geçtiğini an-

latır. Çünkü, Evrensel Çalışma Yasası bir dinamizm aşılır ve içinde asla atalete yer yoktur. Amacı yücelme yani yükselme olan insanın doğasında, tembellikle eşanlamlı olan düşmek yer almaz; ama, zorunlu dinlenme demek olan sadece kısa duraksamalar vardır. Böyle insanlar, öğrenerek dinlenir ve çalışarak istirahat ederler.

Dinlenme, her ne kadar eylemsizlik gibi görünürse de, çalışma için gerekli enerjinin toplanması ve yanında bedensel ve ruhsal yıpranmanın onarılması için gerekli bir süreçtir. Brüt çalışma süresi içinde, net çalışma için gerekli işlevsel zamandır. Halbuki tembellik, ruhsal düşüm demektir. Bu da birey ve toplum için bir sosyal felâkettir. Tembellik, fitne, fesat ve nifak kaynağıdır. Çünkü, boşluk ve atalet, bu müsbetlerin ortaya çıkmasına yol açan kötümserlik yanında kıskançlığa ve hasede sebep olur. Bu gibi ruhsal erdemsizliklerin eyleme dönüşmesi, dedikodudan başlayıp laf taşımaya, gıybetle başlayıp iftira ve yalana kadar uzanan toplumsal ahlâk bozukluklarının ve bunlara bağlı çözümlerin temel nedenidir. Bunun için, takdir edilmesi gereken çalışmadır ve teşvik edilmesi gerekense daha çok çalışmadır. Bu bakımdan, Masonlukta çok çalışma, fedakârlık ve kahramanlık derecesinde kutsanacak boyutta önemsenir.

Dinlenme, süresi ve türü insandan insana değişen bir ihtiyaçtır.

Ama, kendini yüceltme yolunda-ki insanlar, dinlenme süresini çeşitli şekillerde bedenî ve fikrî çalışmalarla geçirerek değerlendirebilir ve zenginleştirebilirler. Özetle, çalışarak dinlenirler. Bu işkoliklik değildir. Çalışma sevgisi ve görev aşkıdır. Nitekim, tarihte bu gibi yüce insanların örnekleri vardır. Bizden bir eski örnek, Mimar Sinan'dır. Sinan 48 yaşında Mimarbaşı atandığı tarihten itibaren 98 yaşına kadar geçen 50 yıllık şerefli ömründe, ondört ayrı mimarlık yapısında tam 360 eser verir; hem de koskoca İmparatorluğun doğusundan batısına her köşesinde! İşte bu, seksen yaşında bile kendisini emekli etmemiş ve herhalde altı gün çalıştıktan sonra bir gün ayağını uzatıp yatayım kuralını benimsememiş bir ülkü adamının örneğidir. Bir diğeri bizim dışımızdan olmakla birlikte, evrensel ölçekte içimizden hem de kalbimizden biri Thomas Alva Edison'dur. Mimar Sinan'a yakın 84 yıllık ömrünün 67 yılına, başta elektrik ampülü olmak üzere, tam 1200 icad sıkıştırır. İleri yaşında bile kendini emekli etmeyen dahinin ölümü de, kendine yakışır şekilde laboratuvarında çalışırken olur. Başarı ve buluşlarının sebebini "*Yüzde iki içten doğma ve yüzde doksansekiz terleme*" olarak niteleyerek çalışma ve emek sembolü alınterini kutlayan Edison acaba ömrünün ne kadarını dinlenmeye ayıramıştı? Denilebilir ki, bunlar zaten kendilerini işine ve insanlığa hizmete adanmış çok üstün insan-

lardır; normal ve sıradan insanların yaptıkları çalışmalar için örnek olamaz. Öyleyse, işlerinden başka işlere zaman ayıran insanlara ilişkin daha sıradan örnekler verelim. Günde dinlenme adı altında boş yere harcanan zamanın bir bölümünü değerlendirerek çok değerli sonuçlar elde eden normal yetenekli insanlar da vardır. Meselâ, Londra'da Dr. Good Mason, muayene için hastalarına giderken arabasının içinde *Lucterius*'u İngilizceye çevirmiştir. Dr. Darwin, köyden köye hastalarını dolaşırken *Contemplations*'ı yazmıştır. Dr. Burney, müzik dersi vermeye giderken at üzerinde Fransızca ve İngilizce öğrenmiştir. Elihu Buritt, demirci olarak hayatını kazanmak zorunda olduğu dönemde, 18 dil ve 22 lehçe öğrenmiştir.

Sembolik Masonlukta, Çırak Masona verilen 24 Bölümlü Cetvel'in asıl amacı, sınırlı olan ömründe zamanını iyi tanzim edebilmesini sağlayabilmesi içindir. Hayatın yasası ruhsal yücelme için çalışma olduğuna göre; dinlenme çalışmaya destek ve yardımcı olan bir süreçtir. Öyleyse, her Mason, dinlenme süresini tembelliğe döndürmeden, çalışmasını optimum düzeyde tutacak şekilde planlamak üzere cetvelini kullanabilmelidir. Burada, göz önünde tutacağı ölçü itidal olmalıdır. Kendisinin bedensel ve fiziksel kapasitesini bilerek ve optimumda değerlendirerek çalışma süresini ve temposunu ayarlayabilmelidir. Tabii, bilgi

ve deneyimin artması ile çalışma temposunun yükselmesi ve randımanının artması mümkündür. Ama, zamanla kazanılabilecek performans artışı için gayret edilmeli ama itidal elden bırakılmamalıdır. Çünkü, aynı tefrit hâli demek olan tembellik gibi; ifrat hâli demek olan ambisyonun ihtirasa dönüşmesine izin verilmemelidir.

Çalışmak nedir? Çalışmak, görev bilinci ve sorumluluğunun eyleme dönüşmesidir. Çalışmanın eziyet değil, mazhariyet olduğunun idrak edilmesidir. *"Ben neyim, bu dünyaya neden geldim, görevim ve yapmam gerekenler nedir, nereye gidiyorum?"* diye düşünebilenler görev bilinci ve sorumluluğuna sahiptir. Görev bilincinin en somut göstergesi çalışmak ve üretmektir. Çalışarak üretmek varoluşun şartıdır. Çalışmak ve emek kutsal olduğundan, sedir ağacı işleyenler örgütü, Masonlukta görev bilinciyle çalışmanın sembolü seçilmiştir. Çalışma amacının kutsal bir üretime yönelik olması, kutsal amaç için farklı görüşte olanların bile emek ve gönül birliği sağlaması, çalışmanın eşsiz bir görev bilinciyle yürütülmesi ve alınan somut sonuçların son derece başarılı ve verimli olması, benimsemiş sembolizmanın değerini yükseltmektedir.

Çalışmak denince akla Masonluk gelir. Mason eşittir çalışmaktır. Masonluğun temel yasası çalışmaktır. Aynı, Evrenin Ulu Mimarı'nın isim ve sıfatları arasın-

da çalışmak olduğu gibi! Masonluk, çalışanlar örgütüdür. Yıllar boyu şantiye hayatının ağır şartlarında çalışanlar ve üretenlerin örgütü! Bazı katedrallerin yapımı birkaç yüzyıl sürdüğünden, böyle bir locada kimbilir kaç kuşak Masonun alınterinin ve emeğinin izleri vardır. Operatif çalışkanlık, spekülatif Masonluğa yansımıştır. İlk Demirci Tubal-Kain'e özel bir kimlik verilmiş; uzman da olsa bile işçiye temsil eden Hiram Abi ulu bir pâyeyle Hz. Süleyman'ın eşiti sayılacak kadar Masonların piri kabul edilmiş; sedir işçilerinin çalışkanlığı kutsananarak yüceltilmiştir. Hz. Süleyman ve Sur Kralı Hiram bile, soyluluklarından ziyade çalışkanlıkları ve yapımı fiili katkılarıyla anılmışlardır. Masonluğun canlı sembolleri çalışanlar ve emekçilerdir. Çünkü, uygarlığın ve Masonluğun özü çalışmaktır.

Çalışma yasasının bilincine erişmiş her Mason, üstlendiği görevi mutlaka yerine getirmek zorundadır. *"Bir Mason ölünceye kadar üstlendiği göreve sadık kalır"* ifadesinde hiç abartma yoktur. Çünkü Masonlar, görev tanımını tam anlamadan ve sorumluluğunu iz'an etmeden görev yüklenmez. Ama, yüklendimi de, başarı ümidi olmasa bile, üstlenilen görevi gayretle bitirmeye çalışır. Görev, sonunda dünyevi ödül veya onur beklentisi için yapılmaz. Görevini yapmış olmanın iç huzuru ve gönül rahatlığı manevi ödüllerin en yücesidir. Çünkü, çalışmanın temel nedenleri olan:

zorunluluk, yarar, görev ve basiret arasında en güçlüsü görev bilinci ve duygusudur. Bilinçli çalışmanın temeli görevdir. Çalışmanın başarısı için, görev kavramının üç faktörü tamam olmalıdır. Bunlar:

- * *Görevi verenin yükümlülüğü*
- * *Görevin tanımı ve planlanması*
- * *Görevi üstlenenin bilinci ve sorumluluğu*

olarak sıralanır. Bu üç faktör tam ve mükemmel olduğu takdirde görev yasası geçerli ve çalışma başarılıdır. Aksi takdirde, çalışma verimli olamaz ve beklenen ürün alınamaz.

Görevi verenin önemli yükümlülükleri vardır. Verilecek görev tam detayıyla en iyi şekilde bilinmeli ve açıklanmalıdır. Bunun için, verilecek görevde bizzat çalışılmış ve yapılmış olmalıdır. *"Emaneti ehline veriniz"* öğütü bundan kinayedir. Görev verilecek kişinin beceri ve yeteneklerini iyi tanımalı ve daha önce sınamış olmalıdır. Görev verenin liderlik nitelikleri yoksa, ne verdiği görevden ne de sonucundan hayır gelir. Allah, *"Biz kimseyi gücünün yettiğinden fazlasıyla mükellef tutmayız"* Âyetiyle görev vermenin önemli sırrını açıklamıştır. Diğer bir yükümlülük de, verilen görevin nasıl yapıldığını ve nasıl geliştiğini yakından izlemektir. Görev üstlenen kişiyle ilgiyi sürdürmek ve elden gelen yardımı sağlamaktır. Lâıyk olmayan kişiyi lâf olsun diye gö-

revlendirmek ve taşıyamayacağı yükü zorla vermek gibi veya ben görevi verdim gerisine karışmam gibi bir tutum içinde görevin işleyişini izlememek de liderlik zaafı ve görev verenin aczidir. İkinci önemli husus, görevi yeterince açık ve iyi tanımlamaktır. Bu, görevi verenin ve alanın ortak yükümlülük ve sorumluluğudur. İyi açıklanmayan ve planlanmayan görevin başarısı şansa kalır. Bu konuda, görev alana daha büyük sorumluluk düşer. Önce, verilen görevi çok iyi anlamalı ve anlayıncaya kadar ne yapacağını öğrenmelidir. Bilmediği, anlamadığı, içinden yapamayacağını geçirdiği bir görevi asla üstlenmemelidir. Çünkü, bu kandırma olur; kendini ve görevi vereni... Üçüncü olarak, görevi üstlenen kişi, görevin verildiği şartlar ve ortam değişmediği sürece, başarılı olmak ve görevi sonuçlandırmak için elinden gelen bütün gayreti üstün bir görev bilinci ve çalışma şevki içinde sürdürmek zorundadır. Herşeye rağmen, alınacak sonuç başarılı olmayabilir. Ama, kişi en azından yeterince görevini yapmaya çalışmış olmanın iç huzurunu taşımalıdır.

Sayılan bu koşulların bir araya gelmesiyle, çalışma bilinci ve görev sorumluluğu, teorik ve ahlâkî boyuttan, pratik boyuta yani iyi vatandaşlık niteliklerine dönüşür. İyi vatandaşlık kriterlerinin arasında çalışma ve görev bilinci yaşamsal değer taşır. Görev bilinci, *sorumluluk duygusu ve çalışkanlık* labirlikte; vatana ve

yasalara bağılı iyi bir vatandaş olmanın ana koşuludur. Dolayısıyla, Masonik öğreti açısından çalışma bir toplumsal erdemdir. Masonun çalışma alanı kendisiyle sınırlı değildir. Çevresi ve toplumu görev alanı kapsamındadır. Aynı, kendine karşı olan görevlerinde olduğu gibi, topluma karşı olan görevlerinde de, sonunda başarı ve hiçbir karşılık beklemezsizin çalışacaktır. İşini sabır ve sebatla sürdürecektir. Masonluğun yüklediği çalışma yükümlülükleri, çağdaş bir vatandaşın yaşamsal ve çözüm getirmekle kendini görevli saydığı sosyal olaylardır. Tüm insanlığın barış ve mutluluk içinde yaşaması, kendi yakın çevresinde başlamak üzere, hedef görev alanı içindedir. Bu nedenle, Mason kendisini dünya sorunlarından soyutlayamaz. Hiçbir olaya bigâne kalamaz. Çözüm bulmayı düşünmek ve bu düşüncesini eyleme dökmek zorundadır. Masonların, bu kapsamda, yüce görevi, demokratik haklar ve hürriyetler için; cehalet, taassup ve bâtila karşı savaşımını sürdürmek ve karanlık güçlerce köle edilmiş veya edilmeye çalışılan insan zekasını yeniden hürriyete kavuşturmaya çalışmaktır. Bu çalışmanın hedefi insanlığın kurtuluşudur.

Masonluğun inançsal öğretisi, evrenin yüceliği karşısında, insanın Yüce Kudret'e inanç ve hayranlığının pekişmesidir. İnsan da evren de Yüce Kudret'in esma terkinin tecellisidir. İnsan, İlâhî Bağış aklının vergisiyle ev-

reni ve doğayı inceleyerek, Ulu Yaratıcı'nın zatının kudret ve görkemine hayran olur ve kendini bilmeye başlar. Masonluğun amacı *"insanın kendisini bilmesini sağlamaktır"*. Hedefi, sadece, *"kendini bilen insan"* yetkin yani kâmil insandır. Dolayısıyla, çalışma ve görev bilinciyle Hiramlaşmak yani Hiram'la yetkin insan boyutunda özdeşleşmektir. Bunun Masonca açıklaması, hamtaştan küptâşa geçiştir. Bu da çalışmakla olur. Hamtaşın küptâş olmak için yontulması bizatihi en mükemmel ve bilinçli çalışmadır.

Evren ve dünya sürekli bir dinamizm ve evrim içindedir. Her varlık ve toplum bu sürekli evrim yasasına uymak zorundadır. Masonluk, doktriner olmadığından, zamanla uzlaşabilen ender kurumlardan biridir. Teoriler, inançlar, felsefeler ve bunlara bağılı sosyal kurumlar Evrensel Evrim Yasası'na uygun bir şekilde, zamana ve şartlara bağılı olarak sürekli hareket ve değişim halindedir. Masonluk da bu değişim kuralına göre işlediğinden, statik değil; dinamiktir. Dinamizmini, Bilgi Çağı'na sağlayacağı uyumla kanıtlayacaktır. Masonluk, çağın gelişen değer yargılarına göre evrimleşerek; ancak, kapsamına da geçirdiği dönemlere ait diğer sosyal ve kültürel kurumların tüm uygarlık izlerini ve güzelliklerini özümseyerek zamanımıza kadar etkin bir kurum olarak süregelmiştir. Ülkü Mabedi inşası adını verdiği

yüce işlevini sürdürmüştür. Bu süreçte, Çalışma, Evrim ve Hareket gibi evrensel yasaları, öğretilerinde aynen uyguladığı için doğal hiçbir güçle çelişmemiştir. Bilgi Çağı'nda da gelişmeden işlevi süregidecektir.

Spekülatif Masonluğun çalışma yasası ve görev bilinci, Felsefî Masonluk öğretileri kapsamında bir elinde Mala tutan Operatif Masonun öteki eline Kılıç verilmesiyle başlar. Çünkü, Operatif Masonluk öğretileriyle Şövalyelik öğretileri aynı kişide birleştirilmiş olur. Böylece Mason, ahlâkî ilkelerle olduğu gibi toplumsal erdemlerle de donatılarak, bilinçli bir yurttaş olma aşamasında, çalışmanın değerini ve önemini idrak eder. El emeğini, diğer çalışmalar gibi aynı derecede kutsal sayar. Öncelikle, yararlılığın çalışmayla başladığının inancı içinde el emeğinin değerini ve çalışan sınıfın önemini takdir eder. Öyleyse, yüce amaçlarından ilki, bu sınıfın sosyal konumunun iyileştirilmesi, eğitimi ve aydınlatılması olmalıdır. Mason, çalışan sınıfın haklarını korumayı görev saymalıdır. Mason, bireysel çalışmasına kendi kendini olgunlaştırmayı ve yüceltmeyi amaç edinerek başlar. Masonun kendinin yüceltmeye çalışması kutsal görevidir.

Yücelmek için yapılacak çalışmanın entegre iki yolu vardır. Bunlardan ilki eğitim, ikincisi tefekkürdür. Zaten, aynı tefekkür gibi eğitim de bir sanattır. Masonluk, Şahane Sanat adı altında

bunun yöntemlerini aktaran bir kurumdur. Mason öğrenir, öğrendikleri üzerinde tefekkür eder ve fikir üretir. Sonra da, öğrenip özümstediklerini topluma aktararak, özellikle çalışan sınıf olmak üzere, halkın eğitilmesine ve aydınlatılmasına çalışır. Cehalet-taassup-bâtıla karşı toplumuna aydınlatılması ve eğitilmesi uğruna kutsal bir savaşa girer. Savaştaki gücü, aynı Zeus'un karanlıkları delen şimşegi gibi elindeki kılıçtan çıkacak Cesaret-Vefa Fedakârlık erdemlerinin yalazasıdır. Böylece kendini toplumuna adayan bir misyoner şövalye olur. Amacı, gelecek kuşaklara daha iyi bir dünya bırakmaktır. Bunun için de bireysel yücelmesinin kanıtının ancak gelecek için bırakacağı eserler olacağının bilinciyle çalışır çabalar ve üretir. Çünkü, inandığı ölümsüzlüğün ancak bıraktığı eserlerle mümkün olduğunu idrak edebilecek bilinç düzeyine erişmiştir.

Sonuç olarak, insanlar çalışmalarına göre dört sınıfa ayrılır:

** Bazıları elle çalışır; bu aşama Çıraklıktır.*

** Bazıları, el ve kafayla çalışır, bu aşama Kalfalıktır.*

** Bazıları, el, kafa ve kalple çalışır; bu aşama Ustalıktır.*

** Bazıları, el, kafa, kalp ve gönülle çalışır; bu aşama, kâmil insanlık yani Masonluktur.*

Zaten, Ülkü Mabedi'nin yapımı ancak gönülden yapılan bir çalış-

mayla mümkün olabilir. Bunun için, her Mason kendi kendini yontma ve olgunlaştırma çalışmasını ancak gönlünü de dahil ederek yaptığı takdirde başarılı olarak Hakikat yolunda yücelebilir. Görüldüğü gibi, sedir ağacının felsefesi ana tema olan Çalışma Bilinci ve Görev Sorumluluğu çevresinde çok değerli öğretici mesajlar taşır.

Bunu pekiştirmek üzere, incelemenin, çalışkanlık ve emek er-

demlerinin yüceliğini vurgulayan:

Bekâyı hak tanıyan, sâyi bir vazife bilir

Çalış çalış ki bekâ sây olursa hak edilir.

Dizeleriyle bitirilmesi anlamlı olur. Çünkü, gönülden yapılan çalışmanın değerli ve emeğin kutsal olduğu iki mısra ile veciz olarak özetlenebilmektedir...

KAYNAKLAR

- ATA Reşit, *Fiat Oriente Lux*, Mimar Sinan, 66, 1986
AYAN Tamer, *Masonik Flora*, Güzel İstanbul Yayını 3, 1993
AYAN Tamer, *Masonik Demirci*, Güzel İstanbul Yayını 4, 1993
AYAN Tamer, *Önemli bir Masonik Belge*, Mimar Sinan, 88, 1993
AYAN Tamer, *Akasyanın Sembolizması ve Felsefesi*, Mimar Sinan, 91, 1994
AYAN Tamer, *Ketûm Üstad Tacının Sembolizması ve Felsefesi*, Akasya Ol. L., 1994
AYAN Tamer, *Masonlukta Bitki Sembolizması: Masonik Buket*, Güzel İstanbul yayını 5, 1994
AYAN Tamer, *Royal Ark Mariners*, Tesviye, 13, 1994
AYAN Tamer, *Skoç Masonluğu & İngiliz Masonluğu İlişkileri*, Akasya Ol. L., 1994
AYAN Tamer, *EKSR "Olgunlaşma"*, EKSR Türkiye Yüksek Şûrası y., İst., 1994
AYAN Tamer, *Gılgamış Destanı'nın Masonik Yorumu*, Mimar Sinan, 95, 1995
AYAN Tamer, *Bilgi Çağı'na Doğru Bir Masonik Profil*, Mimar Sinan, 96, 1995
AYAN Tamer, *Başak Sembolizması ve Felsefesi*, Mimar Sinan 98, 1996
AYAN Tamer, *Çift Başlı Kartal-Anadolu'dan Skoç Riti'ne* (yayına hazırlanıyor)
ERMAN Sahir, *EKSR 22. Derece Üzerine Açıklama*, TYŞ yayını 6, 1993
KİTABI MUKADDES, *Kitabı Mukaddes Şirketi*, İst., 1985
KUR'AN-I KERİM, *Diyanet İşleri Başkanlığı Tefsiri*
LAYIKTEZ Celil, *Haşişinler, Dürziler ve Bir Ritüel*, Mimar Sinan, 68, 1988

MASONLUK, ÇALIŞMAK VE ZENGİNLİK

Semih S. TEZCAN

Genel

Büyük emekçi kesime sempati beslemek, çalışmaya karşı saygı duymak, yaşadığımız ortamda herhangi iyi bir iş yapmayı amaç edinmek Masonik öğretilerimizin başında gelir. Öyle ki, derecemizde çalışan bir adam ve onun iş arkadaşları hem masonik dünyanın kahramanları hem de Kral'ların yakını olarak tanımlanırlar. Bu fikir yapısı asil ve yüce olduğu kadar da basit ve gerçektir. Çünkü, birinciden sonuncuya Masonluk *çalışmak* demektir. Çalışmak ise *Evrenin Ulu Mimarı*'na saygı demektir. Kardeşler atölyede *çalışmak* için toplanırlar. Üstad-ı Muhterem onları *gözetler* ve onların işlerinde başarılı olmaları için uygun direktifler verir. Masonluk aslında *çalışmanın* ilâhileştirildiği bir meslektir.

Tanrı Bize En İyi Örnek

Bu güzel dünyayı bize yaşanasi bir dünya yapan, çoğu zaman *unutulmuş*, cesur ve *çalışkan* insanların göz nuru, alınteri ve el emeği değil midir?

Her büyük ve medenî ülkenin *gerçek* fatihleri, kurucuları ve ebedî sahipleri ve daima kalplerde yaşayan meşhurları, belirli kademelerde o ülke için *çalışmış* kimselerdir. Ya ormanlarda tomruk keserek, ya bir bataklığı kurutarak, akıllıca bir yatırım yaparak veya bir sistem geliş-

tirerek, doğru ve güzel bir şey söyleyerek veya yaparak hizmet vermiş olanlardır. Bilinçli bir çalışma sadakâtle yapılırsa, Tanrı nezdinde kutsaldır. Esasen her çalışma kutsaldır. Tembel hayat ne Tanrı için ne de insan için düşünülemez. İlahî Yaradan'ı artık evrende düzeni kurmuş, sadece bir düzeni *seyreden*, hiç işi olmayan birine benzetmek doğru değildir. Böyle düşünce yapısı ancak Ateistler'den gelebilir. Görülmeyen, şekle ve tarife sığmayan Ulu Yaradan ve Yöneten, yaşadığımız, çalıştığımız, gördüğümüz, hissettiğimiz herşeyin içinde vardır. O, her an mevcuttur ve görevi başındadır. Tek Tanrılı bütün dinler bu kavramda birleşirler.

İnsan Olmanın İmtiyâzı

İnsanın en yüce hedefi sadece mutlu olmak, güzel ve hoş şeyleri sevmek ve onlara rahatça sahip olmak değildir. Tam tersine, insanın en büyük *mutsuzluğu* çalışmadığı ve doyurucu bir gayret sarfetmediği zamandır. Hayat çabuk geçer ve gece çabuk gelir. Gece gelince de, artık çalışmak da, mutlu veya mutsuz olmak da söz konusu olmaz. Fakat, gayretlerimiz ve eserlerimiz sonsuza dek kalıcıdır. Görevi olmayan bir insan, kaya yamaçlarına ekilmiş köklerini bile zor tutan kurumuş bir ağaç gibidir.

Saygı gören bir insan iş katarının yolcusu olan, göğüs geren, risk alan, çalışan insandır. Herkül 12 (oniki) büyük özelliği ve marifeti nedeni ile ilâhlaştırılmıştır. Rus Çarı Büyük Petro, Saardam Tersaneleri'nde, elinde balta gemi inşaat işçisi olarak çalıştı ve zaferlerini böyle kazandı. Mimar Sinan 357 adet yapıtı ile mimarlık tarihinde ölümsüzlüğe erişti. En zor şartlarda bile mücadeleden yılmayan Ulu Önder Atatürk, kısacık bir ömre sığdırmayı başardığı dâhi bir stratejist, eşsiz bir devlet adamı, akılcı bir reformist, barışçı bir diplomat ve çağının en büyük hümanisti gibi çok yönlü özellikleri ile, tarih sayfalarında ölümsüzleşti.

İnsanoğlu çalışarak, didinerek asil meziyetlerin sahibi olur, olgunlaşır, tekâmül eder, mükemmelliğe erişir. Çünkü, çalışma ve iş üretme azmi insanda, tahammül, cesaret, sabır, metânet, sevgi, basiret, enerji, gerçekleri görebilme ve hatâlarını rahatlıkla kabul edebilme yeteneklerini geliştirir. "*Çalışmak tekâmülün okuludur*" ve "*Çalışmak ibadettir!*" diyen atasözleri istisnâsız her dinin birer öğretisidir. Çalışmanın zirvesi cennettir. Hayatta çalışmanın verdiği üründen daha muhteşem olan bir şey var mıdır? Kol kuvveti ile, alınteri ile, beyin gücü ile veya yürek sevgisi ile görev yapmak bu gök kubbe altında, rütbeden ve ünvanlardan daha kıymetli ve şerefli en asil ve en faziletli bir yaşam tarzıdır. Hayvanlar doğadan bir iki bitki sapı koparıp, karnını doyurduktan sonra, saatlerce keyifle uzanıp tembel tembel yatabilir-

ler. Halbûki insanlar dünyaya böylesine bir tembellik sergilemek için gönderilmemişlerdir. İnsanoğlu o bitkilerin bulunduğu toprağı kazmak, şehirler kurmak, fabrikalar, gemiler, uçaklar imâl ederek denizleri ve uzayı fethetmekle görevlidir. Bu dünya ve evren insanoğlunun keşfetmesi, fethetmesi, galib gelmesi için âdeta özel tasarımılanmış bir endüstri okuludur. Yapay bir toplumda insanları "*çalışan*" ve "*hazır yiyenler*" diye iki grupta toplamak isteyenler çıkmıştır. Ama Ulu Tanrı'nın buyruğı böylesine bir ayrıma olanak vermez. Çünkü, iş görebilme, insanoğlunun en büyük fonksiyonu, ön önemli özelliğı ve hattâ onun en büyük imtiyâzıdır. Sadece, yiyen, içen ve uyuyan hayvana nazaran, düşüncelerini doğa ile âhenkli yaşamaya harcayan ve bunun sonunda mutluluğı, gelişmeyi, iyiyi, güzeli ve doğruyu yakalayabilen iş sahibi insan, bu evrende daha bir imtiyâzlı değıl midir?

Masonik Görüş

Yeryüzü ve atmosfer esasen insanoğlunun laboratuvarıdır. Bu laboratuvarı, beş on sene sıkı çalışıp, para yapıp, hayatının geri kalan zamanını istirahat ederek geçirmek bir Mason için ideal bir yaşam felsefesi değıldir. Ama, maalesef genelde çoğı insanın aklında böyle bir "vur-kaç" felsefesi yatabilir. Bir Mason hayatının her safhasını dolu dolu yaşar, yaşantısının keyfini çıkartır, yasal olsa da zenginlik hırsı ile değıl, anlamlı eser yaratmak arzusu ile sürekli çalışır, tâbir-i caiz ise "Zengin yaşayıp, fakir ölme"nin, para hırsı ile fakir yaşamaktan daha tercihe şayan olduğunu bilir. Bir Mason "mutlu bir insan olabilmek" için çarenin "çalışan, üreten, didinen, yorulan bir insan olabilmek"ten geçtiğini de bilir.

Bir Mason, "servet", "şöhret" ve "şehvet" arzuları ve hırslarının kendisini nasıl bir gün Masonik ülküden ve Masonik meziyetlerden uzaklaştıracığının bilincindedir. Şüphesiz, bir Mason'un, tümü ile yasal yollardan, bir "servet" sahibi olmasını bütün kalbiyle istemesi ve bunun için çalışması mümkündür. Ancak, bu arzusunun bazı gerekçeleri vardır. O, içinde sanat harikaları ile dolu ve kendisi de bir mimarî sanat harikası olan bir "saray" inşa edecektir, muhtaçlara ve düşkünlere yardımcı ve dost olacak etrafındakilerin acılarını dindirecek ve göz yaşlarını silecektir; zalimin mazlûmu ezmesine manî olacak, vahşinin masumu avlamasını önleyecek; topluma eğitim kuruluşları kazandıracak, sanat akademileri açacak ve bilgi çeşmeleri inşa edecektir. Eğer, onun bütün bu sevgi ve yardım mâbedini inşa edebilecek ruhu, arzusu, gücü ve enerjisi varsa, elbette "*servet*" sahibi olmak isteyecektir. Esasen, bütün bunları yapabilmiş olmanın hayatta en büyük "*servet*"e sahip olmak demek olduğunu o bilir.

Fakirlik mi Yoksa Zenginlik mi Başarının Anahtarıdır?

Her insan doğduğu zaman, en azından, diğer insanlara eşit bir zenginliğe lâyık olmalıdır. Ancak, dünyamız zenginlerden çok fakirlerle doludur. Fakirlik ise, en azından çok yararlı bir avantajdır, insanın ilerlemesi ve kendini geliştirmesi için çok verimli bir ortam ve işgücü kaynağıdır. Tam tersini düşünelim. Herkes hiçbir gayret göstermeden istediği gibi, istediği kadar zengin olsa, çoğu insanın çocuklarına bırakmak isteği zengin miras gibi, bizden evvelki nesiller de, yeni nesillere, akıl almaz zenginlikler ve olanaklar bıraksa, dünya bir darbeye patlayacak bir balon gibi söner. Sanayi, üretim, gelişme, eğitim âdeti durma noktasına gelir; kazanma, başarıma, edinme içgüdüsü yok olur. Dejenere bir sosyal hayata geçilir ve dünya kendi çöplüğünde boğulabilir.

Halbuki, dünyada en başarılı işler, başlangıçta fakir insanların, fakir âlimlerin, fakir meslek erbabının, fakir sanatseverlerin, fakir artistlerin, fakir filozofların ve şairlerin, fakir dâhilerin eseridir. Görülüyor ki, *"İhtiyaç icadın anasıdır"* diyen atasözünün hakkı vardır.

Bitirirken

Masonluk günlük yaşantımızı daha asil daha anlamlı, daha insani yapmak için gereken öğretileri verir. Onun amacı, günlük yaşantımızın her köşesine girip duygularımızı ve davranışlarımızı yüceltmektir. Öyle ki, amaç olağanüstü bir hayatta bize olağan davranışlar öğretmek değil, bilakis olağan bir hayatta bize olağanüstü davranışlar ve meziyetler kazandırmaktadır. Günlük hayatımızın bize özel derinliklerinde yapılanlar, söylenenler, düşünülenler hep Masonik ülkünün süzgecinden geçirilmelidir. Yapılan her işte, söylenen her sözde, düşünülen her planda sevgi, hoşgörü, yardım, şevkât, merhamet, yaraticılık, diğergâmlık ve kalıcı bir eser bırakmanın elemanları yer almalıdır.

Masonik Ülkü Kitabı'nın her sayfasının başında, etrafa ihtişamla ışık saçarak duran bir kelime vardır, o da *"GÖREV"*dir. Gerçek Mason'un başta gelen görevleri arasında, hiç kimsenin açlıktan veya yokluktan dolayı ezilip çekmeyeceği; çalışmaya istekli ve yetenekli kimselerin işsiz kalmayacağı; düşkünlerin ve âcizlerin gözyaşlarının dindirileceği; hastalık veya kaza geçirmiş olmasından dolayı sefâlete düşer olmayacağı mutlu ve huzurlu bir dünyayı gerçekleştirmek vardır. İşte o zaman, *"görev"*i yapmış olmanın huzuru içinde yaşanır.

ADALET ÜZERİNE

(Muh.: Sahir ERMAN K. Anısına)

1- SÖZLÜK ANLAMI VE TANIMLAMALAR :

Öncelikle ADALET'in sözlük anlamlarına değinelim. Arapça, ADL kök sözcüğünden gelen ADALET'in, doğrudan ayrılma- ma, hakkı gözetme, hakkı yerine getirme anlamlarını taşıdığını görüyoruz.

Aynı kökten gelen diğer sözcük- le baktığımızda, ADALET'in ta- nımı daha da belirginleşecektir. Nitekim :

Beraber, eşit ve denk anlamları- na gelen MUADİL,

Eşitlik, denklik anlamına gelen MUADELET,

Eşitlik, orta oluş, yavaşlık, ılımlı- lık, yumuşaklık, ölçülülük an-

lamlarını içeren İTİDAL ile böyle olanı niteleyen MUTEDİL söz- cükleri hep ADL kökünden gel- mektedir.

ADL ise, ADALET ve ADİLLİK olarak tanımlanmış olup, Yüce Tanrı'nın 99 tane olan "ESMA-I HÜSNASINDA" yani, güzel isim ve sıfatlarından biri de, ADL'dir. Ayrıca ADLİ İLÂHİ deyiminin de Yüce Tanrı'yı tanımladığını hep biliyoruz.

ADALET'in Türkçe karşılığı ise, TÜZE dir. "Hak ve hukuka uy- gunluk" olarak tanımlanmıştır.

Yukarıdaki açıklama ve tanımla- malardan, ADALET kavramı- nın, hak, eşitlik, doğruluk, ölçü- lük, düzen ve denklik gibi, diğer kavramlarla anılıp açıklanmaya

Yavuz GÜNTEKİN

çalışıldığını gördük. Şimdi de, Adaletin bazı tanımlarını vereyim.

Kendi hakkının sınırını bilmek, başkalarının hakkına da saygılı olmak yolunda, sarsılmaz bir İRADE dir.

Herkese, kendisine düşeni vermek konusunda, sürekli ve değişmez bir çabadır.

ADALET: Haksızlık yapma ile haksızlığa uğramanın doğru olan ortasını (ALTIN ORTA) teşkil eder. (Aristo)

Konfüçyüs'e göre Adalet: "Doğruluk ve kendimize yapılmasını istemediğimiz şeyi başkasına yapmamaktır ki, bu da yetmez, kendine yapılmasını istediğin şeyi başkasına yapacaksın".

Yine Konfüçyüs'e göre Adalet, "Herkese eşit muamelede bulunmak, herkese hakkını vermektir. İyiliğe iyilikle, kötülüğe adaletle mukabele edeceksin, Filozof olmak iyidir; fakat âdil olmak, daha da iyidir."

Buda'ya göre adalet: "İyiliğe iyilikle ve kötülüğe ise, merhametle mukabele etmek adalettir".

II- ADALET KAVRAMININ FELSEFİ DÜŞÜNCEDEKİ YERİ:

İnsan, DUYARLIĞA VE BİLİNCE ve keza İSTEK ve İRADEYE sahip bir varlıktır. Bu yüzden de gerek ÇEVRESİNİ ve gerekse KENDİSİNİ tanımak, çevresine uyum sağlamak, O'nu değiştirmek ve yaşamını kolaylaştırmak ister. Bunun için de bir takım davranışlarda bulunur. Bu dav-

ranışlarını iki temel tutuma indirgeyebiliriz:

İNSAN, BİLMEK İSTEYEN BİR VARLIKTIR.

İNSAN, DEĞERLENDİRME YAPAN BİR VARLIKTIR.

İnsanın duyarlılığını ve bilincini kullanarak, çevresini ve kendini tanıyıp o'na uyum sağlamaya, o'nu değiştirmeye ve yaşamını kolaylaştırmaya çalışırken yaptığı iş, duyu algılarını, aklın süzgecinden geçirip, BİLGİ'ye ulaşma işlemidir.

İnsanın diğer özelliğinin de, İSTEK VE İRADE sahibi oluşu olduğunu söyledik. Gerçekten insan, yaşamı boyunca , HAKLI-HAKSIZ, AHLAKİ-AHLAK DİŞİ, GÜZEL-ÇİRKİN, DOĞRU-YANLIŞ gibi DEĞERLENDİRMELER yapar. Bu DEĞERLENDİRMELER yani seçme ve tercihte bulunma eylemi ise, insanın, İSTEK VE İRADEYE sahip olma özelliği ile bağlantılıdır.

İnsan, haklı ya da haksız değerlendirmesini yaparken bunu, bir ölçüye göre yapmaktadır. İşte haklı ya da haksız ayırımının ölçüsü ADALET'tir.

ADALET, hukuk kavramları içinde en geniş ve en soyut kavram olduğundan, yüz yıllardır bu soyut kavram, çok farklı görüşlerle değerlendirilmiştir. Bir anlamda adalet, BOŞ BİR KALIBA benzetilebilir. Bu öyle bir boş kalıptır ki, her durumda her dönemde, birbirinden çok farklı biçimlerde içeriği doldurulmuş ve

değişik açılardan anlam kazan-
dırılmıştır.

III SALTİK ADALET - GÖRELİ ADALET GÖRÜŞLERİ :

ADALET kavramı etrafında önemli bir tartışma da, ADALET'in saltık yani mutlak bir değer mi? olduğu yoksa, görelî yani izafî bir yapıya mı? sahip bulunduğu etrafında cereyan etmiştir.

Adaletin saltık bir değer olduğu, bu özelliği sebebiyle, varlığını insana borçlu olmadığı; zaman ve mekân içinde değişmeyip, sürekli ve genel bir geçerliğe sahip olduğu; felsefenin ilk çağlarından itibaren ÜLKÜCÜ, idealist düşüncelerce savunulduğu gibi Kitaplı dinlerin hukuk görüşleri de SALTİK ADALET anlayışını savunmuşlardır. Bu doğaldır çünkü TANRI, her şeyle beraber hukuku da yaratır. İnsanların ve toplumların yaşamı ve geleceği, Tanrısal adaletin elindedir.

Saltık yani mutlak adalet deyince akla gelen asıl görüş, DOĞAL HUKUK görüşüdür. Doğal Hukuk toplumsal ilerleme süreci içinde, kentleşme olgusu ile beraber gündeme gelmiştir. Kentlerde oluşmaya başlayan burjuva sınıfı, feodal yapı ve ilişkilere karşı mücadelesini, doğal hukuk ve doğal haklara dayanarak vermiştir.

Bu hukuk anlayışına göre, doğa, nasıl bir düzen içinde ve belirli yasalara uygun olarak işliyorsa, doğanın bir parçası olan insan

da, doğayı gözlemleyerek, doğanın olan AKLINI kullanarak, gerçek anlamda ADALETİ yansıtan doğal hukuku bulmalıdır.

Doğal hukukun temeli ADALET olup, yalnız insanın değil tüm canlıların, doğuştan sahip oldukları, başta yaşama hakkı olmak üzere, bunu tamamlayan doğuştan hakları vardır. İşte insanların yaptıkları hukuk kuralları, bu doğal hakları hiçbir şekilde sınırlandıramaz.

Bu görüşün etkisi ile, insanların doğuştan sahip oldukları hakları düzenleyen belgeler hazırlanmıştır. Ve doğal hakların sınırlandırılmayacağı, ortadan kaldırılamayacağı, bu belgelerle güvence altına alınmıştır. Yönetimler bu hakları çiğnedikleri zaman, halkın baskılara DİRENME HAKKI olduğu genel olarak benimsenmiştir. Bu düşünceye göre direnme hakkı, baskılara karşı DENG'E'yi sağlar. Direnme hakkı, ADALET ve HUKUK'un en büyük güvencesidir. Bir ülkenin hukuk düzeni, doğal hukukun ilkelerine uyduğu oranda gelişir ve ADALETLİ bir görünüm kazanır. Bu sebeptendir ki, olan hukuk ve olması gereken hukuk ayırımı, doğal hukukun en önde gelen özelliğidir. Doğal hukuk görüşü, devletten ve toplumdan önce bir hukukun var olduğunu ileri sürmüş ve bunun sonsuzluğunu savunmuştur. Pozitif hukuk, yani var olan hukuk, doğal hukuku gerçekleştirmek ve ona ulaşmak zorundadır. Bu sebeptendir ki, doğal hukuk açısından adalet,

var olan hukuk düzeninin dışın-
da ve üstündedir.

Keza yine pozitif yani var olan ya-
zılı hukukun dışında ve üstünde,
yazılı olmayan hukuk kuralları
vardır. İşte ADALET de bu yazılı
olmayan hukuk kurallarının ba-
şında gelir. Yine bu sebeptendir ki,
doğal hukukun adalet anlayışı,
YAZISIZ ADALET'tir.

Doğal hukuk, pozitif hukuk yani
yazılı ve olan hukuk karşısında,
bir olması gerekeni belirleyen,
yazısız hukuk olmakla, bu olması
gereken kavramı bizi, İDEAL
olanı aramaya götürür. Gerçek-
ten, incelememizin başında da
değindiğimiz ve insanın özellik-
lerinden biri olan, DEĞERLEN-
DİRME yapma yeteneği, değer-
ler alanında, olanla yetinmeme-
yi; bir olması gerekeni aramayı
gerektirir. İşte doğal hukuk açı-
sından ADALET KAVRAMI, salt
bir olması gerekendir, Hukukun
amacıdır.

Bakınız bir düşünür ne diyor,
"ADALET DEDİĞİMİZ SALT
DEĞER DÜŞÜNÜLMESİZİN,
ADALETE YÖNELİK BİR ÇA-
BA OLMASIZIN, HUKUK,
BİR MASKARALIKTAN, BİR
GEVEZELİKTEN İBARETTİR.
(Jurgen Bauman)."

Adaletin saltık yani mutlak, in-
sandan bağımsız bir yapıya sahip
olduğunu savunan doğal hukuk
görüşüne böylece değindikten
sonra, Adalet kavramının görelisi
yani izafi olduğunu savunan dü-
şünce sistemini de kısaca incele-
yelim.

Görelilik, bir şeye göre var olma
durumunu belirtir. Bu görüşe gö-
re hiçbir şey kendi başına var ola-
maz, yaşayamaz. Bir şeyin varo-
labilmesi, yaşayabilmesi, diğer
şeylerle olan bağlantısına ve iliş-
kilerine bağlıdır. Adaletin bir de-
ğer kavramı olduğunu başlangıç-
ta söylemiştik. İşte, bir değer
kavramı olarak adaletin, salt ve
genel bir geçerliği olduğu söyle-
nemez; çünkü içeriği sürekli de-
ğişmekte ve hiçbir zaman, de-
ğişik koşullarda, aynı ve tek anla-
mı taşımamaktadır.

Adaletin bir değer oluşu ve hu-
kuksal bir üst değer oluşu, kendi-
sine çok yakından bağımlı, başka
hukuksal değerleri gerektirir.
Nitekim Adalet, başlıca hukuk
değeri olarak, iyilik, güzellik,
haklılık, insancılık, eşitlik, öz-
gürlük, yerindelik, yeterlik gibi,
diğer değerlerle bağlantılı olup,
tüm değerler birlikte ele alınıp
tartışıldığı zaman adaletin ger-
çek değeri hakkında yeterli bir
bilgiye ulaşılabilir.

Bu düşüncelerden hareket eden
görelisi adalet anlayışı, taraftarla-
rı saltık adalet anlayışını ve dola-
yısıyla doğal hukuku eleştirmiş-
lerdir.

Bu eleştiri yapan görelisi hukuk
görüşleri başlıca üç grupta toplar-
nır. Bunlar pozitivistler, yani
mevzu hukuku, varolan hukuku
savunan görüşler; faydacı hukuk
görüşleri ile Marksist hukuk gö-
rüşleridir.

Pozitivistlere göre hukuku, yer
ve zamana göre oluşan özel ko-

şullar belirler. Adalet de, var olan hukuk dışında bir kavram değildir. Var olan hukukla birlikte ele alınıp incelenirse bir anlam kazanabilir. Adalet kavramı, hukuk düzeninin ölçüsü olamaz. Gerçek adalet, benzer koşullardaki olaylara, benzer işlem yapmak ve değişken koşullardaki olaylara ise, değişken işlem yapmaktır. Olayın özelliğini bilen yasalar değil, hukuk uygulayıcıları ve yargıçlardır. İşte adalet, bu hukuk uygulayıcılarının, olayın özelliğine göre yasaları uygulaması halinde gerçekleşir.

Bu açıklama NASAFET kavramını karşımıza çıkarır. NASAFET kavramı, sözlük itibariyle, arapça'dan gelip, İNSAF ve HAKLILIK anlamlarını taşımakta ise de, uygulamadaki yeri itibariyle anlamı, SOMUT VE BELİRGİN OLAYLARIN ADALETİ olarak tanımlanır. Diğer bir anlatımla, ADALETİN, SOMUT OLAYLARA UYGULANMASI halini ifade eder.

Nasafet, uygulamada, bir kuralın çok genel ve yetersiz kalması durumunda ortaya çıkar. Uygulama sırasında olaya uyum göstermek ve onun girintilerine, çıkıntılarına göre bükülmek gerekir. Nasafet, hukuk kurallarının kırılması değil, işlev ve amacına paralel bir şekilde, özel koşullara bükülmesini gerektirir. Bunu yapan hâkim ya da hukuk uygulayıcıları, yasa koyucunun getirmediği bir kural yerine, olaya uygun yeni bir kuralı yaratırlar. Bu işlevleri ile nasafet, hukuku du-

rağanlıktan kurtarır, değişen toplum koşullarına uymasını sağlar. Hukuku sürekli yenileyerek canlandırır. Hukukun, toplumsal gelişmenin gerisinde kalmasını önler. Nasafet, hukukun yaşaması için çok yönlü bir kaynaktır.

Nasafet hakkındaki, yeri gelmişken bu bilgileri sunduktan sonra, saltık hukuk ve saltık adalet düşüncesinin eleştirisine devam edersek:

Pozitivistlerin dışında faydacı hukuk görüşü de, doğal hukuka karşı çıkmıştır. Bu görüşe göre, hiçbir hukuk doğadan gelmez. Çünkü hukuk, her zaman ve her yerde devlet gücü ile yaptırıma bağlanmış bir kurallar toplamıdır. İnsan için doğal olan ve insanın doğuştan taşıdığı duygular, HAZ ve İSTİRAP duygularıdır. Varolan hukuk düzeninin tanıdığından başka, her hangi bir hak olamaz. Doğuştan gelen bir hak yoktur. Doğuştan gelen bir hak olmayınca da, hakların gerçekleşmesinin ölçüsü olan doğal nitelikli bir adaletten de söz edilemez.

İnsanların hazlarını gerçekleştiren şeyler faydalıdır, üzüntüye neden olanlar ise zararlıdır. Bu sebeple de insanlar için faydayı gerçekleştiren her şey adaletlidir. Üzüntü yaratan ve dolayısıyla zarara neden olan her şey de adaletsizdir. Adalet ve fayda eş anlamlı kavramlar değilse de, bunları birbirinden ayırmak da olanaksızdır. Ancak adalet duy-

gusu, bu iki kavramı birbirine bağlamaktadır.

En büyük sayıda insanın, en yüksek iyiliği ve faydasını amaçlayan bu görüşe göre, yararlı olan her şey adaletlidir. Ve adaletli olan her şey de yararlıdır. Adalet çok açık kavram ve çok güçlü bir duygudur. İçgüdüye benzeyen bir çabukluğu ve kesinliği içinde taşır. Bu nedenle bazıları adaletin, saltık bir özellikle, doğada bulunduğu inanmışlardır. İçimizdeki adalet duygusunu ortaya çıkaracak olan aklımızın aydınlığıdır.

Adaletsizlik, bir kimseye, kendisine ait olanı vermemek, ona verilen sözü yerine getirmemek, hakettiğinin altında bir düzeyde işlem yapmak durumlarında görülür. Faydacı hukukun bu esasları liberalizme temel oluşturmuştur. Buna rağmen liberalizm, doğal hakları, özgürlükleri bir arada ele alarak, sentezci bir adalet anlayışı geliştirmiştir. Şöyle ki, liberalizme göre adalet, kişilerin, hak, özgürlük ve yararlarının güvence altına alınmasıdır.

Görelî bir hukuk ve adalet anlayışına sahip olan Marksist hukuk görüşü de, saltık adaletle karşı çıkmıştır. Bu görüşe göre adalet, saltık değildir. Her toplumun üretim biçimi, hukuk düzenini ve devlet yapısını belirlediği gibi, adalet anlayışını da belirler. Marksizme göre filozoflar, şimdiye kadar, dünyayı açıklamaktan başka bir şey yapmadılar. Oysa

artık dünyayı değiştirmek söz konusudur. Üretim araçlarının üzerindeki özel mülkiyet, toplumun sınıflara bölünmesinin ekonomik temelidir. Ve toplumdaki baskının, sömürünün, haksızlığın nedenidir. Toplumun sınıflardan oluşması, sınıf mücadelesine, doğal olarak yol açar. Sınıfsız toplum kurulana kadar, sınıflarla beraber, sınıf savaşımı da devam edecektir. Toplumda hangi sınıf egemense, hukuk da, adalet de, o egemen sınıfın anlayışına göre olacaktır. Kendi başına bir adalet yoktur, soyut düzeyde adalet diye bir şey düşünülemez. Sınıfların adaleti vardır. Hangi sınıf egemen ise, onun adalet anlayışı geçerli olacağından, devlet de kimin devleti ise adaleti o sınıf belirleyecektir. Sınıf adaleti, sınıfların ortadan kalkmasına kadar sürecektir.

Marksist düşünce, sınıf adaleti kavramı yanında, DAĞITICI ADALET kavramı üzerinde de görüş bildirmiştir. Yani herkesten, yeteneği ölçüsünde alınacak ve herkese gereksinmesi kadar verilecektir. Böylece adaletin, DAĞITICI ADALET VE DENKLEŞTİRİCİ ADALET şeklinde tanımlanan iki ayrı türünden birine değinmiş oluyoruz. Bu ayrımı ilk defa Aristo'nun yaptığını da sırası gelmişken ifade edelim.

Böylece Marksizm, adaletin sınıfsallığını savunurken, dağıtıcı adalet ilkesi ile bireylerin özel durumlarını da göz önünde bulundururken, salt ve değişmez adalet anlayışına da karşı çık-

makta ve adaletin göreliliğini benimsemektedir. Çünkü adaletin sınıflara göre değişmeler göstermesi bir görelilik göstergesi olduğu gibi, "herkesten yeteneğine göre, ve herkese gereksinmesi kadar" ölçütü, de göreliliğin diğer bir göstergesidir.

Diğer yandan varoluşçu adalet, her an değişen durumlara göre yeniden varolan adalettir. Terazî ve kılıç varoluşçu adalet için zorunlu değildir. Görülüyor ki, varoluşçu görüşün adaleti de, kendini yaratan koşullara bağımlıdır. Bu hali ile de görelidir.

IV. ADALET KAVRAMININ İLK VE ARKAİK DÖNEMİNE İLİŞKİN AÇIKLAMALAR.

Öncelikle ARKAİK DÖNEM tanımlaması üzerinde duralım. Yunanca, ARKHALOS'dan gelen ARKAİK sözcüğü, ESKİ anlamına gelmektedir. Kök kelime ise, İLK anlamına gelen ARKHE'dir.

Arkaik dönem, arkaik üslup, arkaik sanat şeklindeki tanımlamalar, değişik alanlarda, değişik anlamları ifade etmektedirler.

Dilsel alanda arkaik dediğimiz zaman, bu gün için kullanımdan düşmüş eski bir söz veya cümleyi, bu gün kullanma anlaşılmaktadır. Geleneksel yönü ağır basan dinî ya da hukukî metinlerin dili ve üslubu arkaiktir diyebiliriz.

Diğer yönden bu deyimle sanat tarihi açısından bakıldığında, bir sanat dalının, bir üslubun geliş-

mesindeki ilk büyük başlangıç evresini ifade etmektedir Primitif yani ilkel ile eş anlamlı olarak da kullanılmaktadır.

Şu halde, HUKUK VE ADALET kavramları açısından arkaik dönem denince, neyi anlamamız gerekeceği üzerinde duralım. Burada, sanat tarihçilerinin yaklaşımından hareket etmeyi uygun görüyorum. Şöyle ki:

Sanat tarihi açısından arkaik dönem, ilkel dönemlerin sanatından sonra gelen, sanat dönemini ifade etmektedir. İlkel dönemin yani, insanın henüz göçebe ve sürüler halinde yaşadığı, avlanarak hayatını devam ettirdiği, aile hayatının henüz bulunmadığı dönemin sanatı, primitif ya da ilkel halk sanatları olarak tanımlanmaktadır. Bu dönem sanatının, anıtsal yani sanat açısından bir değeri bulunmadığı kabul edilmektedir.

Sanatta arkaik dönem, işte bu ilkel dönemden sonra gelen, anıtsal ya da sanat açısından değer taşıyan, ilk eserlerin meydana getirildiği dönemi ifade etmektedir.

Biz de aynı yolu izlersek, hukuk ve adalet kavramları açısından arkaik dönem olarak, toplumdaki ilkel dönemden sonra gelen, hukuk ve adalet kavramları açısından, bir değer ifade eden ilk dönemi anlamak gerekir kanısındayım.

Bir noktayı da özenle ayırdetmek gerekir diye düşünüyorum. Ada-

letin ilkelliği ile toplumun ilkelliğini birbirine karıştırmamak gerekir. İlkel adalet, sadece ilkel topluluklara ait bir özellik olmayıp, gelişmiş, uygar sanılan toplumlarda da karşılaştığımız bir olaydır. Buna karşın ilkel toplum denildiğinde, yazıyı bilmeyen, doğaya sıkı sıkıya bağlı, doğaya egemen olacak araç ve gereçlerden ya tamamen mahrum, ya da yetersiz olarak sahip, terbiye ve eğitimde geleneğin rol oynadığı, politik örgütlenmesi akrabalığa dayanan, kolektif, ortaklaşa düşünce ve davranış tarzı sergileyen, insan topluluğu anlaşılmalıdır.

Biraz önce, ADALET kavramı açısından arkaik dönem için, ilkel toplulukların hukuk ve adalet anlayışından sonra gelen ve günümüzün değer yargılarına göre, hukuk ve adalet açısından bir değer ifade eden ilk adalet dönemidir dedik.

Burada yeni bir soru ile karşılaşırız, acaba biz, hukuk ve adalette ilk olanı, en eskiyi nasıl bilebiliriz? Bunun iki yolu vardır.

Öncelikle geçmişe ait belgeleri inceleyerek bir sonuca varabiliriz; ikinci olarak da, bugünkü ilkel toplulukları inceleyerek, günümüzün ilkel topluluklarının, ilkel dönemleri hakkında bir fikir edinmeye çalışabiliriz. Ancak uygar toplulukların, hukuk ve adalet uygulamasında, ilkel topluluklara taş çıkartırcasına, vahşileşebildiklerine dair örnekler vardır. Bu sebeple kıyas yapar-

ken, vardığımız sonucun tam ve kesin olmayıp, nihayet bir varsayım olduğunu gözden uzak tutmamalıyız.

Buna bir örnek vermek gerekirse şu iki olayın kıyas ve değerlendirilmesini KK...ime bırakıyorum.

"SUSAN KADIN DAVASI" : Üç kişi, bir kadının kocasını öldürüyorlar. Ve cinayeti, karısına da söylüyorlar. Kadın, katilleri öğrendiği halde gidip, ihbar etmiyor. Katiller yakalanıyorlar. Mahkeme heyetinin bir kısmı, kadının da cinayetten, katiller gibi sorumlu tutulmasını istiyor. Diğer bir kısmı, kadının cinayete katılmadığını, suçunun, ihbar etmemekten ibaret olduğunu, öldürülen adamın, karısına iyi bakmaması sebebiyle, ihbar mükelleftiyetinin bulunmadığını ileri sürüyorlar. Neticede kadın beraat ediyor. Üç katil ölüm cezası alıyor. Şimdi de ikinci olayı arz ediyorum.

Bu davaya, ölünün idamı davası diyebiliriz. Olay şöyle oluyor. Topluca yargılanan sanıklardan biri, mahkeme huzurunda, çakısını kalbine saplayarak intihar ediyor. Savcı, ölünün de, ötekilerle birlikte idamı gerektiğini iddia ediyor. Mahkeme, ölünün cesedinin, idam edileceklerle birlikte idam yerine götürülmesine ve idam edilenlerle birlikte gömülmesine karar veriyor.

Sevgili KK...im, susan kadın olayı, M.Ö. 1850 yıllarında, Sümer ülkesinde cereyan ediyor. İkinci olay ise, Fransız ihtilâlinde son-

ra, insan haklarını ilân eden, bu ülkenin mahkemesinde cereyan ediyor.

Sümerlerden kalan yukarıdaki tablet okunduktan sonra, bir karşılaştırma yapılması için, karar örneği, Amerikan Yüksek Mahkemesi üyeliği de yapmış Pennsylvania Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Owen J. Roberts'e gönderiliyor. Roberts'in cevabı, Amerikan kanunlarının da, böyle bir durumda kadını suç ortağı saymadığı yolunda oluyor.

Verdiğimiz şu örnekler, ilkel toplum ile ilkel adaletin, muhakkak birlikte bulunmayacağını, uygar toplumlarda da ilkel adalet uygulamasının görülebileceğinin açık bir örneğidir.

Diğer bir önemli noktayı da, sırası gelmişken belirtmeliyiz. Hukuk ile bunun ölçüsü sayılan adaletten bahsedebilmek için, iki önemli şartın gerçekleşmiş olması icap eder. Bunlardan birincisi, yönetim şekli ne olursa olsun, hangi büyüklükte bulunursa bulunsun, DEVLET denilen otoritenin teşekkül ettiği bir insan topluluğu bulunmalıdır. İkinci şart ise, bu devletin, YAZIYI icat etmiş olması gerekir.

Bu saptamalardan sonra önce, ilkel toplumların hukuk ve adalet anlayışını görelim, ikinci sırada ilkel adaletten bahsedelim ve nihayet, ARKAİK DÖNEMDE ARALET'i sunmaya çalışalım.

V- İLCEL TOPLUMLARDA ADALET.

Halen hâkim olan telâkkiye göre, birlikte yaşayışın ilk şekli, SÜRÜ halinden ibarettir. Yani hiçbir kurula tâbi olmadan, aile düzeninin de bulunmadığı, karışık bir yaşam söz konusudur. Bu sürü göçebedir ve avlanarak yaşamaktadır. Yavaş yavaş bu yaşam tarzı değişmekte, tarım başlamakta, sabit yerleşim merkezleri kurulmakta, iptidai karışıklık hallerinden çıkılıp, usul ve furuğ bağları, devamlı bir şekilde tanınmaktadır. Fakat bu tanınma keyfiyeti öncelikle, baba tarafından değil de, ana tarafından meydana gelmektedir. Çünkü çocuğu anasına bağlayan bağ, babasına bağlayan bağdan daha kuvvetlidir. Ve analık, mahiyeti icabı, babalıktan daha kolay bir şekilde tespit edilebilir. (Mater semper certa est: ana daima malûmdur). Böylece SÜRÜ halinden sonra, MADERSAHİLİK (ana erkillik) safhasına geçilmektedir. Kadının bu merkezî durumu, O'nun aynı zamanda bir siyasî hâkimiyete de sahip olduğu sonucunu doğurmamıştır. Buna karşın DAYI, çocuklar üzerinde, babaninkinden hiç de az olmayan bir otoriteye sahip olmuştur. Daha sonraki devrelerde, bir görüşe göre, yerleşik düzende, erkeğin sahip olmaya başladığı toprak ve ehlileştirilip, yetiştirilmiş hayvan sahipliği, bu mülkiyetin, çocuklarına geçmesi isteğini yaratmış ve erkek, yani baba, sosyal hayatın merkezi ve ailenin reisi olmuştur. Böylece hısımlık bağları babaya nisbet edilmeye başlanmıştır.

Şu halde, birbirini izleyen üç safha var. SÜRÜ hâli, MADERŞAHİLİK, ve pedersâhilik.

Bütün ilkel toplumlarda hukuk, DİN'e ve en çok da, AİLE DİNİ'ne, sıkı sıkıya bağlı idi. Aile dininden maksat şudur: Aile ister maderşahi, isterse pedersâhi olsun, her ailenin kutsal saydığı (genellikle) bir hayvan vardı. Bu hayvan o ailenin TOTEMİ idi. Totem, o ailenin müşterek kökünü ifade ederdi. Totemizm buradan gelmektedir. Keza aile dini de, bu müşterek toteme bağlılıktan kaynaklanmaktadır.

Kan bağı esasına dayanan bu ilk topluluklara, lâtince'de GENS, İskoç dilinde ise KLAN adı verilmektedir. Biz ise buna, KABİLE ya da KABİLE GRUBU diyoruz. İşte bu topluluğun, bir totem ve tapınak etrafında toplanmış oluşu sebebiyle, ilkel toplum hukuku, verilen cezaya kadar dinsel bir karakter taşır. Diğer yandan, devlet otoritesi ailenin yerine geçtiği zamanda dahi hukuk, bu dine bağlılığını sıkıca korumuştur. Nitekim ilk yargıçlar, rahiplerdir.

İlkel toplumlarda, işlenen bir suç sebebiyle uygulanan cezaları, tarihî gelişimine göre şöylece sıralayabiliriz:

Bir suç işlendiğinde, bu aynı zamanda tanrılara karşı gelmek anlamını da taşıdığından, suçlu aynı kabileden ise, tanrıların gazabından kurtulmak için, bu dinsiz ve günahkâr kişi, kabileden uzaklaştırılırdı. (KOVULUR-

DU). Bu suçlu kişi, gerek doğanın ve gerekse diğer kabilelerin, tüm acımasızlığına terk edilmiş olurdu. Eski Yunanlılar, bu durumdaki kişiye, ATİMOS derlerdi. Bu cezayı, sonraki devirlerde, Roma'da uygulanan SÜRGÜN cezası ile karıştırmamak gerekir. Çünkü bu sürgün cezasında, grubundan ayrılma dışındaki hukukî korunma devam etmektedir.

Suç işleyen kişi, başka kabileye mensup ise, iki kabile arasındaki anlaşmazlığı giderecek müşterek bir otorite bulunmadığından, mağdurun kabilesi, suçlunun kabilesine topluca saldırırdı. Bir yandan kan bağı, diğer yandan müşterek totem, ilkel toplumda, sıkı bir dayanışmaya ve kolektif tepkiye sebebiyet verirdi. Suç, suçu işleyenin ailesine de bulaşmış sayılır ve iki kabile arasındaki savaşın, diğer bir sebebini oluştururdu. İşte bu ÖC ALMA olayına, İNTİKAM HAKKI denilmektedir. Bu deyim kullanan Sönmezer ve Erman Hocalarımız, aynı konuyu ifade için kullanılan ŞAHSİ ÖÇ deyimini yanlış bulmaktadırlar. Toplumumuzda halâ görülen KAN DAVALARI ile, Korsika'da görülen ve VENDETTA (vandeta) olarak anılan davaları, bu ilkel tepkinin bir devamı mahiyetindedir.

Kabileler arası bu özel savaşlar, her iki tarafın da zayıflamasına sebebiyet verdiğiinden, toplumsal barışı sağlayacak yollar, hep aranmıştır. Neticede, İHTİYARİ SÜRGÜN, SUÇLUNUN KABİ-

LESİNDEN KOVULMASI, veya **MAGDURUN AİLESİNE TESLİMİ**, **KISAS** ve **UZLAŞMA** cezaları uygulanmıştır.

Bunları da şöyle özetleyebiliriz :

Suçlu kişinin, kabilesinden kendi isteği ile uzaklaşmasına, **İHTİYARİ SÜRGÜN** denilmektedir. Bu gibi suçlular için sığınma yeri dahi yapılmıştır. Ve orada kaldıkları sürece kendilerine, hiç kimse dokunamaz. Bu arada kinler yatıştır ve uzlaşıp anlaşmak mümkün olur.

Suçlunun, kendi kabilesi üyelerinden birine zarar vermesi halindeki **KOVULMAYI** yukarıda sunmuştuk. Başka kabileden birine karşı suç işleyen kişi, kendi kabilesinden kovularak ya da **MAGDURUN AİLESİNE TESLİM EDİLEREK**, kendi aile ya da kabilesinin, bir intikam saldırısından korunması sağlanmış oluyordu.

KISAS'a gelince: Kısas, bir zararı gerçekleştiren kişiye ya da yakınına, aynı şekilde ve aynı ölçüde karşılık verilmesini ifade eder. O kadar ki, tecavüze gösterilen tepki de, vücudun aynı tarafına ve aynı silâhla yapılmıştır. Bu kısas kanunu, bir anlamda ceza adaletinin tohumunu teşkil etmiştir. Nitekim, Tevrat'ta da yer alan "**GÖZE GÖZ - DİŞE DİŞ**" formülü de, bu adalet anlayışının bir ifadesidir.

Gerek kabileler arası özel savaşları (**İNTİKAM HAKKI - KAN DAVASI**) ve gerekse kısası yu-

muşatmaya yönelik eğilimler, **UZLAŞMA** yöntemini ortaya çıkartmıştır. Neticede, öc alma ya da kısas uygulama yerine, bir **Dİ-YET (KAN BEDELİ)** ödenerek **UZLAŞILMASI** yöntemi yerleşmeye başlamıştır. Bu uzlaşmayı sağlayan, taraflarca, yaşlılar arasından seçilen bir **HAKEM**'in tayin ettiği diyetdir. Ya da eski Cermen hukukunda görüldüğü gibi bir tazminat tarifesi tespit edilmiştir. (ki buna "Wergeld" denmekte idi).

Hemen ifade edelim ki, ortada henüz bir devlet bulunmadığı için, uzlaşma ve diyet, sadece ihtiyarî idi.

Uzlaşma ve diyeti sağlayan bir yol da, müşterek bir düşmana karşı, bir kaç kabilenin kuvvetlerini birleştirip, (muhtemelen en kuvvetli ve en muktedir) reisin idaresi altında savaşacakları zaman, birleşen kabileler, kendi iç anlaşmazlıklarını, uzlaşma ve diyet yolu ile çözüyorlardı. Böylece savaşlar, ilkel topluluklarda, birleşen kabileler arasındaki uzlaşmazlıkları, barışa götüren iyi bir fırsat (**BONA OCCASIO**) oluyordu.

KABİLE ÜSTÜ SAF - HAYA GEÇİŞ:

Yukarıda gördüğümüz kabileler üstü otorite, ilk zamanlarda sadece askerî alanda ve geçici bir hareket için görev yaparken sonraları, mülkî ve devamlı bir otorite haline dönüşmüştür. Askerî şefin etrafında, çok geçmeden bir ruhban sınıfı da oluşmuştur. Bu

ruhban sınıfı, askerî şefi, ilâhî bir sıfatla da donatarak, kudretini takviye etmiştir. Kazandığı zaferlerle de kudret ve saygınlığı artan komutan, siyasî başkan, hâkim ve kanun koyucu olmuş; halefini de tayin edebilecek hale gelmiştir. Bu halefini de seçebilme yetkisi, ölümlere tapma inancı ile de bağlantılıdır.

Şöyle ki :

Ölümlerin, kötü etkilerinden kurtulmak için başvurulmuş ölümlere tapma olayı, şeflerin etkilerinin, ölümlerinden sonra da devam etmesi zorunluğunu doğurmuş ve haleflerini bu sebeple seçebilmişlerdir.

Böylece, artık kan bağına dayanmayan kabileler üstü bir safhaya gelinmiş olmaktadır. Devlete ait unsurlar, (ki bunlar, **ÜLKE - ULUS - EGEMENLİK** ve **HUKUK DÜZENİ** olarak sayılabilir) ortaya çıkmaktadır.

Ancak, kabileler üstü ve devletin yeni yeni belirdiği bu safhalardaki otorite, tarafları, otoritesine boyun eğdirecek kuvvetten henüz mahrumdur. Bu sebeple de bir hâkimden ziyade bir hakem gibi hareket edebilmektedir. Yani bir hal şeklini teklif etmekte, fakat bağlayıcı karar verememektedir. Bunun sonucunda, verilen hükmün infazını temin için, uzlaşma bedelinin peşin yatırılması, tanrıların şahit gösterilmesi gibi yollara başvurulmuştur.

Kabileler üstü safhaya geçilmiş ve devlet denilen kurum gitgide

kuvvetlenip ortaya çıkmaya başlamışken, kan gütmeyi kaldırıp, uzlaşma ve diyeti yerleştirme çabalarının, bir tarifeye de bağlandığını yukarıda ifade etmiştik. Ancak, suç kurbanının kişiliğine göre değişen bu tarifenin, öc almayı önlemesine rağmen, yine de bir **İLKEL ADALET KURALI** olduğunu kabul zorundayız.

Bu ilkel adalet kuralına, (oldukça gelişmiş bir hukuka örnek olmakla beraber) Eski Roma'nın XII Levha Kanununda da rastlanmaktadır. On iki Levha Kanunu, Roma'lıların ilk yazılı kanunu olup, On iki bronz levha üzerine yazılmıştır.

Keza günümüz hukukunda, bazı hallerde meşru müdafaaaya yer verilmiş olması, öc almanın bir şekli sayılmakta ve ilkel adalet kuralı olarak kabul edilmektedir. Bu örnekler de, ilkel toplumla ilkel adaletin farklı kavramlar olduğunu göstermektedir.

Öc almayı ve özel savaşları ortadan kaldırmak için, uzlaşmayı zorunlu hale getiren kabile üstü yapıdaki devlet, ilkel hukuku bir derece daha geliştirmiş oluyordu. Son merhalede ise devlet, bazı suçların, toplumu zedeleyen, kamusal suçlar olduğunu ilân etmiştir. Böylece, cezayı verdirmek yetkisi, mağdurun inhisarından çıkarılıyor, kamu suçu söz konusu olduğunda herkes şikâyetçi oluyor, devlet, suçu ve suçluyu resen takip ediyor, para cezasına, devlet adına hüküm verilebiliyor. Devlet bu para cezasını tanı-

miş ise, mağdur ya da yakınları bundan faydalanabiliyor.

Yukarıda özetlediğimiz kamu suçu kavramına geç ulaşılabilmiştir. Örneğin Roma Hukuku, hırsızlığı kamu suçu saymamıştır. Eski Atina'da ise bir cinayet kurbanının, sadece akrabalarına, davacı olmak hakkı tanınmıştır.

VI- İLKEİ ADALET :

Yukarıda, toplumun ilkeiliği ile adaletin ilkeiliğini karıştırmak gerektiğini arz etmiştim. İlkel toplulukların adaletinde görülen ilkeiliği yadırgamayız. Ancak gelişmiş sayılan, uygar sayılan toplumların hukuk ve adalet sistemlerinde karşılaşılan ilkelilikler, asıl üzerinde düşünülmesi gereken konulardır.

Bu bakımdan, ilkel toplumlarda, mağdurun yakınlarının, suçlu ve yakınlarını hedef alan karşı saldırıları, ilkel dönemin, kolektif şuur ve dayanışma özelliklerinin doğal bir sonucudur.

Ne var ki, M.Ö. 5. Yüzyıla kadar, vatan hainlerinin çocuklarının da ölüm cezasına çarptırılmaları, Roma'da M.S. 397 de Arcadius'un çıkardığı bir kanunla, hükümdara karşı işlenen suçların müeyyidesinin, suçlunun çocuklarına da uygulanması, keza ihtilâl öncesi Fransasında, kralla suikast düzenlenmesi halinde, suçlunun akrabalarının da sürgün edilmesi, adalette ilkeiliğin, (kolektif - ortaklaşa sorumluluk haline) örnek teşkil ederler.

Keza, suçlunun evinin yıkılması, mallarının müsaderesi, mirasçılarına uygulanan hak mahrumiyeti cezaları, ilkel adaletin, kolektif uygulamasına örnek teşkil eder.

SUÇLUNUN YERİNE BAŞKASININ KONULMASI da ilkel adaletin diğer bir örneğidir.

Günümüz hukukunun esaslı bir prensibi olan, suçta ve cezada şahsîlik prensibi, ilkel adalette yoktu. Suçlu yerine yakınlarından birinin cezalandırılması suretiyle varılmak istenen adalet, elbette ilkel adalettir. Ve ilkelikten çıkmış toplumlarda bulunmaması gerekir, ama ne var ki öyle olmamıştır. Birazdan değineceğimiz Hammurabi Kanunlarında dahi, ilkel adaletin bu uygulamasını görüyoruz. Şöyle ki:

Şayet bir ev yıkılır ve ev sahibinin çocuğu ölürse, evi yapan çocuğu da aynı cezaya çarptırılıyordu. Keza bir adam, bir özgür (köle olmayan) bir kadına vurur da çocuğunu düşürtürse, on gümüş para ödüyor. Şayet çocuk düşüren hür kadın ölürse, vuranın da çocuğu öldürülüyordu.

Başkasına kısas uygulamanın diğer iki örneği de şöyledir :

Bir adam, başkalarının çocuklarına ne kötülük yapmış, ise, kendi çocuklarına da bunlar çektirirdi.

Romahlarda uygulanan, on kişi-de bir kişiyi kura ile (decimanti-

on) cezalandırma da, suçlunun yerine başkasının konulmasının diğer bir örneğidir.

SUÇLUNUN KASTININ VE TEMYİZ KUDRETİNİN ARAŞTIRILMAMASI :

İlkel adalet uygulamalarında, verilen cezadan güdülen amaç, bastırma ve sindirme düşüncelerine bağlı kalmıştır. Böyle olunca da, suçlunun kastı araştırılmamıştır. Kasten ya da taammüden adam öldürenle, tedbirsizlik ya da dikkatsizlik sonucu aynı suçu işleyen, bir tutulmuştur.

Örneğin çocuklar ve deliler ceza takibine uğramıştır. Fransa'da XVIII. yüzyılda bile, 8 ve 15 yaşındaki çocuklar, adam öldürme ve yangın çıkartma suçlarından idam cezasına çarptırılmışlardır.

Eski Mısırdaki, ölümlere karşı dava açılabilirdi. Bu dava sonucunda da ölü, mezarsız bırakılma cezasına çarptırılıyordu. Devlete karşı işlenen suçlar sebebiyle, eski Romada ve ihtilâl öncesi Fransada da ölümlere karşı açılan davaların izlerine rastlanmaktadır.

HAYVANLARA VE EŞYALARA KARŞI UYGULANAN CEZALAR :

İlkel adalet uygulamasından hayvanlar ve eşyalar da nasiplemini almışlardır. Ahdi Atik'de, bir insanı öldüren sığırın parçalanacağı yazılıdır. Keza eski Atina'da insan ölümüne sebep olmuş hayvan ve eşyalar cezalandırılmıştır.

Fransa'da XIII. yüzyıla ait ceza sicillerinde yazılı olduğu üzere, bir çocuğu öldüren domuza, asılma cezası verilmiştir. Yine Fransa'da 1733 yılında, Lorainne'deki bir yargılamada, farelere, suçlama ve savunma yapılarak, hükümün tefhiminden üç gün içinde, zarar verdikleri tarlaları terk edip, ormana çekilmeleri emrolunmuştur.

İLKEL ADALETİN ŞEKİLCİLİĞİ :

Eski hukukta çok katı bir şekilcilik vardı. Yasaların emrettiği kutsal terimleri, aynen ve eksiksiz kullanmayan, ayinleri yerine getirmeyen davasını kaybederdi.

Aslında rahip olan eski hukukun bekçileri, eski hukuk geleneklerinin değişmesini istemezlerdi. Fakat ne var ki, hukuk, toplumsal yapıdaki değişim ve gelişimin dışında kalamayacağı için, rahipler de özü itibariyle ne kadar değişirse değişsin, dış şekilleri olduğu gibi tutup, "zevahir kurtarmaya" çalışmışlardır.

Örneğin XI. yüzyılda dahi, evlât edinme işlemi, güç bir hukuk işlemi idi. Bunun içindir ki evlât edinecek kadın, evlât edineceği çocuğu eteğinin altına sokarak, sanki onu doğurmuş gibi taklit yaparak, etrafını inandırmaya çalışırdı.

DELİLLER VE YEMİN :

Yazılı deliller başlangıçta bilinmiyordu. Bunun için de şahit de-

lili önem taşıyordu. Şahitlerin, ölebileceği düşünülerek, sayılarının 12 den az olmaması, yine ölme olasılığı gözetilerek genç çocuklar arasından seçilmeleri gerekiyordu. Şahitlerin gördüklerini hatırlamaları için de, kulaklarının çekilmesi tavsiye ediliyordu.

Adalet, yemini de bir delil olarak kullanmıştır. Önceleri silâhların üstüne yapılan yemin, Hıristiyanlığın kabulünden sonra, azizlerin kutsal eşyaları ile kilisenin mihrabı üzerine yapılmaya başlanmıştır.

Ancak daha eski çağlarda yemine, yeterli bir delil olarak bakılmazdı. Bunun için de ortak yeminciler kullanılırdı. Taraflardan hangisinin yanında, birlikte yemin edecek daha çok kişi varsa, davayı o kazanırdı. Bu olay, kabileden ya da aileden birine yapılan saldırıya karşı, tüm kabile ya da ailenin birleşerek karşılık vermesi halinin bir devamı mahiyetindedir.

Bazan yemincilerin sayısı pek fazla olurdu, örneğin bir kraliçe, üçyüz yemincisi ile birlikte yemin ederek, zinasından şüphelenen, kral kocasının bu şüphesini gidermişti.

Örneğin, ateşi tutup ya da elini kaynar suya sokup üç gün içinde iyileşenin masum olduğuna inanılırdı. İşkence denemeleri, çarımha gerilme, kanunî düello da, bu konudaki diğer delillerdi.

Buraya kadar, gerek ilkel toplumların adaletinden ve gerekse

ilkel adaletten örnekler vermeye çalıştık.

VII- ARKAİK DÖNEMDE ADALET:

Şimdi de ARKAİK DÖNEMDE ADALET konusunu sunmaya çalışalım.

Yazımızın başlarında, hukuk ve adalet kavramları açısından ARKAİK DÖNEMİN, ilkel toplum adaletinden sonra gelen ve hukuk ile adalet açısından bir değer taşıyan, dönem olması gerektiğini söylemiştik.

Yine yazımızın başlarında, hukuk ve adaletten bahsedebilmek için, DEVLET dediğimiz hukukî teşkilâtlanmanın oluşması gerektiğini ve keza bu devletin, YAZIYI icat etmiş olması gerektiğini savunmuştuk.

Bu tanımlamalara uyan en eski hukuk ve adalet kurumlarını ve uygulamalarını MEZOPOTAMYA'da görüyoruz. Şu halde hukuk ve adalet kavramları açısından arkaik dönemin, Mezopotamya'da başladığını söyleyebiliriz.

Anadolunun güney doğusunda, Toros Dağlarından Basra Körfezine kadar uzanan ve Dicle ile Fırat nehirleri arasında kalan bu bölgenin ilk devleti, Sümerlerdir. M.Ö. 3000 yıllarında, köy ve kasabaların büyümesi ile oluşan ŞEHİR DEVLETLERİNİ kurmuşlardır. Bundan maksat, Ta-

pınağın etrafındaki evlerden meydana gelen birimdir. Site ya da şehir devleti olarak anılır ve şehir devleti başında, aynı zamanda bir din adamı olan PRENS bulunur.

Sümerler, Akat Kralı Sargon tarafından ortadan kaldırılmışlarsa da, yüksek kültürleri kendilerinden sonra kurulan tüm Mezopotamya devletleri tarafından devam ettirilmiştir. Sami ırkına mensup Akatlar da, ilk büyük imparatorluğun kurucusu oldular ve M.Ö. 2350 - 2150 yılları arasında yaşadılar.

Bu bölgenin üçüncü büyük devleti, yine Sami ırkından gelen 1. Babil Devletidir. M.Ö. XIX. yüzyıldan, XVI. yüzyıla kadar üç yüz sene yaşamışlardır.

En parlak dönemleri Kral Hammurabi dönemidir. Hammurabi bütün Mezopotamya'yı ele geçirip bir imparatorluk kurduğu gibi, aşağıda sunacağımız kanunlaştırma hareketinin de kurucusudur.

II. Babil Devleti ise, yeni Babil adı ile M.Ö. 625 - 539 yılları arasında yaşamış ve Persler tarafından ortadan kaldırılmıştır.

Bu bölgenin dördüncü devleti, Asurlulardır. M.Ö. 2000 yıllarından, 609 yılına kadar yaşamışlardır. Sargon'un başa geçmesiyle güçlenen Asurlular, son güçlü hükümdarları Asurbanipal dö-

neminde, devletin sınırları, Basra Körfezinden Mısır'a ve Toroslara kadar genişlemişti. Kayseri Kültepe yöresinde yapılan kazılarda, Asurlular'a ait tabletler bulunmuştur.

Bu bölgenin beşinci devleti Elamlılar olup, Sümerliler gibi, ilk önce şehir devleti kurdular ve ayrı ayrı prenslikler halinde yaşadılar. M.Ö. 3000 yıllarında krallık haline geldiler. M.Ö. 700 yılında da ortadan kaldırıldılar.

Mezopotamya'da Sümerler'le başlayan kültür ve uygarlık, kendilerinden sonra gelen devletlerce benimsendiği gibi, gerek ticaret yolu ve gerekse yapılan seferlerle, Ön Asya'nın diğer ülkelerine, Mısır'a ve Hindistan'a kadar yayılmıştır.

Sümerlerin şehir devletlerinin başında, hem dinî hem de siyasi gücü elinde tutan ve PATESİ denilen prensler bulunuyordu. İlk defa, Babil Kralı Hammurabi, yeni bir krallık düzeni kurmuş ve dinî devleti, dünya devletine dönüştürmüştür.

M.Ö. 3500 yıllarında, YAZIYI, Sümerler icat etmiştir. Çivi yazısı denilen bu yazı, diğer ön asya toplumları tarafından da kullanılmıştır.

Muhtemelen iktisadî ve idarî ihtiyaçları sebebiyle Sümerler'e, kil üzerine yazma fikri gelmişti. İlk yazıları kaba ve resim yazısı

halinde idi. Daha sonraki yüzyıllarda ve nihayet M.Ö. II. bin yıllarının ilk yarısına gelindiğinde, yazı, tamamiyle resim şeklini yitirdi ve kullanılması kolay fonetik yazı sistemine dönüştü.

İbranîler Tevrat'ı, Yunanlılar İlyada ve Odise'yi yazmadan bin yıl kadar önce Sümerler'de, mitolojiler, destanlar, ilâhiler, ağıtlar, atasözü koleksiyonları, masallar ve hikâyelerden oluşan zengin ve gelişmiş bir edebiyat bulunuyordu.

M.S. 1902 - 1903 yıllarında yapılan kazılardan elde edilen bilgilere göre Sümerler'de, M.Ö. 2500'lü yıllarda, okul kitabı niteliğinde belgeler vardı. Sümer okullarının asıl amacı, memleketin ve özellikle saray ile mâbedin, iktisadî ve idarî ihtiyacı için, gerekli kayıtları tutabilmek üzere yazıcılar yetiştirmektir. Başlangıçta, mâbedin bir organı olan okullar, zamanla lâik bir kurum haline gelmiş ve eğitim programı da lâikleştirilmiştir. Sümer okulları yalnız erkek okulları idi.

Görülüyor ki, Mezopotamya'da kurulan devletler, yazıyı da ilk icat edenler olmakla, hukuk ve adalet kavramları açısından ARKAİK DÖNEMİ teşkil etmektedirler.

Nitekim Roma Hukuku bilgini olan P. Koschaker, Mezopotamya devletlerinin birbirini etkileyen hattâ, komşu ülkeleri de etkisi

altına alan uygarlıkları sebebiyle, hukuk alanındaki etkilenmeleri, ÇİVİ YAZISI HUKUKU SAHASI olarak isimlendirmiştir.

Şimdi de ÇİVİ YAZISI HUKUKU'nu yakından görelim.

Çivi yazısı ile yazılmış tablet ve belgelerin okunup anlaşılması, son yüzyıl içinde olmuştur. Bu sayede, M.Ö. ki dört bin yıllık Mezopotamya tarihi aydınlığa çıkarılmıştır.

Çivi yazısı ile yazılmış belgelerin çoğunu, hukuk ve iktisat konusunda olanlar teşkil etmektedir. Alışveriş ve ticaret mektupları, hesap listeleri, kira sözleşmeleri, ödünç işlemleri gibi ticarî ve hukukî belgeler yanında, mahkeme zabıtları, kanun kitapları, kanun yerine geçen fermanlar, başlıca belgelerdir.

Çivi yazısını, yalnızca mezopotamya'da kurulan devletler değil, İran'da Elamlılar, Musul Kerkük yöresinde Hurriler, Anadolu'da Hititler de, hem çivi yazısını kullanmışlar ve hem de, hukukî ve iktisadî belgelerini, Sümer - Babil örneklerine göre düzenlemişlerdir. Hattâ daha da ileri giderek, Sümer - Babil örneklerinin, İsrail ve İslâm hukukunu da etkilediği ileri sürülmektedir.

Böylece Roma Hukuku Bilgini P. Koschaker'in, ilk defa kullandığı ÇİVİ YAZISI HUKUKU deyimi-

nin ne kadar yerinde olduğu ortaya çıkmaktadır.

En eski kanun koyucu adını verebileceğimiz kimse, Lagas Kralı URUKAGİNA'dır. M.Ö. 2350 yıllarında yaşadığı kabul edilmektedir. Sümerce yazan bu Sümer Kralından kalan metinler, kilden yapılmış üç koni şekil ile bir de oval plâka üzerine yazılmışlardır.

Okunabilen kısımlarına göre Lagas'lılar, Ur-Nanse sülâlesinin zulüm ve baskısından bunalmışlardır. Bu sebeple başka bir soydan gelen URUKAGİNA'yı başlarına getirirler. Urukagina 8 yıl hükümdarlık yapar ve kendinden önceki yolsuzlukları, halkın huzursuzluğunu ve hoşnutsuzluğunu ortadan kaldırmak için, bir ADALETNAME (ya da ıslahat fermanı) ilân eder. Bunu yaparken de, Tanrı Ningirsu ile bir sözleşme yapar. Bu sözleşmeye göre Kral Urukigana, Adaleti tesis konusunda Tanrı Ningirsu tarafından görevlendirilmiş olup O'na karışı sorumludur.

Metinden anlaşıldığına göre, en eski günlerden, tohumun fişkirildiği zamandan beri memlekete yerleşmiş olan kötü idare ve yolsuzluklar, Tanrı Ningirsu'nun telkini ile Kral Urukagina tarafından ortadan kaldırılmıştır. şöyle ki, fiyat ayarlamaları yapılmış, vergi zorbalığına son verilmiş, borçluları ve borçları af et-

miş (yıkama tâbiri kullanılıyor), hürriyeti ve eşitliği sağlamıştır. (Eşitlik için, "anaya dönüş" tâbiri kullanılıyor, yani anadan doğduğu andaki eşitlik kastediliyor).

Urukagina'dan iki yüzyıl sonra yani 2100 yıllarında, yine Lagas'ta, bir başka reformcuyu görüyoruz. ENSİ GUDEA. Bu kral da, Lagas Şehrini kalkındırırken, baş Tanrı Ningirsu'nun mâbedine, silindir şeklinde iki yazılı anıtından başka, 10 civarında da heykel diktirmiştir. Kendi Heykeli üzerinde, yaptığı sosyal reformlardan bahsetmektedir. Esir ve kölelerin serbest bırakılmasından, zengine fakiri, kuvvetiyle zayıfı ezdirmedikten de bahsedilen bu heykel, mâbette, herkesin görebileceği bir yere dikilmiştir.

Yine bu yazılara göre, kral Gueda, Tanrı Ningirsu'nun, sadık ÇOBANIDIR. Halk ise SÜRÜDÜR. Sürünün sahibi de, Tanrıdır. Ve kral Gueda, Tanrının buyruklarını yerine getirir. Adaleti tecelli ettirir. Burada adaletten maksat, bir ÇOBAN gibi, SÜRÜ olan HALKIN, BOYNUZLARINDAN tutarak, onları DOĞRULTMAKTIR. Yani BOYNUZ DOĞRULTMAK, ADALET anlamına gelmektedir.

Hammurabi kanunlarından önceki döneme ait üçüncü Sümerce yazılmış kanun, kral Urnamu'ya aittir. M.Ö. 2050 yılların-

da hüküm sürdüğü kabul edilen bu kraldan kalan tablette, 6-7 kanunun maddesi yer alıyor.

Asırlarca sonrasına ait Tivratta dahi, "göze göz, dişe diş" olan cezaya karşılık bu tabletin üç maddesinde, uzlaşma ve tazminattan bahis var. Tablete göre Kral Ur-Nammu da, "yalancı ve düzenbazları, halkın; öküzüne, koyununa, eşeğine el koyan yağmacıları" ülkeden atıyor. Uzunluk ve ağırlık ölçülerini de, değişmeyecek şekilde tespit ediyor. "Öksüzü, zengine, bir şegel gümüşü olanı, altmış şegel gümüşü olana kurban" ettirmiyor. Tüm bunları da, Ülkeye ADALETİ getirmek ve halkın durumunun düzelmesini sağlamak için yapıyor.

Yine Hammurabi Kanunlarından önceki döneme ait dördüncü ve Sümerce yazılmış kanun, Isın Kralı "LİPİT-İSTAR'a ait olan kanundur. Okunan tabletlere göre, Kral Lipit-Istar'da, Tanrı Enlil tarafından görevlendirilmiş, AKILLI ÇOBAN'dır. Memlekette ADALETİ tesis etmek için, düşmanlık ve isyanı, silâhla geri çevirmek için, Sümer ve Akkad'lıların, bedenlerini hoş etmek için, Tanrı Anu ve enlil tarafından göreve çağırılmıştır.

Hammurabi öncesi kanunlar içinde, yegâne AKKAD'ca yazılmış olan kanun, ESNUNNA Krallığı kanunudur. Bu kanunun ilk 11 paragrafı, fiyat ve kira

bedelleri ayarlaması üzerinedir. Diğer maddeler ise, ceza ve madenî hukuk konularına aittir.

Şu açıklamalar gösteriyor ki, eski Mezopotamyada, Hammurabi'den önce de kanunlar vardı. Hukuk ve adalet kavramları vardı. Fakat Hammurabi Kanunları, gerek kendinden öncekilerden, gerekse kendinden sonraki Assur Kanunlarından ayrı ve üstün yapıda bir hukuk abidesidir.

Şöyle ki : HAMMURABİ, eski Babil soyunun 11 kralının 6.sıdır. Ve en ünlüsüdür. Çünkü Hammurabi, Mezopotamya'nın, tüm şehir devletlerini zaptederek, Sümer ve Akkad ülkelerini birleştirip, merkezî bir hükümet kurmuştur. Bunun yanında, ülkesinde geçerli olan bütün örf, âdet ve kanunları derleyip ve hattâ bunların üzerinde kısmî reformlar yaparak, bir kanunname vücuda getirmişti.

Hammurabi, M.Ö. 1728 ile 1686 yılları arasında 42 yıl hükümdarlık yapmıştır. Hammurabi, merkezî bir devlet kuruculuğu yanında, merkezî bir din de meydana getirmiştir.

Hammurabi Kanunlarının üzerinde yazılı olduğu DİYORİT taşı, üç büyük parçadan oluşmaktadır. Bu parçalar bir araya getirildiğinde, 2,25 m. yüksekliğinde ve 1,65 m. çapında ve koni şeklinde bir yapı ortaya çıkmaktadır.

(Diyorit Taşı, siyah granit olarak bilinen volkanik bir taştır. Koyu gri oluşu ve az bulunuşu sebebiyle, anıt ve heykel yapımcılığında, granitten daha az kullanılmaktadır).

Hâlen Louvre müzesinde bulunan bu yapıt incelendiğinde, yapıtın en üst kısmında, Adalet ve güneş tanrısı olan SAMAS bir taht üzerinde ve elinde alâmetleri ile oturmaktadır. (Tanrı Samas, büyük Tanrı Mar-duk'un, adalet Tanrısı olarak kişileşmesini ifade etmektedir). Tanrı Samas'ın oturduğu tahtın önünde de, Hammurabi dua eder vaziyette durmaktadır.

Diyorit taşının üzerinde yer alan yazılara gelince, 303 satırlık bir ön söz ve 495 satırlık bir son söz arasında 282 kanun maddesi yer almaktadır.

Hammurabi kanunlarının gerek ön sözü ve gerekse son sözü, AR-**KAIK** edebî bir üslûpla yazılmıştır. Kanun maddeleri ise arkaizmden uzak olup tüm metin, eski babil yazısı ile yazılmıştır.

Kanunların önsöz bölümünde Hammurabi, o tarihe kadar zaptettiği şehirlerin adlarını ve o yıllarda geçen önemli olayları saymakta ve bu devrin çeşitli inançlarını birleştirerek meydana getirdiği baş Tanrısı **MARDUK**'a, övücü sözler söylemektedir. Halbuki anıtın üzerinde Marduk'un

resmi yoktur. Samas'ın resmi vardır. Çünkü Samas, Mar-duk'un Adalet Tanrısı olarak görünüşünü temsil etmektedir. Adalet Tanrısı **SAMAS**, yer ve gün büyük hâkimidir. Aynı zamanda gerçeklerin de tek sahibidir. Ve Hammurabi şöyle demektedir:

"Tanrı Samas'ın, O'na gerçekleri verdiği, adalet kralı Hammurabi'yim ben".

282 Maddelik Kanundan sonra, yine edebî arkaik üslûpla yazılmış son söz bölümü gelmektedir. Bu bölümde de Hammurabi şöyle der :

"Ülkede adaleti tecelli ettirmem, kötüyü ve fenayı yok etmem, kuvvetlinin zayıfı yok etmesini önlemem için, güneş gibi, **KARABAŞLARIN** (yani halkın) üzerinde yükselmem ve memleketi aydınlatmam, insanların hoşuna gitmem için, Anum ve Enlil adımı andılar (yani çağırdılar)".

Görülüyor ki, halk sürüdür. Kral ise çobandır. Kral, halkın idaresini Tanrı buyruğu ile eline alır. Sürünün sahibi Tanrıdır. Kral, sürüyü idare etmek için hakikatleri, Tanrıdan alır. Ve bu hakikatlere göre kanunları koyar (yapar). Böylece, belli belirsiz örf ve âdete göre değil, kanunlara göre hareket edilmesini, Kral sağlar. Hammurabi kanunları, hâkim ve idarecilere olduğu kadar, halka da hitap etmektedir.

Şöyle der:

"Bu abideyi Tanrı Marduk'un mâbedi önüne, herkesin görmesi için diktirdin. Şikâyeti olan gelip okusun, ona göre hakkını arasın."

Hammurabi kanunlarından sonra Eski Mezopotamya'nın en önemli hukuk belgesi, Orta Asur Devrine ait (M.Ö. 1450 - 1250) Assur Kanunlarıdır. Eski Babil Kanunları, Sümer Kanunları esas alınarak düzenlenmiş iken, Assur Kanunları, evvelki kanunlardan daha etraflı ve daha sistematik olup, hukukçuların şerhlerini ihtiva etmektedir. Nitekim Roma Hukuku bilgini P. Koschaker'e göre, "böylece bir hukuk bilgini ile ilk defa karşılaşmış oluyoruz". Nitekim, Hammurabi'den 500 sene sonra derlenmiş olan Assur Kanunlarının, daha gelişmiş bir devlet anlayışı içinde olan Assur devletinde geçerli olabilmesi için, zamana ve Assurlulara uymuş olması gerekmektedir. İşte bu Assur bünyesine uymak zorunluğu yüzündendir ki kanunlar, çok daha sert ve ifadeleri de çok daa çıplak nitelikte idi.

Hammurabi kanunlarından sonrakı döneme ait olmak üzere, Yeni Babil Çağına (M.Ö. 625 - 539) ait tek bir tablet bulunmuştur. Bu kırık tablette okunabilen on paragraf, evlilik ve veraset hukukuna aittir.

Mezopotamya Hukukuna ya da çivi yazısı hukukuna son vermeden evvel bir FERMAN ya da ADALETNAME'den de bahsedelim.

Ferman veya adaletnameler, halkın üzerindeki zulmü gidermek, can ve malını emniyete almak ve bilhassa, kuvvetlinin zayıfı ezmesine meydan vermemek, bazan de ağır vergilerden dolayı meydana gelen suçları affetmek üzere, memurlara yazılan bildirilerdir. Nitekim :

Hammurabi soyunun sonndan bir önceki kralı (ki Hammurabi'den 100 yıl sonra yaşamıştır) Ammi-Şaduqa'ya ait olan ferman, hoşnutsuzluk ve huzursuzluğu kaldırmak için, halkın bazılarının, bazı vergilerinin affını ilân etmektedir.

Mezopotamya ya da çivi yazısı hukukunda, yaptığımız şu açıklamalarda görüldüğü üzere, Kral, baş Tanrı'nın sadık çobanıdır. Krallık O'na, halkı, yani kabaş sürüyü yönetsin diye, Tanrı tarafından verilmiştir. Yine Tanrı, Krala hakikatleri de verir. Fakat Kral, bu hakikatleri uygularken, ADALETE ihtiyacı vardır. Ki bu adalet, "boynuz doğrultmak" olarak ifade edilmektedir. Yani sürü, kanunlar vasıtasıyla zapturapta alınacaktır. ÂDİL Kral olmak, adaleti koymak, ancak böyle mümkündür. Serbest bir hayvan, nasıl taşkın-

lık yaparsa ve boyunduruğa vurulunca, uysallaşırsa, halk sürüsü de, kanunlar vasıtasıyla (boyunduruğa alınır-koşumlanırsa) içtimâî bir topluluk haline gelecektir. Bunu temin için de, kralın, insanların dizginlerini, elinde tutması gerekir; "bir sığır gibi" benzetmesi yapılmış keza "yular" dan da bahsedilmiştir.

Nitekim Tanrı Samas'ın bir elindeki âsâ'nın, kralın adaletini ve diğerindeki halkanın da, halkın dizginlenmesini sembolize ettiği kabul edilmektedir. Kralın, halkı DİZGİNLEYEREK, adaleti sağlamasına, bir çok metinde rastlandığı halde, soyut olarak HAK kavramından, hiçbir yerde söz edilmemektedir. Yani bir sümerli ya da akkadlı, "benim hakkım" diyemiyor.

Tüm bunlara karşın, yukarıda sunduğumuz SUSAN KADIN DAVASI örneğindeki, çağdaş adalet anlayışı yanında, toplum hayatını düzenlemek için kurallar konup uygulanması, tüm bunların, yazıyı ilk icat eden ve ilk devleti kuran, MEZOPO-TAMYA uygarlıklarında gerçekleşmesi, ARKAİK DÖNEM ADALETİNİN, bu ülkelerde başladığını kabul etmemizi gerektirir kanısındayım.

Yazımızın bu bölümünde, adalet kavramını, sadece cezaî yönü ile incelemiş olduk. Bunun böyle olmasında, inceleme konumuzun, ilk ve eski dönemleri keza, adalette ilkelliği kapsaması, büyük

rol oynadı. Şunları söyleyerek yazımı tamamlamak istiyorum.

Bir hukukçunun, mesleği ne olursa olsun (eskilerin deyimi ile) ADALET HİSSİ İLE MEŞBU VE ADALET KAVRAMI İLE MEŞGUL OLMASI, mesleği gereği dir. Ancak ne var ki, adalet kavramı, hukukçu, olmayan bireylerde ve hukukla uğraşmayan örgütlenmelerde de yerleşip, uygulamaya alanı bulduğu zaman, "MÂBEDİN İNŞASI" daha kolay ve daha güzel olacaktır.

Tarihte bunun örnekleri vardır. Doğruluğuna inanmadığı yasalara dahi, hayatı pahasına saygı gösteren SOKRATES; işkencenin kaldırılması için XVI. Louis'e mektup yazıp, hazırlık tahkikatındaki işkencenin kaldırılmasını sağlayan VOLTAİRE K.; oğlunu öldürdüğü iddiasıyla suçlu bulunup idam edilen bir babanın, ölümünden sonra suçsuzluğunu ispat eder, yine VOLTAİRE K.:

Fransa'da vatana ihanetten mahkûm olan Alfred Dreyfus'un, suçsuzluğunu kanıtlamak için uğraş veren, Emil DURKHEIME, ANATOL FRANCE ve EMİL ZOLA gibi, hukukçu olmayan aydınlar, hattâ Emil Zola, yazdığı mektuplar sebebiyle suçlu bulunup, bir yıl hapis cezası ve para cezası dahi almıştır.

İşte KK. im, ADALET DUYGUSUNU böylesine özümseydiğimiz zaman, "MÂBEDİN İNŞASI" daha kolay ve daha güzel olacaktır. Dilerim öyle olsun.

KAYNAKÇA

- Adalet Kavramı*
(Prof. Dr. Anıl Çeçen)
- Adalet Kavramı ve Medenî Hukuka Yansıması*
(Av. Selçuk Serhat - Yüksek Lisans tezi)
- Adalet Tarihi*
(Marcel Rousselet) - Çeviren : Adnan Cengil
- Adaletli Yaşam*
(Prof. Dr. Vecdi Aral)
- Ana Britanica Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*
(Adnan Turani)
- Dünya Sanat Tarihi*
(Orhan Hançerlioğlu)
- Felsefe Ansiklopedisi*
(Orhan Hançerlioğlu)
- Felsefe ve İnanç Sözlüğü*
(Prof. Dr. Giorgio Del Vecchio)
- Hukuk Felsefesi Dersleri*
Çeviren : Doç. Dr. Sahir ERMAN, 1952
- Nazarî ve Tatbiki Ceza Hukuku*
(Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer ve Prof. Dr. Sahir Erman)
- Sümer, Babil ve Assur Kanunları ve Ammi Şaduqa Fermanı*
(Prof. Dr. Mebrure Tosun - Doç. Dr. Kadriye Yalvaç)
- Sümer, Babil ve Assurlularda Hukuk, Kanun ve Adalet Kavramları ve Bunlarla İlgili Terimleri Tarih Sümerde Başlar*
(Prof. Dr. Mebrure Tosun)
- Toplum Bilimleri Sözlüğü, Umumi Amme Hukuku*
(Prof. Dr. Samuel Noah Kramer)
- Çeviren: Muazzez İlmiye Çığ
Orhan HANÇERLİOĞLU
(Ord. Prof. Dr. Recai Galip Okandan)

OLAYLARIN İÇİNDEN

HÜR VE KABUL EDİLMİŞ MASONLAR BÜYÜK LOCASI GÖREVLİLERİ

20 Nisan 1996 Cumartesi günü yapılan HÜR VE KABUL EDİLMİŞ MASONLAR BÜYÜK LOCASI GENEL KURUL'U toplantısında Büyük Görevliler Kurulunun seçimleri yapılmış ve Büyük Üstad En Muh. Tunç TİMURKAN K.in uygun gördüğü düzenleme sonucunda aşağıdaki şekilde göreve başlamıştır.

Bü. Üs. En Muh.	Tunç TİMURKAN K.:
Ön. Bü. Üs. En Muh.....	Can ARPAÇ K.:
Bü. Üs. Kaymakamı P. Muh.....	Tuncay KESİM K.:
Bü. Üs. Yardımcısı P. Muh.....	Celil LAYIKTEZ K.:
Bü. Üs. Yardımcısı P. Muh.....	Demir SAVAŞÇIN K.:
Bü. I. Nazır P. Muh.....	Çınar ŞAHENK K.:
Bü. II. Nazır P. Muh.....	Avarkan ATASOY K.:
Bü. Sekreter P. Muh.....	Önder ÖZTÜREL K.:
Bü. Hatip P. Muh.....	Ahmet ERMAN K.:
Bü. Hazine Emni P. Muh.....	Mustafa Osman DEMİR K.:
Bü. Hasenat Emni P. Muh.....	Ethem Sena ÇINAR K.:
Bü. Muhakkik P. Muh.....	Ömer HARMANCIOĞLU K.:
Bü. I. Tören Üstadı P. Muh.....	Alp ULUSOY K.:
Bü. II. Tören Üstadı P. Muh.....	Behçet SEPİCİ K.:
Bü. Kut. Kit. Em. P. Muh.....	Aktan OKAN K.:
Bü. Sancaktar P. Muh.....	Oryal GÜVENTÜRK K.:
Bü. Koruyucu P. Muh.....	Volkan ERKAL K.:
Bü. Gözcü P. Muh.....	Baykal HAZARLI K.:
Bü. Sekreter Yrd. P. Muh.....	Ahmet ÖRS K.:
Bü. Hatip Yard. P. Muh.....	Ünal USLU K.:
Bü. Hazine Em. Yard. P. Muh.....	Necmi KARAKULLUKÇU K.:

Localarda Verilen Konferanslar

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
İSTANBUL			
İdeal	Osman Açılma	Dışa Açılma	25.03.1996
	Atilla Erdamli	Medya ile Dışa Açılma	25.03.1996
	Necmi Karakullukçu	İnternet ile Dışa Açılma	25.02.1996
	Atilla Erdemli	Sanı ile Bilgi Arasında	22.04.1996
	Tamer Ayan	Bilgi Çağı Masonluğunun Bilimsel Bilgi Paradigması	06.05.1996
Kültür	Melih nuri Şabanoğlu	Dünden Bugüne M.: 'lukta Tarihi Adımlar	19.04.1996
	Reşit Ata	Baba Mesleği...	17.05.1996
Ülkü	Başar Nuhoğlu	Taleplerimiz ve Taahhütlerimiz	04.04.1996
Kardeşlik	Faruk İren	"G" Harfi ile İlgili Tercüme	11.04.1996
	Ahmet Timurkan	Derecenin Bilgileri	11.04.1996
	Erdur Bekiroğlu	Güzeli Bulabiliyormuyuz?	25.04.1996
Hürriyet	Hayati Mitrani	Faziletler Üzerine Kabala'dan Mesleğimize	26.03.1996
	Lütfü Başara	Japon Eğitim Sistemi	09.04.1996
	Ömer Bortaçine	5. Murat Ali Şevkati	
		Faik Süleymanpa K.: ler	07.05.1996
	Bülent Arkalı	Büyük Türk Masonları Projesi	21.05.1996
	Besim Ömer Paşa		
	Vitali Saporta	Kardeş Sofrasında Konuşma Enstrümanları	18.06.1996
Sevgi	Önder Küçükerman	Form, Sembol ve Gelenek	15.04.1996
	Kemal Görkey	Aradığımız Dengeler ve Mesleğimiz	27.05.1996
	Viktor Sidi	Zaman Üzerine Birkaç Düşünce	24.04.1996
	Savaş Oray	Keops Piramidim Sırrı	08.05.1996
	Nuri Yıldırım	Bahailik	22.05.1996
	Selin Gatenyo	M.: Kimliği	05.06.1996

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
Müşavir	Osman Göksu	Rönesans	12.04.1996
	Sinan Gürmen	İnanç, Felsefe, Bilim	10.05.1996
	Murat Tuncer	Sevgi Üstüne Derlemeler	24.05.1996
	Osman Göksu	"Seyahat Notları" Hangi Çin	07.06.1996
Libertas	Nüvit Arıcan	Charles Darwin'in izinde:	
		Galapagos adaları	03.04.1996
	Faruk Erengül	Evren ve İnsan	17.04.1996
Hakikat	İlha Ayvatoğlu	Filozofların Öncüleri	28.03.1996
	Dimitri Frangopoulos	Felsefi Ahlak ve Masonik	
		Deontoloji	25.04.1996
	Yani İşçen	Masonlukta Muntazam	
Ahenk		Devam Etme	09.05.1996
	Andon Parizyanos	7 Rakkamının Sembolizması	23.05.1996
	Yani Yordanoğlu	Sevgi Mabedi (2. Kısım)	15.05.1996
	Faruk Erengül	Evren ve İnsan	17.04.1996
Fazilet	Özbay Temel	Hamtaşı Yontmak	29.05.1996
	Tamer Ayan	Bayrak Sembolizması	16.04.1996
Delta	Melih Atif Yönsel	Akıl İlemi Hakikate Ulaşılr, Yoksa	
		Akıl Hakimiyetinden arınarak mı?	15.04.1996
	Solmaz Avarslan	Türkiye'nin Kreditibileri ve	
		M.:luğun Etkisi	13.05.1996
Sadık Dostlar	Tuncel Gürsoy	Avrupa Birliğinin Orta Asya	
		Politikası ve Türkiye'nin Yeri	27.05.1996
	Önder Öztunalı	Evolution Teorisi Üzerine	
		M.:nik Notlar	28.03.1996
Ülke	Tuğrul Yalnızoğlu	Haçlı Seferleri ve Doğu Ezoterizminin	
		Batiya Etkilerinin Masonik Yönden	
		Analizi	11.04.1996
	Üstün Korugan	Yeniçağda Bilimin Doğuşu	09.05.1996
Şefkat	Ediz Hun	Hakikate İlyiliğe ve Sevgiye Doğru	26.03.1996
	İlhan Gürsel	Bilim ve Evrelerine Kısa Bir Bakış	
		ve Yorumlar	09.04.1996
	Mithat Ural	Bilim Evren ve İnanç	21.05.1996
Hümanitaş	Murat Eriç	Çıracılıktan Ustalığa Giden Uzun ve	
		Zahmetli Bir Yol	08.03.1996
	Mustafa Görgünel	Bugünkü Atatürk	22.04.1996
	Ali Namık Kurban	Toplam Kalite Yönetimi	20.05.1996
Hulus	Bernard G. Moreau	Çağdaş M.:luğun Kökeni ve	
		Özyapısı	16.04.1996
	Lefter Karakaş	Edebiyete İntikal Eden K.:ler.	20.03.1996
	Kimon Minçuri	"Balık" Şeklinin Sembolizması	03.04.1996
	Yani Yordanoğlu	Sevgi Mabedi	17.04.1996
	Yani Yordanoğlu	Sevgi Mabedi (2. Kısım)	15.05.1996
	İstavro Yoanidis	Masonlukta "Kimlik" (Benlik)	
		Arayışı	29.05.1996

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
Freedom	Demir Tiryaki	Kalitsal Bilginin Serüveni	21.03.1996
	Edis Emil	Astronomi: Cevaplar İçin Arayış	04.04.1996
	Amil Kunt	Gezeganimizin Durumu	16.05.1996
	Edis Embil	Niye Mason Oldum	30.05.1996
Devrim	Necdet Egeran	Masonlukta Ezoterik Realite veya Hakikat Anlayışı	27.03.1996
	Ali Nezihi Bilge	Bilimsel Yolla Hakikatin Araştırılması	10.04.1996
	Ahmet Erman	Düşünce Özgürlüğü	08.05.1996
Sevenler	Fadıl Güvenç	Ölüm Üzerine	17.05.1996
	İhsan Candemir	Yaşam Üzerine	31.05.1996
Hisar	Oktay Gök	Akasya	02.04.1996
	Bozkut Güvenç	Kimdir O?	11.06.1996
Üçgen	M. İlker Aşık	M.:Günlük Yaşama Yansıması	12.04.1996
	Haydar Çağlar	İnsan ve İnsanlığa Yapılan Haksızlıkların Dünü, Bugünü ve Yarını	26.04.1996
	Özkan Kaymak	Sevgi Üzerine	07.06.1996
Üçışık	Oryal Güventürk	Masonik Doğum Üzerine Bir Sohbet	05.04.1996
Gün	Oral Tangüner	Sevgi Üzerine Sohbet	04.04.1996
Özlem	Sinan Gürmen	Tersimat 3217	22.04.1996
Başak	Doğan Güvenç	J. Haydn K.:İmizin Yaradılış Oratoryosu	18.04.1996
	Suha Aksoy	Haklar, Hürriyetler ve M.:luk	02.05.1996
	Işık Ece	İnsan Hakları ve M.:luğa Katkısı	16.05.1996
	Fadıl Güvenç	Masonik davranışlar üzerine Sohbet	13.06.1996
İrem	Asaf Tanağar	I. Derecenin Düşünsel İzlenimleri	22.03.1996
	Tamer Ayan	Bilgi Çağı Masonluğunda Bilimsel Bilgi Paradikması	19.04.1996
Even	Sezer Levi	Gelişen Dünya Düzeninde Masonluk Anlayışı Ve Masonluğun Geleceği	28.03.1996
	Yaşar Özçakır	Leonardo Dö-vinci	25.04.1996
Piramit	Ferit Eroltu	Sivil İtaatsizlik	05.04.1996
	Onur Ayangil	2. D.:nin Sembolizması	17.05.1996
	Feridun Buyurman	Ölüm ve Muh.: Günel Erköse K.:.	31.05.1996
Burç	Ahmet Okar	Mimar Sinan	10.06.1996
Sembol	Çetin Us	1964 Olayları ve Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının Resmiyeti	08.04.1996
	Hilmi Erginöz	Dönemleri İtibarıyla B.:. Üs.:.ların Adları ve Kimlikleri	22.04.1996
	Naif Timur	M.:nik Prensiplerin Kuvveden Fiile Geçışı	06.05.1996

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
Güven	Abdurrahman Erginsoy	İnisiyasyon	04.04.1996
	İsmail Duman	İnsanın Kendine Kastimi Var?	18.04.1996
Meşale	Selçuk Erez	Yazacak Konu Bulmak	15.05.1996
	Cengiz Aydın	Masonlukta Devamın Gerekliliği	12.06.1996
Anadolu	Hüsnü Göksel	Türk Aydını Masonluğun Ne Olduğunu Biliyormu?	09.04.1996
	Fatih Orbay	Doğadaki Yerimiz	07.05.1996
Sezgi	Ahmet Arol	Batı Düşünce Tarihinde Hoşgörü (Erken Evre)	16.04.1996
	Yaşar Özkul	Batı Düşünce Tarihinde Hoşgörü (Geç Evre)	14.05.1996
	Suat Özgül	Günümüz Batı Düşüncesinde Hoşgörü	28.05.1996
	Süleyman Kasırga	Doğu Düşüncesinde Hoşgörü	11.06.1996
Akıl ve Hikmet	Tunç Timurkan	Masonlukta Dışa Açılma	28.03.1996
	Neşet Sirman	Masonik Düşünce ve Mason Teşkilatları Hk.	29.03.1996
	Baran Hakman	Ezoterizm-İnisiyasyon-Masonik Yan Kuruluşlar	23.05.1996
	Mehmet Tansal	Avrupa ve Avrupa Birliği	06.06.1996
Boğaziçi	Nazmi Işığöllü	Hoşgörü	08.05.1996
Yeditepe	Necmi Karakullukçu	Tesviye	02.05.1996
	Korhan Işikel	DANTE ve İLAHİ KOMEDYASI	16.05.1996
Gönye	İlhan Ersen	Tekrisin Anlamı	15.04.1996
	Yalkın Gencer	Masonik Sembolizma	27.05.1996
	Yalkın Gencer	Sembol, Alegori, Amblem ve Alamet	
		Terimleri Üzerinde Görüşler	10.06.1996
Güzel İstanbul	Tamer Ayan	Yusuf Allegorisi'nin Masonik Yorumu	12.04.1996
	Hüsnü Göksel	Masonluğun Felsefesi	03.05.1996
Günışığı	Cavit Yenicioğlu	Masonik Sohbet	25.03.1996
	Hüsnü Göksel	Masonluk Felsefesi	22.04.1996
	Hüsnü Göksel	Masonluğun Felsefesi	06.05.1996
Tanyeri	Tunç Timurkan	İngiliz Masonluğu Nedir?	05.04.1996
Sadakat	Tunç Timurkan	İngiliz Masonluğu	26.03.1996
Marmara	Celil Layıktez	İngiltere'de Masonlukta Tüzük, Ritüel, Yemin ve Derecelerin Başlangıcı	20.03.1996
Sabah Güneşi	U. Aydın,		
	Lami Tümay, N. Korun	Masonluk ve Yaşam	11.03.1996
Dostluk	Engin Eker	Masonlukta Rehberlik Kurumu	01.04.1996
	Orhan Baransu	Denge	15.04.1996
	Davut Berker	Düzenli-Düzensiz Masonluk	13.05.1996
	Kemal Görkey	Aradığımız Dengeler ve Mesleğimiz	27.05.1996

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
Gelişim Onur	Nazif Kocayusufpaşaoğlu	Düşünce Üstüne Düşünceler	14.05.1996
	Metin Ayçıl	Antik Çağ Felsefesine Bakış	16.04.1996
	Tuğrul Şavkay	M.:’nin Açısından Yaşama Kültürü	14.05.1996
Umut	Özer Ozan	Doğu Felsefesi ve M.:’luk	26.03.1996
	Tunç Timurkan	M.:’lukta Dışa Açılma	08.04.1996
	Ahmet Bilge	24 Bölümlü Cetvel	20.05.1996
	Semih Süldür	Vefa	20.05.1996
	Vecihi İbak, Yalçın Öztürk		
	Kurultay Öztürk	Gerçekten M.: Oluş	03.06.1996
Yakacık	Salim Rıza Kırkpınar	Masonluk: Fikir ve Sanat	
		Hayatımız	22.04.1996
	Kaya Sensöz	Aritmetik ve Masonluk	06.05.1996
	Akın İlkin	2000 li Yıllara Doğru Türkiye Ekonomisi	03.06.1996
Kadıköy	Ömer Faruk Kurt	D.:’nin Felsefesi	22.04.1996
	Erdoğan Kibar	Rit ve Ritüel	20.05.1996
	Ömer Faruk Kurt	Yemin Kürsüsü	17.06.1996
Geometri	Uğur Tuzlacı	İtiraf	27.03.1996
	Tamer Ayan	Geçiş ve Kutsal Kelimeleri	10.04.1996
	Şenol Elyazar	Musa ve Esoterizm	10.04.1996
	Ali Sakar	Kutsal Kitaplar	24.04.1996
	Kemal Ayata	Üç Sütun ve Görünmeyi	19.06.1996
Doğu	Atalay Tarlabası	Altı Düşünce Şapkası	07.05.1996
	Reşit Ata	Baba Mesleği	04.06.1996
Ülküm	Semih Tezcan	Masonluğun Orijini ve Ahilik	21.05.1996
	Tazer Ülküatam	Çocuklarımızı Gerçekten Sevebilmek	04.06.1996
Ufuk	Kemal Gönenç,		
	Behzat Erdoğan	Mecelle ve Roma Hukuku	17.05.1996
	Behzat Erdoğan	Roma Hukuku	31.05.1996
	Selim Molu, Emin Ersen	Ahlak	14.06.1996
Doruk	Ömer Hülagü	Çırac D.: Ritüelinin Açıklanması ve Yorumu Operatif M.:’luktan Spekülatif	
		M.:’luğa geçiş	16.04.1996
	Neşet Sirman	Andersin Nizamnameleri Nasıl Yapıldı?	14.05.1996
Örs	Hüsrev İsfendiyaroğlu	Rönesans ve Sanat	11.04.1996
	Hüsrev İsfendiyaroğlu	Rönesans ve İnsan	25.04.1996
Granit	Erkan Aksu	Bioritimler	01.04.1996
	Yavuz Alkan	Meditasyon	14.04.1996
Tesviye	Tunç Timurkan	M.:’lukta Dışa Açılma	28.03.1996
	Mair Berk	3000.ci Yılında Kudüs	11.04.1996
Sabah Yıldızı	Abdurrahman Erginsoy	Spekülatif Masonluğunun Doğuşu	13.05.1996
Atayolu	Çetin Altan	Evrensellik ve Yerellik	27.03.1996

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
Altar	Ahmet Erman	Düşünce Özgürlüğü	05.06.1996
	Yılmaz Büyükcüncü,		
	Dursun Buğra	Orta Çağ Felsefesi ve Orta Çağ	27.03.1996
	Emir Tan	Felsefecilerine Kısa Bir Bakış	
		Bir Haricinin Tahkikati ve Tahkik Edenin	
	Aşiret Alınç	Sorumluluğu	10.04.1996
	Harun Kuzgun, Halil Fıratlı	Orta Çağ Felsefesi ve Orta Çağ	
	Haluk Hızlıalp	Felsefecilerine Kısa Bir Bakış	10.04.1996
	Turgut Tiftik, Tuğrul Ataç,	Modern Çağ Felsefesi ve	
		Modern Çağ	
	Sedar Arıç	Felsefecilerine Kısa Bir Bakış	08.05.1996
	Ahmet Gücükoğlu, Yılmaz Buzcu,	Modern Çağ Felsefesi ve	
		Modern Çağ	
	Mehmet Çalkı	Felsefecilerine Kısa Bir Bakış	22.05.1996
	Koray Darga	Tekris'in Anlamı ve Felsefesine	
Nar	Sahit Talat Akev	Kısa Bir Bakış	05.06.1996
	Eser Karakaş	Masonlukta Reform Gereklimi?	17.04.1996
	Hasan Gürbüz	Türk Malı Sisteminin Sorunları	15.05.1996
Yücel	Ergun Çobanoğlu	Özgürlük	10.04.1996
	Zafer Kalaycı	Ölü Denen Bu Meçhul	08.05.1996
	Tamer Ayan	Hürriyet Yine Hürriyet	05.06.1996
Güzellik	Jirayr FGamsaran	Masonlukta Bayrak Sembolizması	07.05.1996
Küre		Çırak Derecesi Sembolizması	
		ve Felsefesi	25.03.1996
	Tunç Timurkan	Masonluk'ta Dışa Açılma	08.04.1996
	Hatip Ömer Gülsen	Ülkemizdeki Masonik	
		Akımlar 1935-1996	22.04.1996
	İlkan Örs	Ritler ve Felsefi Dereceler	20.05.1996
	Alp Öyken	Masonik Yan Kuruluşlar	03.06.1996
	Ertuğrul Gazioğulları	Tekşiften-Tekrise	17.06.1996
ANKARA			
Uyanış	Tuncay Kesim	Masonluğun Biçimsel ve Somut	
		Verileri	01.03.1996
	Tansu Çamlıbel	Tarihsel Mason Karşıtlığı	15.03.1996
	Yavuz Hakman	Masonluk Eğitim Gereklidir. Çünkü..."	05.04.1996
	Şahin Yenişehirlioğlu	Sevgi	03.05.1996
Doğuş	Talat Kocabay	Zaman	17.05.1996
	Sezai Yılmaz	Evrensel Kuvvet	09.04.1996
	Şevki Baybaş	Özgür Düşünce ve Birey	23.04.1996
Yükseliş	Hıncal And	Hür Masonluk Tarihinden	
		Özet Notlar	18.04.1996
	Erdem Yormuk	Hiram	16.05.1996

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
İnanış	Fuat Göksel	Masonizm Paramasonizm	08.04.1996
	Ömer Macit	Eski Operatif Hür Masonluk	27.05.1996
	Ünsal Yavuz	Batı Doğu Uygarlıkları Etkileşimi Ve Atatürk Devrimleri	13.05.1996
	Yılmaz Kocabaş	G Harfini Bilirim, Beni Gönve İle Deneyebilirsiniz	10.03.1996
Bilgi	Ünsal Yavuz	Atatürkçülüğün Neresindeyiz?	20.03.1996
	Avarkan Atasoy	1925-1935 Atatürklü Yıllar	03.04.1996
	Üner Çakıcı	İnsanlık Mabedi	17.04.1996
	Tuğyan Dinç	Göçen Ünlülerimiz	15.05.1996
Barış	Turgut Sungur	M.:luğun Dışa Açılması	05.06.1996
	Necdet Acanal	M.:lik Efsaneler	15.04.1996
	Ercan Tura	Sihirli Fülüt ve Mozart	06.05.1996
	Rauf Birol	İSRAİL GEZİCİ	20.05.1996
Yıldız	Behçet Sepici	Vefa	03.06.1996
	Metin Akıner	ZAMAN	25.04.1996
	Ertekin Arasıl	Landmarklar	11.04.1996
	Derya Demirçeken	Yıldız	23.05.1996
Çankaya	Ünsal Yavuz	Güncel Gelişmeler Işığında Atatürkçülük	08.03.1996
	Faruk Kavkeralp	Teklif Tahkikat Skrüten	22.03.1996
	Fuat Göksel	Gerçeğin Araştırılması	12.04.1996
	Emin Fürol	M.:lik Disiplin	10.05.1996
Arayış	Bozkurt Güvenç	K.: Dünyasında Bilgelik ve Özgürlük	14.06.1996
	Ersöz Tüccar	M.:luğun Öyküsü	19.03.1996
	Hikmet Keskinneçe	Evren ve Zeka	05.04.1996
	Ersöz Tüccar	Masonluğun Öyküsü	19.03.1996
Üçgöl	Aybars Ongun	Düşünce Odası	04.06.1996
	İhsan Çalış, M. Uğur,	Hür Masonluğun	
	Erol Angılı	Türkiyedeki Gelişimi	24.04.1996
	Recep Yüksel Altuğ, Kamer Rodoplu,	Hür Masonluğun Dünyadaki	
Eşitlik	Emre Ungan	Gelişimi	10.04.1996
	Sabit Ağaoğlu, Ender Ergun	Ekosizm Yüksek Dereceler	22.05.1996
	E. Orhun, Uğur Çilingiroğlu,		
	Önder Mantini	Anderson Yasaları	08.05.1996
Ahiler	S. Akçasu, T. Kayalar,	21. Yüzyıla Girerken M.:luğun Geleceği	29.05.1996
	A. Erkin		
	Güngör Öcal	Akıl ve Hikmet	14.03.1996
	Edip Aktaş	Tekamül	06.05.1996
Eşitlik	Ahmet Kurtaran	Erdemlerimizi Yitiriyormuyuz	26.03.1996
	Tuncay Kesim	Geçmişten Günümüze Kişilik Kavramı	09.04.1996
	Hasan Bilgen	M.:lik Kavramlar ve Geçmişten Esintiler	28.05.1996

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
Ankara	Hasan Özdemir	Hermes	14.05.1996
	Ayhan Erler	Shaw ve Gülen Düşünceler	11.06.1996
	Fikret Aytanır	Akıl ve Zeka	15.03.1996
	Atilla Çezik	Düşüncenin Evrimi	29.03.1996
	Yavuz Güven	Görevlilerden 2 Ketumiyet	15.03.1996
Yunus Emre	Fikret Aytanır	Akıl ve Zeka	15.03.1996
	Fahrettin Cankar	Hür Olmak	17.05.1996
	Ali Aslan Dumanol	Semboller	07.06.1996
	Tuncay Kesim	K.: 'lerim Beni Öyle Tanırlar	11.03.1996
	Tamer Müftüoğlu	Girişimcilik ve M.: 'luk	22.04.1996
İlke	Ethem Sena Çınar	Felsefe Nedir	13.05.1996
	Okan Işın	Bilimin Işığında Yüce Varlığı	
		Arayan İnsan	08.03.1996
	Engin Olgun	Özveri	12.04.1996
	Coşkun Ertürk	Sevme Sanatı	10.05.1996
Atanur Erdem	Taylan Lünel	Adonis Misterleri	24.05.1996
	Uğur Özdelekcan	Çırak D.: 'sine Genel Bakış	14.06.1996
	Bozkurt Güvenç	M.: ' Kimliği	20.05.1996
	Coşkun Özoğlu	Cahillik ve Taasup	19.03.1996
	Çetin Gülovalı	Mesleğimizin Temelleri	5.3.1996
Denge	Ateş Akyüz	Mesleğimiz Üzerine	02.04.1996
	Haluk Günuğur	Türkiyede Avrupa Birliği İlişkileri ve Gümrük Birliği	16.04.1996
	Ömer Şahinkaya	Yurt Dışında Masonik Yaşantı II	07.05.1996
	Cengiz Kansu	Yaratmak Tasarlamak	27.02.1996
	Tunç Üğdül	Doğu Batı	12.03.1996
Doğan Güneş	Faruk Özkut	Geometri Biçim	14.05.1996
	Osman Armağan	İlkel Saf	28.05.1996
	Sinan Korkan	Modern - Çağdaş	11.06.1996
	Rauf Birol	İsrail de Çalışan Nur Locası Ziyareti İzlenimleri	11.03.1996
	Mehmet Akbaş	Dostluk Felaket Anında Belli Olur.	25.03.1996
Tolerans	Bekir Peynircioğlu	W.A. Mozart ve M.: 'ik Müziği	13.03.1996
	Mehmet Kıçım, Koray Özalp	Dünyayı Anlama Sanatı Olarak Felsefe	09.05.1996
	Taylan Lünel	Adoni Misterleri ve Adonia Festivalleri	08.05.1996
	Salih Tugay, haluk Deda		
	Ali Demirdağ, Aydın Akyol	M.: 'ik Yaşamda İnsan Faktörü	12.06.1996
Üçnur	Metin Aydemir	Rehberlik	11.03.1996
	Erhan Atılğan	Tarihte Türkler ve İnançları	25.03.1996
	İlker Peksezer	K.: ' Sofrası	13.05.1996
	Metin Soyarslan	Üç	10.06.1996
	Behçet Sepici	İnsan	18.03.1996
Başkent	Cahit Geveci	M.: 'luğun Yazılı Olan Kuralları	18.03.1996

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
Çınar	Metin Ercan	Bilinç ve İnanç	06.03.1996
	Yuda Yürüm	Süleyman Mabedi	03.04.1996
	Seçkin Kırağı	Yunus Emre Aşk Felsefesi ve İnsan	03.04.1996
	Cem Tabuman	Mutluluk Düşüncesi Üzerine Denemeler	15.05.1996
İnaniş	Yunus Emre, Doğan Güneş,	Üçnür Ortak Konferans Hür Masonluk Öğretisinde Epilogya ve Mitologyanın Yeri	
Konuşmacılar:	Okan Işın, Sinan Ökten, Ali Padir, Ahmet Maden		26.02.1996
İZMİR			
İzmir	Sabri Acar	1950-1995 Türk Basınında M.:luk	28.03.1996
	Beliğ Onat	Türkiyede Demokrasi İnsan Hakları, Modernleşme ve M.:lar	11.04.1996
	Sadun Koşay	İnsanlık Erdemleri	28.05.1996
Promethee	Nelson Arditi	Marc Aurele	28.02.1996
	Fevzi Demir	M.:in İnanç Hakkında	13.03.1996
	Mustafa Besimzade	Hristiyanlık ve Franmasonluk	27.03.1996
	Doğan Dirik	Sihirli Flüt	10.04.1996
Gönül	Haldan Levent	Düşünceler	16.05.1996
	Halim Erker	Yeri Doldurulamayacak bir Üstadımız Muh.: Sahir ERMAN K.:	13.06.1996
İrfan	Müştak Caymaz	En Büyük Güç	26.02.1996
Ephessus	Nesim Levi	B Sütünü	15.04.1996
Eylem	Levent Eğribozlu	Çalışma Öğrenme ve Hizmet Üzerine	04.03.1996
	Önder Limoncuoğlu	Düşünce Özgürlüğü ve Laiklik	01.04.1996
Manisa	Öner Gövsa	Yaşamların Doğrularında Gezintiler ve M.:luk	28.05.1996
Ege	İlgin Saylam	M.:luk ve Totaliterizm	04.04.1996
	Ergün Aybars	Türkiyede M.:luk Karşıtı Akımlar	25.04.1996
Işın	Cahit Boyar	M.:luk Tarihi	04.03.1996
Başarı	Bilgin Özmen	Bilim Tıp ve M.:luk	10.06.1996
Üçsütun	Oğuz Özer	Gerçeği Korumak	29.02.1996
	Demir Savaşçın	Ritüellerimize göre Muh.: L.:	
		Kavramı ve Tanımı	11.04.1996
	Fahir Sağ	8. Yıldönümümüz ve Gelecek İçin Düşünceler	11.04.1996
Bodrum	Erhan Özata	Tarihten Günümüze Masonluğa Yönelik Eleştiriler	23.03.1996
	Levent Özbakkaloğlu	Varoluşçuluk	29.02.1996
Kordon	Ayhan Karasan	Atatürk ve Laiklik	14.03.1996
Doğa	Yavuz Selim Öznamılıra	Taşı Yontmak	27.03.1996
Tan	Seymen Bilginer	Nur	28.05.1996
Ocak	Talat Karasu	İnisiyeler	28.02.1996
	Sahir Talat Akev	M.:lukta Reform Gerekli mi?	04.04.1996

MİMAR SİNAN

Organ of the Grand Lodge

of Free and Accepted Masons of Turkey

CONTENTS

6. Message of the M.W. Grand Master Tunç TİMURKAN
7. Celebrating the 100 th. issue of the
Mimar Sinan Magazine..... Reşad UMUR
15. Freemasonry in England..... Celil LAYIKTEZ
26. The Mimar Sinan Magazine is 30 years old..... M. Necati BÖKE
29. The Universe and Man.....Faruk ERENGÜL
45. Difficult decisions: why is
it harder to act morally..... A. Doğan YALIM
53. Human Rights and Conscience.....Raşid TEMEL
55. The Modern View of Masonic thought Mehmet Fuat AKEV
62. On the Masonic Order and
Masonic Organizations..... Neşet SİRMAN
65. Esoterism of the
Entered Apprentice CatechismAhmet AKKAN
77. Masonic Instruction is a Must.....Yavuz HAKMAN
85. Wisdom..... Güngör ÖCAL
93. The Cypress Tree Tamer AYAN
121. Freemasonry, Labour and Wealth. Semih S. TEZCAN
125. On Justice (In Memoriam of Bro. Sahir ERMAN)Yavuz GÜNTEKİN
148. Inside Events Mimar SİNAN
149. News of Lodges Mimar SİNAN
159. Obituaries Mimar SİNAN

Adress : 25, Nuruziyya Sokağı — Beyoğlu / İSTANBUL

YEAR : 1996

NO : 100